

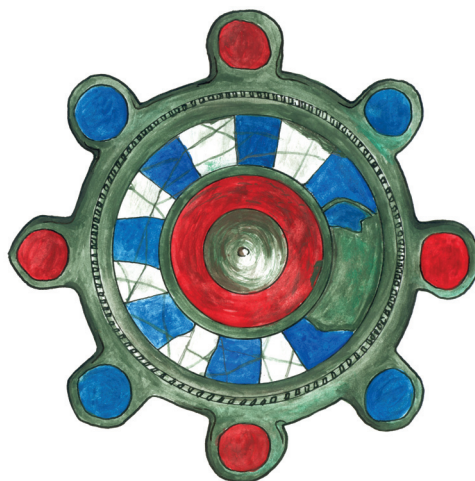
PAŃSTWOWE MUZEUM ARCHEOLOGICZNE
w Warszawie

WIADOMOŚCI ARCHEOLOGICZNE

BULLETIN ARCHÉOLOGIQUE POLONAIS

TOM (VOL.) LVIII
2006

WARSZAWA 2006 VARSOVIE

**WIADOMOŚCI
ARCHEOLOGICZNE**

TOM LVIII

Redaguje zespół / Editorial staff:

mgr Jacek Andrzejowski (sekretarz redakcji / managing editor), dr Wojciech Brzeziński (redaktor naczelny / editor in chief),
prof. dr hab. Teresa Dąbrowska (zastępczyni redaktora naczelnego / subeditor), mgr Grażyna Orlińska,
mgr Radosław Prochowicz, mgr Andrzej Jacek Tomaszewski, doc. dr hab. Teresa Węgrzynowicz

Tłumaczenia / Translations:

Anna Kinecka, Marta Stasiak-Cyran, Andrzej Jacek Tomaszewski
Jacek Andrzejowski

Skład i łamanie / Layout:

JRJ

Rycina na okładce: emaliowana zapinka brązowa
z Babiego Dołu-Borcza, pow. Kartuzy (rys. L. Kobylińska)

Cover picture: enamelled bronze disc brooch
from Babi Dół-Borcz, distr. Kartuzy (drawn by L. Kobylińska)

© Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie, 2006

© Autorzy, 2006

Państwowe Muzeum Archeologiczne jest instytucją kultury
finansowaną przez
Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego

Sprzedaż detaliczna publikacji Państwowego Muzeum Archeologicznego, w tym egzemplarzy archiwalnych, prowadzona jest w salach wystawowych muzeum, ul. Długa 52 (Arsenał), 00-241 Warszawa. Płatność gotówką; wystawiamy rachunki i faktury. Ponadto nasze książki i czasopisma można zamawiać w PMA, tel. +48 (22) 831 32 21–25/110 lub pod adresem internetowym wydawnictwapma@pma.pl

Cennik wydawnictw, wykaz publikacji i pełen spis zawartości czasopism PMA: <http://www.pma@pma.pl/wydawnictwa>

Adres redakcji / Editorial office:

Państwowe Muzeum Archeologiczne
ul. Długa 52 (Arsenał), 00-241 Warszawa
tel.: +48 (22) 831 32 21–25/141,152; fax: +48 (22) 831 51 95; e-mail: j.andrzejowski@pma.pl

SPIS TREŚCI

Contents

ROZPRAWY

- Elżbieta Ciepielewska, Schyłkowopaleolityczne i mezolityczne materiały krzemienne z badań powierzchniowych w międzyrzeczu Pilicy i Wisły 3
Final Paleolithic and Mesolithic flint materials from surface surveys between the Pilica and Vistula rivers
- Barbara Bargieł, Kultura strzyżowska w świetle znalezisk grobowych 65
The Strzyżów Culture in the light of burial finds
- Jan Schuster, O późnych zapinkach kapturkowych (A II 41) 101
Late spring-cover brooches (A II 41)

MISCELLANEA

- Anna Drzewicz, Niezdobiony naszyjnik brązowy z haczykowatym zapięciem ze zbiorów Państwowego Muzeum Archeologicznego w Warszawie 121
Bronze plain neck ring with hooked terminals from the collection of the State Archaeological Museum in Warsaw
- Anna Strobini, Pęsetka brązowa z cmentarzyska kultury oksywskiej w Wyczechowie, pow. kartuski 127
Bronze tweezers from Oksywie Culture cemetery at Wyczechowo, distr. Kartuzy
- Magdalena Mączyńska, Agnieszka Urbaniaś, Prowincjonalnorzymska zapinka tarczowata z cmentarzyska kultury wielbarskiej w Babim Dole-Borczu, pow. kartuski 145
Provincial Roman disc brooch from Wielbark Culture cemetery at Babi Dół-Borcz, distr. Kartuzy
- Magdalena Mączyńska, Uwagi o niektórych typach zapinek II grupy serii wschodniej Oscara Almgrena 159
On selected variants of Oscar Almgren group II, eastern series, brooches
- Jacek Andrzejowski, Łukasz Maurycy Staniszek, Hanna Mańkowska-Pliszka, Modła, grób 169 – pierwsza trepanacja czaszki z okresu wpływów rzymskich z ziem polskich 185
Modła, grave 169 – first skull trepanation from the Roman Period at the territory of Poland
- Aleksandra Żórawska, Grób kultury wielbarskiej z cmentarzyska z wczesnej epoki żelaza w Tynwałdzie na Pojezierzu Iławskim 201
A Wielbark Culture grave from an Early Iron Age cemetery at Tynwałd in Iława Lake District

MATERIAŁY

- Andrzej Jacek Tomaszewski, Schyłkowopaleolityczne i mezolityczne materiały krzemienne z cmentarzyska kultury grobów klozowych w Wieliszewie 209
Final Paleolithic and Mesolithic flint materials from a Cloche Grave Culture cemetery at Wieliszew
- Teresa Węgrzynowicz, Cmentarzysko kultury grobów klozowych w Wieliszewie, pow. legionowski 215
Cemetery of Cloche Grave Culture at Wieliszew, distr. Legionowo
- Radosław Prochowicz, Osada z młodszego okresu przedrzymskiego i okresu rzymskiego w Strzyżowie, pow. hrubieszowski, w świetle badań z lat 1935–1937 i 1939 265
Late Pre-Roman and Roman Period settlement from Strzyżów, distr. Hrubieszów. Insights from investigation made in 1935–1937 and 1939

Andrzej Maciałowicz, Cmentarzysko kultury przeworskiej z młodszego okresu przedrzymskiego w Suchodole, pow. sochaczewski Przeworsk Culture cemetery from Late Pre-Roman Period at Suchodół, distr. Sochaczew	283
ODKRYCIA	
Marek Zalewski, Rogowy harpun z rzeki Wilgi An antler harpoon from the Wilga river	371
Jerzy Libera, Niecodzienny zabytek z Polesia Lubelskiego An unusual artefact from Polesie Lubelskie	372
Jerzy Libera, Barbara Matraszek, Znaleźiska grobowe (?) kultury mierzanowickiej na Mazowszu Burial finds (?) from the Mierzanowice Culture in Mazowsze	374
Tadeusz Wiśniewski, Unikatowy zabytek spod Starachowic A unique find near Starachowice	375
Marek Florek, Siekierka brązowa z miejscowości Senisławice, pow. kazimierski Bronze axe from Senisławice, distr. Kazimierza Wielka	377
Mirosława Andrzejowska, Łukasz Maurycy Staniszek, Groby klozowe na warszawskiej Sadybie Cloche graves from Sadyba in Warsaw	378
Radosław Prochowicz, Szpila holenderska ze stanowiska 4 w Tomaszach, pow. ostrołęcki Holstein pin from Tomasz, distr. Ostrołęka, site 4	384
Zbigniew Nowakowski, Nowe znaleziska z Kamieńczyka, pow. wyszkowski New finds from Kamieńczyk, distr. Wyszaków	388
Piotr Łuczkiwicz, Perespa – kolejne cmentarzysko z okresu rzymskiego ze wschodniej Lubelszczyzny? Perespa – a previously unknown Roman Period cemetery from the eastern Lublin Region?	390
Renata Madyda-Legutko, Judyta Rodzińska-Nowak, Joanna Zagórska-Telega, Prusiek, pow. sanocki, stan. 25. Pierwsze cmentarzysko ludności kultury przeworskiej w polskich Karpatach Prusiek, distr. Sanok, site 25. The first Przeworsk Culture cemetery recorded in the Polish Carpathians	394
Jacek Andrzejowski, Łukasz Maurycy Staniszek, Andrzej Grzymkowski, Nieznane cmentarzyska z okresu wpływów rzymskich w Żmijewie Kościelnym i Żmijewie Gajach, w pow. mławskim New cemeteries from the Roman Period at Żmijewo Kościelne and Żmijewo Gaje, distr. Mława	401
Aleksandra Rzeszotarska-Nowakiewicz, Cezary Sobczak, Ażurowa zapinka ze wsi Szczeberka, pow. augustowski – import czy naśladownictwo? Openwork brooch from Szczeberka, distr. Augustów: import or imitation?	407
Marek Florek, Wczesnośredniowieczny pochówek szkieletowy z Sandomierza Early Medieval inhumation burial from Sandomierz	410
WYKAZ SKRÓTÓW	413

ANDRZEJ MACIAŁOWICZ

CMENTARZYSKO KULTURY PRZEWORSKIEJ Z MŁODSZEGO
OKRESU PRZEDRZYMSKIEGO W SUCHODOLE, POW. SOCHACZEWSKI*

PRZEWORSK CULTURE CEMETERY FROM THE LATE PRE-ROMAN PERIOD,
AT SUCHODÓŁ, DISTR. SOCHACZEW

Wieś Suchodół, gm. Iłów, pow. sochaczewski, woj. mazowieckie, położona jest na lewym brzegu Wisły, w odległości ok. 10 km na zachód od ujścia Bzury¹. Jej okolica to szeroka terasa, wyniesiona ok. 2–3 m powyżej poziomu rzeki, o krajobrazie polno-łaskowym, pociętym licznymi kanałami odwadniającymi. Wielokulturowe stanowisko 1 zlokalizowane jest na wschodnim skraju wsi, na polu uprawnym, w odległości ok. pół kilometra na południowy zachód od obecnego koryta Wisły (Ryc. 1). W 1964 roku nauczyciel szkoły podstawowej w Iłowie odkrył tu wielopopielnicowy grób kultury pomorskiej w obstawie kamiennej, o czym powiadomił Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie (H. Różańska 1970, s. 52). Rok później prace wykopaliskowe na cmentarzysku przeprowadziła z ramienia PMA mgr Halina Różańska. W latach 1980–1983 badania kontynuował mgr Andrzej Jacek Tomaszewski. Na stanowisku odkryto 170 obiektów, z których 144 to groby i inne obiekty kultury przeworskiej, 8 to groby kultury pomorskiej², 10 to jamy datowane na epokę brązu, a 8 pozostałych to obiekty nieokreślone, nie zawierające zabytków. W pełni opublikowano jedynie materiały z pierwszego sezonu badań (H. Różańska 1968; 1970). O wynikach prac z kolejnych sezonów ukazały się jedynie krótkie wzmianki, a zabytki z epoki brązu oraz niektóre materiały kultury przeworskiej zaprezentowano w osobnych publikacjach (A. J. Tomaszewski 1981; 1982; 1983; 1984; 1997; A. Maciałowicz 2004).

Stanowisko zlokalizowane jest na obszarze AZP 53-57, w obrębie południowo-wschodniej partii niewielkiego wyniesienia terenu. Na jego zboczu, w pewnym rozproszeniu, występowały groby kultury pomorskiej. Groby kultury przeworskiej ciągnęły się zwartym pa-

sem u podnóża wyniesienia, na długości ok. 75 m. Po między nimi wystąpiły także obiekty nieokreślone. Na zachodnim skraju cmentarzyska przeworskiego odkryto jamy z epoki brązu, jednak zabudowania gospodarcze uniemożliwiły kontynuowanie prac w tym kierunku. Od strony południowej stanowisko ograniczone jest rowem melioracyjnym, biegnącym w odległości ok. 10–12 m od grobów kultury przeworskiej (Ryc. 2, 3).

W momencie odkrycia stanowisko było już od kilkunastu lat niszczone w trakcie prac rolnych, a także w wyniku budowy pobliskiego gospodarstwa (H. Różańska 1970, s. 52). Ponadto piaszczyste wzniesienie ulegało silnej erozji wodnej. Występujące w jego górnej partii groby kultury pomorskiej zalegały tuż pod humusem i zazwyczaj były bardzo zniszczone przez współczesną orkę. Natomiast w południowej, niższej partii stanowiska, pod humusem współczesnym zalegał piaszczysto-ilasty sediment o miąższości do 20 cm, będący efektem akumulacji wodnej. Przykrywał on groby kultury przewor-

* Publikację tę dedykuję mojej Mamie.

¹ Artykuł ten jest poprawioną wersją mojej pracy magisterskiej, obronionej w 2003 r. w Instytucie Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego. Praca ta nie powstałaby, gdyby nie życzliwa pomoc wielu osób. W tym miejscu pragnę podziękować mojemu Promotorowi, Panu prof. dr. hab. Wojciechowi Nowakowskiemu, a także Pani prof. dr. hab. Teresie Dąbrowskiej, Pani dr. Katarzynie Czameckiej, Panom: mgr. Jackowi Andrzejowskiemu i mgr. Radosławowi J. Prochowiczowi z Państwowego Muzeum Archeologicznego w Warszawie oraz mgr. Marcinowi Rudnickiemu z Instytutu Archeologii UW. Za cierpliwą gościnę winien jestem wdzięczność Panu mgr. Witoldowi Benderowi, ówczesnemu kierownikowi Ośrodka Magazynowo-Studijnego PMA w Rybnie, gdzie opracowywałem zabytki z Suchodołu.

² Kulturze pomorskiej w szerszym znaczeniu tego terminu (por. S. Czek 1992, s. 9–14; tam starsza literatura) przypisano grób w obstawie kamiennej z 1964 roku oraz odkryte później groby podkloszowe, popielnicowe i jeden jamowy.

skiej, zabezpieczając je przed współczesną orką. O użytkowaniu tego poziomu w XVII–XVIII w. świadczą odkrywane w nim fragmenty ceramiki nowożytniej oraz szeląg Jana Kazimierza, tzw. boratynka. Prawdopodobnie na ten okres należy datować widoczne w spągowej części ilastego sedymentu ślady orki, która naruszała niekiedy stropy obiektów kultury przeworskiej (wg obserwacji A. J. Tomaszewskiego). O wielokrotnym zalewaniu stanowiska świadczą także silnie rozmyte zarysy wielu obiektów oraz stan zachowania ceramiki, która w znakomitej większości ma wypłukane powierzchnie.

Zakres niniejszej pracy obejmuje jedynie materiały z cmentarzyska kultury przeworskiej. Uwzględniono także 8 obiektów o nieustalonej chronologii i przynależności kulturowej, ponieważ przynajmniej niektóre z nich mogą być pozostałościami zniszczonych grobów lub palenisk tej kultury. Zachowano pierwotną, zgodną z dokumentacją połową oraz dotychczasowymi publikacjami, numerację obiektów, wyróżniając dwa dalsze: 16a (obiekt nieokreślony) i 119a (tzw. odosobniony kubek³).

Ryc. 1. Suchodół, pow. Sochaczew. Położenie stanowiska 1

Fig. 1. Suchodół, distr. Sochaczew. Location of the site 1

KATALOG

Uwagi wstępne

Obiekty opisane zostały według następującego schematu: numer i rodzaj, opis wypełniska oraz wyniki analizy antropologicznej szczątków kostnych, którą wykonali: dr Ł. M. Stanaszek z Państwowego Muzeum Archeologicznego w Warszawie oraz mgr W. Więckowski z Zakładu Antropologii Historycznej Instytutu Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego⁴. Z powodu zaginięcia dokumentacji polowej z badań H. Różańskiej, opisy oraz ilustracje obiektów 2–10 opracowano na podstawie publikacji (H. Różańska 1970). Opisy obiektów z późniejszych badań oparto na dokumentacji A. J. Tomaszewskiego. Numery inwentarza odpowiadają numerom zabytków na tablicach. W inwentarzu wymieniono także zabytki, których obecność jest stwierdzona w publikacji H. Różańskiej (1970) lub w dokumentacji i opracowaniach, sporządzonych przez A. J. Tomaszewskiego, lecz obecnie brak ich w zbiorach PMA. Opis tych zabytków opatrzone uwagą, że przedmioty te zaginęły. Osobną kategorię stanowią zabytki, o których brak wzmianek w wymienionych opracowaniach, a które znajdują się w zbiorach PMA i są podpisane jako pochodzące z danego obiektu. Włączono je w skład inwentarza

zaznaczając, że ich przynależność do zespołu może budzić wątpliwości; na tablicach z ilustracjami ich numery porządkowe zostały ujęte w nawiasy. W inwentarzu wymienione zostały również zabytki z epoki brązu (przede wszystkim krzemienie), które w grobach kultury przeworskiej wystąpiły na złożu wtórnym. W katalogu nie uwzględniono obiektów z epoki brązu i wczesnej epoki żelaza (1, 11–14, 28, 29, 36, 64, 65, 67–70, 73–78). Z racji datowania całego cmentarzyska na jedną fazę (por. s. 319–320), w katalogu pominięto chronologię poszczególnych obiektów.

W wypadku przedmiotów metalowych pominięto określenie surowca, ponieważ wszystkie wykonane są z żelaza. Opis stanu zachowania zapinek dotyczy – jeśli było to możliwe do ustalenia – momentu eksploracji. Typy zapinek podane zostały za klasyfikacją J. Kostrzewskiego (1919a). Określenia zabytków krzemianych jak i dotyczące kości zwierzęcych podano za A. J. Tomaszewskim. W wypadku naczyń zrezygnowano z opisu

³ Według określenia A. Kokowskiego (1989, s. 120, ryc. 47); A. Cofa-Broniewska (1979, s. 214) używa terminu *samotnie stojący*.

⁴ Obu Panom winien jestem podziękowania za uprzejme wykonanie analiz antropologicznych.

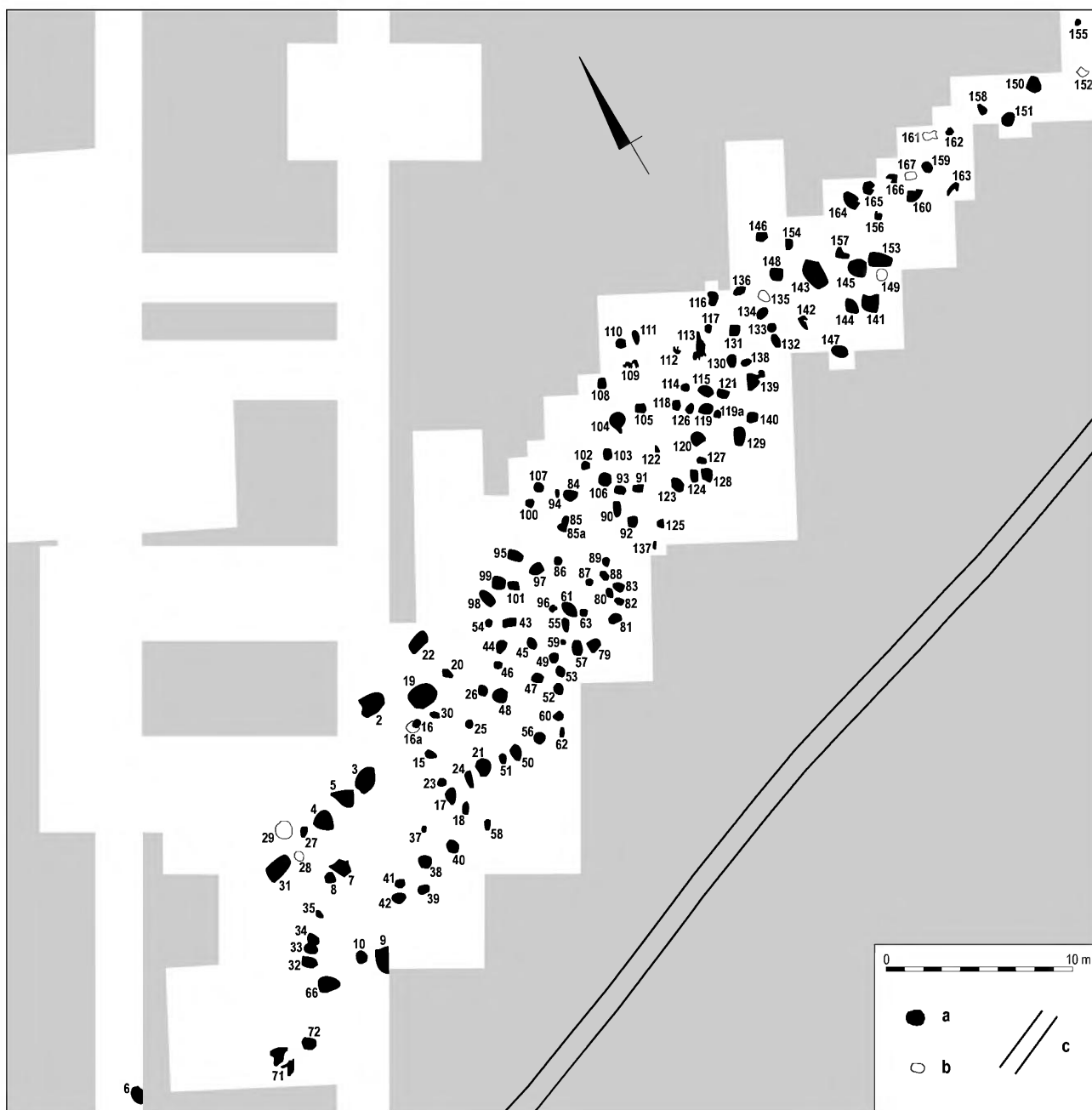

Ryc. 2. Suchoń, pow. Sochaczew. Plan stanowiska. Obiekty kultury przeworskiej (a), groby kultury pomorskiej (b), obiekty z epoki brązu (c), obiekty nieokreślone (d), zabudowania gospodarstwa (e), rów melioracyjny (f)

Fig. 2. Suchoń, distr. Sochaczew. Plan of the site. Przeworsk Culture features (a), Pomeranian Culture graves (b), Bronze Age features (c), indeterminate features (d), farm buildings (e), drainage ditch (f)

surowca, ponieważ wszystkie wykonane są z gliny. Ich charakterystykę rozpoczyna określenie rodzaju oraz typu naczynia (por. s. 308–313) lub przynajmniej nazwy zachowanych charakterystycznych fragmentów (wylew, dno, ucho). Następnie znajduje się skrótowy opis stanu zachowania naczynia, przy czym informacja o przepa-

leniu oznacza, że na zabytku zaobserwowane zostały ślady wtórnego działania ognia (stosu pogrzebowego). Wzmiankowany jest także fakt zdobienia naczynia ornamentem rytym. W nawiasach scharakteryzowano wybrane cechy technologiczne: domieszkę, grubość ścianek, sposób potraktowania powierzchni. Ponieważ

Ryc. 3. Suchodół, pow. Sochaczew. Układ cmentarzyska. Obiekty kultury przeworskiej (a), obiekty nieokreślone (b), rów melioracyjny (c)
 Fig. 3. Suchodół, distr. Sochaczew. Arrangement of the cemetery. Przeworsk Culture features (a), indeterminate features (b), drainage ditch (c)

wszystkie naczynia były gładzone, cechy tej nie wyróżniono. W wypadku nielicznych egzemplarzy gładzenie nie objęło całej powierzchni, co odnotowano zapisem: „powierzchnie miejscami nierówne”, przy czym dotyczy to nierówności na którejkolwiek z powierzchni naczynia. Zapis: „wyświecanie” dotyczy śladów tej czynności niezależnie od tego, czy była to tylko powierzchnia zewnętrzna lub wewnętrzna, czy też obie powierzchnie. Zapis: „chropowacenie” dotyczy wyłącznie powierzchni zewnętrznych, przy czym w wypadku znakomitej większości naczyń partia bezpośrednio poniżej szyjki lub wylewu była gładka. Powierzchnie naczyń były najczęściej wielobarwne, plamiste, co związane jest z ich wtórnym utlenieniem w ogniu stosu lub wypałem przy-

najmniej niektórych naczyń w atmosferze utleniającej, w niejednorodnej temperaturze i z różnym dostępem tlenu. Z tego powodu szczegółowe podawanie zróżnicowania barw na naczyniu uznano za bezcelowe; tylko w nielicznych wypadkach, kiedy udało się ustalić, iż naczynie było najprawdopodobniej celowo czernione, zastosowano określenie: „czernienie”. Opis kończą wymiary: wysokości oraz średnicy wylewu. W wypadku dużych fragmentów brzuśców bez zachowanych charakterystycznych partii, podano średnicę największej ich wydutości.

Na tablicach z ilustracjami znajdują się plany i profile wszystkich obiektów zamieszczonych w katalogu, wraz z rysunkami przynależnych im zabytków ruchomych

(pominięto jedynie małe, niecharakterystyczne fragmenty ceramiki). Rysunki zapinek, sporządzone na podstawie zdjęć rentgenowskiego, opatrzone zostały skrótem: „rtg”. Na takich rysunkach pola białe to metal zachowany w strukturze zabytku, szare i zakropkowane plamy to widoczna na zdjęciu rentgenowskim korozja, a konturem obwiedziono czytelny zarys zabytku. Wyjątkowo, w wypadku zapinek z obiektów 8 i 37, zamieszczono także rysunki, wykonane przed konserwacją, ponieważ widoczne są na nich fragmenty, które nie zachowały się do chwili obecnej. Ilustracje te oznaczone są małą literą „a” po liczbie porządkowej inwentarza, natomiast rysunki tych zabytków sporządzone współcześnie są oznaczone literą „b”. Rekonstrukcyjne rysunki naczyń silnie odkształconych lub zachowanych w drobnych ułamkach nie są cieniowane. Czarnymi punktami, naniesionymi przy wylewach naczyń, oznaczono wyraźne krawędzie powstałe w wyniku facetowania.

Rysunki wszystkich obiektów są w skali 1:20, skala rysunków naczyń glinianych (lub ich fragmentów) wynosi 1:3, a pozostałych zabytków (zapinek, grotu, przęślika) – 2:3.

Wszystkie zabytki wraz z dokumentacją znajdują się w zbiorach Państwowego Muzeum Archeologicznego w Warszawie (PMA/IV/6322).

Skróty: domieszka I / II – domieszka drobno- (do 1 mm) / średnioziarnista (dook. 2 mm); głęb. – głębokość; grub. ścianek A / B / C – grubość ścianek (cienkie: 3–5 mm / przeciętnej grubości: 5–8 mm / grube: 8–12 mm); wys. / dł. zach. – wysokość / długość zachowanej partii niekompletnego zabytku; zach. częściowo – zabytek zachowany w części pozwalającej zrekonstruować jego kształt i ustalić pierwotne wymiary; zach. fragmentarycznie – zachowany tylko w pojedynczych, stosunkowo niedużych fragmentach; zach. niemal kompletnie – zachowany niemal w całości, brakuje pojedynczych, niedużych fragmentów; zach. w całości – zachowany w całości.

Obiekty

Grób 2

Odsłonięty na głęb. 40 cm. Zarys w planie nieregularny, zbliżony do owalu (138×105 cm); profil nieckowaty o głęb. 20 cm. Wypełnisko czarne z węglami drzewnymi. Na powierzchni jamy kilka przepalonych kamieni oraz fragmenty naczyń; dno wyłożone przepalonymi kamieniami. Odnótowano obecność drobnych, przepalonych kości ludzkich.

Inwentarz (Tabl. I/2): **1.** Kubek typu I.2, zach. częściowo, przepalony (domieszka II, grub. ścianek B, wyświecanie). Wys. 11 cm, średn. wylewu 12,5 cm. **2.** Kubek typu IV, zach. częściowo (domieszka I, grub. ścianek B). Wys. zach. 8 cm, średn. wylewu 8,5 cm. **3.** Misa, zach. częściowo (domieszka I, grub. ścianek B, wyświecanie). Wys. 8 cm, średn. wylewu 23 cm.

Grób 3

Odsłonięty na głęb. 40 cm. Zarys w planie nieregularny, wydłużony (137×115 cm); profil nieckowaty o płaskim dnie i głęb. 15 cm.

Na powierzchni jamy kilka kamieni. Wypełnisko niejednolite: góra czarne z węglami drzewnymi, dołem i na obrzeżach ciemnobrunatne (Tabl. I/3). Odnótowano obecność kilku silnie przepalonych kości ludzkich; zabytków brak.

Obiekt 4 (palenisko?)

Odsłonięty na głęb. 40 cm. Zarys w planie zbliżony do półowalu (100×95 cm); profil nieckowaty o głęb. 13 cm. Na powierzchni jamy dwa przepalone kamienie. Wypełnisko czarne z węglami drzewnymi; kości brak. Pomimo informacji H. Różańskiej (1970, s. 58) o braku zabytków, w PMA znajdują się fragmenty ceramiki, podpisane jako pochodzące z obiektu 4.

Inwentarz (Tabl. I/4): **1.** Fragment zdobionego naczynia (grub. ścianek B). **2.** 9 drobnych fragmentów ceramiki.

Grób 5 (jamowy)

Odsłonięty na głęb. 40 cm. Zarys w planie nieregularny (127×98 cm); profil nieckowaty o głęb. 30 cm. Wypełnisko czarne z węglami drzewnymi, w nim fragmenty naczyń oraz przepalonych kości ludzkich. **I.** Mężczyzna (?) w wieku *adultus-maturus*.

Inwentarz (Tabl. II/5): **1.** Kubek typu I.1, zach. fragmentarycznie, przepalony (domieszka I, grub. ścianek B). Wys. zach. 7 cm. **2.** Kubek typu II, zach. niemal kompletnie, przepalony (domieszka II, grub. ścianek B, powierzchnie miejscami nierówne). Wys. 13 cm, średn. wylewu 15 cm. **3.** Fragmenty brzośca większego naczynia (domieszka II, grub. ścianek B). Wys. zach. 3,5 cm, średn. wylewu 20 cm. **4.** Fragment wylewu, przepalony (domieszka I, grub. ścianek B). Wys. zach. 3,5 cm, średn. wylewu ok. 14 cm (być może z kubka 1). **5.** Fragment dna, przepalony (domieszka II?, grub. ścianek A?). Wys. zach. 2 cm, średn. dna ok. 10 cm (być może z kubka 1).

Grób 6 (jamowy)

Odsłonięty na głęb. 23 cm. Zarys w planie owalny (87×58 cm); profil nieregularny o głęb. 15 cm. Wypełnisko czarne z węglami drzewnymi, w nim fragmenty naczyń oraz duża ilość przepalonych kości ludzkich. **I.1.** Mężczyzna w wieku *adultus*; **2.** Dziecko w wieku *infans I–II* (?).

Inwentarz (Tabl. II/6): **1.** Kubek typu I.1, zach. częściowo, przepalony (domieszka II, grub. ścianek A). Wys. ok. 8 cm, średn. wylewu ok. 8 cm. **2.** Kubek typu I.1, zach. fragmentarycznie, przepalony (domieszka I, grub. ścianek B, powierzchnie miejscami nierówne). Wys. zach. 6,5 cm, średn. wylewu ok. 11 cm. **3.** Kubek typu I.1, zach. częściowo, zdobiony (domieszka II, grub. ścianek B). Wys. ok. 10 cm, średn. wylewu 13 cm. **4.** Kubek typu IV, zach. fragmentarycznie, przepalony (domieszka II, grub. ścianek B). Wys. zach. 5 cm, średn. wylewu ok. 7 cm. **5.** Misa typu I.1, zach. fragmentarycznie, przepalona (domieszka II, grub. ścianek B). Wys. zach. 4 cm, średn. wylewu ok. 20 cm. Niektóre z wymienionych w publikacji H. Różańskiej (1970, s. 58, ryc. 10:f.g.i.j) fragmentów ceramiki pochodzą w rzeczywistości z tych samych naczyń, odkształconych w ogniu stosu.

Grób 7

Odsłonięty na głęb. 46 cm. Zarys w planie nieregularny (85×60 cm); profil nieckowaty o głęb. 24 cm. Wypełnisko czarne z węglami drzewnymi, w nim fragmenty naczyń; odnotowano obecność pojedynczych drobnych, przepalonych kości ludzkich, m. in. czaszki.

Inwentarz (Tabl. III/7): **1.** Kubek typu II, zach. częściowo (domieszka II, grub. ścianek B). Wys. 8,5 cm, średn. wylewu ok. 15 cm. **2.** Kubek typu IV, zach. częściowo, zdobiony (domieszka II, grub.

ścianek A). Wys. 8 cm, średn. wylewu ok. 6,5 cm. **3.** Naczynie wazowate, zach. częściowo (domieszka I, grub. ścianek B, wyświecanie, czernienie). Wys. 16 cm, średn. wylewu 18,5 cm. Ponadto według publikacji H. Różańskiej w grobie miały wystąpić także następujące zabytki (obecnie zaginione): **4.** Kubek typu I.1, zach. częściowo (domieszka I?). Wys. zach. 6,5 cm, średn. wylewu ok. 12 cm. **5.** Kubek typu I.1, zach. częściowo (domieszka I?). Wys. zach. 5 cm, średn. wylewu ok. 7 cm. **6.** Kubek typu I.1, zach. fragmentarycznie (domieszka II?). Wys. zach. 4,5 cm, średn. wylewu ok. 8 cm. **7.** Kubek typu I.1, zach. fragmentarycznie (domieszka I?). Wys. zach. 4 cm, średn. wylewu ok. 8 cm (być może z kubka 6). **8.** Naczynie jajowate, zach. częściowo (domieszka II?, grub. ścianek C?, chropowacenie). Wys. zach. 15 cm, średn. wylewu ok. 27 cm. **9.** Fragment dna (domieszka I?). Wys. zach. 2 cm, średn. dna ok. 10 cm (być może z kubka 4). **10.** Fragment dna (domieszka I?). Wys. zach. 5,3 cm, średn. dna ok. 5,5 cm (być może z kubka 5). **11.** Fragment dna (domieszka II?, grub. ścianek C?, powierzchnie miejscami nierówne?, chropowacenie). Wys. zach. 14 cm, średn. dna ok. 13 cm (prawdopodobnie z naczynia 8). **12.** Fragment dna (domieszka I?, grub. ścianek C?). **13.** Fragment wałeczkowatego ucha (prawdopodobnie z jednego z kubków).

Grób 8

Odsłonięty na głęb. 46 cm. Zarys w planie nieregularny (58×53 cm); profil nieckowaty o głęb. 20 cm. Wypełnisko czarne z węglami drzewnymi, w nim dwie zapinki, fragmenty naczyń oraz pojedyncze, drobne kości ludzkie.

Inwentarz (Tabl. IV/8): **1.** Zapinka typu H, zach. w całości, dł. rek. ok. 3,8 cm (zach. 3,1 cm). **2.** Zapinka typu H, zach. częściowo, dł. rek. ok. 3,3 cm (zach. 2,2 cm). **3.** Kubek typu I.1, zach. częściowo, przepalony (domieszka I, grub. ścianek B). Wys. ok. 12 cm, średn. wylewu ok. 15 cm. **4.** Naczynie baniaste, zach. fragmentarycznie, przepalone (domieszka I, grub. ścianek B). Wys. zach. 10,5 cm, średn. wylewu ok. 18 cm.

Grób 9

Odsłonięty na głęb. 40 cm; wyeksplorowano tylko NW część obiektu⁵. Zarys w planie nieregularny (170×60 cm); profil nieckowaty o płaskim dnie i głęb. 20 cm. Wypełnisko czarne z węglami drzewnymi (Tabl. III/9). Odnótowano obecność kilkunastu drobnych, silnie przepalonych kości ludzkich; zabytków brak.

Grób 10

Odsłonięty na głęb. 48 cm. Zarys w planie nieregularny, zbliżony do owalu (70×65 cm); profil nieregularny o głęb. 15 cm. Wypełnisko czarne z węglami drzewnymi, w jego części centralnej i na powierzchni jamy fragmenty naczyń. Odnótowano obecność drobnych, przepalonych kości ludzkich.

Inwentarz (Tabl. IV/10): **1.** Kubek typu II, zach. częściowo (domieszka I, grub. ścianek B). Wys. rek. ok. 7,5 cm, średn. wylewu rek. ok. 9,5 cm. **2.** Fragmenty brzuśca większego naczynia (domieszka I, grub. ścianek B, chropowacenie, czernienie). Wys. zach. ok. 25 cm, średn. brzuśca ok. 40 cm. **3.** Fragment facetowanego wylewu (domieszka I?), być może z kubka 1 (zaginął).

Grób 15

Odsłonięty na głęb. ok. 45 cm. Zarys w planie zbliżony do owalu (ok. 65×50 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 15 cm. Wypełnisko czarne z węglami drzewnymi, w nim fragmenty naczyń, m. in. przechylonego kubka oraz misy, skierowanej wylewem do góry.

Inwentarz (Tabl. V/15): **1.** Kubek typu II, zach. częściowo, przepalony (domieszka II, grub. ścianek B). Wys. ok. 9 cm, średn. wylewu ok. 15 cm. **2.** Misa typu I.1, zach. częściowo, przepalona

(domieszka II, grub. ścianek B, wyświecanie). Wys. 9 cm, średn. wylewu 27 cm. **3.** Fragment dna (łączy się z nr. 3 z gr. 16), przepalony. Średn. ok. 7,5 cm.

Grób 16

Odsłonięty na głęb. ok. 45 cm; narusza obiekt 16a od strony E. Zarys w planie zbliżony do owalu (ok. 50×40 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 15 cm. Wypełnisko czarne z węglami drzewnymi, w nim lekko przechylony kubek oraz fragmenty innych naczyń.

Inwentarz (Tabl. V/16): **1.** Kubek, zach. w całości, przepalony (domieszka II, grub. ścianek C). Wys. 8,5 cm, średn. wylewu 7 cm. **2.** Przydenny fragment naczynia sitowatego, przepalony (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. zach. 5 cm, średn. dna ok. 7,5 cm. **3.** Fragment dna (łączy się z nr. 3 z gr. 15), przepalony. Średn. ok. 7,5 cm. **4.** Ok. 40 drobnych fragmentów ceramiki, w tym fragment małego ucha (prawdopodobnie z naczyń 2 i 3).

Obiekt 16a (nieokreślony)⁶

Odsłonięty na głęb. ok. 45 cm; naruszony od strony E przez grób 16. Zarys w planie słabo uchwytny, zbliżony do owalu (ok. 65×55 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 20 cm. Wypełnisko szare (Tabl. V/16); zabytków brak.

Grób 17

Odsłonięty na głęb. ok. 35 cm; naruszony od strony S przez wkop (nowożytny?) o naprzemiennym układzie warstw barwy rdzawej i szarej (wyróżniony na podstawie dokumentacji rysunkowej profilu). Zarys grobu w planie zbliżony do trójkąta o zaokrąglonych narożnikach (ok. 95×55 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 20 cm. Wypełnisko niejednolite: górą w części E jamy – ciemnobrunatne z węglami drzewnymi, w pozostałej partii szare. W części N węglistego zaciemnienia zalegające płasko fragmenty większego naczynia, w części S lekko przechylony kubek oraz fragmenty pozostałych naczyń.

Inwentarz (Tabl. V/17, VI/17): **1.** Kubek typu I.1, zach. w całości (domieszka II, grub. ścianek A). Wys. 9 cm, średn. wylewu 10 cm. **2.** Misa typu I.1, zach. niemal kompletnie, przepalona (domieszka I, grub. ścianek B). Wys. ok. 13 cm, średn. wylewu 26,5 cm. **3.** Fragmenty większego naczynia (domieszka II, grub. ścianek C). Wys. zach. 17 cm, średn. dna ok. 23 cm. **4.** 3 przepalone fragmenty facetowanego wylewu. **5.** Drobny, przepalony fragment facetowanego wylewu. **6.** Fragment brzuśca (grub. ścianek B, chropowacenie). **7.** Kilka małych, przepalonych fragmentów ceramiki (prawdopodobnie z naczyń 2–6).

Grób 18

Odsłonięty na głęb. ok. 40 cm. Zarys w planie zbliżony do owalu (ok. 70×40 cm); profil nieckowaty o płaskim dnie i głęb. ok. 15 cm. Wypełnisko ciemnobrunatne, w części E liczne węgle drzewne oraz przepalone kamienie o średnicy do 3 cm. W stropowej partii jamy skupisko leżących płasko fragmentów naczynia wazowatego, a w części NW fragmenty kubka; odnotowano obecność pojedynczego fragmentu przepalonej kości.

Inwentarz (Tabl. VI/18): **1.** Kubek typu I.1, zach. częściowo, przepalony (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. 8 cm, średn. wylewu 10,5 cm. **2.** Naczynie wazowate, zach. częściowo, przepalone (domieszka I, grub. ścianek C, chropowacenie). Wys. zach.

⁵ Część SE znajdowała się na polu początkowo nie badanym. Dopiero wykopy z 1980 r. objęły domniemany zasięg pozostałej części grobu 9, jednak w dokumentacji brak jest jakichkolwiek informacji na ten temat.

⁶ Obiekt został wyróżniony na podstawie analizy dokumentacji rysunkowej i fotograficznej grobu 16.

37 cm, średn. brzuśca ok. 50 cm. **3.** Kilkanaście małych, przepalonych fragmentów ceramiki, w tym drobny fragment dna (prawdopodobnie z kubka 1).

Obiekt 19 (palenisko?)

Odsłonięty na głęb. ok. 40 cm. Zarys w planie zbliżony do czworoboku zaokrąglonego od strony E (ok. 150×120 cm); profil nieckowaty o płaskim dnie i głęb. ok. 15 cm. Wypełnisko ciemnobrunatne z dużą ilością popiołu, węgla drzewnych i przepalonych kamieni (Tabl. VII/19). W dzienniku polowym jest informacja, że na powierzchni odkryto fragmenty ceramiki, jednak w inwentarzu A. J. Tomaszewskiego nie została ona powtórzona. W PMA brak jakichkolwiek zabytków, być może uznano je za materiał luźny z warstwy ormej.

Grób 20

Odsłonięty na głęb. ok. 45 cm; naruszony od strony NE przez wkop (nowożytny?) o rdzawym wypełnisku (część wkopu została wyróżniona tylko na podstawie planu i profilu grobu). Zarys grobu zbliżony do owalu (ok. 65×40 cm); profil (linia cięcia profilowego niepewna) nieckowaty o głęb. ok. 20 cm. Wypełnisko niejednolite: górą w części N jamy – czarne z węglami drzewnymi, w pozostałej partii ciemnobrunatne. W centralnej partii jamy wypełniony spalenizną kubek (1?), w węglistej części N – zalegające płasko fragmenty pozostałych naczyń.

Inwentarz (Tabl. VII/20): **1.** Kubek typu I.1, zach. niemal kompletnie, przepalony, zdobiony (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. 13 cm, średn. wylewu ok. 12 cm. **2.** Kubek typu II, zach. częściowo, przepalony, zdobiony (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. 9 cm, średn. wylewu 12 cm. **3.** Kubek typu V, zach. częściowo, przepalony (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. ok. 10 cm, średn. wylewu ok. 11 cm. **4.** Dno większego naczynia, przepalone (domieszka II, grub. ścianek B, chropowacenie). Wys. zach. 9,5 cm, średn. dna 11,5 cm. **5.** Ok. 40 drobnych, przepalonych fragmentów ceramiki (prawdopodobnie z naczyń 1–4).

Grób 21

Odsłonięty na głęb. ok. 55 cm; naruszony od strony SW przez wkop nowożytny o zarysie zbliżonym do owalnego (ok. 110×50 cm), w którego rdzawym wypełnisku odkryto kawał cegły. Zarys grobu w planie zbliżony do owalu (ok. 95×80 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 15 cm. Wypełnisko czarne z węglami drzewnymi. W części S wypełniska m. in. przechylony kubek (2), wstawiony do misy (5?); w części N, w drugiej misie (4?) fragment większego kubka (3); w części NW, na głęb. ok. 65 cm zapinka. Odnotowano obecność bardzo nielicznych drobnych, przepalonych kości.

Inwentarz (Tabl. VIII/21): **1.** Zapinka typu K, zach. w całości, dł. ok. 3,1 cm. **2.** Kubek typu I.1, zach. częściowo, przepalony (domieszka I, grub. ścianek B). Wys. ok. 12 cm, średn. wylewu ok. 15 cm. **3.** Kubek typu II, zach. niemal kompletnie, przepalony (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. 7 cm, średn. wylewu ok. 8,5 cm. **4.** Misa typu II, zach. niemal kompletnie, przepalona (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. ok. 7 cm, średn. wylewu ok. 12,5 cm. **5.** Misa typu II, zach. niemal kompletnie, przepalona (domieszka II, grub. ścianek B). Wys. ok. 9,5 cm, średn. wylewu ok. 20 cm. **6.** Fragment wylewu (grub. ścianek A). Wys. zach. 3,5 cm. **7.** Kilkanaście drobnych, przepalonych fragmentów ceramiki, w tym fragment ucha (prawdopodobnie z naczyń 2–6). **8.** 2 odłupki krzemienne, w tym jeden przepalony (epoka brązu).

Obiekt 22 (palenisko?)

Odsłonięty na głęb. ok. 45 cm; strop obiektu zniszczony przez orkę. Zarys w planie zbliżony do czworoboku o zaokrąglonych

narożnikach (ok. 120×70 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 30 cm. Wypełnisko czarne z dużą ilością węgla drzewnych oraz przepalonych kamieni (Tabl. VII/22). W dzienniku polowym jest informacja, że na powierzchni odkryto fragmenty ceramiki, jednak w inwentarzu A. J. Tomaszewskiego nie została ona powtórzona. W PMA brak jakichkolwiek zabytków, być może uznano je za materiał luźny z warstwy ormej.

Grób 23 (cenotaf?)

Odsłonięty na głęb. ok. 40 cm. Zarys w planie zbliżony do koleistego o średnicy ok. 45 cm; profil nieckowaty o głęb. ok. 25 cm. Wypełnisko czarne z węglami drzewnymi; wokół i poniżej jamy szare przemycia (?). W węglistym zaciemnieniu kubek leżący wśród fragmentów misy; kości brak.

Inwentarz (Tabl. VIII/23): **1.** Kubek typu V, zach. niemal kompletnie, przepalony (domieszka I, grub. ścianek C). Wys. 9 cm, średn. wylewu 9 cm. **2.** Misa typu I.1, zach. częściowo, przepalona (domieszka II, grub. ścianek A, wyświecanie?). Wys. 11 cm, średn. wylewu 28 cm.

Grób 24

Odsłonięty na głęb. ok. 40 cm; naruszony od strony E przez wkop nowożytny, uszkadzający także grób 21. Zarys grobu w planie wydłużony (ok. 110×40 cm); profil nieckowaty o płaskim dnie i głęb. ok. 15 cm. Wypełnisko czarne z licznymi, dużymi węglami drzewnymi w części E. W centralnej partii jamy stojący do góry dnem kubek (2?); w części N skupisko fragmentów pozostałych naczyń.

Inwentarz (Tabl. IX/24): **1.** Kubek typu I, zach. fragmentarycznie, przepalony, zdobiony (domieszka I, grub. ścianek A, wyświecanie, czernienie). Wys. zach. 5,5 cm, średn. dna ok. 6 cm. **2.** Kubek typu II, zach. niemal kompletnie, przepalony (domieszka II, grub. ścianek B). Wys. ok. 13 cm, średn. wylewu ok. 16 cm. **3.** Naczynie odwrotnie gruszkowate, zach. częściowo, przepalone (domieszka II, grub. ścianek C). Wys. zach. 21 cm, średn. wylewu ok. 24 cm. **4.** Odłupek krzemieniny (epoka brązu).

Grób 25

Odsłonięty na głęb. ok. 40 cm. Zarys w planie kolisty, średnicy ok. 45 cm; profil nieckowaty o głęb. ok. 15 cm. Wypełnisko ciemnobrunatne z węglistym zaciemnieniem w części centralnej, w nim kubek leżący na fragmentach wazy; poniżej jamy szare przemycia (?).

Inwentarz (Tabl. IX/25): **1.** Kubek typu I.2, zach. niemal kompletnie, przepalony (domieszka II, grub. ścianek A). Wys. 10 cm, średn. wylewu ok. 12 cm. **2.** Fragmenty brzuśca większego naczynia, przepalone (domieszka II, grub. ścianek C). Wys. zach. 24,5 cm, średn. brzuśca ok. 26 cm. **3.** Kilka małych fragmentów ceramiki (prawdopodobnie z naczyń 1 i 2).

Grób 26

Odsłonięty na głęb. ok. 40 cm. Zarys w planie zbliżony do koleistego, średnicy ok. 60 cm; profil nieckowaty o głęb. ok. 20 cm. Wypełnisko czarne, przesycone węglami drzewnymi, w nim dwa całe kubki (1, 2); fragmenty kolejnych kubków (3, 4) zalegające na fragmentach większych naczyń.

Inwentarz (Tabl. X/26): **1.** Kubek typu II, zach. w całości, przepalony (domieszka II, grub. ścianek B). Wys. 6,5 cm, średn. wylewu 9 cm. **2.** Kubek typu II, zach. w całości, przepalony (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. 7 cm, średn. wylewu 8,5 cm. **3.** Kubek typu II, zach. częściowo, przepalony (domieszka II, grub. ścianek B). Wys. 8,5 cm, średn. wylewu ok. 12 cm. **4.** Kubek

typu V, zach. częściowo, przepalony (domieszka II, grub. ścianek B). Wys. 12 cm, średn. wylewu ok. 14 cm. **5.** Naczynie odwrótnie gruszkowate, zach. częściowo, przepalone (domieszka II, grub. ścianek B). Wys. ok. 25 cm, średn. wylewu ok. 20 cm. **6.** Przydenny fragment większego naczynia, przepalony (domieszka II, grub. ścianek C). Wys. zach. 13 cm, średn. dna 17 cm. **7.** Kilka małych, przepalonych fragmentów ceramiki (prawdopodobnie z naczyń 3–6).

Grób 27

Odsłonięty na głęb. ok. 35 cm. Zarys w planie wydłużony (140×60 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 20 cm. Wypełnisko ciemnobrunatne z węglami drzewnymi, w nim stojący do góry dnem kubek (1) oraz fragmenty pozostałych naczyń; poniżej jamy szare przemycia (?).

Inwentarz (Tabl. XI/27): **1.** Kubek typu I.1, zach. niemal kompletnie, przepalony, zdobiony (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. ok. 7,5 cm, średn. wylewu 10 cm. **2.** Kubek typu V, zach. niemal kompletnie, przepalony (domieszka I, grub. ścianek B). Wys. 7,5 cm, średn. wylewu 8,5 cm. **3.** Kubek typu V, zach. częściowo, przepalony (domieszka I, grub. ścianek B, chropowacenie). Wys. 13 cm, średn. wylewu ok. 11 cm. **4.** Kilkanaście drobnych, przepalonych fragmentów ceramiki (prawdopodobnie z naczyń 1–3).

Obiekt 28 (nieokreślony)

Odsłonięty na głęb. ok. 55 cm. Zarys w planie zbliżony do koleistego, średnicy ok. 50 cm; profil nieckowaty o głęb. ok. 10 cm. Wypełnisko ciemnobrunatne, w nim pojedyncze fragmenty ceramiki (Tabl. X/28); węgli drzewnych brak.

Inwentarz: **1.** Kilka przepalonych fragmentów ceramiki, w tym jeden drobny z ornamentem dwóch rytych równoległych linii. **2.** Mały fragment ceramiki (epoka brązu).

Obiekt 29 (nieokreślony)

Odsłonięty na głęb. ok. 60 cm. Zarys w planie zbliżony do koleistego (ok. 95×85 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 15 cm. Wypełnisko niejednolite: górą na S obrzeżach jamy – czarne z pojedynczymi węglami drzewnymi, w pozostałej partii jamy ciemnobrunatne (Tabl. X/29); zabytków brak.

Grób 30

Odsłonięty na głęb. ok. 40 cm. Zarys w planie zbliżony do owalu (50×35 cm); profil od strony E rozmyty (rozwleczone?), pierwotnie zapewne nieckowaty o głęb. ok. 15 cm. Wypełnisko niejednolite: górą na obrzeżach jamy – węgliste zaciemnienia, w pozostałych partiach jamy szare. W wypełnisku fragmenty kubka, leżące na fragmentach większego naczynia.

Inwentarz (Tabl. XI/30): **1.** Kubek typu II, zach. częściowo, przepalony (domieszka II, grub. ścianek B). Wys. 8 cm, średn. wylewu ok. 12 cm. **2.** Fragmenty większego naczynia, przepalone (domieszka II, grub. ścianek C). Wys. zach. 21 cm, średn. brzośca ok. 27 cm.

Obiekt 31 (palenisko?)

Odsłonięty na głęb. ok. 45 cm. Zarys w planie zbliżony do czworoboku o zaokrąglonych narożnikach (140×70 cm); profil nieckowaty o płaskim dnie i głęb. ok. 10 cm. Wypełnisko czarne, przesycone węglami drzewnymi, w nim przepalone kamienie, szczególnie liczne w części stropowej (Tabl. XI/31); kości oraz zabytków brak.

Grób 32

Odsłonięty na głęb. ok. 50 cm; najprawdopodobniej nie uchwyco-

no całego zasięgu jamy w kierunku NW. Zarys w planie zbliżony do owalu (90×60 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 15 cm. Wypełnisko czarne z węglami drzewnymi, w nim fragmenty naczyń; poniżej jamy szare przemycia (?).

Inwentarz (Tabl. XI/32): **1.** Kubek typu II, zach. niemal kompletnie, przepalony (domieszka I, grub. ścianek B). Wys. 10 cm, średn. wylewu 14,5 cm. **2.** Misa typu I.1, zach. niemal kompletnie, przepalona (domieszka II, grub. ścianek A). Wys. 8 cm, średn. wylewu 15 cm. **3.** Ok. 30 drobnych, przepalonych fragmentów ceramiki (prawdopodobnie z naczyń 1 i 2). **4.** Odłupek krzemienisty (epoka brązu). **5.** Fragment ceramiki z epoki brązu (zaginał).

Grób 33

Odsłonięty na głęb. ok. 50 cm; od strony W łączy się z grobem 34, ale dokumentacja nie pozwala na rozstrzygnięcie relacji stratygraficznej obu obiektów. Zarys grobu w planie zbliżony do owalnego (70×50 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 20 cm. Wypełnisko czarne z węglami drzewnymi, szczególnie licznymi w spągowej partii jamy, w nim leżący kubek (2) oraz fragmenty pozostałych naczyń; odnotowano obecność drobnych, przepalonych kości.

Inwentarz (Tabl. XII/33): **1.** Kubek typu IV, zach. w całości, przepalony (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. 9,5 cm, średn. wylewu 8 cm. **2.** Kubek typu V, zach. niemal kompletnie, przepalony (domieszka I, grub. ścianek B). Wys. ok. 10 cm, średn. wylewu ok. 10 cm. **3.** Misa typu I.2, zach. częściowo, przepalona (domieszka I, grub. ścianek A, wyświecanie). Wys. 10 cm, średn. wylewu ok. 23 cm. **4.** Kilka przepalonych fragmentów brzośca (grub. ścianek B). **5.** 2 drobne, przepalone fragmenty facetowanego wylewu (grub. ścianek A). **6.** Ok. 40 małych fragmentów ceramiki (prawdopodobnie z naczyń 2–5).

Grób 34

Odsłonięty na głęb. ok. 50 cm; od strony W łączy się z grobem 33 (por. wyżej). Zarys grobu w planie zbliżony do owalu (ok. 80×60 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 15 cm. Wypełnisko czarne z pojedynczymi węglami drzewnymi (Tabl. XII/33), w nim stojący kubek (1) oraz fragmenty drugiego kubka (2), pośród których odnotowano obecność pojedynczego fragmentu przepalonej kości.

Inwentarz (Tabl. XII/34): **1.** Kubek typu III, zach. niemal kompletnie, przepalony, zdobiony (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. 12 cm, średn. wylewu 16,5 cm. **2.** Kubek typu III, zach. częściowo, przepalony, zdobiony (domieszka organiczna, grub. ścianek A). Wys. 11 cm, średn. wylewu 15,5 cm. **3.** Kilkanaście małych, przepalonych fragmentów ceramiki (najprawdopodobniej z kubków 1 i 2). **4.** Fragment ceramiki z epoki brązu (zaginał).

Grób 35

Odsłonięty na głęb. ok. 45 cm. Zarys w planie zbliżony do owalu (60×35 cm); profil nieckowaty o płaskim dnie i głęb. ok. 15 cm. Wypełnisko czarne z węglami drzewnymi, w nim dwa spękane kubki, stojące na fragmentach naczynia baniastego.

Inwentarz (Tabl. XII/35): **1.** Kubek typu I.1, zach. częściowo, przepalony (domieszka II, grub. ścianek B). Wys. 7 cm, średn. wylewu 10,5 cm. **2.** Kubek typu IV, zach. częściowo, przepalony (domieszka II, grub. ścianek A). Wys. 7 cm, średn. wylewu 7 cm. **3.** Naczynie baniaste, zach. częściowo, przepalone (domieszka II, grub. ścianek C). Wys. 20 cm, średn. wylewu ok. 8,5 cm. **4.** Kilkanaście małych, przepalonych fragmentów ceramiki (najprawdopodobniej z naczyń 1–3).

Grób 37

Odsłonięty na głęb. ok. 45 cm. Zarys w planie owalny (45×35 cm);

profil nieckowaty o głęb. ok. 10 cm. Wypełnisko ciemnobrunatne, w nim fragmenty naczyń oraz zapinka; węgli drzewnych brak.

Inwentarz (Tabl. XIII/37): **1.** Naprawiana zapinka typu F (?), zach. w całości, dł. 7,7 cm. **2.** Kubek typu I.1, zach. niemal kompletnie, przepalony (domieszka I, grub. ścianek B). Wys. 10 cm, średn. wylewu 12 cm. **3.** Kubek typu I.1, zach. częściowo, przepalony (domieszka II, grub. ścianek B). Wys. 11 cm, średn. wylewu ok. 14 cm.

Grób 38

Odsłonięty na głęb. ok. 45 cm. Zarys w planie zbliżony do kolistego, średnicy ok. 70 cm; profil nieckowaty o głęb. ok. 20 cm. Wypełnisko ciemnobrunatne z węglami drzewnymi, w jego dolnej partii fragmenty naczyń; w stropie jamy zaobserwowano drobne fragmenty przepalonych kości.

Inwentarz (Tabl. XIII/38): **1.** Kubek typu I.1, zach. niemal kompletnie, przepalony, zdobiony (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. 9 cm, średn. wylewu ok. 13 cm. **2.** Przydenny fragment większego naczynia, przepalone (domieszka II, grub. ścianek B, chropowacenie). Wys. zach. 11 cm, średn. dna 12 cm. **3.** Fragment dna (domieszka II). Wys. zach. 2 cm, średn. ok. 6 cm. **4.** Kilka przepalonych fragmentów ceramiki (prawdopodobnie z naczyń 1–3).

Grób 39

Odsłonięty na głęb. ok. 45 cm. Zarys w planie słabo czytelny, zbliżony do owalu (ok. 65×50 cm); w profilu jama o głęb. ok. 15 cm. Wypełnisko ciemnobrunatne z węglami drzewnymi, w nim fragmenty naczyń; w stropowej partii, przy NW krawędzi jamy zapinka. W pobliżu grobu, na wysokości jego stropu, kilkunastocentymetrowej wielkości kamień.

Inwentarz (Tabl. XIV/39): **1.** Zapinka typu H, zach. niemal kompletnie, dł. ok. 3 cm. **2.** Kubek typu II, zach. niemal kompletnie, przepalony, zdobiony (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. 7 cm, średn. wylewu 10,5 cm. **3.** Kubek typu II, zach. częściowo, przepalony (domieszka I, grub. ścianek B). Wys. 13,5 cm, średn. wylewu 17 cm.

Grób 40

Odsłonięty na głęb. ok. 45 cm; ok. 10 cm niżej zarys w planie zbliżony do owalu (ok. 80×60 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 40 cm. Wypełnisko ciemnobrunatne z węglami drzewnymi, w nim dwa leżące kubki (1 i 2) oraz kolejny kubek (3) stojący do góry dnem w spągowej partii jamy.

Inwentarz (Tabl. XIV/40): **1.** Kubek typu II, zach. w całości (domieszka I, grub. ścianek B). Wys. 7 cm, średn. wylewu 10,5 cm. **2.** Kubek typu V, zach. niemal kompletnie, przepalony (domieszka I, grub. ścianek C). Wys. 9 cm, średn. wylewu 10,5 cm. **3.** Kubek typu V, zach. częściowo, przepalony (domieszka II, grub. ścianek C). Wys. 12 cm, średn. wylewu 14 cm. **4.** Kilkanaście małych, przepalonych fragmentów ceramiki (prawdopodobnie z kubków 2, 3).

Grób 41

Odsłonięty na głęb. ok. 45 cm. Zarys w planie zbliżony do kolistego, średnicy ok. 50 cm; profil nieckowaty o głęb. ok. 20 cm. Wypełnisko szare z węglami drzewnymi, w partii S spękany kubek.

Inwentarz (Tabl. XIII/41): **1.** Kubek typu I.1, zach. niemal kompletnie, przepalony (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. 9 cm, średn. wylewu 11 cm.

Grób 42

Odsłonięty na głęb. ok. 45 cm. Zarys w planie zbliżony do owalu

(ok. 75×60 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 25 cm. Wypełnisko szare z węglami drzewnymi, w nim fragmenty kubka.

Inwentarz (Tabl. XIV/42): **1.** Kubek typu I.2, zach. częściowo (domieszka II, grub. ścianek A). Wys. 9,5 cm, średn. wylewu 9,5 cm.

Grób 43

Odsłonięty na głęb. ok. 40 cm. Zarys w planie zbliżony do czworoboku zaokrąglonego od strony NW (ok. 75×50 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 15 cm. Wypełnisko niejednolite: górą w środkowej partii jamy – czarne, przesycone węglami drzewnymi, dołem i na obrzeżach ciemnobrunatne. W węglistym zaciemnieniu fragmenty kubka.

Inwentarz (Tabl. XIV/43): **1.** Kubek typu II, zach. częściowo, przepalony (domieszka II, grub. ścianek A). Wys. 7 cm, średn. wylewu ok. 11 cm.

Grób 44

Odsłonięty na głęb. ok. 40 cm. Zarys w planie zbliżony do owalu (ok. 75×50 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 15 cm. Wypełnisko ciemnobrunatne z węglami drzewnymi, w dolnej partii fragmenty naczyń.

Inwentarz (Tabl. XV/44): **1.** Kubek typu I.1, zach. częściowo, przepalony (domieszka I, grub. ścianek B). Wys. ok. 9 cm, średn. wylewu ok. 11 cm. **2.** Misa typu I.1, zach. częściowo, przepalona (domieszka I, grub. ścianek B). Wys. ok. 9 cm, średn. wylewu 25 cm.

Grób 45

Odsłonięty na głęb. ok. 40 cm. Zarys w planie nieregularny, wydłużony (ok. 70×45 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 10 cm. Wypełnisko czarne z węglami drzewnymi, w nim fragmenty kubka (Tabl. XV/45).

Inwentarz: **1.** Kubek, zach. fragmentarycznie (nie łączące się, drobne fragmenty dna, brzuśca i facetowanego wylewu), przepalony (domieszka I).

Grób 46

Odsłonięty na głęb. ok. 40 cm. Zarys w planie zbliżony do kolistego, średnicy ok. 40 cm; profil nieckowaty o głęb. ok. 5 cm. Wypełnisko szare, w nim pojedyncze fragmenty ceramiki (Tabl. XV/46).

Inwentarz: **1.** 4 drobne, przepalone fragmenty ceramiki. **2.** Mały fragment brzuśca naczynia (grub. ścianek C, chropowacenie).

Grób 47

Odsłonięty na głęb. ok. 40 cm. Zarys w planie nieregularny (ok. 70×60 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 15 cm. Wypełnisko czarne z węglami drzewnymi, w części E leżący na boku spękany kubek (1) oraz fragmenty drugiego (2).

Inwentarz (Tabl. XV/47): **1.** Kubek typu I.2, zach. częściowo, przepalony (domieszka II, grub. ścianek A, czernienie?). Wys. 12 cm, średn. wylewu ok. 15 cm. **2.** Kubek typu V, zach. częściowo, przepalony (domieszka II, grub. ścianek B). Wys. 10 cm, średn. wylewu 10,5 cm.

Grób 48

Odsłonięty na głęb. ok. 45 cm. Zarys w planie zbliżony do kolistego, średnicy ok. 80 cm; profil nieckowaty o głęb. ok. 20 cm. Wypełnisko niejednolite: w środkowej, górnej części jamy czarne, przesycone węglami drzewnymi, dołem i na obrzeżach jamy ciemnobrunatne. W części NE węglistego zaciemnienia lekko przechylony kubek.

Inwentarz (Tabl. XV/48): **1.** Kubek typu II, zach. niemal kompletnie, przepalony (domieszka II, grub. ścianek A, czernienie?). Wys. ok. 7,5 cm, średn. wylewu ok. 9 cm. **2.** Kilka przepalonych fragmentów ceramiki (grub. ścianek B?).

Grób 49

Odsłonięty na głęb. ok. 45 cm; ok. 10 cm niżej zarys w planie zbliżony do kolistego, średnicy ok. 50 cm; profil nieckowaty o głęb. ok. 20 cm. Wypełnisko czarne przesycone węglami drzewnymi, w partii stropowej fragmenty naczyń oraz zapinka; pojedyncze fragmenty ceramiki także poza zaciemnieniem.

Inwentarz (Tabl. XVI/49): **1.** Zapinka typu H, zach. częściowo, dł. ok. 2,9 cm. **2.** Kubek typu II, zach. częściowo, przepalony (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. 7 cm, średn. wylewu 10 cm. **3.** Fragmenty brzuśca większego naczynia, przepalone (domieszka II, grub. ścianek C, chropowacenie). Wys. zach. ok. 17 cm, średn. brzuśca ok. 40 cm. **4.** Ok. 30 małych, przepalonych fragmentów ceramiki (najprawdopodobniej z naczyń 2, 3).

Grób 50

Odsłonięty na głęb. ok. 45 cm; ok. 5 cm niżej zarys w planie zbliżony do owalnego (ok. 90×60 cm); profil nieckowaty o głęb. 15 cm. Wypełnisko ciemnobrunatne z pojedynczymi węglami drzewnymi, w nim fragmenty naczyń. Ponadto w jamie po korzeniu odłupek krzemienny.

Inwentarz (Tabl. XVI/50): **1.** Kubek typu I, zach. fragmentarycznie (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. zach. 6 cm, średn. dna ok. 7,5 cm. **2.** Kubek typu IV, zach. częściowo, przepalony (domieszka I, grub. ścianek B). Wys. ok. 8 cm, średn. wylewu ok. 7 cm. **3.** Ok. 20 małych fragmentów ceramiki, w tym fragment facetowanego wylewu (najprawdopodobniej z kubków 1 i 2). **4.** Odłupek krzemienny (epoka brązu).

Grób 51

Odsłonięty na głęb. ok. 40 cm; 10 cm niżej zarys w planie zbliżony do owalu (ok. 60×40 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 10 cm. Wypełnisko ciemnobrunatne z pojedynczymi węglami drzewnymi, w nim zabytki.

Inwentarz (Tabl. XV/51): **1.** Fragment wylewu kubka (?), przepalony (domieszka I, grub. ścianek B?). Wys. zach. 3 cm, średn. wylewu ok. 19 cm. **2.** Kilkanaście przepalonych fragmentów ceramiki, w tym fragment dna (najprawdopodobniej z naczynia 1). **3.** Łuska krzemienna (epoka brązu).

Grób 52

Odsłonięty na głęb. ok. 50 cm. Zarys w planie słabo czytelny, zbliżony do owalu (ok. 65×50 cm), zrekonstruowany na podstawie dokumentacji opisowej i rysunkowej; w profilu jama o głęb. ok. 15 cm. Wypełnisko szare z pojedynczymi węglami drzewnymi, w nim fragmenty naczyń oraz drobne fragmenty przepalonych kości.

Inwentarz (Tabl. XVI/52): **1.** Kubek typu IV, zach. niemal kompletnie, przepalony (domieszka II, grub. ścianek A). Wys. 9 cm, średn. wylewu 8 cm. **2.** Fragmenty brzuśca większego naczynia, przepalone (domieszka II, grub. ścianek C, chropowacenie). Wys. zach. 9 cm, średn. brzuśca ok. 28 cm. **3.** Kilkanaście małych, przepalonych fragmentów ceramiki, w tym fragment facetowanego wylewu (najprawdopodobniej z naczyń 1 i 2).

Grób 53

Odsłonięty na głęb. ok. 45 cm. Zarys w planie zbliżony do owalu (ok. 60×50 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 20 cm. Wypełnisko

niejednolite: górą w centralnej partii jamy – czarne z węglami drzewnymi, dołem i na obrzeżach jamy ciemnobrunatne. W obrzebie spalenizny fragmenty naczyń; na obrzeżach jamy ząb trzonowy bydła domowego – *molar bovida*⁷.

Inwentarz (Tabl. XVII/53): **1.** Kubek typu I.1, zach. częściowo, przepalony (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. 9 cm, średn. wylewu 12 cm. **2.** Fragmenty brzuśca większego naczynia, przepalone (domieszka I, grub. ścianek C). Wys. zach. 14,5 cm, średn. brzuśca ok. 45 cm.

Grób 54

Odsłonięty na głęb. ok. 30 cm. Zarys w planie zbliżony do kolistego, średnicy ok. 40 cm; profil nieckowaty o głęb. ok. 10 cm. Wypełnisko ciemnobrunatne z węglami drzewnymi, w nim fragmenty kubka.

Inwentarz (Tabl. XVI/54): **1.** Kubek typu V, zach. fragmentarycznie (nie łączące się fragmenty dna, brzuśca, wylewu i ucha), przepalony (domieszka II, grub. ścianek C). Wys. ok. 13 cm, średn. dna ok. 9 cm.

Grób 55

Odsłonięty na głęb. ok. 50 cm. Zarys w planie słabo czytelny, wydłużony (ok. 75×40 cm); w profilu jama o głęb. ok. 10 cm. Wypełnisko szare z nielicznymi węglami drzewnymi, w nim fragmenty ceramiki.

Inwentarz (Tabl. XVII/55): **1.** Kubek typu I.1, zach. częściowo, przepalony (domieszka I, grub. ścianek B). Wys. 8 cm, średn. wylewu 11 cm. **2.** Fragment ucha, szerokość: 2,5 cm, przepalony (być może z kubka 1).

Grób 56

Odsłonięty na głęb. ok. 45 cm. Zarys w planie zbliżony do kolistego, średnicy ok. 60 cm; profil nieckowaty o głęb. ok. 20 cm. Wypełnisko ciemnobrunatne z nielicznymi węglami drzewnymi, w części S spękany kubek (1) leżący pomiędzy fragmentami większego kubka (2); w części N odnotowano obecność przepalonych kości.

Inwentarz (Tabl. XVII/56): **1.** Kubek typu II, zach. niemal kompletnie, przepalony (domieszka II, grub. ścianek B). Wys. 7,5 cm, średn. wylewu 11,5 cm. **2.** Kubek typu V, zach. częściowo (domieszka I, grub. ścianek B). Wys. ok. 14 cm, średn. wylewu ok. 17,5 cm. **3.** Mały fragment naczynia, przepalony (chropowacenie). **4.** Kilka drobnych, przepalonych fragmentów ceramiki (najprawdopodobniej z naczyń 1–3).

Grób 57

Odsłonięty na głęb. ok. 45 cm. Zarys w planie zbliżony do owalu (ok. 90×60 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 20 cm. Wypełnisko czarne z węglami drzewnymi, w nim fragmenty naczyń.

Inwentarz (Tabl. XVIII/57): **1.** Kubek typu I.1, zach. częściowo, przepalony (domieszka II, grub. ścianek B). Wys. 9 cm, średn. wylewu 11,5 cm. **2.** Naczynie wazowate, zach. częściowo, przepalone (domieszka II, grub. ścianek B, chropowacenie). Wys. zach. 17,5 cm, średn. wylewu ok. 31 cm.

Grób 58 (zniszczony)

Odsłonięty na głęb. ok. 45 cm; nie uchwycono zarysu jamy, a tylko nagromadzenie fragmentów ceramiki oraz pojedynczych węgli drzewnych na powierzchni o wym. ok. 60×20 cm.

Inwentarz (Tabl. XVII/58): **1.** Kubek typu I.1, zach. częściowo, przepalony (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. ok. 9,5 cm, średn.

⁷ Zaginął. Określenie wg zapisu w dzienniku badań.

wylewu ok. 12 cm. **2.** Kilka małych, przepalonych fragmentów ceramiki (najprawdopodobniej z kubka 1). **3.** Odupek krzemienny (epoka brązu).

Grób 59

Odsłonięty na głęb. ok. 45 cm. Zarys w planie słabo czytelny, zbliżony do kołatego (o średnicy ok. 25 cm), zrekonstruowany na podstawie dokumentacji opisowej i rysunkowej; w profilu jama o głęb. ok. 10 cm. Wypełnisko szare z pojedynczymi węglami drzewnymi, w nim fragmenty kubka leżące na fragmentach misy.

Inwentarz (Tabl. XVIII/59): **1.** Kubek typu II, zach. fragmentarycznie, przepalony (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. ok. 8,5 cm, średn. wylewu ok. 10 cm. **2.** Misa typu III, zach. częściowo, przepalona (domieszka II, grub. ścianek B). Wys. zach. 13,5 cm, średn. wylewu ok. 31 cm.

Grób 60

Odsłonięty na głęb. ok. 50 cm; od strony N naruszony przez wkop (nowożytny?), którego część została wyróżniona na podstawie planu i profilu grobu. Zarys grobu słabo czytelny, zbliżony do półowału (ok. 50×50 cm); w profilu jama o głęb. ok. 30 cm. Wypełnisko szare, przesyczone węglami drzewnymi, w nim warstwa fragmentów ceramiki oraz liczne przepalone kamienie.

Inwentarz (Tabl. XIX/60): **1.** Kubek typu I.1, zach. częściowo, przepalony (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. 7,5 cm, średn. wylewu 10,5 cm. **2.** Kubek typu II, zach. częściowo, przepalony (domieszka I, grub. ścianek B). Wys. ok. 10 cm, średn. wylewu ok. 15 cm. **3.** Naczynie odwrótnie gruszkowate, zach. częściowo, przepalone (domieszka I, grub. ścianek B). Wys. 20 cm, średn. wylewu 11 cm. **4.** Naczynie gruszkowate, zach. częściowo, przepalone (domieszka I, grub. ścianek B). Wys. zach. 16,5 cm, średn. wylewu 9 cm. **5.** Naczynie miniaturowe, prawie całe, przepalone (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. 4,5 cm, średn. wylewu 8 cm. **6.** Ok. 30 małych, przepalonych fragmentów ceramiki (prawdopodobnie z naczyń 1–5).

Grób 61

Odsłonięty na głęb. ok. 40 cm⁸. Zarys w planie zbliżony do owalu (ok. 100×60 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 15 cm. Wypełnisko niejednolite: górą w części N jamy – czarne z dużymi kawałkami węgla drzewnego, dołem ciemnobrunatne. W obrębie spalenizny fragmenty naczyń, m. in. miniaturowy kubek (3), leżący na fragmencie misy; na E od niego, na głęb. ok. 45 cm, zapinka.

Inwentarz (Tabl. XX/61): **1.** Zapinka typu K, zach. niemal kompletnie, dł. ok. 8,8 cm. **2.** Kubek typu I.1, zach. częściowo, przepalony, zdobiony (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. 8 cm, średn. wylewu ok. 9,5 cm. **3.** Kubek typu IV, zach. w całości, przepalony (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. 5 cm, średn. wylewu 6 cm. **4.** Kubek typu V, zach. częściowo, przepalony (domieszka II, grub. ścianek B). Wys. 10, średn. wylewu ok. 12 cm. **5.** Misa typu I.1, zach. częściowo, przepalona (domieszka II, grub. ścianek B). Wys. ok. 7,5 cm, średn. wylewu ok. 17,5 cm.

Grób 62 (zniszczony)

Odsłonięty na głęb. ok. 45 cm; nie uchwycono zarysu jamy, a tylko nagromadzenie fragmentów ceramiki oraz pojedynczych węgli drzewnych na powierzchni o wym. ok. 25×60 cm.

Inwentarz (Tabl. XIX/62): **1.** Kubek, zach. fragmentarycznie, przepalony (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. zach. 6 cm, średn. dna ok. 8,5 cm. **2.** Fragment dna (kubka?; domieszka I, grub. ścianek B?). Wys. zach. 3 cm, średn. ok. 7,5 cm. **3.** Kilka małych fragmentów ceramiki (grub. ścianek A), w tym fragment

facetowanego wylewu (prawdopodobnie z kubka 1). **4.** Kilka małych fragmentów ceramiki (grub. ścianek B; prawdopodobnie z naczyń 2).

Grób 63

Odsłonięty na głęb. ok. 45 cm. Zarys w planie kołisty, średnicy ok. 40 cm; profil nieckowaty o głęb. ok. 15 cm. Wypełnisko czarne, przesyczone węglami drzewnymi, w nim fragmenty ornamentowanego kubka (1) leżące na fragmentach drugiego (2); poniżej i wokół jamy szare przemycia (?).

Inwentarz (Tabl. XVIII/63): **1.** Kubek typu I.1, zach. częściowo, przepalony (domieszka II, grub. ścianek B, ornament „grzebykowy”). Wys. ok. 14,5 cm, średn. wylewu ok. 18,5 cm. **2.** Kubek typu I.1, zach. fragmentarycznie, przepalony (domieszka II, grub. ścianek B). Wys. zach. 10,5 cm, średn. wylewu ok. 17 cm.

Grób 66

Odsłonięty na głęb. ok. 35 cm. Zarys w planie nieregularny (ok. 120×90 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 25 cm. Wypełnisko niejednolite: górą w części SE i W jamy – czarne z węglami drzewnymi, w pozostałej partii ciemnobrunatne. Na skraju W jamy mały kamień; w środkowej partii, w obrębie spalenizny, spękany kubek (1).

Inwentarz (Tabl. XIX/66): **1.** Kubek typu IV, zach. w całości, przepalony (domieszka I, grub. ścianek B). Wys. ok. 8,5 cm, średn. wylewu 10 cm. **2.** Kilka średniej wielkości, przepalonych fragmentów ceramiki, w tym fragment facetowanego wylewu.

Grób 71 (zniszczony)

Odsłonięty na głęb. ok. 25 cm; obiekt silnie zniszczony (rozwloczony) przez orkę. Zarys w planie nieregularny, rozczłonkowany, o zasięgu ok. 110×100 cm; profil nieckowaty o głęb. ok. 20 cm. Wypełnisko ciemnobrunatne z węglami drzewnymi; poniżej jamy szare przemycia (?). W obrębie rozwloczonego wypełniska fragmenty kubka.

Inwentarz (Tabl. XX/71): **1.** Kubek typu II, zach. częściowo, przepalony, zdobiony (domieszka I, grub. ścianek A, czernienie?). Wys. ok. 7 cm, średn. wylewu ok. 10 cm.

Grób 72

Odsłonięty na głęb. ok. 30 cm. Zarys w planie zbliżony do kołatego, średnicy ok. 70 cm; w profilu niecka o nierównym dnie i głęb. ok. 35 cm. Wypełnisko czarne z licznymi węglami drzewnymi; w stropowej partii, w dwóch oddzielnych skupiskach, fragmenty m. in. dwóch kubków.

Inwentarz (Tabl. XXI/72): **1.** Kubek typu I.2, zach. częściowo, przepalony (domieszka I, grub. ścianek B). Wys. ok. 11 cm, średn. wylewu ok. 10,5 cm. **2.** Kubek typu II, zach. częściowo, przepalony (domieszka I, grub. ścianek B). Wys. ok. 9 cm, średn. wylewu ok. 12 cm. **3.** Mały fragment naczynia (grub. ścianek B, chropowacenie). **4.** Ok. 80 małych fragmentów ceramiki (prawdopodobnie z naczyń 1–3).

Grób 79

Odsłonięty na głęb. ok. 45 cm; prawdopodobnie naruszony od

⁸ Podczas badań wyróżniono grób 61 i – przecinający go od S – grób 61a. Dokumentacja rysunkowa wspólnego planu i profilu nie pozwala ich rozdzielić (nie wskazuje na dwudzielność jamy) ani określić ich zasięgów. W grobie 61a miał znajdować się kubek (4) oraz fragmenty misy (5), odkryte w grobie 61. Ponadto pojedyncze fragmenty wspomnianego kubka miały wystąpić także w wypełnisku grobu 61. W związku z tym oba domniemane obiekty zostały obecnie potraktowane jako jeden zespół.

strony W przez wykop z 1980 r. Przypuszczenie oparto na podstawie dokumentacji rysunkowej i planu wykopów. Zarys w planie zbliżony do półowalu (ok. 75×75 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 30 cm. Wypełnisko niejednolite: górą w części E jamy – czarne z węglami drzewnymi, w pozostałej partii ciemnobrunatne. W obrębie spalenizny stojący spękany kubek oraz fragmenty pozostałych naczyń.

Inwentarz (Tabl. XXI/79): **1.** Kubek typu I.1, zach. niemal kompletnie, przepalony, zdobiony (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. ok. 9,5 cm, średn. wylewu ok. 13 cm. **2.** Naczynie baniaste, zach. częściowo, przepalone (domieszka I, grub. ścianek B). Wys. 18,5 cm, średn. wylewu 18,5 cm. **3.** Fragment facetowanego wylewu. **4.** Ok. 20 drobnych, przepalonych fragmentów ceramiki (prawdopodobnie z naczyń 1–3).

Grób 80

Odsłonięty na głęb. ok. 50 cm. Zarys w planie nieregularny, zbliżony do owalu (ok. 55×45 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 15 cm. Wypełnisko ciemnobrunatne z pojedynczymi węglami drzewnymi, w nim fragmenty naczyń.

Inwentarz (Tabl. XXI/80): **1.** Kubek typu I.1, zach. częściowo, przepalony (domieszka I, grub. ścianek B). Wys. ok. 10,5 cm, średn. wylewu 11,5 cm. **2.** Fragmenty większego naczynia, przepalone (domieszka II, grub. ścianek B). Wys. zach. 22,5 cm, średn. dna ok. 12 cm. **3.** Ok. 30 małych, przepalonych, fragmentów ceramiki, w tym fragment dna (prawdopodobnie z naczyń 1 i 2).

Grób 81

Odsłonięty na głęb. ok. 50 cm. Zarys w planie zbliżony do półkolistego (ok. 70×50 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 25 cm. Wypełnisko ciemnobrunatne z pojedynczymi węglami drzewnymi, w nim fragmenty naczyń.

Inwentarz (Tabl. XXII/81): **1.** Kubek typu I.1, zach. częściowo (domieszka I, grub. ścianek A, wyświecanie). Wys. zach. 7 cm, średn. wylewu 14 cm. **2.** Misa typu I.1, zach. częściowo, przepalona (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. ok. 12,5 cm; średn. wylewu ok. 30 cm. **3.** Naczynie gruszkowate, zach. częściowo, przepalone (domieszka I, grub. ścianek A, wyświecanie). Wys. ok. 15 cm, średn. wylewu ok. 10,5 cm. **4.** Kilkadziesiąt małych, przepalonych fragmentów ceramiki (prawdopodobnie z naczyń 1–3).

Grób 82

Odsłonięty na głęb. ok. 45 cm. Zarys w planie nieregularny, zbliżony do owalu (ok. 55×40 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 15 cm. Wypełnisko ciemnobrunatne z pojedynczymi węglami drzewnymi, w nim fragmenty naczyń.

Inwentarz (Tabl. XXII/82): **1.** Kubek typu I.1, zach. częściowo, przepalony (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. ok. 9 cm, średn. wylewu 10,5 cm. **2.** Fragment dna większego naczynia, przepalony (domieszka I, grub. ścianek C, chropowacenie). Wys. zach. 3,5 cm, średn. ok. 12 cm. **3.** Ok. 40 małych, przepalonych fragmentów ceramiki, w tym fragment ucha (prawdopodobnie z naczyń 1 i 2).

Grób 83

Odsłonięty na głęb. ok. 50 cm. Zarys w planie zbliżony do owalu (ok. 65×50 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 20 cm; prawdopodobnie naruszony przy krawędzi E przez XVII–XVIII-wieczną orkę (por. strona@). Wypełnisko czarne, w nim m. in. kubek leżący na boku (2); wokół jamy szare przemycia (?).

Inwentarz (Tabl. XXII/83): **1.** Kubek typu I.1, zach. częściowo, przepalony (domieszka II, grub. ścianek B). Wys. ok. 12 cm, średn. wylewu 18 cm. **2.** Kubek typu II, zach. niemal kompletnie,

przepalony (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. 8,5 cm, średn. wylewu 11 cm. **3.** Ok. 30 małych, przepalonych fragmentów ceramiki (prawdopodobnie z naczyń 1 i 2).

Grób 84

Odsłonięty na głęb. ok. 35 cm. Zarys w planie nieregularny, zbliżony do owalu (ok. 70×60 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 20 cm. Wypełnisko czarne z dużymi węglami drzewnymi, w nim fragmenty kubka; wokół jamy szare przemycia (?).

Inwentarz (Tabl. XXIII/84): **1.** Kubek typu I.1, zach. fragmentarycznie, przepalony (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. zach. 8,5 cm, średn. wylewu ok. 17 cm.

Groby 85 i 85a

Odsłonięte na głęb. ok. 45 cm⁹. Zarys grobu 85 w planie zbliżony do owalu (ok. 50×40 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 20 cm. Wypełnisko czarne z dużą ilością węgla drzewnych części W, w której także fragmenty dwóch kubków; wokół jamy szare przemycia (?). Zarys grobu 85a zbliżony do owalu (ok. 55×45 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 15 cm. Wypełnisko czarne, w nim fragmenty kubka; wokół jamy szare przemycia (?).

Inwentarz (Tabl. XXIII/85, 85a): **1.** Kubek typu II, zach. fragmentarycznie, przepalony (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. ok. 6,5 cm, średn. wylewu ok. 8,5 cm. **2.** Kubek, zach. fragmentarycznie, przepalony (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. zach. 4,5 cm, średn. wylewu ok. 12 cm. **3.** Dno kubka, przepalone (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. zach. 4 cm, średn. ok. 6 cm (być może z kubka 2).

Grób 86

Odsłonięty na głęb. ok. 50 cm; w części NW naruszony przez orkę. Zarys w planie owalny (ok. 50×40 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 15 cm. Wypełnisko czarne z węglami drzewnymi, w nim fragmenty naczyń; wokół jamy szare przemycia (?).

Inwentarz (Tabl. XXIII/86): **1.** Fragmenty facetowanego wylewu i ucha (kubka?), (wyświecanie, czernienie?). **2.** Fragment dna (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. zach. 3,5 cm, średn. ok. 14 cm.

Grób 87

Odsłonięty na głęb. ok. 50 cm. Zarys w planie zbliżony do kolistego (ok. 40×35 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 20 cm. Wypełnisko czarne z węglami drzewnymi, w jego centrum płasko leżące, jedno na drugim, fragmenty naczynia baniastego; w części N fragmenty kubka; wokół i poniżej jamy szare przemycia (?).

Inwentarz (Tabl. XXIII/87): **1.** Kubek typu I.1, zach. częściowo, przepalony (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. 8,5 cm, średn. wylewu ok. 12 cm. **2.** Naczynie baniaste, zach. częściowo, przepalone (domieszka II, grub. ścianek B, chropowacenie). Wys. zach. 8,4 cm, średn. wylewu ok. 21,5 cm.

Grób 88

Odsłonięty na głęb. ok. 45 cm. Zarys w planie owalny (ok. 50×35 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 10 cm. Wypełnisko czarne z nieznacznie, drobnymi węglami drzewnymi, w nim fragmenty naczyń; wokół jamy szare przemycia (?).

⁹ W planie wyróżniał się tylko jeden obiekt, dopiero w profilu zaobserwowano jego dwudzielność. Układ stratygraficzny nie był czytelny. Materiał z obu grobów nie został rozdzielony i częściowo został przemieszany z materiałem z grobu 118. Obecnie inwentarze grobów 85 i 85a potraktowano łącznie, natomiast materiał przemieszany z grobów 85, 85a i 118 został opisany osobno, obok inwentarza grobu 118.

Inwentarz (Tabl. XXIV/88): **1.** Kubek typu V, zach. częściowo, przepalony (domieszka II, grub. ścianek A). Wys. ok. 7,5 cm, średn. wylewu ok. 8,5 cm. **2.** Ok. 20 małych, przepalonych fragmentów ceramiki, w tym fragment wychylonego (facetowanego?) wylewu.

Grób 89

Odsłonięty na głęb. ok. 45 cm; strop rozwleczony przez orkę. Zarys w planie nieregularny (ok. 50×40 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 10 cm. Wypełnisko czarne z pojedynczymi, drobnymi węglami drzewnymi, w nim fragmenty naczyń; wokół i poniżej jamy szare przemycia (?).

Inwentarz (Tabl. XXIV/89): **1.** Kubek typu II, zach. częściowo, przepalony (domieszka I, grub. ścianek B). Wys. 7,5 cm, średn. wylewu ok. 9 cm. **2.** Fragment dna (misy?), (domieszka II, grub. ścianek B). Wys. zach. 2 cm, średn. ok. 7 cm. **3.** Kilka drobnych, przepalonych fragmentów ceramiki, w tym fragment facetowanego wylewu (prawdopodobnie z naczyń 1 i 2).

Grób 90

Odsłonięty na głęb. ok. 45 cm; strop rozwleczony przez orkę. Zarys w planie zbliżony do owalu (ok. 85×40 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 15 cm. Wypełnisko ciemnobrunatne z widocznym w profilu węglistym zaciemnieniem w stropie N części jamy; na powierzchni fragmenty naczyń.

Inwentarz (Tabl. XXIV/90): **1.** Kubek typu II, zach. częściowo, przepalony (domieszka II, grub. ścianek B). Wys. zach. 6,5 cm, średn. wylewu ok. 9 cm. **2.** Fragmenty zdobionego kubka (domieszka I, grub. ścianek B). Wys. zach. 4 cm, średn. wylewu ok. 15 cm. **3.** Kilka drobnych, nie łączących się fragmentów naczynia (domieszka II, grub. ścianek C). Średn. dna ok. 10 cm. **4.** Ok. 30 drobnych, przepalonych fragmentów ceramiki (prawdopodobnie z naczyń 1–3).

Grób 91

Odsłonięty na głęb. ok. 30 cm. Zarys w planie zbliżony do owalu (ok. 60×40 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 15 cm. Wypełnisko ciemnobrunatne z nielicznymi, drobnymi węglami drzewnymi, w nim fragmenty kubka; wokół i poniżej jamy szare przemycia (?).

Inwentarz (Tabl. XXIV/91): **1.** Kubek typu I.1, zach. fragmentarycznie, przepalony (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. zach. 6,5 cm.

Grób 92

Odsłonięty na głęb. ok. 35 cm; w części W strop jamy naruszony przez orkę. Zarys w planie zbliżony do owalu (ok. 60×50 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 20 cm. Wypełnisko czarne z węglami drzewnymi, w części N fragmenty kubka; wokół jamy szare przemycia (?).

Inwentarz (Tabl. XXIV/92): **1.** Kubek typu II, zach. częściowo, przepalony (domieszka II, grub. ścianek A). Wys. ok. 7,5 cm, średn. wylewu ok. 11 cm.

Grób 93

Odsłonięty na głęb. ok. 35 cm. Zarys w planie zbliżony do owalu (ok. 60×40 cm); w profilu dwudzielna niecka o głęb. ok. 20 cm. Wypełnisko ciemnobrunatne z nielicznymi węglami drzewnymi (Tabl. XXV/93), w nim fragmenty naczyń; od strony S widoczne w planie szare przemycia (?).

Inwentarz: **1.** Kilka małych, przepalonych, nie łączących się fragmentów kubka (m. in. facetowanego wylewu i ucha). **2.** Mały, przepalony fragment brzośca kubka z dolną nasadą ucha.

Grób 94 (zniszczony)

Odsłonięty na głęb. ok. 35 cm; zachowany tylko spąg obiektu. Zarys w planie zbliżony do owalu (ok. 45×25 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 5 cm. Wypełnisko czarne, w nim fragmenty ceramiki (Tabl. XXV/94).

Inwentarz: **1.** Kilka małych, przepalonych fragmentów ceramiki.

Grób 95

Odsłonięty na głęb. ok. 40 cm. Zarys w planie zbliżony do owalu (ok. 85×50 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 20 cm. Wypełnisko czarne z dużą ilością węgla drzewnych, w nim fragmenty naczyń; wokół jamy szare przemycia.

Inwentarz (Tabl. XXV/95): **1.** Kubek typu I.1, zach. fragmentarycznie, przepalony (domieszka I, grub. ścianek B, wyświecanie). Wys. zach. 7,5 cm, średn. wylewu ok. 15 cm. **2.** Kubek typu IV, zach. fragmentarycznie, przepalony (domieszka II, grub. ścianek A). Wys. zach. ok. 4 cm, średn. wylewu ok. 7 cm. **3.** Misa typu I.1, zach. w całości, przepalona (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. 7 cm, średn. wylewu ok. 16 cm. **4.** Misa typu I.1, zach. fragmentarycznie, przepalona (domieszka II, grub. ścianek A). Wys. ok. 9 cm, średn. wylewu ok. 22 cm. **5.** Naczynie odwrótnie gruszkowate, zach. fragmentarycznie, przepalone (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. zach. 5,5 cm, średn. wylewu ok. 10 cm. **6.** Fragment „iksowatego” ucha o facetowanych krawędziach (prawdopodobnie z kubka 1). **7.** Kilkadziesiąt drobnych, przepalonych fragmentów ceramiki, w tym fragment dna (prawdopodobnie z naczyń 1, 2, 4 lub 5).

Grób 96

Odsłonięty na głęb. ok. 50 cm; prawdopodobnie naruszony od strony E przez wykop z 1980 r. Zarys w planie nieregularny (ok. 50×45 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 12 cm. Wypełnisko czarne z węglami drzewnymi, w nim fragmenty większego naczynia oraz, na głęb. ok. 60 cm, zapinka.

Inwentarz (Tabl. XXV/96): **1.** Zapinka typu H, zach. w całości, dł. ok. 3 cm. **2.** Fragment wylewu naczynia z szyjką (odwrótnie gruszkowatego?), przepalony (domieszka I, grub. ścianek B). Wys. zach. 4 cm, średn. wylewu ok. 22 cm.

Grób 97

Odsłonięty na głęb. ok. 40 cm. Zarys w planie nieregularny (ok. 75×60 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 30 cm. Wypełnisko czarne z dużymi węglami drzewnymi, w nim fragmenty naczyń oraz, w okolicy wylewu naczynia baniastego, główka zapinki; wokół i poniżej jamy szare przemycia (?).

Inwentarz (Tabl. XXVI/97): **1.** Główka zapinki, dł. 1,8 cm. **2.** Kubek typu I.1, zach. częściowo, przepalony, zdobiony (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. 10 cm, średn. wylewu 14 cm. **3.** Naczynie baniaste, zach. częściowo, przepalone (domieszka II, grub. ścianek A, chropowacenie). Wys. ok. 21 cm, średn. wylewu ok. 20 cm.

Grób 98

Odsłonięty na głęb. ok. 35 cm. Zarys w planie zbliżony do czworoboku, zaokrąglony od strony N (ok. 100×55 cm); profil nieckowaty o płaskim dnie i głęb. ok. 25 cm. Wypełnisko czarne z dużymi węglami drzewnymi, w nim fragmenty naczyń; wokół i poniżej jamy szare przemycia (?).

Inwentarz (Tabl. XXVII/98): **1.** Kubek typu III, zach. częściowo, przepalony (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. ok. 10,5 cm; średn. wylewu ok. 13 cm. **2.** Misa typu III, zach. częściowo, przepalona

(domieszka II, grub. ścianek C, chropowacenie). Wys. ok. 18 cm, średn. wylewu ok. 50 cm. **3.** Naczynie odwrotnie gruszkowate, zach. częściowo, przepalone (domieszka I, grub. ścianek A, powierzchnie miejscami nierówne, czernienie?). Wys. ok. 16 cm, średn. wylewu ok. 9 cm. **4.** Kilkadziesiąt małych, przepalonych fragmentów ceramiki (prawdopodobnie z naczyń 1–3).

Grób 99

Odsłonięty na głęb. ok. 35 cm. Zarys w planie na poziomie wyróżnienia zbliżony do kolistego, średnicy ok. 65 cm, kilka cm poniżej prostokątny; profil nieckowaty, głębokości ok. 25 cm. Wypełnisko czarne z dużymi węglami drzewnymi, w nim kubek stojący do góry dnem oraz fragmenty misy.

Inwentarz (Tabl. XXV/99): **1.** Kubek typu I.1, zach. w całości, przepalony (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. 6,6 cm, średn. wylewu 8 cm. **2.** Misa typu I.1, zach. częściowo, przepalona (domieszka II, grub. ścianek A, wyświecanie). Wys. 10 cm, średn. wylewu ok. 24 cm.

Grób 100

Odsłonięty na głęb. ok. 40 cm. Zarys w planie zbliżony do kolistego, średnicy ok. 45 cm; profil nieckowaty o głęb. ok. 10 cm. Wypełnisko czarne, w nim leżący, spękany kubek; wokół i poniżej jamy szare przemycia (?).

Inwentarz (Tabl. XXVI/100): **1.** Kubek typu II, zach. niemal kompletnie, przepalony (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. 7 cm, średn. wylewu ok. 11 cm.

Grób 101

Odsłonięty na głęb. ok. 35 cm. Zarys w planie zbliżony do czworoboku o zaokrąglonych narożnikach (ok. 70×60 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 15 cm. Wypełnisko niejednolite: górą w części SE jamy – czarne, przemieszane z węglami drzewnymi, w pozostałej partii ciemnobrunatne. W obrębie spalenizny fragmenty naczyń.

Inwentarz (Tabl. XXVI/101): **1.** Kubek typu II, zach. częściowo, przepalony (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. 9 cm, średn. wylewu ok. 11 cm. **2.** Kilka małych, przepalonych, nie łączących się fragmentów brzuśca i partii przydennej naczynia (domieszka II, grub. ścianek B).

Grób 102

Odsłonięty na głęb. ok. 35 cm. Zarys w planie zbliżony do kolistego, średnicy ok. 45 cm; profil nieckowaty o głęb. ok. 25 cm. Wypełnisko czarne z węglami drzewnymi, w części SE leżący kubek.

Inwentarz (Tabl. XXVI/102): **1.** Kubek typu II, zach. w całości, przepalony (domieszka II, grub. ścianek A). Wys. 9 cm, średn. wylewu 12 cm.

Grób 103 (zniszczony)

Odsłonięty na głęb. ok. 35 cm. Zarys w planie zbliżony do owalu (ok. 60×40 cm); profil nieckowaty o płaskim dnie i głęb. ok. 10 cm. Wypełnisko czarne (Tabl. XXVII/103), w nim fragmenty ceramiki; wokół i poniżej jamy szare przemycia (?).

Inwentarz: **1.** Kilka drobnych, przepalonych fragmentów ceramiki, w tym 2 fragmenty dwóch uch i fragment dna.

Grób 104

Odsłonięty na głęb. ok. 40 cm; strop jamy rozwleczony od strony SW. Zarys w planie zbliżony do kolistego, średnicy ok. 80 cm; profil nieckowaty o głęb. ok. 20 cm. Wypełnisko niejednolite: górą w części N jamy – czarne z węglami drzewnymi, w pozostałej

partii ciemnobrunatne; wokół i poniżej jamy szare przemycia (?). W wypełnisku i na powierzchni fragmenty naczyń.

Inwentarz (Tabl. XXVIII/104): **1.** Kubek typu I.1, zach. fragmentarycznie, przepalony (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. ok. 14 cm, średn. wylewu ok. 20 cm. **2.** Kubek typu II, zach. częściowo, przepalony (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. ok. 8,5 cm, średn. wylewu 11 cm. **3.** Fragment brzuśca (łączy się z nacz. 4 z gr. 129). **4.** Ok. 40 małych, przepalonych fragmentów ceramiki (prawdopodobnie z kubków 1 i 2).

Grób 105 (zniszczony)

Odsłonięty na głęb. ok. 30 cm; zachowany tylko spąg obiektu. Zarys w planie zbliżony do czworoboku o zaokrąglonych narożnikach (ok. 55×50 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 10 cm. Wypełnisko czarne z węglami drzewnymi (Tabl. XXVII/105), w nim fragmenty ceramiki.

Inwentarz: **1.2.** Dwa drobne fragmenty facetowanych wylewów, przepalone. **3.** 4 drobne, przepalone fragmenty ceramiki.

Grób 106

Odsłonięty na głęb. ok. 45 cm; 10 cm niżej zarys w planie zbliżony do kolistego, średnicy ok. 70 cm; profil nieckowaty o głęb. ok. 35 cm. Wypełnisko niejednolite: ciemnobrunatne w górnej części jamy, dołem czarne z dużą ilością węgla drzewnych; wokół i poniżej jamy szare przemycia. W części NW węglistej partii wypełniska fragmenty kubka leżące na fragmentach naczynia baniastego; poniżej skupiska ceramiki, na głęb. ok. 70 cm, zapinka.

Inwentarz (Tabl. XXVIII/106): **1.** Zapinka typu H, zach. niemal kompletnie, dł. 3,8 cm. **2.** Kubek typu I.1, zach. częściowo, przepalony, zdobiony (domieszka II, grub. ścianek A). Wys. ok. 10 cm, średn. wylewu ok. 13 cm. **3.** Naczynie baniaste, zach. częściowo, przepalone (domieszka II, grub. ścianek A). Wys. zach. 19,5 cm, średn. wylewu ok. 24 cm.

Grób 107

Odsłonięty na głęb. ok. 40 cm. Zarys w planie zbliżony do kolistego, średnicy ok. 45 cm; profil nieckowaty o głęb. ok. 20 cm. Wypełnisko czarne z dużą ilością węgla drzewnych, w nim fragmenty naczyń; wokół i poniżej jamy szare przemycia (?).

Inwentarz (Tabl. XXIX/107): **1.** Kubek typu I.2, zach. częściowo, przepalony (domieszka II, grub. ścianek A). Wys. ok. 10 cm, średn. wylewu ok. 10 cm. **2.** Fragmenty dolnej części większego naczynia, przepalone (domieszka II, grub. ścianek C, chropowacenie). Wys. zach. 13,5 cm; średn. dna ok. 12,5 cm.

Grób 108 (zniszczony)

Odsłonięty na głęb. ok. 45 cm; zachowany tylko spąg obiektu. Zarys w planie zbliżony do owalu (ok. 60×45 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 10 cm. Wypełnisko czarne z węglami drzewnymi (Tabl. XXIX/108); zabytków brak.

Grób 109 (zniszczony)

Odsłonięty na głęb. ok. 35 cm; zachowany tylko spąg obiektu. Zarys w planie nieregularny, rozczłonkowany, o wymiarach ok. 90×45 cm; w profilu widoczne jedynie przemycia w calcu. Wypełnisko ciemnobrunatne z drobnymi węglami drzewnymi (Tabl. XXIX/109); zabytków brak.

Grób 110 (zniszczony)

Odsłonięty na głęb. ok. 35 cm, zachowany spąg obiektu. Zarys w planie zbliżony do kolistego, średnicy ok. 50 cm; w profilu nieckowaty o głęb. ok. 10 cm. Wypełnisko ciemnobrunatne z pojedyn-

czymi drobnymi węglami drzewnymi (Tabl. XXIX/110); zabytków brak.

Grób 111 (zniszczony)

Odsłonięty na głęb. ok. 30 cm, zachowany spąg obiektu. Zarys w planie wydłużony (ok. 75×35 cm); w profilu widoczny jako kilkucentymetrowa warstwa spalenizny oraz przemycia w calcu. Wypełnisko ciemnobrunatne z drobnymi węglami drzewnymi (Tabl. XXIX/111), w nim fragment ceramiki.

Inwentarz: 1. Drobnny fragment ceramiki.

Grób 112 (zniszczony)

Odsłonięty na głęb. ok. 30 cm, zachowany spąg obiektu. Zarys w planie nieregularny, rozczłonkowany, o wymiarach ok. 120×40 cm; w profilu widoczny jako kilkucentymetrowa warstwa spalenizny oraz przemycia w calcu. Wypełnisko ciemnobrunatne z pojedynczymi drobnymi węglami drzewnymi; na powierzchni fragmenty ceramiki.

Inwentarz (Tabl. XXIX/112): 1. Fragment wylewu, być może kubka (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. zach. 2,5 cm. 2. Kilka drobnych, przepalonych fragmentów ceramiki, w tym fragment brzośca z dolną nasadą ucha (być może z naczynia 1).

Grób 113 (zniszczony)

Odsłonięty na głęb. ok. 30 cm; zniszczony przez orkę. Zarys w planie nieregularny, rozczłonkowany, o wymiarach ok. 160×65 cm; profil nieckowaty o głęb. ok. 10 cm. Wypełnisko ciemnobrunatne z pojedynczymi węglami drzewnymi (Tabl. XXIX/113); wokół jamy szare przemycia (?). Na powierzchni fragmenty ceramiki.

Inwentarz: 1. 5 drobnych, przepalonych, nie łączących się fragmentów naczynia, m. in. z dolną nasadą ucha – być może z kubka (domieszka II, grub. ścianek A?). 2. Mały fragment naczynia (domieszka II, grub. ścianek B, chropowacenie).

Grób 114 (zniszczony)

Odsłonięty na głęb. ok. 35 cm, zachowany spąg obiektu. Zarys w planie zbliżony do owalu (ok. 45×40 cm); w profilu widoczny jako kilkucentymetrowa warstwa spalenizny oraz przemycia w calcu. Wypełnisko ciemnobrunatne, na jego powierzchni fragmenty ceramiki; wokół i poniżej jamy szare przemycia (?).

Inwentarz (Tabl. XXX/114): 1. Fragment wylewu kubka (?), przepalony (domieszka I, grub. ścianek A?). Wys. zach. 1,5 cm, średn. wylewu ok. 10 cm. 2. Fragment facetowanego wylewu.

Grób 115

Odsłonięty na głęb. ok. 30 cm. Zarys w planie zbliżony do owalu (ok. 75×50 cm); profil nieckowaty o płaskim dnie i głęb. ok. 15 cm. Wypełnisko ciemnobrunatne; poniżej jamy szare przemycia (?). W stropowej partii wypełniska leżące fragmenty naczynia baniastego (3), wśród nich na głęb. ok. 35 cm zapinka; w części SW fragmenty kubka leżące pomiędzy dalszymi fragmentami naczynia baniastego; brak węgla drzewnych.

Inwentarz (Tabl. XXX/115): 1. Zapinka typu H, zach. w całości, dł. 3,3 cm. 2. Kubek typu II, zach. częściowo, przepalony (domieszka II, grub. ścianek A). Wys. ok. 8,5 cm, średn. wylewu ok. 10,5 cm. 3. Naczynie baniaste, zach. częściowo, przepalone (domieszka II, grub. ścianek C, chropowacenie). Wys. zach. 20 cm, średn. wylewu ok. 36 cm.

Grób 116 (zniszczony)

Odsłonięty na głęb. ok. 30 cm, zachowany spąg obiektu, uszkodzony przez orkę. Zarys w planie „nerkowaty” (ok. 70×45 cm);

profil nieckowaty o głęb. ok. 10 cm. Wypełnisko ciemnobrunatne ze śladową ilością węgla drzewnych (Tabl. XXX/116); wokół i poniżej jamy szare przemycia (?); zabytków brak.

Grób 117

Odsłonięty na głęb. 25 cm; ok. 10 cm niżej zarys jamy zbliżony do owalu (ok. 40×35 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 20 cm. Wypełnisko czarne z węglami drzewnymi, w stropie kubek leżący pod fragmentami większego naczynia; wokół jamy szare przemycia (?).

Inwentarz (Tabl. XXX/117): 1. Kubek typu II, zach. niemal kompletnie, przepalony (domieszka II, grub. ścianek B). Wys. 8,5 cm, średn. wylewu 11 cm. 2. 2 fragmenty naczynia (domieszka II, grub. ścianek B?, chropowacenie).

Grób 118

Odsłonięty na głęb. ok. 30 cm. Zarys w planie zbliżony do trapezu, zaokrąglony od strony SE (ok. 60×45 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 20 cm. Wypełnisko czarne z dużymi węglami drzewnymi, w nim zabytki.

Inwentarz¹⁰ (Tabl. XXXI/118): 1. Fragment zapinki o konstrukcji środkowolateńskiej, dł. zach. 2 cm. 2. Naczynie smukłe, zach. częściowo, przepalone (domieszka II, grub. ścianek B, chropowacenie). Wys. 19 cm, średn. wylewu 19 cm.

Zabytki przemieszane z grobów 85, 85a i 118 (Tabl. XXXI/85, 85a, 118): 1. Kubek typu II, zach. fragmentarycznie, przepalony (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. zach. 5 cm, średn. dna ok. 7,5 cm. 2. Fragment wylewu kubka (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. zach. 3 cm (być może z kubka 1). 3. Kubek typu V, zach. fragmentarycznie, przepalony (domieszka I, grub. ścianek B). Wys. ok. 7 cm, średn. wylewu ok. 6 cm. 4. Misa typu I.1, zach. częściowo, przepalona (domieszka II, grub. ścianek A). Wys. 7 cm, średn. wylewu 14 cm. 5. Misa typu I.2, zach. częściowo, przepalona (domieszka II, grub. ścianek A). Wys. 10,5 cm, średn. wylewu ok. 21 cm.

Grób 119

Odsłonięty na głęb. ok. 35 cm. Czytelność układu silnie zakłócona przez korzenie; zarys w planie zbliżony do owalu (ok. 80×60 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 20 cm. Wypełnisko ciemnobrunatne z dużymi węglami drzewnymi; w części NE kubek leżący na boku, w części poprzeraśanej korzeniami, na głęb. ok. 35 cm, zapinka; wokół jamy szare przemycia (?).

Inwentarz (Tabl. XXXI/119): 1. Zapinka typu C, zach. niemal kompletnie, dł. 3,8 cm. 2. Kubek typu I.1, zach. niemal kompletnie, przepalony (domieszka I, grub. ścianek B). Wys. 11 cm, średn. wylewu ok. 14,5 cm.

Obiekt 119a (tzw. odosobniony kubek)

Odsłonięty na głęb. ok. 40 cm. Zarys jamy bardzo słabo czytelny w postaci szarych przemyc na tle brunatnego piasku, zbliżony do kolistego, o średnicy ok. 45 cm; w profilu przemycia do głęb. ok. 10 cm. W wypełnisku spękany kubek; brak węgla drzewnych oraz kości.

Inwentarz (Tabl. XXXI/119a): 1. Kubek typu IV, zach. niemal kompletnie, przepalony (domieszka I, grub. ścianek B). Wys. 9 cm, średn. wylewu 9,5 cm.

¹⁰ Materiał z grobu został częściowo przemieszany z inwentarzem grobów 85 i 85a (por. przyp. 9).

Grób 120

Odsłonięty na głęb. ok. 30 cm. Zarys w planie zbliżony do czworoboku, zaokrąglony od strony N (ok. 70×70 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 25 cm. Wypełnisko czarne z dużymi węglami drzewnymi, w nim leżący kubek, naczynie miniaturowe oraz fragmenty dwóch mis; wokół i poniżej jamy szare przemycia (?).

Inwentarz (Tabl. XXXII/120): **1.** Kubek typu II, zach. niemal kompletnie, przepalony (domieszka II, grub. ścianek B, powierzchnie miejscami nierówne). Wys. 8 cm, średn. wylewu 11 cm. **2.** Misa typu I.1, zach. częściowo, przepalona (domieszka II, grub. ścianek A). Wys. ok. 9 cm, średn. wylewu ok. 18 cm. **3.** Misa typu I.1, zach. częściowo, przepalona (domieszka II, grub. ścianek B). Wys. ok. 10,5 cm, średn. wylewu 27 cm. **4.** Naczynie miniaturowe, całe, przepalone (domieszka II, grub. ścianek A, powierzchnie miejscami nierówne). Wys. 4,2 cm, średn. wylewu 8 cm.

Grób 121

Odsłonięty na głęb. ok. 30 cm. Zarys w planie zbliżony do „nerkowatego” (ok. 65×45 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 15 cm. Wypełnisko ciemnobrunatne z węglami drzewnymi, w nim fragmenty kubka.

Inwentarz (Tabl. XXXII/121): **1.** Kubek typu I.1, zach. niemal kompletnie, przepalony (domieszka II, grub. ścianek B). Wys. 8,5 cm, średn. wylewu ok. 9 cm.

Grób 122

Odsłonięty na głęb. ok. 40 cm. Zarys w planie słabo czytelny, prawdopodobnie wydłużony (ok. 40×20 cm); profil nieckowaty o płaskim dnie i głęb. ok. 15 cm. Wypełnisko czarne z węglami drzewnymi, w części SE leżący kubek (3), fragmenty drugiego kubka (2) oraz zapinka.

Inwentarz (Tabl. XXXII/122): **1.** Zapinka o konstrukcji późnolateńskiej (podobna do typu Kostrzewski ryc. 17), zach. niemal kompletnie, dł. 3,9 cm. **2.** Kubek typu I.1, zach. fragmentarycznie, przepalony, zdobiony (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. ok. 13 cm, średn. wylewu ok. 21 cm. **3.** Kubek typu II, zach. niemal kompletnie, przepalony (domieszka II, grub. ścianek A). Wys. 7,5 cm, średn. wylewu ok. 12 cm.

Grób 123

Odsłonięty na głęb. ok. 35 cm; ok. 5 cm niżej zarys w planie zbliżony do owalu (ok. 75×60 cm); profil nieckowaty o nierównym dnie i głęb. ok. 25 cm. Wypełnisko czarne, w górnej partii fragmenty naczyń; wokół jamy szare przemycia (?). Ponadto w korytarzu kreciej nory ciągnącej się z obiektu – zapinka.

Inwentarz (Tabl. XXXIII/123): **1.** Zapinka typu H, zach. niemal kompletnie, dł. 3,3 cm. **2.** Kubek typu II, zach. częściowo, przepalony (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. ok. 9 cm, średn. wylewu ok. 10 cm. **3.** Kubek typu V, zach. niemal kompletnie, przepalony (domieszka II, grub. ścianek B). Wys. 8,5 cm, średn. wylewu 10 cm. **4.** Misa typu I.1, zach. fragmentarycznie, przepalona (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. ok. 7,5 cm, średn. wylewu ok. 23 cm. **5.** Naczynie gruszkowate, zach. częściowo, przepalone, zdobione (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. ok. 18 cm, średn. wylewu ok. 11 cm. **6.** Naczynie jajowate, zach. częściowo, przepalone (domieszka II, grub. ścianek B). Wys. 20 cm, średn. wylewu ok. 15 cm. **7.** Kilkadziesiąt małych, przepalonych fragmentów ceramiki (prawdopodobnie z naczyń 2–6).

Grób 124

Odsłonięty na głęb. ok. 30 cm, ok. 10 cm niżej zarys zbliżony do owalu (ok. 70×45 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 25 cm. Wypeł-

nisko czarne z niewielką ilością węgla drzewnych, w części E leżący kubek (2) oraz fragmenty pozostałych naczyń.

Inwentarz (Tabl. XXXIII/124): **1.** Kubek typu I.1, zach. częściowo, przepalony (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. 8,5 cm, średn. wylewu ok. 10 cm. **2.** Kubek typu III, zach. niemal kompletnie, przepalony (domieszka II, grub. ścianek A.). Wys. 11 cm, średn. wylewu ok. 13,5 cm. **3.** Misa typu I.1, zach. częściowo, przepalona (domieszka II, grub. ścianek B). Wys. ok. 8 cm; średn. wylewu ok. 20 cm.

Grób 125

Odsłonięty na głęb. ok. 35 cm, strop naruszony przez orkę; ok. 5 cm niżej zarys jamy miał w planie kształt zbliżony do półowalu (ok. 50×35 cm); w profilu nieckowaty o płaskim dnie i głęb. ok. 20 cm. Wypełnisko czarne z dużą ilością węgla drzewnych, w nim fragmenty naczyń; wokół i poniżej jamy szare przemycia (?).

Inwentarz (Tabl. XXXIV/125): **1.** Kubek typu II, zach. niemal kompletnie, przepalony, zdobiony (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. 9,5 cm, średn. wylewu 13,5 cm. **2.** Fragment wylewu kubka (domieszka I, grub. ścianek A). **3.** Naczynie miniaturowe, całe, przepalone (domieszka I, grub. ścianek B, czernienie). Wys. 5 cm, średn. wylewu ok. 7,5 cm. **4.** Fragment brzośca z uchem (domieszka II, grub. ścianek B?, czernienie?; por. 137/2). **5.** 2 przepalone fragmenty brzośca naczyń, w tym jeden z taśmowatym uchem (grub. ścianek C?). **6.** Kilka drobnych, przepalonych fragmentów ceramiki (prawdopodobnie z naczyń 1, 2, 4 lub 5).

Grób 126

Odsłonięty na głęb. ok. 35 cm. Zarys w planie wydłużony (ok. 55×40 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 15 cm. Wypełnisko obiektu niejednolite: górą ciemnobrunatne, dołem w środkowej części jamy – czarne z drobnymi węglami drzewnymi; w obrębie spalenizny kubek leżący na fragmentach misy.

Inwentarz (Tabl. XXXIV/126): **1.** Kubek typu I.1, zach. niemal kompletnie, przepalony (domieszka II, grub. ścianek B). Wys. 10,5 cm, średn. wylewu ok. 13 cm. **2.** Misa typu I.1, zach. częściowo, przepalona (domieszka II, grub. ścianek B). Wys. 7 cm, średn. wylewu ok. 26 cm.

Grób 127

Odsłonięty na głęb. ok. 35 cm; ok. 5 cm niżej zarys w planie zbliżony do owalu (ok. 70×45 cm); profil nieckowaty o nierównym dnie i głęb. ok. 10 cm. Wypełnisko ciemnobrunatne z niewielką ilością węgla drzewnych, w nim fragmenty naczyń.

Inwentarz (Tabl. XXXII/127): **1.** Kubek typu V, zach. częściowo, przepalony (domieszka II, grub. ścianek B). Wys. zach. 9 cm, średn. wylewu 11 cm. **2.** Fragment ucha (prawdopodobnie z kubka 1). **3.** Fragment naczynia (łączy się z nacz. 3 z gr. 128).

Grób 128

Odsłonięty na głęb. ok. 30 cm; ok. 10 cm niżej zarys w planie nieregularny (ok. 90×70 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 30 cm. Wypełnisko czarne z pojedynczymi dużymi węglami drzewnymi, w nim fragmenty naczyń.

Inwentarz (Tabl. XXXIV/128): **1.** Kubek typu I.1, zach. częściowo, przepalony (domieszka I, grub. ścianek A, wyświecanie). Wys. 12,5 cm; średn. wylewu 13,5 cm. **2.** Misa typu I.1, zach. fragmentarycznie, przepalona (domieszka II, grub. ścianek B?). Wys. zach. 4,5 cm, średn. wylewu ok. 18 cm. **3.** Naczynie smukłe, zach. fragmentarycznie, przepalone (domieszka II, grub. ścianek C). Wys. ok. 17,5 cm; średn. wylewu ok. 20 cm (łączy się z nim nr. 3 z gr. 127). **4.** Fragment brzośca naczynia (chropowacenie).

5. Kilkanaście drobnych, przepalonych fragmentów ceramiki (prawdopodobnie z naczyń 1–4).

Grób 129

Odsłonięty na głęb. ok. 30 cm. Zarys w planie zbliżony do owalu (ok. 100×55 cm); profil nieckowaty o płaskim dnie i głęb. ok. 15 cm. Wypełnisko czarne z pojedynczymi węglami drzewnymi, w nim fragmenty naczyń.

Inwentarz (Tabl. XXXV/129): 1. Kubek typu I.1, zach. fragmentarycznie, przepalony, zdobiony (domieszka II, grub. ścianek A). Wys. zach. ok. 6 cm, średn. wylewu ok. 12 cm. 2. Kubek typu II, zach. częściowo, przepalony (domieszka I, grub. ścianek B). Wys. ok. 8 cm, średn. wylewu ok. 10 cm. 3. Misa, zach. fragmentarycznie, przepalona (domieszka II, grub. ścianek A). Wys. zach. 5,5 cm, średn. dna 7 cm. 4. Naczynie baniaste, zach. częściowo (domieszka II, grub. ścianek C, chropowacenie). Wys. zach. ok. 33 cm, średn. wylewu ok. 26 cm (łączy się z nim nr. 3 z gr. 104).

Grób 130

Odsłonięty na głęb. ok. 30 cm. Zarys w planie zbliżony do owalu (ok. 70×50 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 25 cm. Wypełnisko czarne z licznymi dużymi węglami drzewnymi, w części N fragmenty naczyń.

Inwentarz (Tabl. XXXVI/130): 1. Kubek typu I.1, zach. fragmentarycznie, przepalony (domieszka I, grub. ścianek A, wyświecanie). Wys. ok. 9,5 cm, średn. wylewu ok. 12,5 cm. 2. Kubek typu IV, zach. częściowo, przepalony, zdobiony (domieszka I, grub. ścianek A, powierzchnie miejscami nierówne, wyświecanie). Wys. ok. 9 cm, średn. wylewu ok. 9 cm.

Grób 131 (zniszczony)

Odsłonięty na głęb. ok. 30 cm, zachowany spąg obiektu uszkodzony przez orkę. Zarys w planie zbliżony do prostokąta (ok. 65×60 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 15 cm. Wypełnisko czarne (Tabl. XXXVI/131); zabytków brak.

Grób 132

Odsłonięty na głęb. ok. 35 cm. Zarys w planie zbliżony do owalu (ok. 75×50 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 20 cm. Wypełnisko czarne z dużą ilością węgla drzewnych; wokół jamy szare przemycia (?). W części NE wypełniska fragmenty kubka oraz, na głęb. ok. 40 cm, zapinka.

Inwentarz (Tabl. XXXVII/132): 1. Zapinka typu H, zach. w całości, dł. 3,5 cm. 2. Fragment dna kubka, przepalony (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. zach. 4,5 cm, średn. ok. 9 cm. 3. Ok. 20 drobnych, przepalonych fragmentów ceramiki, w tym fragment facetowanego wylewu (prawdopodobnie z kubka 2).

Grób 133

Odsłonięty na głęb. ok. 30 cm; ok. 5 cm niżej zarys w planie zbliżony do kolistego, średnicy ok. 50 cm; profil nieckowaty o płaskim dnie i głęb. ok. 15 cm. Wypełnisko ciemnobrunatne z pojedynczymi węglami drzewnymi, w części E stojący kubek.

Inwentarz (Tabl. XXXVII/133): 1. Kubek typu I.1, zach. w całości, przepalony (domieszka II, grub. ścianek A). Wys. 8,5 cm, średn. wylewu ok. 12,5 cm.

Grób 134

Odsłonięty na głęb. ok. 30 cm. Zarys w planie zbliżony do owalu (ok. 75×50 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 15 cm. Wypełnisko czarne z węglami drzewnymi; wokół i poniżej jamy szare prze-

mycia (?). W wypełnisku leżący kubek oraz fragmenty większego naczynia, ponad którymi na głęb. 37 cm zapinka.

Inwentarz (tablica XXXVI/134): 1. Zapinka typu H, zach. niemal kompletnie, dł. 4,2 cm. 2. Kubek typu III, zach. niemal kompletnie, przepalony (domieszka II, grub. ścianek A). Wys. 9 cm, średn. wylewu 11 cm. 3. Fragmenty brzuśca większego naczynia, przepalone (domieszka II, grub. ścianek B). Wys. zach. 20 cm, średn. brzuśca ok. 50 cm. 4. Mały fragment brzuśca naczynia (grub. ścianek B?, chropowacenie; być może z naczynia 3).

Obiekt 135 (nieokreślony)

Odsłonięty na głęb. ok. 30 cm. Zarys w planie zbliżony do owalu (ok. 70×55 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 20 cm. Wypełnisko ciemnobrunatne (Tabl. XXXVII/135); brak węgla drzewnych oraz zabytków.

Grób 136

Odsłonięty na głęb. ok. 25 cm, strop jamy naruszony przez orkę; zarys w planie wydłużony (ok. 80×45 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 25 cm. Wypełnisko czarne z węglami drzewnymi, w nim fragmenty naczyń, ponad którymi zapinka.

Inwentarz (Tabl. XXXVII/136): 1. Zapinka typu K, zach. w całości, dł. 3,7 cm. 2. Kubek typu I.1, zach. niemal kompletnie, przepalony (domieszka II, grub. ścianek A). Wys. 8,5 cm, średn. wylewu ok. 10,5 cm. 3. Naczynie odwrótnie gruszkowate, zach. fragmentarycznie, przepalone (domieszka II, grub. ścianek B). Wys. ok. 22 cm, średn. wylewu ok. 15 cm.

Grób 137 (zniszczony)

Odsłonięty na głęb. ok. 45 cm; zachowany tylko spąg obiektu. Zarys w planie wydłużony (ok. 45×20 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 10 cm. Wypełnisko ciemnobrunatne, na powierzchni fragmenty naczyń; wokół i poniżej jamy szare przemycia (?).

Inwentarz (Tabl. XXXVII/137): 1. Kilka przepalonych, nie łączących się fragmentów brzuśca kubka (domieszka I, grub. ścianek A). 2. Fragment naczynia z szyjką (domieszka II, grub. ścianek B?, czernienie?; por. 125/4).

Grób 138

Odsłonięty na głęb. ok. 40 cm; strop jamy rozwleczony. Zarys w planie zbliżony do owalu (ok. 60×40 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 15 cm. Wypełnisko ciemnobrunatne z pojedynczymi węglami drzewnymi, w nim fragmenty kubka; wokół i poniżej jamy szare przemycia (?).

Inwentarz (Tabl. XXXVIII/138): 1. Kubek typu II, zach. częściowo, przepalony (domieszka II, grub. ścianek A). Wys. 8,5 cm, średn. wylewu 11 cm.

Grób 139 (zniszczony)

Odsłonięty na głęb. ok. 35 cm; ok. 15 cm niżej zarys w planie rozwleczony, nieregularny o zasięgu ok. 130×75 cm; w profilu dwudzielna niecka o głęb. ok. 10 cm w części W oraz ok. 5 cm w części E. Wypełnisko ciemnobrunatne z nielicznymi węglami drzewnymi, w nim fragmenty naczyń oraz, na głęb. ok. 50 cm, przeszlik gliniany; wokół i poniżej jamy szare przemycia (?).

Inwentarz (Tabl. XXXVIII/139): 1. Przeszlik gliniany, zach. w całości, przepalony (domieszka II). Wys. 1,8 cm, średn. 3,1 cm, waga 16,2 g. 2. Kubek typu I.1, zach. fragmentarycznie, przepalony (domieszka II, grub. ścianek A). Wys. zach. 5 cm, średn. wylewu 8,5 cm. 3. Fragment wylewu kubka typu I.1, przepalony (domieszka I, grub. ścianek B). Wys. zach. 4 cm (być może z kubka 4). 4. Kubek typu I, zach. częściowo, przepalony (domieszka I, grub.

ścianek B). Wys. zach. 10 cm, średn. dna ok. 7,5 cm. **5.** Kubek typu II, zach. fragmentarycznie, przepalony (domieszka II, grub. ścianek A). Wys. ok. 8 cm, średn. wylewu ok. 11 cm. **6.** Naczynie odwrotnie gruszkowate, zach. częściowo, przepalone (domieszka II, grub. ścianek A). Wys. ok. 16 cm, średn. wylewu ok. 11 cm. **7.** Fragment brzuśca naczynia, przepalony (grub. ścianek B?, chropowacenie). **8.** Ok. 20 małych, przepalonych fragmentów ceramiki (prawdopodobnie z naczyń 2–7).

Grób 140

Odsłonięty na głęb. ok. 45 cm. Zarys w planie zbliżony do kolego o średnicy ok. 50 cm; profil nieckowaty o głęb. ok. 10 cm. Wypełnisko ciemnobrunatne z nielicznymi drobnymi węglami drzewnymi, w nim fragmenty naczyń.

Inwentarz (Tabl. XXXVIII/140): **1.** Kubek typu I.2, zach. częściowo, przepalony (domieszka II, grub. ścianek B). Wys. zach. 14,5 cm, średn. wylewu ok. 15 cm. **2.** Fragment wylewu kubka (domieszka I, grub. ścianek A?). Wys. zach. 2 cm. **3.** Fragment dna (kubka?), przepalony (domieszka I, grub. ścianek A?). Wys. zach. 1,5 cm, średn. ok. 9 cm. **4.** Fragment wylewu (domieszka I, czernienie?). Wys. zach. 2,5 cm. **5.** 3 fragmenty brzuśca naczynia, przepalone (domieszka II, grub. ścianek B?, chropowacenie). **6.** Kilka przepalonych fragmentów ceramiki (prawdopodobnie z naczyń 1–5).

Grób 141

Odsłonięty na głęb. ok. 25 cm; ok. 10 cm niżej zarys w planie nieregularny (ok. 100×90 cm); w profilu bardzo słabo czytelny, najprawdopodobniej nieckowaty (zrekonstruowany na podstawie dokumentacji opisowej i rysunkowej), głębokości ok. 20 cm. Wypełnisko ciemnobrunatne z nielicznymi drobnymi węglami drzewnymi, w nim zabytki.

Inwentarz (Tabl. XXXIX/141): **1.** Fragment żelaznego drutu (igły zapinki?), dł. 1,8 cm, średnica: 2–3 mm. **2.** Kubek typu I.1, zach. częściowo, przepalony (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. ok. 11 cm, średn. wylewu ok. 14 cm. **3.** Kilkanaście przepalonych fragmentów ceramiki, w tym fragment ucha (być może z kubka 2).

Grób 142

Odsłonięty na głęb. ok. 40 cm. Zarys w planie słabo czytelny, nieregularny, barwy ciemnobrunatnej (ok. 85×50 cm); w profilu tylko nagromadzenie fragmentów naczyń występujących do głęb. ok. 10 cm.

Inwentarz (Tabl. XXXIX/142): **1.** Fragment dna kubka, przepalony (domieszka II, grub. ścianek A). Wys. zach. 2,2 cm, średn. ok. 4,5 cm. **2.** Misa typu I, zach. fragmentarycznie, przepalona (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. zach. 4,5 cm, średn. dna ok. 7,8 cm. **3.** 10 przepalonych fragmentów ceramiki (prawdopodobnie z naczyń 1 i 2).

Grób 143

Odsłonięty na głęb. ok. 30 cm; ok. 5 cm niżej zarys w planie nieregularny, wydłużony (ok. 175×110 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 30 cm. Wypełnisko czarne z węglami drzewnymi, w nim m. in. kubek (1) leżący na boku.

Inwentarz (Tabl. XXXIX/143): **1.** Kubek typu III, zach. niemal kompletnie, przepalony (domieszka II, grub. ścianek A). Wys. 9,5 cm, średn. wylewu ok. 12,5 cm. **2.** Dno kubka, przepalone (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. zach. 3,5 cm, średn. dna ok. 7 cm. **3.** Kilka drobnych, przepalonych fragmentów ceramiki, w tym fragment facetowanego wylewu (prawdopodobnie z kubków 1 i 2).

Grób 144

Odsłonięty na głęb. ok. 35 cm. Zarys w planie zbliżony do owalu (ok. 95×65 cm); w profilu słabo czytelny, najprawdopodobniej nieckowaty (zrekonstruowany na podstawie dokumentacji opisowej i rysunkowej) o głęb. ok. 15 cm. Wypełnisko ciemnobrunatne z węglami drzewnymi, w nim leżący na boku spękany kubek.

Inwentarz (Tabl. XL/144): **1.** Kubek typu II, zach. częściowo, przepalony, zdobiony (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. 8 cm, średn. wylewu ok. 15 cm. **2.** Fragment dużego taśmowatego ucha (o szerokości 2 cm), przepalony.

Grób 145

Odsłonięty na głęb. ok. 25 cm. Zarys w planie zbliżony do półowalu (ok. 120×110 cm); profil nieckowaty, dwudzielny, głębokości ok. 20 cm w części N i ok. 30 cm w części S. Wypełnisko czarne z licznymi dużymi węglami drzewnymi, w nim fragmenty naczyń, a w części N jamy, na głęb. ok. 25 cm, zapinka.

Inwentarz (Tabl. XL/145): **1.** Zapinka typu H, zach. częściowo, zach. dł. 2,5 cm. **2.** Kubek typu II, zach. częściowo, przepalony (domieszka II, grub. ścianek A). Wys. ok. 9,5 cm, średn. wylewu ok. 13 cm. **3.** Misa typu I.1, zach. częściowo, przepalona (domieszka II, grub. ścianek A). Wys. ok. 8 cm, średn. wylewu ok. 18 cm. **4.** Kilka przepalonych fragmentów ceramiki (prawdopodobnie z naczyń 2 i 3).

Grób 146

Odsłonięty na głęb. ok. 30 cm; ok. 5 cm niżej zarys w planie zbliżony do owalu (ok. 60×50 cm); profil nieckowaty o płaskim dnie i głęb. ok. 15 cm. Wypełnisko czarne z węglami drzewnymi, w nim fragmenty kubka; wokół jamy szare przemycia.

Inwentarz (Tabl. XL/146): **1.** Kubek typu I.2, zach. częściowo, przepalony (domieszka I, grub. ścianek A, wyświecanie). Wys. ok. 10,5 cm, średn. wylewu ok. 13 cm.

Grób 147

Odsłonięty na głęb. ok. 35 cm; 5 cm niżej zarys w planie zbliżony do owalu (ok. 90×65 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 25 cm. Wypełnisko czarne, w nim spękany kubek zwrócony wylewem w dół (2), fragmenty drugiego kubka oraz, na głęb. ok. 50 cm, główka zapinki.

Inwentarz (Tabl. XL/147): **1.** Główka zapinki (typ C?), zach. dł. 1,6 cm. **2.** Kubek typu II, zach. niemal kompletnie, przepalony (domieszka II, grub. ścianek A). Wys. 10,5 cm, średn. wylewu 13 cm. **3.** Kubek typu V, zach. częściowo, przepalony (domieszka II, grub. ścianek A). Wys. 9 cm, średn. wylewu 11,5 cm.

Grób 148

Odsłonięty na głęb. ok. 35 cm. Zarys w planie zbliżony do kolego (ok. 70×65 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 25 cm. Wypełnisko ciemnobrunatne z węglami drzewnymi, w nim fragmenty naczyń.

Inwentarz (Tabl. XLI/148): **1.** Kubek typu I, zach. fragmentarycznie (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. zach. 5,5 cm, średn. dna 6 cm. **2.** Fragment wylewu, być może naczynia gruszkowatego (domieszka I, grub. ścianek A, wyświecanie). Wys. zach. 4,5 cm, średn. ok. 10 cm.

Obiekt 149 (nieokreślony)

Odsłonięty na głęb. ok. 30 cm. Zarys w planie zbliżony do kolego, średnicy ok. 60 cm; w profilu słabo czytelny, nieckowaty o głęb. ok. 10 cm. Wypełnisko szare (Tabl. XXXVIII/149); brak węgli drzewnych. W dzienniku badań jest informacja, że w obiekcie

wystąpił fragment ceramiki chyba od naczynia typu klosz; nie została ona powtórzona w inwentarzu, ale na obecność fragmentów ceramiki poza zaciemnieniem oraz w stropie jamy wskazuje dokumentacja rysunkowa. Obecnie brak zabytków opisanych jako pochodzące z obiektu 149, być może uznano je za materiał luźny z warstwy omiej.

Grób 150

Odsłonięty na głęb. ok. 30 cm. Zarys w planie zbliżony do półowalu (ok. 75×75 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 30 cm. Wypełnisko niejednolite: górą w środkowej części jamy – czarne z węglami drzewnymi, w pozostałej partii ciemnobrunatne. W obrębie spalenizny fragmenty naczyń.

Inwentarz (Tabl. XLI/150): **1.** Kubek typu I.1, zach. częściowo, przepalony (domieszka II, grub. ścianek A). Wys. ok. 7,5 cm, średn. wylewu 8,5 cm. **2.** Przydenny fragment większego naczynia, przepalony (domieszka I, grub. ścianek B). Wys. zach. 10,5 cm, średn. dna ok. 10 cm. **3.** Kilka przepalonych fragmentów ceramiki, w tym fragment ucha (prawdopodobnie z naczyń 1 i 2).

Grób 151

Odsłonięty na głęb. ok. 30 cm; 5 cm niżej zarys w planie zbliżony do owalu (ok. 80×70 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 10 cm. Wypełnisko ciemnobrunatne z nielicznymi węglami drzewnymi, w nim fragmenty kubka.

Inwentarz (Tabl. XLI/151): **1.** Kilka drobnych, przepalonych, nie łączących się fragmentów kubka m. in. wylewu i ucha (domieszka I, grub. ścianek A?).

Obiekt 152 (nieokreślony)

Odsłonięty na głęb. ok. 30 cm. Zarys w planie rozwleczonej, nieregularny (ok. 50×50 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 10 cm. Wypełnisko ciemnobrunatne, w nim zwęglona belka o długości ok. 25 cm (Tabl. XLI/152); zabytków brak.

Grób 153

Odsłonięty na głęb. ok. 25 cm. Zarys w planie słabo czytelny, wydłużony (ok. 120×85 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 15 cm. Wypełnisko szare, w nim fragmenty naczyń.

Inwentarz (Tabl. XLI/153): **1.** Kubek typu I.1, zach. fragmentarycznie, przepalony (domieszka II, grub. ścianek A). Wys. zach. 4 cm, średn. wylewu 10 cm. **2.** Kubek typu V, zach. częściowo (domieszka II, grub. ścianek B). Wys. 9 cm, średn. wylewu ok. 9,5 cm. **3.** Mały fragment naczynia (grub. ścianek C, chropowacenie), być może z naczynia 4. **4.** Kilka fragmentów brzuśca większego naczynia (domieszka II, grub. ścianek B?). **5.** Ok. 30 małych, przepalonych fragmentów ceramiki, w tym fragment ucha (prawdopodobnie z naczyń 1–4).

Grób 154 (zniszczony)

Odsłonięty na głęb. ok. 35 cm; najprawdopodobniej nie uchwyciono całego zasięgu jamy w kierunku W. Zarys w planie słabo czytelny, zbliżony do półowalu (ok. 55×40 cm); profil nieckowaty o głęb. kilku cm. Wypełnisko szare, na jego powierzchni fragmenty kubka.

Inwentarz (Tabl. XLI/154): **1.** Kubek typu I.1, zach. fragmentarycznie (nie łączące się fragmenty wylewu, brzuśca i dna), przepalony (domieszka II, grub. ścianek A?). Średn. wylewu ok. 11,5 cm.

Grób 155 (zniszczony)

Odsłonięty na głęb. ok. 30 cm; ok. 10 cm niżej zarys jamy słabo

czytelny, w planie zbliżony do owalu (ok. 35×30 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 5 cm. Wypełnisko szare, w nim pojedyncze fragmenty ceramiki (Tabl. XLII/155).

Inwentarz: **1.** 7 drobnych, przepalonych fragmentów ceramiki.

Grób 156

Odsłonięty na głęb. ok. 25 cm. Zarys w planie zbliżony do kolistej, średnicy ok. 35 cm, z widocznym rozwleczeniem w kierunku N; profil nieckowaty o głęb. ok. 25 cm. Wypełnisko czarne z nielicznymi węglami drzewnymi, w nim fragmenty kubka; wokół jamy szare przemycia (?).

Inwentarz (Tabl. XLII/156): **1.** Kubek typu I.1, zach. częściowo, przepalony (domieszka II, grub. ścianek A). Wys. ok. 10 cm, średn. wylewu ok. 15 cm.

Grób 157

Odsłonięty na głęb. ok. 30 cm. Zarys w planie nieregularny, wydłużony (ok. 75×55 cm); w profilu słabo czytelny, trójkątny o głęb. ok. 25 cm. Wypełnisko ciemnobrunatne z nielicznymi węglami drzewnymi, w nim fragmenty naczyń.

Inwentarz (Tabl. XLII/157): **1.** Kubek typu I.1, zach. częściowo, przepalony (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. 8,5 cm, średn. wylewu ok. 11,5 cm. **2.** Kilka małych, przepalonych fragmentów ceramiki, w tym fragment wylewu oraz partii przydennej.

Grób 158

Odsłonięty na głęb. ok. 40 cm. Zarys w planie nieregularny, wydłużony (ok. 65×45 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 15 cm. Wypełnisko ciemnobrunatne z nielicznymi węglami drzewnymi, w nim fragmenty kubka; wokół jamy szare przemycia (?).

Inwentarz (Tabl. XLII/158): **1.** Kubek typu I.1, zach. fragmentarycznie (nie łączące się fragmenty wylewu, brzuśca i ucha), przepalony (domieszka II, grub. ścianek A). Wys. zach. 5,5 cm, średn. wylewu ok. 11 cm.

Grób 159

Odsłonięty na głęb. ok. 25 cm; ok. 5 cm niżej zarys jamy zbliżony do owalu (ok. 65×50 cm); profil nieckowaty o płaskim dnie i głęb. ok. 25 cm. Wypełnisko ciemnobrunatne z nielicznymi węglami drzewnymi, w części N fragmenty naczynia (kubka?) leżące na fragmentach większego naczynia.

Inwentarz (Tabl. XLII/159): **1.** Kilka przepalonych fragmentów brzuśca (kubka?), (domieszka II, grub. ścianek A?). **2.** Fragmenty brzuśca większego naczynia, przepalone (domieszka II, grub. ścianek C, chropowacenie). Wys. zach. 20 cm, średn. brzuśca ok. 45 cm.

Grób 160

Odsłonięty na głęb. ok. 25 cm. Zarys w planie nieregularny (ok. 100×65 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 25 cm. Wypełnisko ciemnobrunatne z nielicznymi drobnymi węglami drzewnymi, w nim fragmenty kubka.

Inwentarz (Tabl. XLIII/160): **1.** Kubek typu I.2, zach. częściowo, przepalony (domieszka II, grub. ścianek A). Wys. 7,5 cm, średn. wylewu ok. 11 cm.

Obiekt 161 (nieokreślony)

Odsłonięty na głęb. ok. 25 cm. Zarys w planie rozwleczonej, nieregularny o zasięgu ok. 80×50 cm; w profilu nieczytelne przemycia o głęb. kilkunastu cm. Wypełnisko szare (Tabl. XLII/161); brak węgli oraz zabytków.

Grób 162

Odsłonięty na głęb. ok. 20 cm; ok. 5 cm niżej zarys w planie zbliżony do trapezu o zaokrąglonych narożnikach (ok. 45×35 cm); w profilu nieczytelne przemycia o głęb. ok. 20 cm. Wypełnisko ciemnobrunatne, w nim zabytki; wokół jamy szare przemycia.

Inwentarz (Tabl. XLIII/162): **1.** Fragment brzuśca z uchem, przepalony (domieszka I, grub. ścianek B?). Wg A. J. Tomaszewskiego w wypełnisku miał także wystąpić (obecnie zaginiony) fragment facetowanego wylewu (być może z naczynia 1). Na fakt wystąpienia w grobie co najmniej trzech fragmentów ceramiki wskazuje także rysunek planu.

Grób 163

Odsłonięty na głęb. ok. 30 cm. Zarys w planie rozwleczonego, nieregularny (ok. 90×40 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 15 cm. Wypełnisko ciemnobrunatne z nielicznymi węglami drzewnymi, w nim fragmenty kubka; od strony E widoczne w profilu szare przemycia (?).

Inwentarz (Tabl. XLIII/163): **1.** Kubek typu I.2, zach. częściowo, przepalony (domieszka II, grub. ścianek A). Wys. 9 cm, średn. wylewu ok. 10 cm.

Grób 164

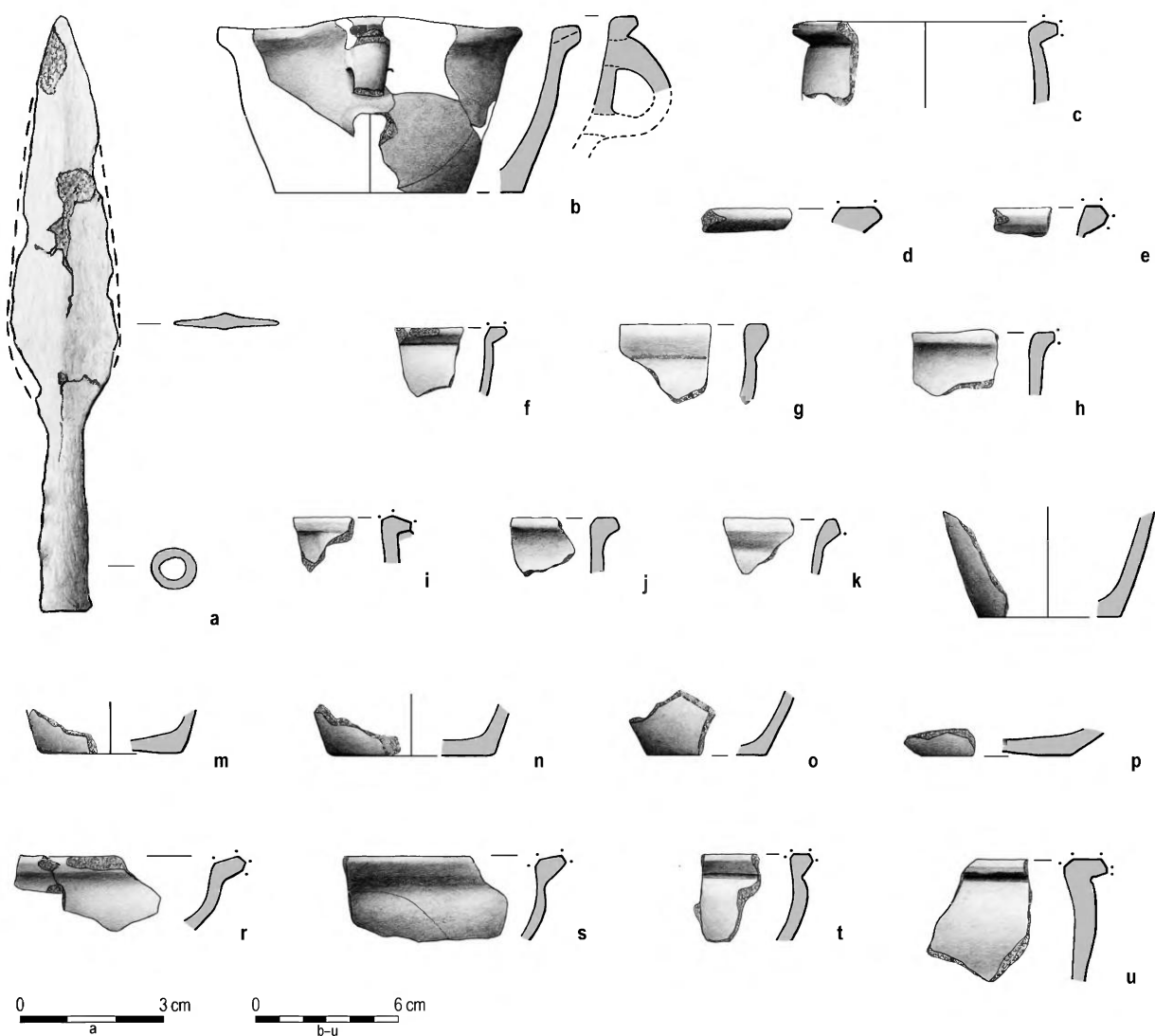
Odsłonięty na głęb. ok. 30 cm. Zarys w planie zbliżony do owalu, rozwleczonego (?) od strony SE (ok. 90×60 cm); profil nieckowaty o głęb. ok. 20 cm. Wypełnisko niejednolite: górą w środkowej części jamy – czarne z nielicznymi węglami drzewnymi, w pozostałej partii jamy ciemnobrunatne. Na dnie jamy, w węglistym zaciemnieniu, lekko przechylony kubek.

Inwentarz (Tabl. XLIII/164): **1.** Kubek typu I.1, zach. niemal kompletnie, przepalony (domieszka II, grub. ścianek A). Wys. 8,5 cm, średn. wylewu 10,5 cm.

Grób 165

Odsłonięty na głęb. ok. 25 cm; ok. 5 cm niżej zarys w planie zbliżony do kolistego (ok. 65×60 cm), rozwleczonego (?) od strony SE; profil nieckowaty o głęb. ok. 20 cm. Wypełnisko niejednolite: górą w środkowej części jamy czarne z nielicznymi węglami drzewnymi, w pozostałej partii – ciemnobrunatne. Na powierzchni oraz w węglistym zaciemnieniu fragmenty kubka.

Inwentarz (Tabl. XLIII/165): **1.** Kubek typu I.1, zach. częściowo, przepalony (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. ok. 8,5 cm, średn. wylewu ok. 12 cm.

Ryc. 4. Suchodół, pow. Sochaczew. Zabytki znalezione luźno (a – żelazo, pozostałe – glina). Rys. A. Maciałowicz

Fig. 4. Suchodół, distr. Sochaczew. Stray finds (a – iron, others – clay). Drawn by A. Maciałowicz

Grób 166

Odsłonięty na głęb. ok. 25 cm. Zarys w planie rozwleczonego, nieregularny o zasięgu ok. 60×55 cm; profil nieckowaty o głęb. ok. 20 cm. Wypełnisko ciemnobrunatne, w nim fragmenty kubków.

Inwentarz (Tabl. XLIII/166): **1.** Kubek typu I.1, zach. częściowo, przepalony (domieszka II, grub. ścianek B). Wys. 12 cm, średn. wylewu 13 cm. **2.** Kubek typu II, zach. częściowo, przepalony (domieszka II, grub. ścianek A). Wys. 8,7 cm, średn. wylewu 12 cm.

Obiekt 167 (nieokreślony)

Odsłonięty na głęb. ok. 25 cm. Zarys w planie zbliżony do czworoboku (ok. 55×45 cm); w profilu nieckowaty o płaskim dnie i głęb. ok. 25 cm. Wypełnisko gliniaste barwy brązowej (Tabl. XXXIX/167), w nim zabytki.

Inwentarz: **1.** 3 drobne fragmenty ceramiki, w tym jeden przepalony (domieszka I, grub. ścianek A?). **2.** Łuszcza krzemienista (epoka brązu).

Zabytki znalezione luźno

- 1.** Grot, zach. niemal kompletnie, dł. całkowita 12,5 cm, dł. liścia 8,7 cm, dł. tulei 3,8 cm, największa szer. liścia 2,2 cm, zewnętrzna średnica wlotu tulei ok. 0,9 cm, wewnętrzna ok. 0,5 cm (Ryc. 4a).
- 2.** Kubek typu I.1, zach. fragmentarycznie (domieszka I?). Wys. zach. 3 cm (Ryc. 4g).
- 3.** Kubek typu I.1, zach. fragmentarycznie (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. zach. 3 cm (Ryc. 4f).
- 4.** Kubek typu I.1, zach. fragmentarycznie (domieszka I, grub.

ścianek B). Wys. zach. 3,5 cm, średn. wylewu ok. 11 cm (Ryc. 4c). **5.** Kubek typu II, zach. częściowo (domieszka II, grub. ścianek B, powierzchnie miejscami nierówne). Wys. 7,5 cm, średn. wylewu 12,5 cm (Ryc. 4b). **6.** Fragment wylewu kubka, przepalony (domieszka II, grub. ścianek A). Wys. zach. 2,5 cm (Ryc. 4h). **7.** Fragment dna kubka, przepalony (domieszka II, grub. ścianek A?). Wys. zach. 2 cm, średn. ok. 7 cm (Ryc. 4n). **8.** Fragment dna kubka (domieszka II, grub. ścianek A). Wys. zach. 2 cm, średn. ok. 6 cm (Ryc. 4m). **9.** Fragment dna kubka, przepalony (domieszka I, grub. ścianek B?). Wys. zach. 4,5 cm, średn. ok. 6 cm (Ryc. 4l). **10.** Fragment wylewu, być może kubka (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. zach. 2 cm (Ryc. 4k). **11.** Fragment dna kubka, przepalony (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. zach. 2,5 cm (Ryc. 4o). **12.** Fragment wylewu, przepalony (domieszka I, grub. ścianek B). Wys. zach. 2 cm (Ryc. 4i). **13.** Fragment wylewu, przepalony (domieszka II, grub. ścianek A?). Wys. zach. 2 cm (Ryc. 4j). **14.** Misa typu I.1, zach. fragmentarycznie (domieszka II, grub. ścianek B?). Wys. zach. 3 cm (Ryc. 4r). **15.** Fragment wylewu, być może misy (domieszka I, grub. ścianek B?). Wys. zach. 3,5 cm (Ryc. 4t). **16.** Misa typu I.1, zach. fragmentarycznie, przepalona (domieszka I, grub. ścianek A). Wys. zach. 3,5 cm (Ryc. 4s). **17.** Fragment wylewu (smukłego?) naczynia (domieszka II, grub. ścianek C). Wys. zach. 5 cm (Ryc. 4u). **18.** Fragment wylewu, przepalony (domieszka I?) (Ryc. 4e). **19.** Fragment wylewu, przepalony (domieszka I?) (Ryc. 4d). **20.** Fragment dna, przepalony (domieszka II?) (Ryc. 4p).

ANALIZA MATERIAŁU

Zapinki

Wszystkie odkryte w Suchodole zapinki są wykonane z żelaza. Znakomita większość z nich jest silnie skorodowana, a ich kształt często rekonstruowano na podstawie zdjęć rentgenowskich. Na powierzchni zapinek brak jest śladów tzw. patyny ogniowej. Łącznie na cmentarzysku odkryto fragmenty 21 zapinek w 20 grobach. Wszystkie są egzemplarzami jednocześnie (z wyjątkiem pękniętej i naprawionej w starożytności zapinki z grobu 37). Przekroje kabłąków niemal wszystkich egzemplarzy są zbliżone do kolistego; jedynym wyjątkiem jest taśmowaty kabłąk zapinki typu H z grobu 106.

Najliczniejszą grupę stanowią zapinki o konstrukcji środkowolateńskiej typów: C, F, H (co najmniej 14 egzemplarzy).

Jako typ C można określić zapinkę z grobu 119 (119/1) z widoczną na główce tzw. fałdą oporową (*Stützfalte*), o długości ok. 3,8 cm. Zły stan zachowania nie pozwala określić liczby zwojów, ale wydaje się, że pierwotnie sprężyna miała 4–6 zwojów i górną cięciwę. Zapinka ta należy do tzw. krótkich egzemplarzy typu C, znanych także z innych stanowisk kultury przeworskiej i oksywskiej, datowanych na fazę A₂ (T. Dąbrowska 1988, s. 19–21, 29, tabl. II:24, zest. 3; E. Bokinić 2005, s. 92). W fałdę oporową zaopatrzona jest także fragmentarycznie zachowana zapinka z grobu 147 (147/1). Zły stan zachowania zapinki nie pozwala na jej jednoznaczne zaklasyfikowanie, ale słabe wysklepienie częściowo

zachowanego kabłąka sugeruje, że najprawdopodobniej jest to również egzemplarz typu C. Widoczne w pobliżu główki „zgrubienie” może być resztką obejmą, często znajdującej się u zapinek typu C w tym miejscu (J. Kostrzewski 1919a, s. 18, ryc. 3), choć nie można wykluczyć, że jest to złuszczone kawałek metalu, przypadkowo spojony z kabłąkiem w wyniku korozji. Zapewne z typem C lub F należy łączyć także fragment zapinki z grobu 118 (118/1), o środkowolateńskiej konstrukcji i kabłąku, charakterystycznie podgiętym przy przejściu w pochewkę. Jednoznaczne określenie nie jest możliwe z powodu występowania wśród zapinek typu C także egzemplarzy o silnie wysklepionych kabłąkach, niekiedy z wyraźnym załomem, co upodabnia je do typu F (por. np. K. Tackenberg 1925, tabl. 2e3, 4:9; E. Kaszewska 1975b, ryc. 10c; A. Żórawska 2003, tabl. XX/104:1; E. Bokinić 2005, tabl. LXII/152:2, LXXXVII/260:3, XCVI/287:3). Niewykluczone, że niektóre z tych zapinek stanowią swego rodzaju formy pośrednie (?) między typem C i F. Niemniej oba zabytki można datować nie później niż na fazę A₂.

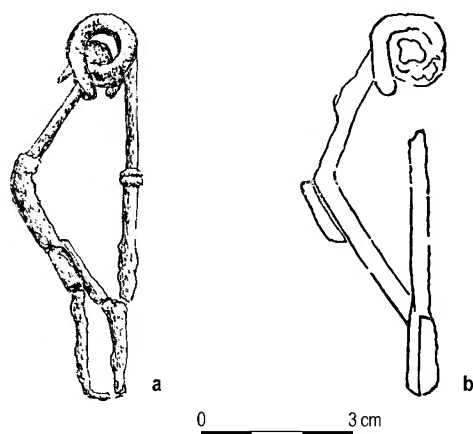
Do typu F zbliżona jest zapinka z grobu 37 (37/1). Za taką klasyfikacją przemawia rysunek sporządzony przed konserwacją zabytku (37/1a; Ryc. 5a), na którym widoczna jest kompletnie zachowana odgięta nóżka wraz z obejmą na kolankowatym załomie kabłąka. Również spore rozmiary zabytku, którego długość wynosi 7,7 cm, znajdują potwierdzenie wśród egzemplarzy wspomnianego typu. Natomiast cechy różniące tę zapinkę od

„kanonicznego” typu F to brak fałdy oporowej ponad sprężyną oraz dolna cięciwa. Różnice te można jednak wytłumaczyć starożytną naprawą, której dokonano prawdopodobnie z powodu pęknięcia sprężyny lub odłamania się jej od główki. W wyniku naprawy przedni koniec kabłąka umieszczono między zwojami odłamanej sprężyny i odgięto go w swego rodzaju haczyk. Sprężyna została skrócona do trzech zwojów, a cięciwę – dla wzmocnienia konstrukcji – przeprowadzono pod kabłąkiem. Niemal identyczna zapinka z pozostałością obejmą na kabłąku (również o dolnej cięciwie i pozbawiona fałdy oporowej), określona jako typ F (Ryc. 5b), pochodzi z grobu 41 w Pruszczu Gdańskim, pow. gdański (D. Bohnsack 1938, s. 12, ryc. 4:1) ze stanowiska „przy cukrowni” (*bei der Zuckerfabrik*), obecnie oznaczonego jako stanowisko 4 (D. Bohnsack 1938, s. 154; por. M. Pietrzak 1997, ryc. 1). Obecność dolnej cięciwy tłumaczył Bohnsack (1938, s. 12, przyp. 7) nie naprawą, a popularnością takiego rozwiązania konstrukcyjnego wśród zapinek występujących na Pomorzu.

Uważa się, że zapinki typu F powstały w środowisku kultury jastorfskiej, najprawdopodobniej na obszarze dzisiejszej Brandenburgii, skąd znanych jest kilkadziesiąt egzemplarzy (por. J. Kostrzewski 1919a, s. 20–21; H. Seyer 1982, s. 68; R. Müller 1985, s. 79). W kulturze przeworskiej zapinki omawianego typu występują sporadycznie w fazie A₂ (T. Dąbrowska 1988, s. 29, tabl. III:39). Znaleźiska te skartował bez podania spisu miejscowości R. Hachmann (1957, tabl. 5:1). Pomimo upływu blisko pół wieku nowe badania nie przyniosły istotnych zmian w zasięgu ich występowania na ziemiach Polski¹¹ (Ryc. 6). Mapa wskazuje na dwie, wyraźnie oddzielone od siebie strefy. Pojedyncze egzemplarze ze stanowisk kultury przeworskiej w dorzeczu Odry należy chyba interpretować jako wynik oddziaływań jastorfskich, najprawdopodobniej grupy gubińskiej, na co

wskazują znaleziska z jej obszaru (por. J. Kostrzewski 1919a, s. 21). Niewykluczone są także powiązania z grupą kobyłską znad górnej Łaby, skąd znane są zapinki omawianego typu, a świadectwem jej kontaktów z kulturą przeworską mogą być znaleziska klamer zawiaskowych oraz formy niektórych naczyń (N. Venclová 1973, s. 52, 55–56, ryc. 3:H2). Drugą strefą występowania zapinek typu F są wybrzeża Bałtyku wraz z Ziemią Chełmińską, głównie teren osadnictwa kultury oksywskiej. Sądzić można, że do pojawienia się tych zabytków w kulturze oksywskiej doszło na drodze kontaktów z północnymi ugrupowaniami kultury jastorfskiej, być może za pośrednictwem grupy nadodrzańskiej, na co wskazują znaleziska zapinek typu F z cmentarzyska w Lubieszewie, pow. gryficki (R. Wołagiewicz 1997, s. 17, 21, tabl. V/37b, IX/75b). Wobec wyraźnego oddalenia cmentarzyska w Suchodole od znalezisk z obszaru Śląska i południowej Wielkopolski, pojawienie się zapinki zbliżonej do typu F należałoby tłumaczyć kontaktami z kulturą oksywską znad dolnej Wisły. Takiemu kierunkowi oddziaływań można również przypisać pojawienie się w środkowej i wschodniej Polsce zapinek typów Kostrzewski G, H i ryc. 17, znanych m. in. z Suchodołu lub pobliskich stanowisk (por. niżej).

Najliczniej – 11 sztuk w 10 obiektach – wystąpiły zapinki typu H (8/1.2, 39/1, 49/1, 96/1, 106/1, 115/1, 123/1, 132/1, 134/1, 145/1). Długość większości egzemplarzy wynosi ok. 3–3,5 cm, rzadziej ok. 4 cm (np.

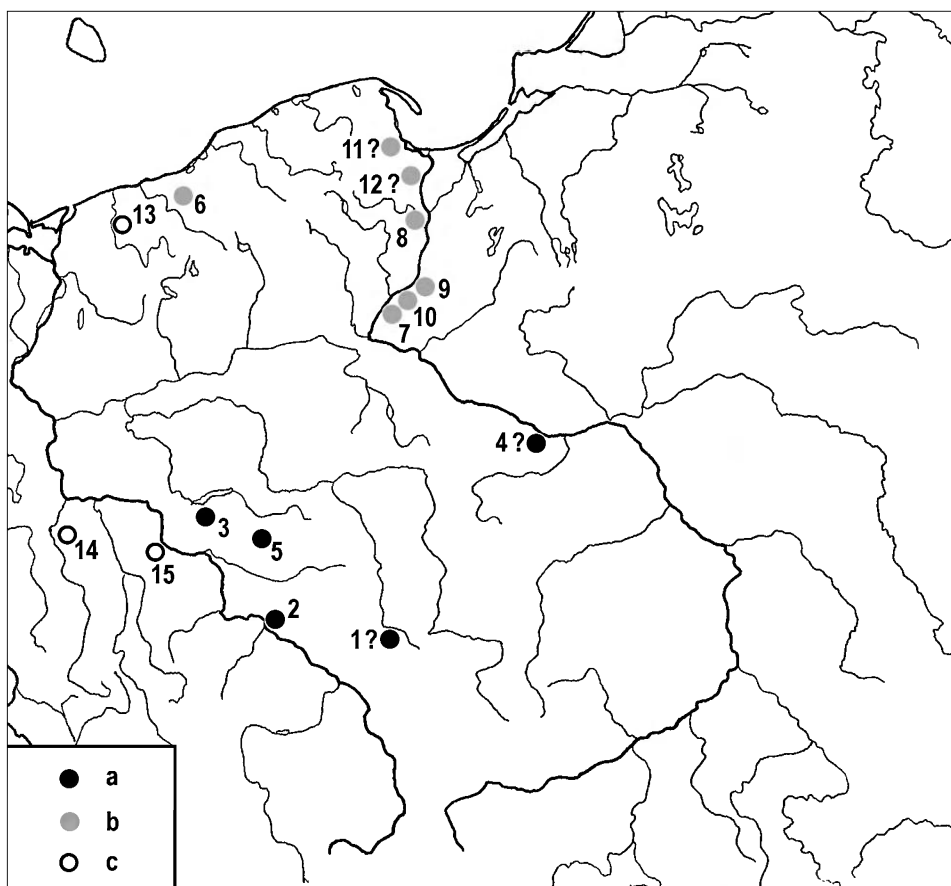

Ryc. 5. Zapinki zbliżone o typu F z Suchodołu, gr. 37 (a) i Pruszcza Gdańskiego, st. 4, gr. 41 (b).
Rys. M. Curyło, wg D. Bohnsacka 1938

Fig. 5. Brooches similar to type F from Suchodół, grave 37 (a), and from Pruszcz Gdański, site 4, grave 41 (b).

Drawn by M. Curyło, after D. Bohnsack 1938

¹¹ Na mapę naniesiono następujące znaleziska: Ciecierzyn, pow. kluczborski, stan. C, gr. 103 (typ F?; G. Martyniak, R. Pastwiński, S. Pazda 1997, s. 26, tabl. CIII:12); Kotowice, pow. trzebnicki (d. Kottwitz, *Kr. Trebnitz*), stan. 2, gr. 1 (Ch. Pescheck 1939, s. 185, ryc. 56:6); Sława, pow. wschowski (d. Schlawa, *Kr. Freystadt*; K. Tackenberg 1925, s. 4, tabl. 2/e3); Suchodół, pow. sochaczewski, stan. 1, gr. 37 (typ F?); Wymysłowo, pow. gostyński, gr. 131 (S. Jasnosz 1952, s. 77, ryc. 99:2); Butczek, pow. białogardzki, stan. II (d. Butzke, *Kr. Belgard*; J. Kostrzewski 1919a, s. 259; H. J. Eggers, P. F. Stary 2001, tabl. 181:3); Chełmno-Kępa Panieńska, pow. chełmiński (d. Kulm-Nonnenkämpfe, *Kr. Kulm*), grób (J. Kostrzewski 1919a, s. 259); Gniew, pow. tczewski (d. Mewe, *Kr. Marienwerder*; J. Kostrzewski 1919a, s. 259, 334 – lokalizacja niepewna); Grudziądz-Rząd, pow. Grudziądz (d. Ronsden, *Kr. Graudenz*), 5 egz. (J. Kostrzewski 1919a, s. 259, ryc. 6); Podwiesze, pow. chełmiński, stan. 2, gr. 111 i 138 (E. Bokinić 2005, s. 92, tabl. XLVI/111:2, LVI/138:3); Pruszcz Gdański, pow. gdański (d. Praust, *Kr. Danziger Höhe*), stan. 4, gr. 41 (typ F?; D. Bohnsack 1938, s. 12, ryc. 4:1); Skowarcz, pow. gdański (d. Schönwarling, *Kr. Danziger Höhe*), gr. 40 (typ F?; J. Kostrzewski 1919a, s. 259); Lubieszewo, pow. gryficki, stan. 1, gr. 37 i 75 (R. Wołagiewicz 1997, s. 17, 21, tabl. V/37b, IX/75b); Luboszyce, pow. krośniński (odrzański), stan. 1, gr. 191 (typ F?; G. Domański 1975, s. 20, tabl. XXd); Nowe Miasteczko, pow. nowosolski, stan. 1, ze zniszczonych grobów 2–4 (G. Domański 1975, s. 20, tabl. XXIXd). Nie uwzględniono egzemplarzy z grobów 146 i 109 z Błonia, pow. sandomierski, z grobów XXI i XXVI z Kruszy Zamkowej, pow. inowrocławski, z grobu 16 z Trzciela, pow. międzyszecki, oraz z grobu 122 z Wymysłowa, pow. gostyński, pozornie zbliżonych do typu F i określonych w ten sposób w publikacjach (R. Mycielska, Z. Woźniak 1988, s. 67, 81, tabl. XCII/D:2, CXXXII:3; A. Kokowski 1989, s. 84–85, ryc. 39:3, 40:8; J. Lewczuk 1994, s. 93, ryc. 5:1; S. Jasnosz 1952, s. 254, ryc. 88:10). Pierwsza z nich to najpewniej zapinka typu H, natomiast o fragmentarycznie zachowanym egzemplarzu z Błonia (grób 109), można powiedzieć tylko, że była to zapinka z fałdą oporową (typu C, F lub K), a przeciwłączeniu jej z typem F przemawia wyraźne oddalenie znaleziska od zasięgu występowania tych form. Pozostałe cztery są najpewniej krótkimi egzemplarzami typu C o wysklepionych kabłąkach.

Ryc. 6. Zapinki typu F z obszaru Polski: stanowiska kultury przeworskiej (a), oksywskiej (b) i jastorfskiej (c)

Fig. 6. Brooches type F in the territory of Poland: Przeworsk Culture (a), Oksywie Culture (b), Jastorf Culture (c)

1. Ciecierzyn, pow./distr. Kluczbork; 2. Kotowice, pow./distr. Trzebnica; 3. Sława, pow./distr. Wschowa; 4. Suchodół, pow./distr. Sochaczew; 5. Wymysłowo, pow./distr. Gostyń; 6. Buczek, pow./distr. Białogard; 7. Chełmno-Kępa Panińska, pow./distr. Chełmno; 8. Gniew, pow./distr. Tczew; 9. Grudziądz-Rządź, pow./distr. Grudziądz; 10. Podwieskie, pow./distr. Chełmno; 11. Pruszcz Gdański, pow./distr. Pruszcz Gd. (gdański); 12. Skowarcz, pow./distr. Pruszcz Gd. (gdański); 13. Lubieszewo, pow./distr. Gryfice; 14. Luboszyce, pow./distr. Krosno Odrzańskie; 15. Nowe Miasteczko, pow./distr. Nowa Sól (odsylacze zob. s. 304 przyp. 11 / references see p. 304 note 11)

106/1, 134/1); sprężyny miały prawie zawsze cztery zwoje, w jednym tylko wypadku było ich 5 lub 6 (134/1). Znakomita większość zapinek ma drucikowe kabłąki o przekrojach zbliżonych do kolistego, tylko jeden egzemplarz ma kabłąk taśmowaty, rozszerzający się w kierunku główki (106/1). Kabłąki są na ogół półkoliste, wyraźnie zaokrąglone (np. 115/1, 132/1, 134/1, 145/1), tylko wyjątkowo bardzo silnie wypiętrzone (39/1) lub o wydłużonym profilu (96/1). Obejmy znajdują się bezpośrednio przy główce, bądź nieco bliżej wysklepienia kabłąka; niekiedy powierzchnia obejmy jest zdobiona poprzecznymi żłobkami (np. 8/1, 96/1, 106/1, 132/1). Zarówno taśmowate kabłąki, jak i profilowane obejmy znane są wśród zapinek tego typu z innych stanowisk i kultur (por. J. Kostrzewski 1919a, s. 22–23; Th. Völling 1995, s. 160).

Wyróżnić można dwa główne obszary występowania zapinek typu H: pierwszy – we wschodnich Niemczech (kultura jastorfska), drugi – w Polsce środkowo-wschodniej (kultura przeworska) wraz z rejonem dolnej Wisły (kultura oksywska) (por. T. Dąbrowska 1988, mapa 4:5; Th. Völling 1995, lista 2, aneks 2; R. Bockius, P. Łuczkiwicz 2004, mapa 9, lista 7; choć w katalogach ostatnich

dwóch prac pominięto niektóre znaleziska z zestawienia T. Dąbrowskiej). Na ziemiach polskich zapinki typu H były dotychczas pewnie datowane na starszy lub młodszy horyzont fazy A₂ (R. Hachmann 1961, s. 77, 81; T. Dąbrowska 1988, s. 29, tabl. III:46; 2001, s. 31; Z. Woźniak 1994, s. 130), choć niektóre z nich z grobów kultury przeworskiej i oksywskiej znajdowano na Ziemi Chełmińskiej i na Kujawach razem z długimi zapinkami typu B, datowanymi na fazę A₁. Pochodzą one ze Świerkówca, pow. mogileński, grób 5 (E. Bokinić 1999, ryc. 5/5:1–3), oraz Podwieska, pow. chełmiński, grób 197N (E. Bokinić 2005, s. 44, tabl. LXXIII/197N:3 – zapinka ta określona jest, mimo silnie wysklepionego, półkolistego kabłąka, jako krótki egzemplarz typu A). Niewykluczone, że typ B reprezentuje także kolejna długa zapinka z grobu VI w Kruszy Zamkowej, której towarzyszyła zapinka H (A. Kokowski 1989, ryc. 31:4.5). Warto zaznaczyć, że egzemplarze typu B z dwóch pierwszych zespołów znajdują ściśle odpowiedniki wśród zapinek grupy 19d R. Gebharda datowanych na późny odcinek fazy LT C₂ i początku LT D₁, co w chronologii kultury przeworskiej odpowiada przełomowi faz A₁/A₂

(R. Gebhard 1991, s. 18–20, 82, ryc. 6:19d; T. Dąbrowska 1988, s. 62). Można więc albo potraktować zapinki B z tych obiektów jako przeżytki z fazy A₁ albo przyjąć, że pierwsze zapinki H pojawiły się nad dolną Wisłą i na Kujawach jeszcze w fazie A₁, czyli podobnie wcześniej jak w środowisku kultury jastorfskiej gdzie należy też szukać ich genezy (E. Bokinić 1999, s. 121; 2005, s. 126–127; por. Th. Völling 1995, s. 160–162). Za tą drugą hipotezą przemawiają ślady ścisłych kontaktów, jakie utrzymywała ze światem jastorfskim ludność kultury oksywskiej znad dolnej Wisły oraz kultury przeworskiej z Kujaw (por. T. Dąbrowska 1994, ryc. 8; E. Bokinić 2001). Niemniej jednak większość zapinek H na stanowiskach obu kultur współwystępuje z zapinkami datowanymi na fazę A₂¹². Podobnie należy datować znaleziska z Suchodołu. Wobec powyższego można przyjąć, że pierwsze zapinki typu H pojawiły się w rejonie Kujaw i dolnej Wisły, być może jeszcze u schyłku fazy A₁, w wyniku oddziaływań jastorfskich (E. Bokinić 1999, s. 121; T. Dąbrowska 2001, s. 31; por. też odmienną interpretację – Z. Woźniak 1994, s. 133). W fazie A₂ rozpowszechniły się one w dorzeczu Wisły, a także – mniej licznie – w dorzeczu Warty. Wyraźna koncentracja zapinek H nad dolną Wisłą, na Kujawach i Mazowszu oraz na cmentarzysku w Błoniu (R. Mycielska, Z. Woźniak 1988; Z. Woźniak 1994, ryc. 5b) wskazuje na dużą rolę Wisły, jako drogi intensywnych kontaktów kulturowych. Trzeba tu wskazać również na podobne rozprzestrzenienie zapinek typu G, zwykle o zredukowanym zdobieniu nóżki, których znaleziska z ziem Polski koncentrują się głównie nad dolną Wisłą i mniej licznie na Kujawach i Mazowszu. Analogiczne egzemplarze pochodzą z północno-wschodnich obszarów kultury jastorfskiej i to zapewne stamtąd zapinki te rozprzestrzeniły się na ziemię Polski (por. Th. Völling 1995, s. 151–159, aneks 1; R. Bockius, P. Łuczkiwicz 2004, mapa 10). Prezentowane w cytowanych wyżej pracach zestawienia można uzupełnić o znalezisko zapinki odmiany G ze stan. 27 w Troszynie Polskim, pow. płocki, odległego od Suchodołu o 12 km¹³. W tym kontekście interesująca staje się obecność na stanowiskach kultury Poienesti-Lukaševka zapinek typu II.4 wg typologii M. Babeša (1993, s. 93, 151, ryc. 44, 45), zbliżonych do typu H, których chronologię można synchronizować z fazą A₂. Kwestia ta wymaga jednak dalszych studiów.

Zapinki typu H występują w grobach określanych jako pochówki kobiece (por. np. R. Hachmann 1961, s. 80, przyp. 339; Th. Völling 1995, s. 162). Podobnie można interpretować grób 8 z Suchodołu, w którym wystąpiła para zapinek omawianego typu (8/1.2). Nowe opracowania cmentarzysk kultury przeworskiej, zawierające wyniki badań antropologicznych, zasadniczo potwierdzają powyższe spostrzeżenie, także w wypadku grobów, w których oprócz pojedynczej zapinki H brak jest innych archeologicznych wyznaczników płci zmarłego (np. groby 82, 330, 376 z Kamieńczyka, pow.

wyszkowski – T. Dąbrowska 1997, s. 26, 66, 74; groby 48 i 94 z Niedanowa, pow. nidzicki – W. Ziemińska-Odojowa 1999, s. 19, 25). Okazało się również, że zapinki takie występują w grobach dziecięcych (np. groby 112C i 174 z Błonia – R. Mycielska, Z. Woźniak 1988, s. 69, 90; groby 47 i 74 z Karczewca, pow. węgrowski – T. Dąbrowska 1973, s. 402, 403, 422; grób 28 z Kamieńczyka – T. Dąbrowska 1997, s. 16; grób 469 z Niedanowa – W. Ziemińska-Odojowa 1999, s. 84). Pozostałe wyposażenie niektórych obiektów wskazuje, że mogą to być pochówki dziewczynek (groby 174 z Błonia, 28 z Kamieńczyka oraz 47 z Karczewca). Można więc przypuszczać, że we wszystkich 10 grobach z Suchodołu pochowano kobiety lub dziewczynki (szczególnie na tę drugą możliwość wskazuje zły stan zachowania kości – por. s. 321, przyp. 27).

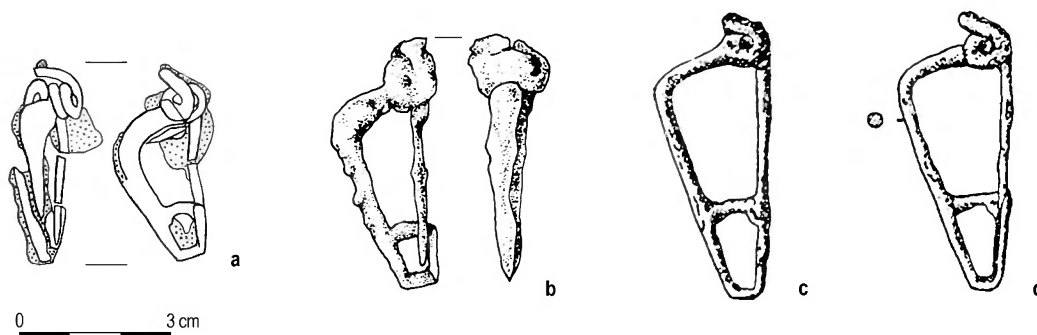
Drugą – mniej liczną – grupę zapinek stanowią cztery egzemplarze o konstrukcji późnolateńskiej.

Trzy z nich to zapinki typu K (21/1, 61/1, 136/1). Egzemplarze z grobów 21 i 136 to okazy krótkie, o długości 3,1–3,7 cm; egzemplarz z grobu 61 mierzył pierwotnie ok. 8,8 cm. Sprężyny były najpewniej 4–5 zwojowe, fałdy oporowe lepiej zachowanych zapinek z grobów 61 i 136 były zaokrąglone; wszystkie egzemplarze miały grzebyk na załomie kabłąka, podwójny w wypadku zapinki z grobu 136. Największa z zapinek (61/1) miała półkoliste wycięcie w ramce pochewki. Szerokie kąty rozwarcia kabłąków przy załomie (w dwóch wypadkach powyżej 130°, w trzecim ok. 105°) są jak najbardziej charakterystyczne dla egzemplarzy omawianego typu z tej części Europy (por. M. Meyer 2001, s. 166). Zapinki typu K, rozprzestrzenione w całej środkowej Europie oraz w Skandynawii, powszechnie uznawane są za wyznacznik drugiej fazy młodszego okresu przedrzymskiego (Th. Völling 1995, lista 3, aneks 3; R. Bockius, P. Łuczkiwicz 2004, mapy 11 i 12, lista 8; R. Hachmann 1961, s. 80–81, 235, tabl. 1; T. Dąbrowska 1988, s. 29, 56–57, tabl. III:47).

Zły stan zachowania czwartej zapinki o konstrukcji późnolateńskiej i długości 3,9 cm z grobu 122 (Ryc. 7a) utrudnia jednoznaczne określenie typologiczne. Ze zdjęcia rentgenowskiego wynika, że miała ona najprawdopodobniej czterozwojową sprężynę z górną cięciwą. Kabłąk jest silnie wysklepiony, w przedniej części łukowato (?) zgięty pod kątem ok. 90° i nieznacznie pogrubiony przy główce. Otwór w ramowatej pochewce miał prawdopodobnie półkoliste wycięcie. Mimo ogólnego podobieństwa do niektórych egzemplarzy typu K (np. T. Dąbrowska 1997, s. 16, tabl. XV/28:1), szereg cech

¹² T. Dąbrowska 1988, s. 19–21, 57–58, zest. 1 i 2 – z błędną informacją o wystąpieniu zapinek H razem z typem J w grobie 212 z Kamieńczyka, powtórzoną przez Th. Völlinga (1995, tab. 2). W rzeczywistości w grobie tym obok zapinki J znaleziono parę zapinek typu M (T. Dąbrowska 1997, s. 50, tabl. CXII/212:1–3).

¹³ Uprzejmą informację o tym niepublikowanym zabytku zawdzięczam Pani mgr E. Roszyk z Instytutu Archeologii UW.

Ryc. 7. Zapinki podobne do typu Kostrzewski ryc. 17 z Suchodołu, gr. 122 (a), Podwieska, gr. 271 (b) oraz Bystrzecz, gr. 184 i 185 (c.d).
Rys. A. Maciałowicz, wg E. Bokinieć 2005 i W. Heyma 1961

Fig. 7. Brooches similar to type Kostrzewski fig. 17 from Suchodoł, grave 122 (a), Podwieska, grave 271 (b) and Bystrzecz, graves 184 and 185 (c.d). Drawn by A. Maciałowicz, after E. Bokinieć 2005 and W. Heyma 1961

przeczy takiej klasyfikacji. Główka nie jest zaopatrzona w fałdę oporową, a na łukowatym zgięciu kabłąka brak grzebyka lub profilowanego zgrubienia. Ponadto załamany niemal pod kątem prostym kabłąk wyraźnie odbiega od egzemplarzy o kabłąkach szeroko rozwartych (o kątach dużo większych niż 100°), charakterystycznych dla środkowej i północnej Europy (por. M. Meyer 2001, s. 166).

Można natomiast zauważyć pewne podobieństwo omawianej zapinki do krótkich egzemplarzy typu M (np. T. Dąbrowska 1973, tabl. XLI:17; 1997, tabl. CXII/212:1.2, CLXXXI/391:1–3; 2002, tabl. II/3:1). Te nieliczne okazy zawsze jednak mają lekko wygięte nóżki oraz wyraźnie wydłużone, smukłe pochewki, co odróżnia je od zapinki z Suchodołu o prosto wysklepionym kabłąku oraz wysokiej, trapezowej pochewce. Wymienione cechy oraz niewielkie rozmiary i proporcje zbliżają omawianą zapinkę do typu H lub swego rodzaju hybrydy tej odmiany.

Nie wykluczając takiej możliwości, warto jednak wskazać na formalnie zbliżone zapinki z położonych nad dolną Wisłą cmentarzysk kultury oksywskiej w Podwiesku, grób 271, oraz Bystrzcu, pow. kwidziński, groby 184 i 185 (E. Bokinieć 2005, tabl. LXXXVIII/271:2; W. Heym 1961, ryc. 9:11.22), choć być może zilustrowane przez W. Heyma zapinki w rzeczywistości pochodzą z jednego zespołu (por. A. Żórawska 2003, s. 235). Są to formy wyjątkowe (Ryc. 7b–d), trudne do jednoznacznego zaklasyfikowania. Mimo różnic konstrukcyjnych (krótka sprężyna bez ośki, nóżka o konstrukcji późnolateńskiej?) wykazują one wyraźne podobieństwo do niektórych zapinek stopniowatych (*Stufenfibeln*) z Podwieska (E. Bokinieć 2001, s. 45–46, ryc. 2:6.12; 2005, s. 90–91). Są też bardzo zbliżone do znanych z kultury oksywskiej zapinek typu Kostrzewski ryc. 17, od których różnią się tylko bardziej krępy kabłąkiem (J. Kostrzewski 1919a, s. 33, ryc. 17, aneks 11; W. Heym 1961, ryc. 7:31, 9:4; M. Pietrzak 1987, tabl. LXI/69b, LXIX/179b, LXX/82a, XC/330a). Nie przesądzając ostatecznie klasyfikacji zapinki z Suchodołu, można stwierdzić, że większość

cech upodabnia ją raczej do tego ostatniego typu. Ponieważ omawiane wyżej zapinki nie wystąpiły z dobrymi datownikami¹⁴, ich chronologię trzeba oprzeć na datowaniu form do nich podobnych. Na cmentarzysku w Podwiesku zapinki stopniowate datowane są na późny odcinek fazy A₁, ale przeżywają się jeszcze w A₂, a zapinki typu Kostrzewski ryc. 17 współwystępują z wyznacznikami fazy A₂ (E. Bokinieć 2005, s. 126, 130). Podobnie należy datować zapinkę z Suchodołu, co potwierdzają też znaleziska z innych stanowisk (J. Kostrzewski 1919a, s. 261; M. Pietrzak 1987, tabl. XC/330a.c). O ile uznać wymienione wyżej analogie za słuszne, to należy przyjąć, że jest to kolejny przejaw oddziaływań kultury oksywskiej znad dolnej Wisły i – podobnie jak zapinka zbliżona do typu F z grobu 37 – jest to zabytek zupełnie wyjątkowy w dorzeczu środkowej Wisły. Przedstawioną interpretację mogłoby wesprzeć znalezisko zapinki z Drohiczyńska-Kozarówki, pow. siemiatycki, którą J. Kostrzewski (1919a, s. 261, aneks 11; 1919b, s. 17, ryc. 37) zaliczył do typu zilustrowanego na ryc. 17. Może to jednak budzić wątpliwości z uwagi na liczne występowanie podobnych form, choć przeważnie o dolnej cięciwie, na cmentarzysku kultury zarubinieckiej w Czaplinie na Białorusi (biał. *Чаплін, Гомельская вобл.*, ros. *Чаплин*; por. L. D. Pobol' 1973, rys. 14:2, 25:8, 32:3.4.12.13, 51:4.5, 58:23, 62:14, 69:6.7).

Z grobu 97 pochodzi silnie skorodowana główka zapinki o czterozwojowej sprężynie i górnej cięciwie (97/1). Na zdeformowanym kabłąku widoczna jest resztką obejmę lub grzebyka, a na główce być może fałda oporowa, ale zły stan zachowania nie pozwala na dokładniejszą klasyfikację zabytku. Ponadto w grobie 141 (141/1) wystąpił skorodowany fragment żelaznego drutu, o długości ok. 1,8 cm i przekroju zbliżonym do kolistego, prawdopodobnie fragment igły zapinki.

¹⁴ W pobliżu grobu 185 z Bystrzecz odkryto zapinkę z brązową koszulką (?), być może związaną z tym zespołem (W. Heym 1961, s. 153).

Grot

W warstwie ziemi ornej, w pobliżu grobu 40, odkryto skorodowany grot żelazny o mniej więcej okrągłej tulei (Ryc. 4a). Środkiem liścia biegnie słabo wydętne żeberko, zanikające przed przejściem liścia w tuleję. Powierzchnie liścia są częściowo zniszczone, a obie krawędzie na większym odcinku ukruszone. Na zdjęciu rentgenowskim widoczny jest podłużny „szew”, powstały w wyniku skuwania tulei.

Analogiczny grot (o całkowitej długości 13 cm i największej szerokości liścia 2,6 cm) wystąpił na cmentarzysku w Błoniu, w grobie 112B, datowanym na fazę A₂ (R. Mycielska, Z. Woźniak 1988, s. 69, tabl. XCVII/A1). Podobny, nieco mniejszy odkryto na cmentarzysku w Ciecierzynie, w datowanym na fazę A₃ grobie 19 (G. Martyniak, R. Pastwiński, S. Pazda 1997, s. 13, tabl. XXII: 12). Oba okazy to egzemplarze zbliżone do grotów broni drzewcowej typu 10 w klasyfikacji T. Bochnaka (2005, s. 218, lista V.10:6.7). Drugi z nich jest interpretowany jako *grot lekkiego oszczepu lub strzały* (G. Martyniak, R. Pastwiński, S. Pazda 1997, s. 13; T. Bochnak 2005, s. 222, lista VI:4). Jako groty strzał określał się też podobne egzemplarze z okresu wpływów rzymskich (por. np. B. Balke 1977, s. 161, tabl. III:3; P. Kaczanowski 1980, s. 183, ryc. 3:2–5; A. Kietlińska, T. Dąbrowska 1963, s. 160, tabl. XXXVIII:2).

Również zabytek z Suchodołu należy najprawdopodobniej interpretować jako grot strzały, na co wskazuje przede wszystkim mała średnica wewnętrzna wlotu tulei (ok. 0,5 cm), a także niewielkie rozmiary zabytku (por. T. Bochnak 2005, s. 93).

Przędzlik

W grobie 139 odkryto jedyny na stanowisku przędzlik gliniany (139/1), o dwustożkowatym, lekko zaokrąglonym profilu i wklęsłych biegunach. Mimo sporadycznego występowania przędzlików także w pochówkach określanych za pomocą analizy antropologicznej szczątków kostnych jako męskie, zabytki te nadal uważane są za jeden z archeologicznych wyznaczników grobów kobiecych (por. K. Czarnecka 1990, s. 43–44, 122; T. Dąbrowska 1997, s. 99).

Naczynia

Do opisu naczyń kultury przeworskiej z młodszego okresu przedrzymskiego najczęściej stosowana jest klasyfikacja T. Dąbrowskiej (1973, s. 499–506; 1997, s. 101–104; 2002, s. 236–237), przy czym w kolejnych publikacjach zauważalna jest tendencja Autorki do upraszczania pierwotnie stworzonego schematu. W odniesieniu do zabytków z Suchodołu zaproponowano schemat zbliżony i ściśle do niej nawiązujący. Nieznaczne różnice wynikają głównie ze specyfiki opracowywanego materiału (w którym kubki stanowią ok. 70% zbioru), co pozwoliło m. in. wyróżnić typy nie reprezentowane w klasyfikacji T. Dąbrowskiej (np. kubki o gruszkowatym brzuścu – typu IV, ale także misy o dwustożkowatym profilu

brzuśca – typu II). Zaproponowany schemat jest klasyfikacją formalną, a cechy technologiczne stanowią tylko element uzupełniający. Z braku opracowań technologicznych ceramiki kultury przeworskiej jako materiał porównawczy posłużyły naczynia w typie przeworskim pochodzące z osad grupy tynieckiej w Podłężu, pow. wielicki, i Pełczyskach, pow. pińczowski (Z. Woźniak 1990; M. Rudnicki 1997¹⁵).

Wśród naczyń z Suchodołu wyróżniono kubki, misy oraz grupę większych naczyń o zróżnicowanych formach (tzw. wazowate, gruszkowate, odwrotnie gruszkowate, smukłe, baniaste i jajowate).

Wśród kubków i mis poszczególne typy oznaczano cyframi rzymskimi (np. kubek typu I). Kryterium podziału jest profil naczynia (zaokrąglony, prosty, z załomem brzuśca etc.) oraz ukształtowanie wylewu (wychylony i zwykle facetowany lub niewyodrębniony, prosty). Tak wydzielone typy pozwalają uchwycić różnice i podobieństwa w stylistyce naczyń różnych rodzajów. Przykładem wspólnego „nurtu stylistycznego” są kubki typu V, misy typu III i naczynia jajowate (por. analogiczne typy I.7, VIII.1 i II.9 wg T. Dąbrowskiej 1973). Naczynia te charakteryzują się m. in. prostymi wylewami pozbawionymi facetowania od strony zewnętrznej, zwykle też wyróżniają się technologią charakterystyczną dla ceramiki „kuchennej” (por. s. 310, 311–312) oraz brakiem zdobień. Podtypy, oznaczone cyfrą arabską (np. misa podtypu I.2), opisują stopień zaokrąglenia górnej partii ścianek.

W pracy zrezygnowano z systemu opisu sposobu facetowania wylewów naczyń autorstwa T. Dąbrowskiej (1988, s. 15, ryc. 1). Wynika to z poważnych trudności w rozróżnieniu wylewów wariantów „a” i „b” w wypadku licznych zabytków źle zachowanych lub niestarannie facetowanych. Ponadto przydatność rozróżniania obu wariantów dla ustaleń chronologicznych w świetle tendencji do upraszczania schematu wydaje się wątpliwa (por. T. Dąbrowska 2002). W znakomitej większości wylewy naczyń z Suchodołu są silnie wychylone na zewnątrz, pogrubione i facetowane, a więc charakterystyczne dla tzw. pierwszej fazy ceramicznej. Zupełnie wyjątkowo spotyka się naczynia z wylewami nieznacznie tylko pogrubionymi, o niewyraźnym (nieostrym) profilowaniu (np. 2/2, 7/2, 47/1, 166/1), które to cechy właściwe są dla tzw. drugiej fazy ceramicznej kultury przeworskiej (T. Dąbrowska 1988, s. 30–31).

Kubki to naczynia szerokootworowe, zwykle zaopatrzone w ucho, których średnica wylewu jest zbliżona lub mniejsza od wysokości. Ta ostatnia zazwyczaj mieści się w przedziale 7–13 cm, choć wystąpił także kubek miniaturowy, mierzący tylko 5 cm (61/3). Jako kubki określono też dwa wyjątkowo duże egzemplarze, o wysokości ok. 15 cm (63/1, 140/1), formalnie zbliżone do nieco większych tzw. naczyń smukłych. Kubki typów I–IV mają wychylone, pogrubione i profilowane wylewy, u kubków typu V brzegi nie są wyodrębnione.

¹⁵ Dziękuję Autorowi za udostępnienie mi swojej niepublikowanej pracy.

Typ I to kubki o mniej lub bardziej zaokrąglonym profilu brzuśca, którego największa wydętość znajduje się w górnej partii naczynia (typ I.1 i I.4 wg T. Dąbrowskiej 1973, s. 500). Na podstawie ukształtowania górnej partii brzuśca można wydzielić dwa podtypy. Podtyp I.1 to kubki o ściankach prostych lub lekko zaokrąglonych w górnej partii tak, że średnica wylewu jest zwykle większa od wydętości brzuśca. Do tego podtypu zaliczono 61 naczyń z obiektów (np. 21/2, 27/1, 35/1, 37/2, 3, 38/1, 119/2, 122/2, 126/1, 157/1) oraz znalezione luźno fragmenty trzech kolejnych (Ryc. 9c.f.g). Podtyp I.2 to kubki o ściankach wyraźnie zaokrąglonych w górnej partii tak, że średnica wylewu jest zwykle mniejsza od wydętości brzuśca. Do tego podtypu zaliczono 10 naczyń (2/1, 25/1, 42/1, 47/1, 72/1, 107/1, 140/1, 146/1, 160/1, 163/1). Ogólnie do typu I można też zaliczyć cztery kolejne, fragmentarycznie zachowane egzemplarze (24/1, 50/1, 139/4, 148/1).

Kubki analogiczne do podtypu I.1 występują powszechnie na cmentarzyskach kultury przeworskiej, a ich datowanie rozciąga się na cały młodszy okres przedrzymski (por. egzemplarze z fazy A₁ – A. Kokowski 1989, ryc. 29:2.6.10; J. Marciniak 1957, tabl. XXVII:5; oraz z faz A₂–A₃ – T. Dąbrowska 1997, tabl. LIII/102:2, CLXXVII/382:4.5, CLXXXI/391:8.12). W Suchodole dziewięć egzemplarzy wystąpiło wraz z zapinkami: typu H (8/3, 106/2), typu K (21/2, 61/2, 136/2), typu F (?) (37/2.3), typu C (119/2) i zapinką zbliżoną do typu Kostrzewski ryc. 17 (122/2). Podobnie, na fazę A₂, można zapewne datować także pozostałe egzemplarze o wychylonych, facetowanych wylewach. Spośród nich stosunkowo najmłodszą pozycję chronologiczną może zajmować kubek z grobu 166 (166/1) z uwagi na nieznacznie pogrubiony, słabo profilowany wylew. Cechy te właściwe są dla drugiej fazy ceramicznej, rozpoczynającej się pod koniec fazy A₂, kiedy to obok starszych form pojawiają się nowe. Za takim właśnie datowaniem grobu 166 przemawia obecność w grobie drugiego kubka, o silnie wychylonym, facetowanym wylewie (166/2). Względnie późną chronologię obiektu może sugerować także jego lokalizacja na skraju cmentarzyska.

Kubki analogiczne do podtypu I.2 znane są z wielu cmentarzysk kultury przeworskiej, choć egzemplarze o silniej zaznaczonym załomie brzuśca występują stosunkowo nielicznie, są natomiast typowym elementem wyposażenia grobów kultury oksywskiej (por. np. E. Bokinić 2005, s. 114–116, ryc. 5 – naczynia typów C2 i D1). Chronologia tych naczyń rozciąga się na cały młodszy okres przedrzymski (por. zabytki datowane na fazę A₁ – A. Abramowicz, B. Lepówna 1957, tabl. XXVII:5; E. Kaszewska 1962, tabl. III:8; oraz na fazy A₂–A₃ – T. Dąbrowska 1997, tabl. CXXXVII/297:15, CLXXXII/394:8). W Suchodole żaden egzemplarz nie wystąpił w dobrze datowanym zespole, ale większość z nich ma silnie wychylone, facetowane wylewy, co pozwala je łączyć z pierwszą fazą ceramiczną. Tylko kubek z grobu 47 (47/1) ma nie-

znacznie pogrubiony wylew, pozbawiony facetowania, co może świadczyć o względnie późnej chronologii (por. T. Dąbrowska 1997, tabl. LXXXIII/156:17), choć podobne egzemplarze znane są także z zespołów wcześniejszych (E. Kaszewska 1962, tabl. XVI:7).

Typ II to kubki doniczkowate o prostych, cylindrycznych lub lekko rozchylonych ściankach brzuśca (typ I.2 wg T. Dąbrowskiej 1973, s. 500). Do tego typu zaklasyfikowano 45 naczyń (np. 21/3, 39/2.3, 49/2, 115/2, 122/3, 125/1, 147/2) oraz jedno znalezione luźno (Ryc. 9b).

Kubki doniczkowate są – obok egzemplarzy podtypu I.1 – powszechnie spotykane na stanowiskach kultury przeworskiej w całym młodszym okresie przedrzymskim, choć liczniejsze stają się dopiero w fazach A₂–A₃ (por. egzemplarz datowany na fazę A₁ – J. Marciniak 1957, tabl. XXVI:7; oraz na fazy A₂–A₃ – T. Dąbrowska 1973, s. 500; 1997, s. 102). Kilka egzemplarzy z Suchodołu datowanych jest zapinkami: typu H (39/2.3, 49/2, 115/2, 123/2, 145/2), typu K (21/3) oraz zapinką podobną do typu Kostrzewski ryc. 17 (122/1). Chronologia pozostałych kubków jest zapewne zbliżona, na co wskazują ich wychylone, przeważnie facetowane wylewy.

Typ III to kubki o dwudzielnym profilu brzuśca: górą prostym (niemal cylindrycznym), dołem lejkowato zwężającym się, niekiedy podciętym (typ I.3 wg T. Dąbrowskiej 1973, s. 500). W Suchodole odkryto 6 kubków tego typu (34/1.2, 98/1, 124/2, 134/2, 143/1).

Na cmentarzyskach kultury przeworskiej jest on reprezentowany mniej licznie niż poprzednie i datowany na fazy A₂ i A₃ (T. Dąbrowska 1988, tabl. IV:51, zest. 4–7, 10, 11), choć formalnie podobne naczynia wystąpiły także razem z długimi zapinkami typu B (A. Abramowicz 1956, tabl. XXXIII:1.5; E. Bokinić 1999, ryc. 5:1.5). Egzemplarzowi z grobu 134 z Suchodołu towarzyszyła zapinka H. Ze względu na ukształtowanie wylewów, charakterystycznych dla pierwszej fazy ceramicznej, pozostałe kubki typu III z Suchodołu można datować podobnie. Co prawda szerokopasmowy ornament jednego egzemplarza z grobu 34 (34/1) uważany jest za cechę właściwą dla drugiej fazy ceramicznej (T. Dąbrowska 1988, s. 30–31), ale naczynia o podobnym zdobieniu występują także w zespołach dobrze datowanych na fazy A₁–A₂ (por. np. G. Martyniak, R. Pastwiński, S. Pazda 1997, tabl. CLXXX:21; J. Marciniak 1957, tabl. XVII:2, LXXXIX:2).

Typ IV to kubki gruszkowate o największej wydętości brzuśca w dolnej partii naczynia. Ten typ kubków nie został wyróżniony w pracach T. Dąbrowskiej, natomiast odpowiada podtypowi PXXG ceramiki z cmentarzyska w Błoniu (R. Mycielska, Z. Woźniak 1988, s. 24) oraz odmianie D2c wyróżnionej wśród materiałów z Krukszy Zamkowej, stan. 13 (A. Kokowski 1989, s. 101, ryc. 51). Są to formy bardzo zbliżone do naczyń gruszkowatych, od których różnią się tylko mniejszymi rozmiarami (ich wysokość nie przekracza 10 cm). Obejmuje on 13

naczyń lub ich fragmentów (np. 2/2, 7/2, 33/1, 35/2, 52/1, 61/3, 66/1, 119a/1, 130/2).

Na innych stanowiskach kultury przeworskiej analogiczne kubki występują bardzo nielicznie (por. np. Ch. Pescheck 1939, tabl. 2:3, 6:4; A. Abramowicz, B. Lepówna 1957, tabl. XXX:6; S. Jasnosz 1952, ryc. 378:1; A. Kokowski 1989, ryc. 30:6, 47:1; J. Marciniak 1957, tabl. LXXXVII:4; W. Ziemińska-Odojowa 1999, tabl. XVI/46:1; T. Dąbrowska 1997, tabl. XXXVI/69:18, XLI/79:21, LXI/115:20; J. Jaskanis 2005, tabl. XVIII/63B:2, LVII/190:6). Więcej egzemplarzy niż w Suchodole, co najmniej 26 sztuk, odkryto tylko na cmentarzysku w Błoniu (R. Mycielska, Z. Woźniak 1988, *passim*). W świetle kontaktów przeworsko-oksywskich interesujące jest wystąpienie kilku kubków gruszkowatych na nekropolach z Ziemi Chełmińskiej (E. Bokinić 2005, s. 117, ryc. 5:D3, tabl. CXXXIII/392:1, CXXXV/391:1, CLXXIII:7). Naczynia te najczęściej współwystępują z datownikami fazy A₂ (R. Mycielska, Z. Woźniak 1988, tabl. CXXV:14; CLXXXIV/A:15; T. Dąbrowska 1997, tabl. LXI/115:20; J. Jaskanis 2005, tabl. LVII/190:6), lecz niektóre przeżywają się jeszcze w fazie A₃ (R. Mycielska, Z. Woźniak 1988, tabl. CXX:21; T. Dąbrowska 1997, tabl. XXXVI/69:18, XLI/79:21). W Suchodole tylko kubek miniaturowy (61/3) wystąpił razem z zapinką K. Na fazę A₂ można także datować pozostałe egzemplarze o wychylonych, facetowanych wylewach. Natomiast trzy kubki (2/2, 6/4, 7/2) o nieznacznie pogrubionych, nie facetowanych, wylewach ze względu na obecność w tych grobach także naczyń wielokrotnie facetowanych można chyba odnosić do późniejszego odcinka fazy A₂, kiedy to obok form starszych pojawiają się naczynia drugiej fazy ceramicznej.

Typ V to kubki jajowate o mniej lub bardziej zaokrąglonym profilu brzuśca (typ I.7 wg T. Dąbrowskiej 1973, s. 501) i nie wyodrębnionym, prostym wylewie (dwa egzemplarze mają ukośnie ściętą od wewnątrz krawędź – 26/4, 88/1). Reprezentuje go 18 naczyń lub ich fragmentów (np. 23/1, 27/2.3, 40/2.3, 47/2, 56/2, 61/4, 123/3, 147/3, 153/2).

Jest to forma powszechna na stanowiskach kultury przeworskiej, o chronologii obejmującej cały młodszy okres przedrzymski (zob. egzemplarze datowane już na fazę A₁ – E. Kaszewska 1962, tabl. VII:7, XVI:6; J. Marciniak 1957, tabl. XXVII:3), a przeżywająca się także w okresie wpływów rzymskich (zob. typ D.3 naczyń z Kamieńczyka – T. Dąbrowska 1997, s. 107). Trzy egzemplarze z Suchodolu wystąpiły z zapinkami: typu H (123/3), K (61/4) oraz prawdopodobnie typu C (147/3). Większość pozostałych można też na podstawie towarzyszących im naczyń łączyć z pierwszą fazą ceramiczną. Być może nieco młodsze jest naczynie z grobu 47 (47/2), któremu towarzyszył kubek typu I.2 o nieznacznie pogrubionym wylewie, pozbawionym facetowania.

Kubek z grobu 16 (16/1) łączy cechy typu V (grubościenne, niestaranne opracowanie powierzchni, nie pogrubiony wylew bez facetowania) oraz kubków pozostałych typów z wyodrębnionym wylewem.

Kubki typów I–IV przeważnie charakteryzują się starannym wykonaniem. Ich ścianki najczęściej są cienkie (A) lub przeciętnej grubości (B), a domieszka zwykle drobno- (I), rzadziej średnioziarnista (II). Powierzchnie były zazwyczaj starannie gładzone, a w wielu wypadkach zapewne także wyświecane (np. 2/1, 81/1, 130/1.2). Ponadto przynajmniej niektóre kubki były najprawdopodobniej celowo czernione (24/1, 47/1, 48/1, 71/1), a 22 egzemplarze są zdobione ornamentem rytym. Analogiczne cechy podobnych kubków z osad grupy tynieckiej pozwoliły zaliczyć je do naczyń „stołowych” (Z. Woźniak 1990, s. 40–42 – kubki typu PXX; M. Rudnicki 1997, s. 79–80 – kubki typu III).

Całkowicie odmienną technologią charakteryzują się kubki typu V, wśród których wystąpiły naczynia grubościennie (C; 23/1, 40/2.3, 54/1 oraz nawiązujący do tego typu 16/1) oraz tylko trzy cienkościennie (A; 20/3, 88/1, 147/3), w większości z domieszką średnioziarnistą (II). Powierzchnie były zazwyczaj niestarannie gładzone, ledwie wyrównywane; nigdy nie nosiły śladów wyświecania lub celowego czernienia. Brak jest egzemplarzy ornamentowanych, natomiast jeden z kubków ma powierzchnię brzuśca miejscami pokrytą grubą warstwą chropowacenia (27/3). Podobne naczynia z osad grupy tynieckiej zaliczono do ceramiki „kuchennej” (Z. Woźniak 1990, s. 47–48 – kubki beczułkowate typu PXXII; M. Rudnicki 1997, s. 78–79 – kubki typu II).

Misy to naczynia szerokootworowe o średnicy wylewu co najmniej półtorakrotnie większej niż wysokość i bardzo zróżnicowanych wymiarach. Przeważają egzemplarze o średnicach wylewów ok. 15–30 cm. Wyjątkowo duża jest misa z grobu 98 (98/2) o średnicy ok. 50 cm. Misy typów I i II mają wychylone, pogrubione i profilowane wylewy, u mis typu III brzegi nie są wyodrębnione.

Typ I to misy o mniej lub bardziej zaokrąglonej górnej partii brzuśca. Na podstawie jej ukształtowania można wyróżnić dwa podtypy. Podtyp I.1 to misy o ściankach w górnej partii prostych lub lekko zaokrąglonych tak, że średnica wylewu jest zwykle większa od wydętości brzuśca. Do tego podtypu zaliczono 20 naczyń z obiektów (np. 6/5, 15/2, 17/2, 44/2, 61/5, 81/2, 95/3.4, 120/2.3, 123/4, 126/2, 145/3) oraz fragmenty trzech kolejnych, znalezionych luźno (Ryc. 9r–t). Niektóre egzemplarze (np. 95/4, 123/4) mają podciętą dolną część brzuśca. Podtyp I.2 to bardziej pękate misy o ściankach wyraźnie zaokrąglonych w górnej partii tak, że średnica wylewu jest zwykle mniejsza od wydętości brzuśca. Do tego podtypu zaliczono dwa naczynia (33/4, 85.85a.118/5).

Misy analogiczne do podtypu I.1 występują powszechnie na stanowiskach kultury przeworskiej w całym młodszym okresie przedrzymskim (por. znaleziska

z fazy A₁ – A. Kokowski 1989, ryc. 29:13.14; R. Mycielska, Z. Woźniak 1988, tabl. LVIII:14.15; oraz datowane na fazy A₂–A₃ – T. Dąbrowska 1997, tabl. XXI/38:9, CXII/212:10, CLXXIV/376:9.13). Trzy egzemplarze z Suchodołu wystąpiły razem z zapinkami: typu H (123/4, 145/3) i typu K (61/5). Podobnie można datować pozostałe misy ze względu na ich szeroko wychylone, wielokrotnie facetowane wylewy.

Pękate misy, zbliżone do podtypu I.2, są na stanowiskach kultury przeworskiej nieco rzadsze; pojawiają się już w fazie A₁ (por. J. Marciniak 1957, tabl. XXVII:6), ale liczne stają się dopiero w fazach A₂–A₃ (T. Dąbrowska 1997, tabl. LX/115:18, LXXXIV/156:16.18, CXXXIX/301:21, CLXII/356:7). Egzemplarze z Suchodołu można na podstawie ukształtowania wylewów łączyć z pierwszą fazą ceramiczną.

Typ II to misy o ostrym, niemal dwustożkowatym profilu, górami nachylonym do środka, dołem – lejkowato się zwężającym (niekiedy podciętym). Ten typ reprezentują dwa naczynia z grobu 21 (21/4.5), którym towarzyszyła zapinka typu K. Zbliżone formy z Kamieńczyka zostały zaliczone do typów II.2-3 (por. T. Dąbrowska 1997, s. 33, 71, tabl. LXIV/119:10, CLXIII/357:9).

Na innych cmentarzyskach kultury przeworskiej zbliżone misy występują równie sporadycznie od fazy A₂ (por. np. R. Mycielska, Z. Woźniak 1988, tabl. CI/A:12, CXXXII:23; T. Dąbrowska 1997, tabl. LXIV/119:10, CLXIII/357:9), a liczniej dopiero u schyłku młodszego okresu przedrzymskiego (por. np. T. Dąbrowska 1997, tabl. CXLI/303:3; CLXII/354:3).

Typ III to misy o lejkowatych ściankach brzuśca i prostym wylewie (por. typ II.9 wg T. Dąbrowskiej 1973, s. 502). Ten typ obejmuje tylko dwa duże egzemplarze (59/2, 98/2). Rekonstruowane naczynie z grobu 98 to misa z „wiszącym uchem”, o licznych analogiach wśród ceramiki kręgu jastorfskiego, szczególnie z Jutlandii. Na ziemiach Polski misy tego typu wystąpiły na osadach z jastorfskimi materiałami typu Werbkowice oraz na położonych wzdłuż tzw. szlaku bastarneńskiego stanowiskach kultury przeworskiej i – wyjątkowo – oksywskiej¹⁶. Misa z grobu 59 to forma obca ceramice kultury przeworskiej. Stożkowaty kształt brzuśca oraz niezwykle wąskie, lekko wyodrębnione (?) dno upodabniają ją do tzw. czasz dackich. Do tak dalekich kontaktów kulturowych mogło dojść wzdłuż tzw. szlaku bastarneńskiego (A. Maciałowicz 2004, s. 50–52). Oba zabytki można datować na fazę A₂ na podstawie naczyń towarzyszących oraz chronologii stanowiska.

Misy I i II typu to naczynia o ściankach cienkich (A) lub, w wypadku większych egzemplarzy, przeciętnej (B) grubości, w których najczęściej widoczna jest średnio- (II), a dużo rzadziej wyłącznie drobnoziarnista (I) domieszka mineralna. Z powodu złego stanu zachowania zabytków o ich powierzchniach można powiedzieć tylko, że były co najmniej starannie gładzone; nie zaob-

serwowano śladów wyświecania ani czernienia. Znanne z osady w Podłężu podobne egzemplarze o wyświecanych, niekiedy także czernionych powierzchniach zaliczono do naczyń „stołowych”, a formy analogiczne o mniej starannie opracowanych powierzchniach i grubszej domieszce do naczyń „kuchennych” (por. Woźniak 1990, s. 45–46 – misy typu XXIV). Stan zachowania mis typów I–II z Suchodołu nie pozwala na takie rozróżnienie, ale niewykluczona jest obecność naczyń obu kategorii.

Obie misy typu III są natomiast naczyniami o ściankach przeciętnej (B) lub dużej (C) grubości z widoczną średnioziarnistą (II) domieszką. Ich powierzchnie są niezbyt starannie wygładzone, a w wypadku misy z grobu 98 (98/2) chropowate od zewnątrz. Morfologicznie zbliżone misy o podobnej technologii znane z osad grupy tynieckiej zaliczono do naczyń „kuchennych” (por. Z. Woźniak 1990, s. 46–47 – misy typu XXIII; M. Rudnicki 1997, s. 63–66 – misy typów VIII i IX).

W grupie tzw. **większych naczyń** bardzo starannym wykonaniem charakteryzują się okazy gruszkowate mierzące 15–20 cm wysokości oraz małe egzemplarze naczyń odwrótnie gruszkowatych i wazowatych. Najczęściej są to naczynia cienkościennie (A), rzadziej o przeciętnej (B) grubości ścianek. Widoczna w nich domieszka jest niemal wyłącznie drobnoziarnista (I). Udało się zaobserwować fakt wyświecania powierzchni (7/3, 81/3, 148/2) i prawdopodobnie czernienia (7/3, 98/3) przynajmniej kilku egzemplarzy. Jedno naczynie było zdobione ornamentem rytym (123/5). Zbliżone cechy mają naczynia „stołowe” z osad grupy tynieckiej (Z. Woźniak 1990, s. 40–41 – naczynia gruszkowate i odwrótnie gruszkowate; M. Rudnicki 1997, s. 95–96 – wazy typu VI). Wąskootworowe naczynia gruszkowate i odwrótnie gruszkowate często są wręcz określane mianem „dzbanów” (por. J. Marciniak 1957, s. 130 – grupy I i V; R. Mycielska, Z. Woźniak 1988, s. 23 – typy PXI–XIII; A. Kokowski 1989, s. 95, 97 – typ B; T. Dąbrowska 1997, s. 103 – grupa V).

Pozostałe, większe egzemplarze tej grupy (duże okazy naczyń wazowatych i odwrótnie gruszkowatych oraz wszystkie naczynia smukłe, baniaste i jajowate) charakteryzują się mniej starannym wykonaniem. Są to niemal wyłącznie naczynia o przeciętnej (B) i dużej (C) grubości ścianek, w których widoczna jest najczęściej średnio- (II), rzadziej tylko drobnoziarnista (I) domieszka. W żadnym wypadku nie stwierdzono śladów wyświecania powierzchni; brak też egzemplarzy zdobionych ornamentem

¹⁶ Por. A. Maciałowicz 2004. Zaprezentowane tam zestawienie należy uzupełnić o misę ze stanowiska z materiałami typu Werbkowice w Dobryniu Małym, pow. bialski, ob. 9 (M. Bienia, S. Żółkowski 1994, ryc. 4:1), misę z cmentarzyska kultury przeworskiej w Dąbku, pow. mławski, stan. 5, grób 11/93 (A. Grzymkowski 1996, ryc. B na s. 188) oraz naczynie z cmentarzyska kultury oksywskiej w Podwiesku, grób 358 (E. Bokinić 2005, tabl. CXXIV/358:1). Na możliwość nawiązań jutlandzkich w wypadku naczynia z Podwieska wskazywała także E. Bokinić (2005, s. 116 – podtyp C6).

rytym. Natomiast nierzadko mają one chropowate brzośce, co raczej nie dotyczy naczyń odwrótnie gruszkowatych. Podobne do naczyń smukłych, baniastych i jajowatych okazy z osad grupy tynieckiej, o zbliżonej technologii, zaliczono do ceramiki „kuchennej” (por. Z. Woźniak 1990, s. 48–51 – garnki typów I, II oraz XXXI; M. Rudnicki 1997, s. 105–107 – garnki typu II). Wśród dużych okazów naczyń odwrótnie gruszkowatych zaskakujący jest zupełny brak egzemplarzy o starannie opracowanych czy zdobionych powierzchniach. Należy jednak przypuszczać, że – podobnie jak w wypadku mis typów I i II – także i wśród tzw. większych naczyń kryją się okazy o technologii ceramiki „stołowej”, lecz stan ich zachowania nie pozwala na takie rozróżnienie. Przemawia za tym przykład pierwotnie dużego, chropowatego naczynia (baniastego?) o ściankach przeciętnej grubości (B) z widoczną drobnziarnistą (I) domieszką, które w zachowanej partii było niewątpliwie celowo czernione (10/2).

Naczynia odwrótnie gruszkowate (grupa III wg T. Dąbrowskiej 1973, s. 503) to formy z szyjką, o wychylonym, pogrubionym i facetowanym wylewie oraz zaokrąglonym brzoścu, którego największa wydętość znajduje się w górnej partii. Średnica wylewu jest mniejsza niż wysokość naczynia, która zazwyczaj mierzy 15–30 cm. Małe okazy (poniżej 20 cm wysokości) to zwykle naczynia wąskootworowe. Do tego rodzaju naczyń zaliczono 7 egzemplarzy (24/3, 26/5, 60/3, 95/5, 98/3, 136/3, 139/6); fragment kolejnego pochodzi być może z grobu 96 (96/2). Pięć z nich zaopatrzonych było pierwotnie w przynajmniej jedno ucho; naczynie z grobu 139 ma dwa ucha (139/6).

Naczynia odwrótnie gruszkowate rozprzestrzenione są na całym obszarze kultury przeworskiej. Mają one szeroką chronologię obejmującą niemal cały młodszy okres przedrzymski (por. znaleziska datowane na fazę A₁ – R. Mycielska, Z. Woźniak 1988, tabl. LVII:8, LVIII:9.10; J. Marciniak 1957, tabl. XXVII:1.4; oraz na fazę A₂ i początki A₃ – T. Dąbrowska 1997, s. 102). Egzemplarz z grobu 136 z Suchodołu (136/3) wystąpił razem z zapinką typu K. Podobną chronologię należy przyjąć także dla pozostałych okazów, na co wskazują ich wychylone, facetowane wylewy.

Naczynia wazowate (grupa IV wg T. Dąbrowskiej 1997, s. 102–103; por. także 1973, s. 503–504) to formy bardzo podobne do naczyń odwrótnie gruszkowatych, różniące się od nich szerszym wylewem (7/3, 18/2, 57/2), którego średnica jest zbliżona lub nieco większa od wysokości naczynia, przekraczającej 15 cm i niekiedy mogącej dochodzić do 40 cm. Najmniejsze z naczyń zaopatrzone było pierwotnie w przynajmniej jedno ucho.

Naczynia wazowate, choć uznawane za szczególnie charakterystyczne dla obszarów Mazowsza (K. Godłowski 1981, s. 60), bardzo licznie reprezentowane są też na cmentarzysku w Błoniu (ok. 30 egzemplarzy;

por. R. Mycielska, Z. Woźniak 1988, *passim*). Formy te zapewne pojawiają się już w fazie A₁ (por. J. Marciniak 1957, tabl. XXVIII:1, XLVI:2.4), ale liczniejsze stają się w kolejnych fazach młodsze okresu przedrzymskiego (por. T. Dąbrowska 1997, s. 103). Egzemplarze z Suchodołu można datować ogólnie na podstawie chronologii całego cmentarzyska na fazę A₂, a w wypadku grobu 7 może chodzić o jej późniejszy odcinek, za czym przemawiają inne naczynia z tego zespołu.

Naczynia gruszkowate (grupa V wg T. Dąbrowskiej 1997, s. 103) to formy o wychylonym, pogrubionym i facetowanym wylewie oraz największej wydętości brzośca w dolnej partii naczynia; średnica wylewu jest mniejsza niż wysokość naczynia, zazwyczaj mieszcząca się w przedziale 15–20 cm. Do tego rodzaju naczyń zaliczono trzy egzemplarze (60/4, 81/3, 123/5); być może fragment kolejnego pochodzi z grobu 148 (148/2). Wszystkie naczynia gruszkowate zaopatrzone były w małe ucho.

Egzemplarz z grobu 123 (123/5) wystąpił razem z zapinką H. Datowanie na fazę A₂ można też przyjąć dla pozostałych okazów (ze względu na ukształtowanie ich wylewów i ogólną chronologię cmentarzyska), choć formy te występują przez cały młodszy okres przedrzymski (por. znaleziska datowane na fazę A₁ – A. Kokowski 1989, ryc. 29:11; J. Marciniak 1957, tabl. XXVII:2; oraz na fazę A₂–A₃ – T. Dąbrowska 1997, s. 103).

Naczynia smukłe to formy o wychylonym, pogrubionym i facetowanym wylewie oraz łagodnie profilowanym brzoścu; średnica wylewu zbliżona jest do największej wydętości brzośca (por. typ VII.2 wg T. Dąbrowskiej 1973, s. 505). Zaliczyć do nich można dwa egzemplarze z grobów (118/2, 128/3), o wysokości ok. 20 cm, oraz być może fragment znaleziony luźno (Ryc. 9u). Jedno z nich (118/2) wystąpiło razem z nóżką zapinki o konstrukcji środkowolateńskiej i powinno być datowane nie później niż na fazę A₂. Podobną chronologię można przyjąć dla okazu z grobu 128, na co wskazuje zarówno ukształtowanie jego wylewu, jak i wylewów naczyń towarzyszących. Formy te najliczniej występują w fazach A₂–A₃ (por. T. Dąbrowska 1997, s. 103).

Naczynia baniaste to formy o wychylonym, pogrubionym i facetowanym wylewie oraz wyraźnie zaokrąglonym brzoścu, którego największa wydętość znajduje się w górnej partii naczynia; średnica wylewu jest mniejsza niż wydętość brzośca; wysokość powyżej 18 cm (por. grupę VI oraz typ VII.1 wg T. Dąbrowskiej 1973, s. 504–505). Do tego rodzaju zaliczono 8 naczyń (8/4, 35/3, 79/2, 87/2, 97/3, 106/3, 115/3, 129/4), z których jedno pierwotnie zaopatrzone było w dwa ucha (79/2).

Trzy naczynia (8/4, 106/3, 115/178) pochodzą z obiektów, w których wystąpiły zapinki typu H. Datowanie na fazę A₂ należy zapewne przyjąć także dla pozostałych egzemplarzy, za czym przemawia ukształtowanie ich wylewów oraz naczynia towarzyszące, choć o pojawieniu

się naczyń baniastych już w fazie A_1 świadczą m. in. znaleziska z Piotrkowa Kujawskiego, pow. radziejowski (E. Kaszewska 1962, tabl. III:9–11) oraz Warszawy-Wilanowa (J. Marciniak 1957, tabl. XXVIII:4, XLVI:1.6). Najliczniej formy te występują jednak w fazach A_2 – A_3 (por. T. Dąbrowska 1997, s. 103).

Naczynia jajowate to egzemplarze niewychylonym prostym wylewie oraz mniej lub bardziej zaokrąglonym brzuścu (7/8?, 123/6)¹⁷. Naczynie z grobu 123, o wysokości 20 cm, zaopatrzone było w przynajmniej jedno duże ucho, przez co formalnie nawiązuje ono do jajowatych kubków typu V. Szczególne podobieństwo wykazuje do dwóch znacznie mniejszych kubków z Kamieńczyka, datowanych na fazy A_2/A_3 i A_3 (T. Dąbrowska 1997, tabl. LIII/102:3, LIV/101:10). Naczynia zbliżone kształtem i rozmiarami, lecz dwuucho i o silniej zaznaczonym załomie brzuśca, wystąpiły w Warszawie-Wilanowie (J. Marciniak 1957, tabl. XXXVI:4) oraz w Kamieńczuku (T. Dąbrowska 1997, tabl. XVI/28:7, XXXVI/69:19); datować je można na fazy A_2 – A_3 . W Suchodole omawianemu naczyniu towarzyszyła zapinka H. Fragmenty podobnych naczyń znane są także z młodszej fazy grupy tynieckiej, przy czym niektóre były zaopatrzone w małe ucho (por. Z. Woźniak 1990, s. 49–50, tabl. IIp, XXVb.k, XXIXj.p, XXXIk – garnki typu XXXI.1–2; M. Rudnicki 1997, s. 107–108, tabl. XI:1, XXVI:9 – garnki typu II, podtypu 2; P. Poleska 1986, s. 159–160, tabl. III:1). Drugim egzemplarzem prawdopodobnie było zaginione naczynie z grobu 7, o nieznacznie wyodrębnionym (?) wylewie o średnicy ok. 27 cm i o chropowatym brzuścu. Podobne formy znane są z cmentarzysk w Karczewcu (T. Dąbrowska 1973, s. 505, tabl. XX:17, XLIII:4.18, XLIV:8) i w Warszawie-Wilanowie (J. Marciniak 1957, tabl. XXII:6, XXIX:10.15), gdzie datowane są na schyłek fazy A_2 i fazę A_3 . Wydaje się, że naczynie z Suchodołu należałoby datować na późniejszy odcinek fazy A_2 , na co wskazują towarzyszące mu kubki o nieznacznie pogrubionych wylewach bez facetowania (7/1.2).

W Suchodole odkryto także trzy **miniaturowe czariki**, o wysokości 4–5 cm (60/5, 120/4, 125/3). Naczynka z grobu 60 i 125 mają wychylone, facetowane wylewy i cylindryczne ścianki brzuśca, co upodabnia je do kubków typu II, od których różnią się rozmiarami i brakiem uch. Naczynia analogiczne znane są także z innych stanowisk kultury przeworskiej, na których datowane są przede wszystkim na fazy A_1 i A_2 (por. np. A. Abramowicz 1956, tabl. XXXIII:2; J. Marciniak 1957, tabl. LXV:6, LXX:4, T. Dąbrowska 1973, tabl. VIII:2; 1997, tabl. XV/28:9).

Naczynko miniaturowe z grobu 120 ma wychylony, facetowany wylew, proste, lekko rozchylające się ku górze ścianki brzuśca oraz wyodrębnioną pustą od środka, cylindryczną nóżkę (120/4). Wyraźnie nawiązuje ono do podobnych czarek na nóżce o łamanym, schodkowym profilu znanych głównie z obszaru Mazowsza (T. Dą-

rowska 1997, s. 103; 2001, s. 237), ale licznie reprezentowanych także na cmentarzysku w Błoniu (Z. Woźniak 1994, s. 134). Znalezienie analogicznego okazu w grobie 11 w Inowrocławiu, pow. loco, stan. 58 (A. Cofta-Broniewska, J. Bednarczyk 1998, ryc. 13:3) stanowi kolejną przesłankę o istnieniu wzdłuż środkowej Wisły strefy wzajemnych kontaktów. Zabytki te datowane są na fazy A_2 i A_3 (por. Z. Woźniak 1994, s. 134; T. Dąbrowska 1997, s. 103; 2001, s. 31–32). Egzemplarz z Suchodołu należy wiązać z fazą A_2 , za czym przemawia towarzysząca mu ceramika.

Formą nietypową jest **misa na pustej od środka nóżce** z grobu 2 (2/3), której zaokrąglony profil brzuśca nawiązuje do mis podtypu I.1. Podobne naczynie wystąpiło w grobie 367 z Kamieńczyka, datowanym na fazę A_2 (T. Dąbrowska 1997, tabl. CLXXII/367:10). Misy te nawiązują kształtem do wspomnianych wyżej czarek na nóżce, o łamanym, schodkowym profilu.

Z obiektu 16 pochodzi fragment **naczynia o sitowatym dnie** (16/2). Fragmenty podobnych naczyń odkryto także na innych cmentarzyskach kultury przeworskiej (np. T. Dąbrowska 1973, s. 506; R. Mycielska, Z. Woźniak 1988, tabl. CXLI/B:16–18).

Technologia i ornamentyka naczyń
Choć zły stan zachowania większości naczyń (spowodowany głównie wtórnym przepaleniem) utrudnił bądź uniemożliwił obserwację niektórych cech technologicznych ceramiki, na podstawie całości materiału można wyciągnąć pewne wnioski.

Do wykonania wszystkich naczyń z cmentarzyska w Suchodole stosowano masę ceramiczną schudzaną domieszką mineralną (piasku i kamiennego tłuczni) lub – wyjątkowo – organiczną. W opisie ziarnistości domieszki wyróżniono dwa przedziały, w zależności od największych zaobserwowanych ziaren: drobnoziarnistą (I), o średnicy ziaren do ok. 1 mm oraz średnioziarnistą (II), o średnicy ziaren do ok. 2 mm¹⁸.

Z powodu wyklejenia i uzupełnienia gipsem większości naczyń, obserwacja domieszki była możliwa przede wszystkim na z reguły zniszczonych powierzchniach, rzadziej w przełomach. Ze względu na dużą ilość analizowanego materiału, pewne ogólne wnioski wydają się jednak wiarygodne. Procentowy rozkład ziarnistości domieszki wśród kubków, mis oraz grupy tzw. większych naczyń przedstawia się następująco. Kubki: (I) – 57,4% (108 sztuk), (II) – 42,6% (80 sztuk); misy: (I) – 31,3% (10 sztuk), (II) – 68,7% (22 sztuki); większe naczynia: (I) – 35,6% (16 sztuk), (II) – 64,4% (29 sztuk).

¹⁷ Podobne do egzemplarza z grobu 7 naczynia z Karczewca zostały określone jako typ VIII.1 (T. Dąbrowska 1973, s. 505), natomiast naczynia z Kamieńczyka zbliżone do okazu z grobu 123 – jako wariant VI.2.1 (T. Dąbrowska 1997, s. 103).

¹⁸ W ściankach 20 naczyń zaobserwowano także obecność pojedynczych ziaren przekraczających 2 mm średnicy. Fakt, że były to naczynia różnych rodzajów i wielkości, a „grube” ziarna występowały w liczbie kilku lub kilkunastu sztuk, pozwala wykluczyć intencjonalność tego zjawiska. Obecność tej komponenty należy uznać za przypadkową.

W wypadku kubka z grobu 34 (34/2) stwierdzono wyłącznie domieszkę organiczną, z której po wypaleniu pozostały bardzo liczne, drobne zagłębienia, widoczne na powierzchniach i w przełomie ścianek naczynia.

Bez przeprowadzenia specjalistycznych badań udział domieszki w masie ceramicznej można tylko ogólnie określić jako spory, przy czym w naczyniach o domieszce średnioziarnistej (II) ziarna o wielkości do ok. 1 mm były zawsze liczniejsze niż ziarna grubsze.

Wszystkie naczynia były lepiące w ręku. Na niektórych widoczne są niezagłębione ślady ugniatania¹⁹ w postaci fałd na wewnętrznej powierzchni den i ścianek (np. 5/2, 16/1, 120/1.4) lub dookólnego wgłębienia na wewnętrznej krawędzi dna (np. 17/2, 26/4, 44/2, 102/1, 122/3, 136/2, 143/1).

Dna znakomitej większości naczyń są niewyodrębnione, z wyjątkiem niektórych mis (np. 59/2, 81/2, 120/2), nietypowego kubka (16/1) oraz fragmentu dolnej części większego naczynia (17/3). Dna są zazwyczaj od spodu płaskie, choć zdarzają się również lekko wklęsłe. W takim wypadku wklęsła jest zazwyczaj cała zewnętrzna powierzchnia dna, aż po jego krawędź (np. 23/2, 40/1, 60/3, 61/5, 128/1). Na jednym fragmencie (38/3) widoczne jest pośrodku niewielkie, półkoliste (?) w przekroju wgłębienie wykonane od strony zewnętrznej. Stan zachowania nie pozwala stwierdzić, czy pierwotnie był to otwór na wylot. Fragmenty podobnie ukształtowanych den znane są np. z Błonia (R. Mycielska, Z. Woźniak 1988, s. 103, tabl. CLXXXII:11) oraz z Warszawy-Wilanowa (J. Marciniak 1957, s. 109, tabl. LXIV:4) i w obu wypadkach jest to wgłębienie, a strona wewnętrzna dna jest płaska. Wyjątkowy jest fragment dna naczynia „sitowatego” z wykonanymi od zewnątrz otworami o średnicy ok. 2–3 mm (16/2).

Na sposób budowania naczynia przez wyciąganie przynajmniej zaczątków ścianek z dna wskazują okazy o dnach cienkich pośrodku, a zgrubiałych przy wewnętrznych krawędziach, płynnie przechodzących w ścianki brzuśca (np. 47/2, 60/2, 117/1). Być może niektóre z tych naczyń, szczególnie mniejsze egzemplarze, zostały wylepione w całości z jednego kawałka gliny. Na technikę lepienia naczyń przynajmniej z dwóch elementów zdają się wskazywać charakterystyczne dna z wystającą od spodu, najczęściej spłaszczoną krawędzią (np. 17/2, 21/5, 52/1, 61/3, 81/2, 123/4, 147/2). Powstanie tego rodzaju krawędzi den tłumaczone jest bądź jako efekt wstawienia krążka dna w uprzednio wylepiony korpus naczynia z podwiniętymi do środka dolnymi brzegami ścianek (M. Mogielnicka-Urban 1984, s. 72–73, tabl. VII:7), bądź jako efekt dolepienia pierścienia gliny (zaczątku ścianek) do uformowanego dna, w taki sposób, że glina obejmowała go od dołu (J. Kruppé 1961, s. 120–122, 160, ryc. 3:8, 21:4, 34:13.33, 44:2, 45b, 46b). W celu lepszego spojenia obu elementów (na większej powierzchni) brzeg krążka mógł być odgięty ku górze, a dolepiany pierścień (zaczątek ścianek) zawijany pod

dno (por. J. Kruppé 1961, ryc. 3:8, 21:4, 34:13.33). Innym śladem stosowania takiej techniki jest, wspomniane już, widoczne na wewnętrznej krawędzi wielu den, dookólne wgłębienie wzdłuż styku ze ściankami (np. 17/2, 26/4, 44/2, 102/1, 122/3, 136/2, 143/1). Najprawdopodobniej powstało ono w wyniku dociskania od góry krążka dna do zaczątku ścianek (J. Kruppé 1961, s. 160, ryc. 44:2, 59a), przy czym obecność tego wgłębienia także na dnach bez wystającej od spodu krawędzi, świadczy, że również naczynia o dnach płaskich mogły zostać wylepione tą techniką. Pośrednio na zastosowanie takiej techniki może też wskazywać stan zachowania niektórych naczyń, spękanych w miejscu łączenia ścianek z dnem (np. 2/3, 34/1, 80/2).

Ścianki naczyń, szczególnie większych egzemplarzy, były zapewne budowane za pomocą technik pierścieniowych, choć brak na to dowodów w analizowanym materiale. Jedynie charakterystyczne dookólne spękanie powyżej dolnego przyczepu ucha, widoczne na brzuścu kubka z grobu 40 (40/2), może być miejscem łączenia kolejnych elementów ścianek (pierścieni).

Wśród naczyń z Suchodołu wyróżniono trzy grupy naczyń o następujących przedziałach grubości ścianek: 3–5 mm – cienkościenne (A); 5–8 mm – o przeciętnej grubości ścianek (B); 8–12 mm – grubościennie (C). W jednym naczyniu grubość ścianek może się znacznie wahać; w takich wypadkach zaklasyfikowano je zgodnie z największą grubością. Ponadto naczynia miały zazwyczaj nieco grubsze ścianki w partii przydennej (na odcinku ok. 2 cm od dna), co prawdopodobnie jest związane z wyciąganiem ich zaczątków z krążka dna. Z tego powodu większa w tych miejscach grubość ścianek nie wpływała na klasyfikację naczynia. Procentowy rozkład grup wyróżnionych na podstawie grubości ścianek przedstawia się następująco. Kubki: (A) – 60,3% (114 sztuk), (B) – 37% (70 sztuk), (C) – 2,7% (5 sztuk); misy: (A) – 46,9% (15 sztuk), (B) – 50% (16 sztuk), (C) – 3,1% (1 sztuka); tzw. większe naczynia: (A) – 17,8% (8 sztuk), (B) – 42,2% (19 sztuk), (C) – 40% (18 sztuk).

Wylewy naczyń były najczęściej silnie wychylane na zewnątrz i pogrubiane, a następnie facetowane. Na podstawie obserwacji spękań niektórych wylewów udało się stwierdzić, że pogrubienie krawędzi osiągnęto poprzez dolepienie wałka gliny od wewnętrznej strony uprzednio wychylonego wylewu²⁰ (Ryc. 9b). Następnie wylew facetowano, zazwyczaj wielokrotnie od zewnątrz (tworząc dwie lub trzy płaszczyzny), raz od góry (tworząc w tym miejscu zazwyczaj najszerszą płaszczyznę), a niekiedy także ukośnie od wewnątrz. Liczba płaszczyzn powstałych w wyniku facetowania oraz ich układ (po wewnętrznej i zewnętrznej stronie) jest bardzo różny i nie

¹⁹ O technikach ugniatania i pozostawianych przez nie śladach por. W. Hołubowicz 1950, s. 126, 130–140, 158.

²⁰ Podobną technikę zaobserwowano m. in. w wypadku naczyń z Warszawy-Wilanowa – por. J. Marciniak 1957, s. 110, tabl. LXI:2.

można tu wskazać żadnej reguły. Na podstawie znalezisk z Suchodołu można stwierdzić, że ich układ nie ma istotnego waloru chronologicznego. Niekiedy (zazwyczaj w wypadku kubków) wylewy były od zewnątrz facetowane niestarannie, bez dbałości o równą liczbę płaszczyzn powstałych na całym obwodzie. Zapewne jest to efekt zmiany kąta nachylenia narzędzia w trakcie facetowania. Wylew najczęściej był wyodrębniony za pomocą dolnej płaszczyzny zewnętrznej, tworzącej wyraźny załom z szyjką lub ściankami brzuśca. Najczęściej wyodrębnienie to podkreślano dodatkowo charakterystyczną bruzdą, rytą bezpośrednio poniżej wylewu. Wydaje się, że owe bruzdy często powstawały nie jako efekt samego facetowania (w wielu wypadkach kąt nachylenia narzędzia był inny niż przy facetowaniu – np. 34/1, 44/2, 115/3, 123/2, 136/3, 147/2, 163/1), lecz w wyniku osobnej czynności. Niekiedy zamiast wyraźnej bruzdy poniżej wychylonego wylewu znajduje się jedynie delikatne wgłębienie płynnie przechodzące z jednej strony w wylew, z drugiej w ścianki naczynia (np. 2/2, 6/4, 23/2, 87/1, 166/1). W wypadku niektórych naczyń przejście wylewu w ścianki naczynia nie jest w żaden sposób podkreślone (np. 97/3, 117/1, 119a/1, 124/3, 160/1). Wydaje się, że cechy te nie mają istotnego waloru chronologicznego, choć wyraźne wyodrębnienie wylewu (za pomocą załomu lub bruzdy) jest bardziej charakterystyczne dla naczyń starszego stylu (por. T. Dąbrowska 1973, tabl. LIII). Inny sposób potraktowania wylewu reprezentują kubki typu V, misy typu III oraz naczynia jajowate, których wylewy nie są pogrubione, ale zwykle płasko ścięte od góry (np. 40/2, 98/2), a niekiedy dodatkowo ukośnie od wewnątrz (np. 26/4, 88/1, 123/6). Wśród kubków typu V (np. 147/3) oraz mis typu III (59/2) zdarzają się także wylewy zaokrąglone od góry.

Ucha zazwyczaj były mocowane na czopy osadzone w ściankach naczynia w przygotowanych otworach (np. ryc. 9b). Najczęściej górna część ucha mocowana była na wysokości zewnętrznej krawędzi wychylonego wylewu lub bezpośrednio pod nim. Rzadziej spotyka się ucha mocowane niżej – przede wszystkim wśród kubków typu V, ale też w wypadku misy typu III (98/2) i naczynia jajowatego (123/6). Miejsca mocowania uch starannie maskowano zarówno od strony zewnętrznej, jak i wewnętrznej. Większość uch była w przekroju mniej więcej prostokątna lub taśmowata, rozszerzona przy obu końcach (tzw. ucha iksowate); niekiedy tego typu ucha miały facetowane krawędzie boczne (np. 7/3, 139/6, 157/1). Kilkakrotnie – najczęściej wśród kubków typu V – wystąpiły ucha przymocowane krzywo, ukośnie w stosunku do osi naczynia²¹ (16/1, 20/1, 26/4, 33/2, 40/1.3, 47/2, 147/3).

Powierzchnie zewnętrzne znakomitej większości użytków były gładzone. Także naczynia o chropowatym brzuścu zazwyczaj miały wygładzone wyższe partie ścianek. Wyjątkiem jest zaginione naczynie jajowate z grobu 7 (7/8), które, o ile można to stwierdzić na podsta-

wie publikacji H. Różańskiej, miało brzusiec chropowaty aż po wylew. Powierzchnie wewnętrzne naczyń również były wygładzane, szczególnie starannie w wypadku mis, a także kubków. Tylko nieliczne egzemplarze mają niestarannie wygładzone powierzchnie zewnętrzne (np. 5/2, 120/1) lub wewnętrzne (np. 120/4), a na ich ściankach widoczne są nierówności, powstałe w wyniku lepienia (ugniatania). Zastanawiające są dwa cienkościennie (A) naczynia: kubek typu IV (130/2) i naczynie odwrotnie gruszkowate (98/3), których dna, a w wypadku tego ostatniego także ścianki brzuśca do połowy wysokości, pokrywają gęste, równoległe wgniecenia, między którymi powstały ostro zwieńczone fałdy. Wyraźnie różnią się one od niewyrównanych śladów ugniatacia widocznych na innych naczyniach i chyba nie należy ich w ten sposób interpretować. Co ciekawe, oba naczynia mają bardzo starannie opracowane powierzchnie zewnętrzne, które zostały wygładzone, a następnie wyświecone (naczynie odwrotnie gruszkowate) lub ornamentowane (kubek). Widoczne pofałdowanie dna kubka mogło w istotny sposób obniżać jego estetykę – powierzchnie wewnętrzne pozostałych kubków były zawsze starannie gładzone, a niekiedy także wyświecane. Pytanie o ewentualną celowość takiego potraktowania powierzchni obu naczyń pozostać musi bez odpowiedzi, ale budzi podejrzenie, że naczynia te nie były przeznaczone do użytku codziennego, a zostały wylepione wyłącznie dla celów sepulkralnych.

Ze względu na zły stan zachowania nie można ustalić, ani nawet oszacować liczby naczyń, które po wyschnięciu zostały poddane zabiegowi wyświecania powierzchni. Ślady tej czynności zaobserwowano na niewielu naczyniach (np. 7/3, 24/1, 81/3, 130/2, 148/2), lecz wydaje się, że pierwotnie ich liczba była dużo większa. Część naczyń z Suchodołu zapewne była celowo czerniona²², jednak na skutek wtórnego utlenienia znakomitej większości z nich w ogniu stosu niewątpliwie ślady tego typu zabiegów udało się zaobserwować tylko wyjątkowo (np. 7/3, 10/2, 24/1).

Chropowacenie zewnętrznych powierzchni występuje najczęściej na naczyniach baniastych (np. 87/2, 97/3, 115/3, 129/4) oraz dużych okazach naczyń wazowatych (18/2, 57/2), a pojedynczo również na naczyniach smukłych (118/2) i jajowatych (7/8). Wyjątkowy jest fakt chropowacenia dużego kubka typu V (27/3) oraz misy typu III (98/2). Naczynia chropowaciono gliną obrzucając ją gładkie powierzchnie (np. 27/3, 49/3, 118/2), obmazując

²¹ Por. głosy w dyskusji T. Dąbrowskiej oraz M. Kaczyńskiego w tomie *Ceramika zachodniobałtyjska. Nowe źródła i interpretacje* (red. M. Karczewska, M. Karczewski), Białystok 2004, s. 105.

²² O licznych występowaniu czernionych naczyń na cmentarzyskach kultury przeworskiej – zob. J. Kostrzewski 1919a, s. 181; J. Marciniak 1957, s. 110, 111. Na temat procesu czernienia naczyń – zob. J. Kruppé 1961, s. 147–151; M. Mogielnicka-Urban 1984, s. 119; por. też procesy „hartowania” i „odymiania” naczyń z pierwszej połowy ubiegłego wieku – W. Hołubowicz 1950, s. 225–227.

(np. 10/2, 87/2, 98/2) lub łącząc obie te techniki (np. 115/3, 129/4). Wielkość grudek oraz grubość warstwy chropowacenia jest zróżnicowana niezależnie od wielkości naczyń. Niezbyt typowy dla ceramiki kultury przeworskiej jest sposób chropowacenia widoczny na misie z „wiszącym uchem” z grobu 98 (98/2). W wyniku obmazywania brzuśca cienką warstwą glinki, powstały wąskie „nitki” chropowacenia, układające się w swego rodzaju siatkę. Chropowacenie nie obejmowało górnej części brzuśców naczyń – powierzchnia ścianek poniżej wylewu lub szyjki (57/2), mniej więcej do wysokości największej wydętości brzuśca, była zazwyczaj wygładzona (poza wspomnianym naczyniem jajowatym z grobu 7). Przykłady cienkościenne naczynia baniastego z grobu 97 (97/3) oraz fragmentarycznie zachowanego, niewątpliwie czernionego naczynia z grobu 10 (10/2) świadczą, że wyjątkowo chropowacono również naczynia o technologii charakterystycznej raczej dla ceramiki „stołowej”.

Tylko 23 naczynia są zdobione (ok. 8,5% naczyń). We wszystkich wypadkach jest to ornament płytko ryty, najczęściej wykonany bardzo cienkim narzędziem. Zdobione są niemal wyłącznie kubki, z których najwięcej należy do typu I, natomiast brak jest zupełnie ornamentowanych kubków typu V. Wyjątkowo ornament wystąpił też na cienkościnnym naczyniu gruszkowatym (123/5). W większości wypadków na wąski pas ornamentu składają się dwie poziome bruzdy, ryte na wysokości dolnego mocowania ucha, między którymi znajdują się różne układy krótkich nacięć (7/2, 24/1, 39/2, 61/2, 90/2, 97/2, 106/2, 130/2, 144/1), motyw zygzaka lub krokwi (6/3, 20/1, 34/2, 79/1, 123/5, 129/1), niekiedy w układzie dwupasmowym (20/2, 38/1). Jest to więc typowy wąspasmowy ornament, występujący na naczyniach pierwszej fazy ceramicznej kultury przeworskiej (por. np. J. Marciniak 1957, s. 127–129, tabl. XC, XCI; T. Dąbrowska 1973, s. 514; 1988, s. 28–29). W jednym wypadku wykonano dwie równoległe, dookolne bruzdy, nie wypełniając przestrzeni między nimi (27/1). Identyczny ornament zdobi analogiczny kubek z Gledzianówka, pow. łączycki, stan. 1 (A. Nadolski 1951, tabl. VIII:1). Niekiedy właściwy ornament poprzedzony jest grupą krótkich pionowych nacięć z obu stron dolnej nasady ucha (np. 20/1.2, 130/2). Ornament na czterech kubkach oparty jest na motywie meandra (71/1, 122/2, 125/1), niekiedy o charakterze szerokopasmowym (34/1).

Wyjątkowy jest ornament na dużym kubku typu I z grobu 63 (63/1). Na wysokości ok. 2,5 cm poniżej wylewu znajduje się wąska dookólna bruzda. Poniżej ścianki brzuśca pokrywa gęsty pionowy ornament „grzebykowy” w postaci grup od trzech do pięciu rytych linii, lekko łukowatych i nachylonych w lewo. Ornament jest ryty płytko, narzędziem trzy-, cztero- i pięciozębnym. Na stanowiskach kultury przeworskiej z młodszego okresu przedrzymskiego ręcznie lepiące naczynia zdobione w podobny sposób są nieliczne²³ (por. T. Dąbrowska 1988, mapa 15:4). Ornamentyka tych naczyń jest

zróżnicowana, lecz zawsze jest to zdobienie w postaci rytych, mniej więcej pionowych linii, pokrywających większą część brzuśca. Najbardziej podobny ornament w postaci grup rytych pionowych linii zdobi brzusiec naczynia z Błonia, grób 61, ale brak w nim dookólnej bruzdy. Również formalnie naczynie to jest dość podobne do kubka z Suchodołu, choć jest znacznie od niego większe (wysokość odpowiednio ok. 14,5 cm i ok. 25 cm) oraz ma silniej zaokrąglone ścianki brzuśca. Większość z tak zdobionych okazów to naczynia zbliżone do baniastych (Błonie, groby 61 i 211, Brzozówka, grób 4, Ciecierzyn, grób 110, Stradow, grób 15). Tylko naczynie z grobu 55 z Głogowa-Nosocic kształtem i rozmiarami przypomina kubek z Suchodołu. Różni je natomiast ornament wykonany pojedynczym rylcem oraz umieszczony powyżej dookólny rząd dołków palcowych.

Dość dobrze datowane na fazę A₂ są groby 112B i 198 z Błonia, skąd pochodzą zapinki typu H (R. Mycielska, Z. Woźniak 1988, s. 69, 97–98, tabl. XCVII/A:2, CLXXI/B:1). W grobie 110 z Ciecierzyna wystąpił fragment żelaznej zapinki o prostokątnym kabłąku określonej jako najprawdopodobniej typ B (G. Martyniak, R. Pastwiński, S. Pazda 1997, s. 27, tabl. CVII:7), natomiast w grobie 61 z Błonia odkryto fragment nóżki żelaznej zapinki o konstrukcji późnolateńskiej (być może typu K; R. Mycielska, Z. Woźniak 1988, tabl. XLVI/B:4), co pozwala również te zespoły datować na fazę A₂. Pozostałe można datować tylko na podstawie analizy formalnej na czasy pierwszej fazy ceramicznej. Podobnie przedstawia się chronologia znaleziska z Suchodołu.

Źródeł tak ornamentowanych naczyń kultury przeworskiej szukać należy wśród zdobnictwa ceramiki celtyckiej, przede wszystkim produkowanych już od wczesnego okresu lateńskiego situl grafitowych (por. Z. Woźniak 1990, s. 18–20, 50, 54–55; J. Meduna 1980, s. 64–67). Wskazuje na to nie tylko podobieństwo samego zdobienia, ale także zbliżona forma tych, w większości dużych, baniastych naczyń. Egzemplarze ze Stradowa, grób 13, oraz z Tończy-Zabrodnia wyraźnie nawiązują do późnych situl grafitowych (por. L. Gajewski, Z. Woźniak 2000, s. 297–298) oraz do ręcznie lepionych naczyń beczułkowatych bez domieszki grafitu, znanych m. in. z osad III fazy grupy tynieckiej oraz z kultury puchowskiej (zob. np. Z. Woźniak 1970, tabl. XXXVI:6a,b, XLIII:11, XLVI:16; K. Pieta 1982, s. 88, 113–116, tabl. XXX:1.7, XXXIII:14, XXXVII:18, XXXIX:12.14.17,

²³ Warto tu wymienić naczynia z: Błonia, groby 53, 61, 86, 112B, 198 i 211 (R. Mycielska, Z. Woźniak 1988, tabl. XXXIII/B:4, XLVI/B:4, LXXI/D:2, XCVII/A:3, CLXXIV/A:42, CLXXX/A:15); Brzozówka, pow. poddębicki, grób 4 (A. Nadolski 1951, tabl. XII:5); Ciecierzyn, pow. kluczborski, grób 110 (G. Martyniak, R. Pastwiński, S. Pazda 1997, tabl. CVII:2); Głogowa-Nosocic (d. *Noßwitz*), groby 55 i 66 (M. Jahn 1931, ryc. 67, 68); Stradow, pow. kazimierski, groby 13 i 15 (L. Gajewski, Z. Woźniak 2000, ryc. 11:4, 14:8.8a); Tarnowca, pow. tarnowski, ob. 323 (A. Szpunar, J. Okoński 2004, tabl. 11k); Tończy-Zabrodnia (d. Zabrudnia), pow. węgrowski, znal. luźne (por. T. Dąbrowska 1988, s. 130; autopsja zabytku w zbiorach PMA, IV/5353).

XLIV:13). Wymowne jest również liczne występowanie naczyń zdobionych ornamentem grzebykowym i doń zbliżonym na stanowiskach kultury przeworskiej położonych blisko strefy osadnictwa grupy tynieckiej (Błonie, Stradów, Tarnowiec); z Tarnowca znany jest także fragment situli grafitowej z ornamentem grzebykowym (A. Szpunar, J. Okoński 2004, s. 261, tabl. 11n).

Kubek z Suchodołu wyraźnie różni się kształtem i rozmiarami od situl grafitowych oraz wspomnianych naczyń beczułkowatych bez domieszki grafitu, a jego ornament odbiega od zdobienia większości grafitowych naczyń celtyckich z ziem Polski, choć niemal identyczne motywy znane są z nieco bardziej oddalonych obszarów kultury lateńskiej (por. np. I. Kappel 1969, tabl. 15:211; J. Meduna 1980, tabl. 134:1; H. P. Uenze 2000, ryc. 18:1). Zdobienie w postaci grup pionowo rytych linii (*Kammstrichbündel*)

występuje przede wszystkim na naczyniach beczułkowatych bez domieszki grafitu, pojawiających się na osadach grupy tynieckiej oraz kultur lateńskiej i puchowskiej dopiero u schyłku okresu LT D (J. Meduna 1980, s. 68–69, tabl. 3:7; K. Pieta 1982, s. 88, tabl. XLIV: 1.5.8.11, XLVII:11; Z. Woźniak 1990, s. 54, tabl. XXVt, XXVIz, XXXIa). Należy więc chyba przyjąć nawiązania południowe, choć być może nie przejęte bezpośrednio z ceramiki celtyckiej, za czym przemawia odmienna forma naczynia. Bardzo podobna ornamentyka naczyń z Błonia sugeruje, że zdobienie kubka z Suchodołu jest kolejnym przejawem kontaktów, jakie ludność Mazowsza utrzymywała wzdłuż Wisły z mieszkańcami Małopolski. Podobnie interpretowała mazowieckie znaleziska naczyń celtyckich oraz ich naśladownictw T. Dąbrowska (2001, s. 32–33).

CHARAKTERYSTYKA OBIEKTÓW I OBRZĄDKU POGRZEBOWEGO

Spośród 144 obiektów, które można wiązać z kulturą przeworską, 139 to pewne groby lub ich pozostałości (ewentualnie cenotafy?), cztery – to domniemane paleniska, a jeden – to tzw. odosobniony kubek (Ryc. 8). Stropy niektórych grobów, szczególnie położonych w wyższej partii stanowiska, zostały naruszone przez orkę. Ponadto wiele jam grobowych miało bardzo rozmyte zarysy, co utrudniało ustalenie ich właściwych kształtów. W wypadku około 20 obiektów odnotowano jedynie rozwleczone pozostałości wypełnisk (o kilku- lub kilkunastocentymetrowej miąższości) i tylko obecność węgli drzewnych oraz nielicznych fragmentów ceramiki pozwala uznać je za zniszczone groby.

Groby 17, 20, 21, 24 i 60 zostały częściowo zniszczone przez późniejsze wkopy, zapewne nowożytnie (w wypełnisku jednego z nich znajdowały się kawałki cegły), a w wypadku grobów 33 i 34 oraz 85 i 85a doszło do naruszenia starszego pochówku przez młodszy, lecz ich wzajemna relacja stratygraficzna nie została uchwycona.

Na stanowisku, pomiędzy grobami kultury przeworskiej, wystąpiło także osiem obiektów nieokreślonych (16a, 28, 29, 135, 149, 152, 161, 167), z wyjątkiem jednego (28) pozbawionych zabytków. Ich lokalizacja wskazuje, że przynajmniej niektóre z nich mogły być zniszczonymi grobami lub innego rodzaju obiektami związanymi z cmentarzyskiem.

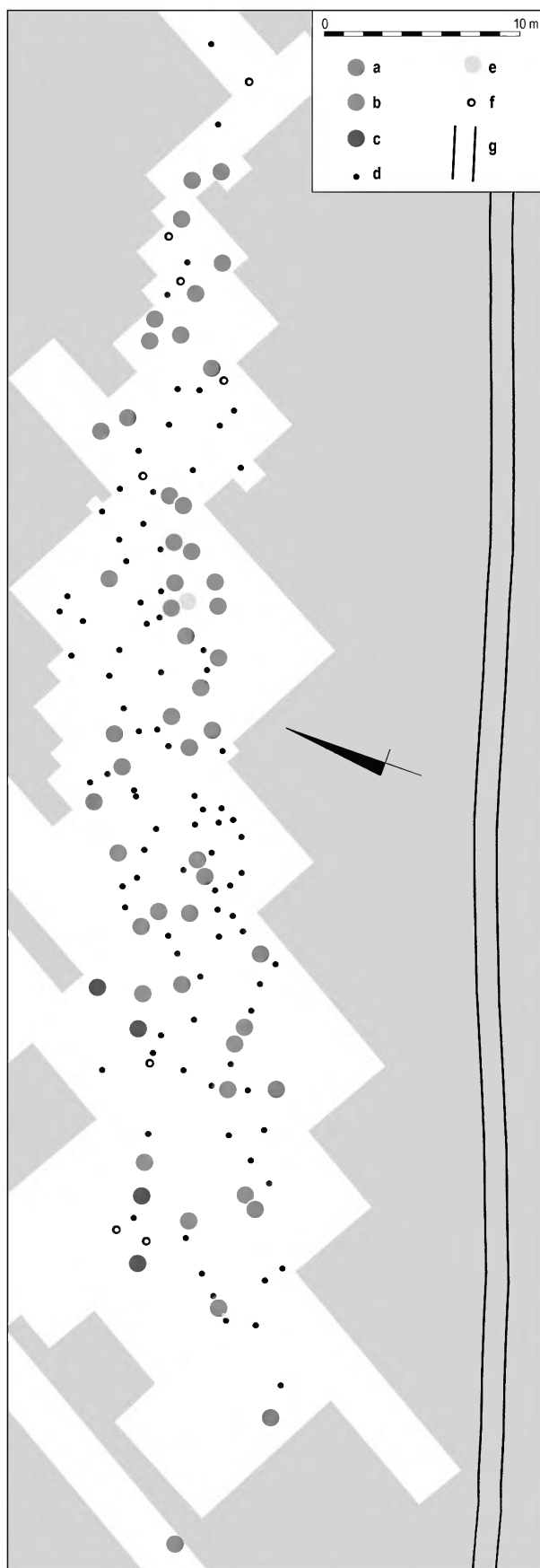
Groby

Wszystkie groby kultury przeworskiej to pochówki ciałopalne, choć obecność szczątków kostnych potwierdzona jest tylko w nielicznych wypadkach. Z relacji mgr. A. J. Tomaszewskiego wynika jednak, że w większości obiektów wystąpiły pojedyncze, bardzo rozdrobnione fragmenty przepalonych kości, nie zawsze odnotowywane w dokumentacji. Zazwyczaj zalegały one luźno w węglistej warstwie wypełniska, sporadycznie zaobserwowa-

no je pomiędzy fragmentami naczyń (np. grób 34). Liczniejsze fragmenty kości wystąpiły tylko w grobach 5 i 6 określonych przez H. Różańską (1970, s. 58) jako jamowe. Do tego typu należała prawdopodobnie większość grobów, choć w wypadku grobów 20 i 164 zaobserwowano cechy nawiązujące do obrządku popielnicowego. Rysunek planu grobu 20 pozwala przypuszczać, że szczątki stosu wraz z fragmentami kilku naczyń zsypało do jamy, w której znajdował się stojący kubek – spalenizna zalegała nie tylko wewnątrz naczynia ale i w północnej części jamy. To samo mogło dotyczyć grobu 164, a być może również innych, w których znajdowano kubki stojące na dnie jamy. W węglistych wypełniskach niektórych obiektów zawierających zabytki stwierdzano brak kości (np. grób 23). Prawdopodobnie były to groby, w których drobne szczątki kostne uległy całkowitemu rozpadowi, choć nie można wykluczyć, że były to pochówki symboliczne (cenotafy).

Zarysy jam grobowych były najczęściej owalne lub koliste, wyjątkowo zbliżone do czworoboku. Ich długość wynosiła zwykle 50–70 cm, ale w pobliżu obu krańców cmentarzyska wystąpiły też groby dużo większe, sięgające ok. 140 cm. W przekroju jamy były najczęściej nieckowate, zazwyczaj o głębokości 15–25 cm, rzadziej ok. 30–40 cm. Z wyjątkiem obiektów ewidentnie zniszczonych przez orkę należy chyba przyjąć, że niewielka głębokość większości jam nie jest wynikiem erozji terenu, lecz w dużym stopniu odzwierciedla stan pierwotny.

Wypełniska jam tworzyła zazwyczaj czarna lub ciemnobrunatna ziemia przemieszana z węglami drzewnymi. Niektóre wypełniska były niejednolite: w górnej części, w której koncentrowały się zabytki – zwykle czarne, przesyczone spalenizną, poniżej – ciemnobrunatne (np. groby 53, 61 i 101).

Ryc. 8. Rodzaje obiektów kultury przeworskiej na cmentarzysku w Suchodół. Groby z jednym kubkiem (a) lub fragmentami 4–7 naczyń (b), „odosobniony kubek” (c), pozostałe groby kultury przeworskiej (d), „paleniska” (e), obiekty nieokreślone (f), rów melioracyjny (g)

Dno grobu 2 miało być wyłożone przepalonymi kamieniami (H. Różańska 1970, s. 54). Również w wypadku kilku innych grobów zaobserwowano w wypełniskach lub obok nich obecność nielicznych, niekiedy przepalonych kamieni, zazwyczaj niedużej wielkości (np. groby 3, 18, 39, 54, 60 i 79). Brak jest jednak podstaw, by interpretować je jako intencjonalne układy.

Pięć zniszczonych grobów (108, 109, 110, 116, 131) nie zawierało żadnych zabytków. W grobach 3 i 9 odkryto wyłącznie kości, lecz grób 9 został odsłonięty i wyeksplorowany tylko połowicznie, możliwe więc, że zabytki znajdowały się w drugiej części wypełniska. Zapinki lub ich fragmenty wystąpiły w 20 grobach (ok. 14%), przy czym tylko grób 8 zawierał parę zapinek. W grobie 139, obok fragmentów naczyń, znaleziono gliniany przęślik. Być może ze zniszczonego grobu pochodzi także odkryty luźno grot żelazny.

Na wyposażenie pozostałych pochówków składały się wyłącznie fragmenty naczyń glinianych. Analizie występowania naczyń w grobach poddano 123 zespoły²⁴. Najczęściej inwentarz ceramiczny stanowiła para naczyń lub ich fragmentów (57 grobów = ok. 46%). W jego skład wchodziły najczęściej kubek i fragmenty większego naczynia, nieco rzadziej fragmenty dwóch kubków, a sporadycznie kubek i misa. W wypadku 31 grobów (ok. 25%) wyposażenie ceramiczne składało się wyłącznie z jednego naczynia, zachowanego w całości lub we fragmentach. Niemal zawsze był to kubek, jedynie w grobie 96 wystąpił wyłącznie fragment naczynia z szyjką (odwrotnie gruszkowatego?). W 16 grobach (ok. 13%) znajdowały się fragmenty trzech naczyń, a 19 grobów (ok. 15%) zawierało „bogatszy” inwentarz ceramiczny, składający się z 4–7 naczyń lub ich fragmentów. Wzmiankowane w publikacji H. Różańskiej (1970, s. 58–60) fragmenty kilkunastu (?) naczyń z grobu 7 to najprawdopodobniej fragmenty tych samych, odkształconych w ogniu okazów, ale zaginięcie części materiału uniemożliwia weryfikację tych przypuszczeń.

Zróznicowanie „bogactwa” inwentarzy nie przekłada się na kształt ani wielkość jamy grobowej, choć wśród grobów wyposażonych w jedno naczynie (kubek) zdecydowanie dominują jamy o średnicy nie większej niż ok. 60 cm. Groby te koncentrują się przede wszystkim w północno-wschodniej części cmentarzyska (Ryc. 8).

²⁴ Wyłączono z niej wymienione wyżej groby nie zawierające ceramiki, 6 zniszczonych grobów zawierających tylko pojedyncze niecharakterystyczne fragmenty (94, 103, 105, 111, 112 i 155), a także groby 85, 85a i 118, których inwentarz został częściowo przemieszczony.

Fig. 8. Types of Przeworsk Culture features at the cemetery at Suchodół. Graves with 1 mug (a) or potsherds from 4–7 vessels (b), „separated mug” (c), other Przeworsk Culture graves (d), „hearths” (e), indeterminate features (f), drainage ditch (g)

Większość naczyń oraz przesłik noszą ślady wtórnego przepalenia. Poszczególne fragmenty jednego naczynia są nieraz w różnym stopniu przepalone lub też nie noszą jego śladów, co przemawia za rozbiciem ich przed rozpaleniem stosu pogrzebowego. Także niekompletny stan zachowania niemal wszystkich mis i innych większych naczyń oraz wielu kubków świadczy o rozbijaniu ich i składaniu do grobu tylko części szczątków związanych z ceremonią pogrzebową (por. T. Dąbrowska 1997, s. 108). Należy jednak podkreślić, że stosunkowo często przynajmniej jeden kubek był zachowany w całości lub w znacznej części i – jak już wspomniano – stał na dnie lub dnem do góry, sugerując intencjonalne ustawienie (groby 15–17, 20, 24, 27, 34, 40, 48, 99, 133 i 164). Niekiedy taki kubek znajdował się na fragmentach innych naczyń, rzadziej pod nimi (groby 21, 23, 25, 26, 30, 35, 117 i 126). W czterech wypadkach fragmenty tych samych naczyń wystąpiły w dwóch różnych, najczęściej sąsiednich grobach (groby 15 i 16, 104 i 129, 125 i 137, 127 i 128). Może to świadczyć o mechanicznym przemieszczeniu fragmentów naczyń, ale nie można też wykluczyć, że pogrzeby osób pochowanych w sąsiednich grobach dzielił nieduży odstęp czasu, a ceremonia ciałopalenia odbywała się w tym samym miejscu (por. T. Dąbrowska 1973, s. 524).

Zapinki, bez śladów tzw. patyny ogniowej i przeważnie silnie skorodowane, a także jeden przesłik, w jamach grobowych zalegały luźno. Groby wyposażone w zapinki występowały dość równomiernie na całym cmentarzysku (Ryc. 9).

Zły stan zachowania kości pozwolił na przeprowadzenie analiz antropologicznych tylko w wypadku materiału z grobów 5 i 6. W jamowym grobie 5 znajdowały się nieliczne kości należące prawdopodobnie do mężczyzny, zmarłego w wieku *adultus-maturus* (25–45 lat), a w jamowym grobie 6 – liczne kości mężczyzny zmarłego w wieku *adultus* (25–35 lat) oraz pojedyncze, drobne fragmenty kości, najprawdopodobniej dziecka w wieku *infans* I–II. Warto zaznaczyć, że oba groby wyposażone były we fragmenty pięciu naczyń. Na obrzeżach grobu 53 odkryto ząb trzonowy bydła domowego. Występowanie kości zwierzęcych (przepalonych i nieprzepalonych) w grobach jest często odnotowywane na cmenta-

rzyskach kultury przeworskiej (por. np. T. Węgrzynowicz 1982, s. 93–98).

„P a l e n i s k a”

Cztery obiekty (4, 19, 22, 31) zgrupowane na północno-zachodnich obrzeżach cmentarzyska to domniemane paleniska (Ryc. 8). Wszystkie charakteryzowały się dużymi rozmiarami (od ok. 120×70 cm do ok. 150×120 cm) i zarysami najczęściej zbliżonymi do czworokąta (tylko obiekt 4 zbliżony był do półowalu). Ich dna, najczęściej płaskie, znajdowały się na głębokości od kilkunastu do ok. 30 cm. Jamy te wypełnione były czarną, tłustą ziemią, przesyconą węglami drzewnymi, a zwykle także niewielkimi przepalonymi kamieniami; jedynie w wypadku obiektu 4 dwa większe przepalone kamienie wystąpiły na powierzchni jamy. Być może pochodzi z niego także kilka drobnych, niecharakterystycznych fragmentów ceramiki, w tym jeden zdobiony ornamentem typowym dla pierwszej fazy ceramicznej (4/1), choć ich związek z obiektem 4 nie jest pewny (por. s. 287).

W pozostałych obiektach nie było wyposażenia, ale ze względu na ich lokalizację oraz charakter wypełnisk należy je również wiązać z cmentarzyskiem, choć ich funkcja pozostaje niejasna. Mogły to być paleniska (por. M. Gorzkowska 2004, s. 126–129), ale niewykluczone, że były to jednak groby, w których drobne szczątki kostne uległy całkowitemu rozpadowi. Takie przypuszczenie rodzi obecność w tej części cmentarzyska grobów 2 i 5 zbliżonych rozmiarami i charakterem wypełnisk, ale zawierających przepalone kości i naczynia, oraz równie dużych grobów 3 i 9, w których brak zabytków, ale odnotowano obecność przepalonych kości.

T z w. o d o s o b n i o n y k u b e k

We wschodniej strefie cmentarzyska, w pobliżu grobu 119, wystąpił obiekt 119a – słabo uchwytny, koliste zaciemnienie o średnicy ok. 45 cm. W płytkiej jamie, bez kości i węgli drzewnych, znajdował się spękany, miejscami wtórnie przepalony kubek.

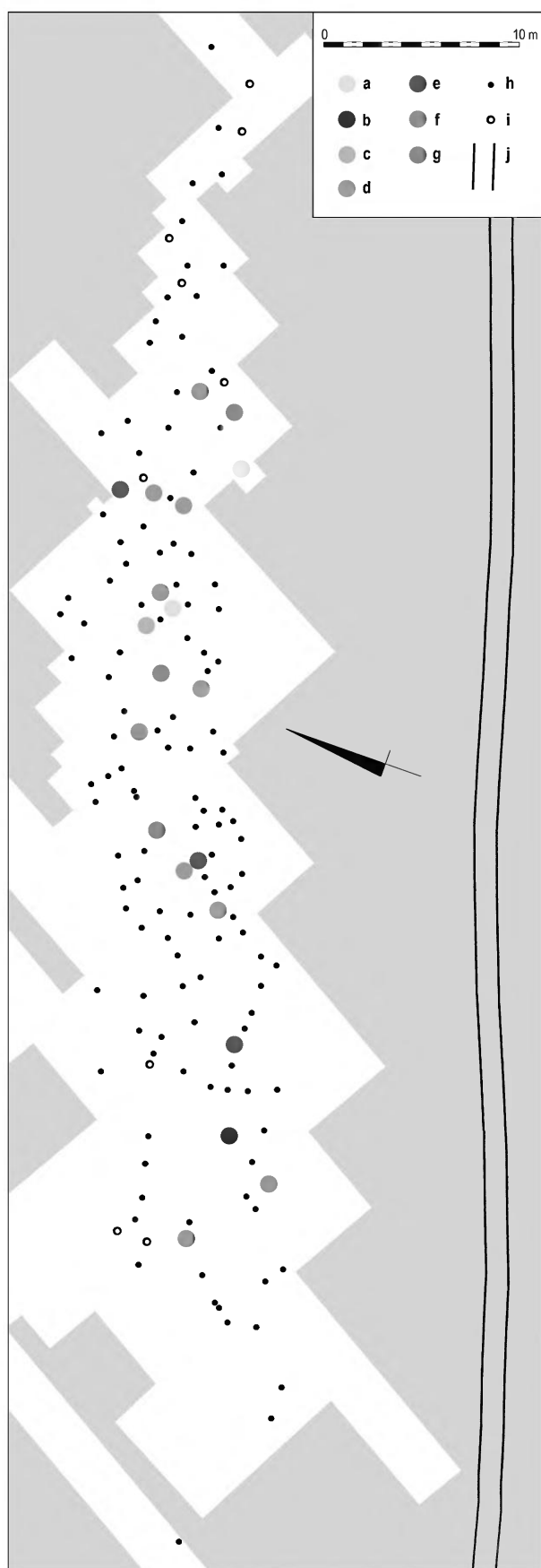
Analogiczne obiekty z innych cmentarzysk kultury przeworskiej są interpretowane bądź jako groby symboliczne (cenotafy), bądź też jako pozostałości bliżej nieokreślonych rytuałów odprawianych na cmentarzyskach (por. A. Kokowski 1989, s. 120).

CHRONOLOGIA I SPECYFIKA CMEN TARZYSKA

Wszystkie odkryte zapinki (z wyjątkiem bliżej nieokreślonych fragmentów z grobów 97 i 147) można datować na fazę A₂. Dwa egzemplarze najstarszego typu C wystąpiły w środkowo-wschodniej części nekropoli. Zapinki typów H i K spotyka się na całym cmentarzysku z wyjątkiem jego krańców (Ryc. 9), tak że postulowana w literaturze różnica w ich chronologii nie znajduje potwier-

dzenia w planigrafii stanowiska (por. Z. Woźniak 1994, s. 130; T. Dąbrowska 2001, s. 31).

Naczynia z Suchodołu są charakterystyczne dla pierwszej fazy ceramicznej kultury przeworskiej, trwającej do przełomu faz A₂/A₃ lub też do początków tej drugiej fazy (T. Dąbrowska 1988, s. 30). Obecność pojedynczych naczyń drugiej fazy ceramicznej wskazuje na

Ryc. 9. Rozmieszczenie zapinek na cmentarzysku w Suchodólu. Typ C (a), typ F (b), typ C lub F (c), typ H (d), typ K (e), zapinka podobna do typu Kostrzewski ryc. 17 (f), fragment zapinki nieokreślonego typu (g), obiekty kultury przeworskiej nie zawierające zapinek (h), obiekty nieokreślone (i), rów melioracyjny (j)

użytkowanie cmentarzyska co najmniej do schyłku fazy A₂. Pośrednio potwierdza to również fakt usytuowania nielicznych obiektów z ceramiką młodszego stylu, przede wszystkim na obrzeżach cmentarzyska (np. groby 2, 7 i 166). Można przyjąć, że chronologia cmentarzyska ogranicza się w zasadzie do fazy A₂.

Cmentarzysko w Suchodole wyróżnia się spośród innych nekropoli kultury przeworskiej kilkoma cechami. Przede wszystkim wyjątkowy jest obrządek pogrzebowy, na który składają się: śladowa ilość bardzo rozdrobnionych kości, ubóstwo wyposażenia tak w metale (brak broni!) jak i w ceramikę. Absolutna dominacja kubków, stosunkowo często całkowicie zachowanych, oraz – wspomniane wyżej – specyficzne sposoby ich deponowania, wskazują na szczególną rolę, jaką pełniły w trakcie ceremonii pogrzebowych, odmienną od pozostałych naczyń. Bardzo nielicznie reprezentowane są też większe naczynia o technologii ceramiki „stołowej”, które na innych cmentarzyskach kultury przeworskiej stanowią dominującą grupę (naczynia odwrotnie gruszkowate, wazowate, gruszkowate). Stosunkowo często spotykane są natomiast w grobach fragmenty dużych, grubościennych lub chropawaconych naczyń o technologii ceramiki „kuchennej” (przede wszystkim naczyń baniastych i smukłych).

Drugą wyjątkową cechą cmentarzyska jest układ grobów, które ciągnęły się zwartym, wąskim pasem na długości ok. 75 m. Pierwotnie wyniesienie, na którego zboczu znajdowały się groby, było zapewne nieco wyższe, a jego podstawa znajdowała się niżej niż obecnie. Cmentarzysko rozciągało się najprawdopodobniej w poprzek południowo-wschodniego stoku tego niewysokiego wzniesienia. Najbardziej prawdopodobnym wytłumaczeniem wyjątkowego zasięgu cmentarzyska jest fakt wcześniejszego wydzielenia przestrzeni grzebalnej.

Kolejną, trzecią już, specyficzną cechą nekropoli w Suchodole jest stosunkowo krótki czas jej użytkowania, ograniczony do fazy A₂ i uderzająco duża liczba grobów (aż 139) pochodząca z tego okresu.

Podobne groby ciałoopalne, równie ubogo wyposażone w przedmioty metalowe (wyłącznie pojedyncze ozdoby) oraz w nieliczne naczynia gliniane, wystąpiły przede wszystkim na cmentarzyskach w Bodzanowie, pow. aleksandrowski, oraz Gledzianówku, stan. 3, a być może również w nieopublikowanych dotąd Witaszewicach, oba ostatnie w pow. łęczyckim (B. Zielonka 1958; A. Nadolski 1951; E. Kaszewska 1975a, s. 203). Szczególnie drugie z wymienionych cmentarzysk charakteryzuje się bardzo zbliżonym obrządkiem pogrzebowym do nekropo-

Fig. 9. Distribution of brooches at the cemetery at Suchodół. Type C (a), type F (b), type C or F (c), type H (d), type K (e), brooch similar to type Kostrzewski fig. 17 (f), indeterminate brooch fragment (g), Przeworsk Culture features without brooches (h), indeterminate features (i), drainage ditch (j)

li w Suchodole. W Gledzianówku, stan. 3, również wystąpiły tylko pojedyncze zabytki metalowe (niemal wyłącznie zapinki), natomiast wśród naczyń dominowały kubki, często kompletnie zachowane. Znajdowano je samotnie lub z nielicznymi fragmentami innych kubków albo większych naczyń o technologii ceramiki „kuchennej”. W grobach ciałopalnych z Bodzanowa kubki stanowiły jedyny element wyposażenia (z wyjątkiem grobu 14, w którym wystąpiły wyłącznie fragmenty większego naczynia). Podobnie jak w grobach z Suchodołu, na obu tych cmentarzyskach przepalone kości odkrywano zwykle w postaci nielicznych drobnych okruchów lub też nie obserwowano ich wcale.

Groby wyposażone w kubek, któremu niekiedy towarzyszyły fragmenty drugiego naczynia znane są także z dużych „typowych” cmentarzysk kultury przeworskiej²⁵. Pomimo zazwyczaj uboższego wyposażenia można przyjąć, że większość tych obiektów pochodzi z faz A₂ i A₃. Nieliczne analizy antropologiczne wykazały, że w grobach tych chowane były najczęściej dzieci, a tylko sporadycznie osoby dorosłe²⁶. Badania większej serii grobów kultury przeworskiej (K. Czarnecka 1990, s. 49, 59, 102, 103) wykazały, że w grobach o najuboższym wyposażeniu chowane były zwykle dzieci, zwłaszcza w wieku *infans* II (7–14 lat). Powyższe obserwacje potwierdzają także wyniki analiz kości z analogicznych grobów kultury oksywskiej wyposażonych w kubki pełniące niekiedy funkcję popielnicy (por. J. Gładkowska-Rzeczycka 1987, s. 214). Należy również dodać, że zły stan zachowania szczątków kostnych w tego rodzaju obiektach przemawia według antropologów za dziecięcym wiekiem pochowanych²⁷.

Na szczególną rolę kubków w ceremoniach odprawianych na cmentarzysku w Suchodole wskazują także analogiczne do obiektu 119a znaleziska tzw. odosobnionych kubków z innych stanowisk. Niewielkie jamy bez przepalonych kości i spalenizny, w których znajdowały się pojedyncze kubki (niekiedy przepalone) zarejestrowano najliczniej na cmentarzyskach w Gledzianówku, stan. 3 (A. Nadolski 1951, s. 128–131) oraz w Kruszy Zamkowej (A. Kokowski 1989, s. 91, ryc. 47); mniej licznie wystąpiły one np. na nekropoli w Błoniu, groby: 85C, 117, i 147A (R. Mycielska, Z. Woźniak 1988, s. 57, 71, 82). Znaleziska z Błonia zinterpretowano jako groby symboliczne (R. Mycielska, Z. Woźniak 1988, s. 57, 71, 82), ale w wypadku tzw. odosobnionych kubków z Kruszy Zamkowej, wyraźnie koncentrujących się naprzeciwko domniemanego sanktuarium, nie wyklucza się, że są to pozostałości bliżej nieokreślonych obrzędów odprawianych na cmentarzysku (A. Cofta-Broniewska 1979, s. 214–216, ryc. 36; A. Kokowski 1989, s. 120, ryc. 28).

Zbliżonym do stanowiska w Suchodole układem grobów charakteryzowało się cmentarzysko w Bodzanowie (B. Zielonka 1958, tabl. I), gdzie odkryto stosunkowo zwarty pas 18 grobów ciałopalnych z młodszego okresu przedrzymskiego, rozciągający się na długości ok. 20 m, również usytuowany w poprzek południowego stoku niewielkiego wzniesienia. Kolejną cechą zbliżającą stanowiska w Bodzanowie, Gledzianówku, stan. 3, i Kruszy Zamkowej do nekropoli w Suchodole jest obecność domniemanych palenisk na skraju lub poza zwartym zasięgiem grobów.

Materiały z Gledzianówka, stan. 3 – zapinki typów H i K, a także naczynia pierwszej fazy ceramicznej, przy sporadycznym tylko występowaniu form młodszych (A. Nadolski 1951, tabl. VIII:2) – wskazują na zbliżoną chronologię cmentarzysk w Gledzianówku i Suchodole. Ponadto niewielka liczba grobów z Gledzianówka i Bodzanowa sugeruje, że obie nekropole – podobnie jak znacznie od nich większe cmentarzysko w Suchodole – były użytkowane przez stosunkowo krótki czas.

Podsumowując można stwierdzić, że cmentarzysko w Suchodole łączy najwięcej cech wspólnych z nekropolami w Gledzianówku, stan. 3, oraz w Bodzanowie, a w mniejszym stopniu także w Kruszy Zamkowej (por. A. Cofta-Broniewska 1979, s. 213–218 – uwagi na temat tzw. nekropoli typu kruszańskiego), choć nieliczne przykłady praktyk obrzędowych znanych z Suchodołu rejestrowane są także na „typowych” cmentarzyskach kultury przeworskiej. Występowanie na tych cmentarzyskach podobnego rodzaju ubożo wyposażonych grobów obok grobów bogatych świadczy, że w ten sposób grzebano zmarłych tylko pewnej, określonej grupy (może społecznej?), której większość zapewne stanowiły dzieci. Fakt równoległego użytkowania nieopodal omawianej nekropoli w Gledzianówku, stan. 3, drugiego cmentarzyska (stan. 1) o bogatych inwentarzach grobowych (E. Kaszewska 1977) zdaje się potwierdzać tę hipotezę (por. A. Nadolski 1951, s. 85, 86, 112, 113).

²⁵ Por. np.: Błonie, groby 80 i 220 (R. Mycielska, Z. Woźniak 1988, s. 55, 104), Ciecierzyn, grób 87 (G. Martyniak, R. Pastwiński, S. Pazda 1997, s. 23), Karczewiec, groby 34, 45, 65, 68, 84, 107, 120 (T. Dąbrowska 1973, s. 399, 402, 419, 420, 431, 447, 455–456), Kamieńczyk, groby 248, 299, 300 (T. Dąbrowska 1997, s. 54, 62), Niedanowo, groby 8, 9, 15, 16, 21, 29, 46, 84, 134, 189, 309, 333, 470 (W. Ziemińska-Odojowa 1999, s. 13, 14, 15, 16, 19, 23, 31, 39, 60, 65, 84–85).

²⁶ Por. np. Błonie, grób 80 (R. Mycielska, Z. Woźniak 1988, s. 55), Ciecierzyn, grób 87 (G. Martyniak, R. Pastwiński, S. Pazda 1997, s. 23), Karczewiec, groby 34, 120 (T. Dąbrowska 1973, s. 399, 455–456), Niedanowo, groby 46, 134, 309, 333 (W. Ziemińska-Odojowa 1999, s. 19, 31, 60, 65).

²⁷ Uprzejma informacja dr. Ł. M. Stanaszka; por. też J. Gładkowska-Rzeczycka 1987, s. 213–214.

ZAKOŃCZENIE

Cmentarzysko w Suchodole jest jedynym dużym, całkowicie przebadanym obiektem kultury przeworskiej w najbliższym regionie. Wprawdzie obszar AZP 53-57, na którego zachodnim skraju znajduje się stanowisko, nie został objęty badaniami powierzchniowymi, ale na sąsiadującym z nim od zachodu terenie (obszar 53-56), wzdłuż drogi z Suchodołu do Piotrkówka zarejestrowano szereg stanowisk bądź śladów osadniczych przypisanych kulturze przeworskiej z młodszego okresu przedrzymskiego. W odległości ok. 4 km na zachód, w Słubicach, pow. plocki, zlokalizowano osadę, a z odległej o kilka kilometrów na wschód miejscowości Łady Nowe, pow. sochaczewski, znane są materiały (m. in. elementy uzbrojenia), pochodzące zapewne ze zniszczonych grobów (A. Niewęgłowski 1972, s. 251). Większe, niestety nieopublikowane skupienia osadnicze, rozpoznane w dorzeczu górnej i środkowej Bzury²⁸, są oddalone co najmniej o kilkanaście kilometrów, a za Bzurą, na Równinie Błońskiej, lokalizowane jest skupienie związane z zachodniomazowieckim „zagłębieniem metalurgicznym” (por. E. Kąszewska 1975a; S. Woyda 2002).

Jak wspomniano wyżej, cmentarzysko w Suchodole ma wyjątkowy charakter. Zarówno układ obiektów w postaci zwartego pasa gęsto rozmieszczonych grobów, jak i praktykowany obrządek pogrzebowy, znacznie odbiegają od standardów znanych z innych nekropoli kultury przeworskiej. Wiele wskazuje, że chowano tu przede wszystkim dzieci, a w mniejszym stopniu osoby dorosłe. Można więc przypuszczać, że była to nekropola przeznaczona tylko dla pewnej grupy zmarłych, być może osób o niskim statusie społecznym. Nieliczne cmentarzyska o zbliżonym charakterze znane są z Kujaw oraz z międzyrzecza Bzury i Wisły (Bodzanowo, Głedzianówek,

stan. 3), jednak trudno wyjaśnić, co spowodowało ich pojawienie się na wspomnianym obszarze.

Pomimo wyjątkowego ubóstwa inwentarzy grobowych można wskazać szereg zabytków świadczących o rozległych kontaktach, jakie utrzymywała ludność grzebiąca swych zmarłych na cmentarzysku w Suchodole. Są to misy typu III (59/2, 98/2), których obecność można łączyć z tzw. szlakiem bastarneńskim między północnymi prowincjami kręgu jastorfskiego a południowo-wschodnią Europą. Z oddziaływaniami docierającymi z Małopolski należałoby natomiast wiązać ornament „grzebykowy” na naczyniu z grobu 63, choć forma naczynia odbiega od wzorców celtyckich. Na ten sam kierunek kontaktów wskazują być może misa na pustej od środka nóżce (2/2) oraz czarka na nóżce (120/4) – naczynia występujące pojedynczo na stanowiskach mazowieckich, ale najliczniej spotykane na cmentarzysku w Błoniu. Z kolei niektóre formy zapinek (37/1, 122/1), wyjątkowe w tej strefie kultury przeworskiej, wskazują na możliwość oddziaływań docierających tu z terenu kultury oksywskiej znad dolnej Wisły.

Tak więc pomimo ubożego wyposażenia grobów można stwierdzić, że ludność grzebiąca swoich (niektórych?) zmarłych na cmentarzysku w Suchodole umiała wykorzystać dogodnie położenie w strefie, gdzie krzyżowały się różnokierunkowe szlaki. Niemniej charakter omawianej nekropoli pozostaje wciąż zagadkowy.

Mgr Andrzej Maciałowicz
Instytut Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego
ul. Krakowskie Przedmieście 26/28
00-927 Warszawa

BIBLIOGRAFIA

- Abramowicz, A.
1956 *Materiały z cmentarzyska w Zadowicach pow. Kalisz*, PMMAE 1, s. 61–95.
- Abramowicz, A., Lepówna, B.
1957 *Materiały z cmentarzyska w Zadowicach pow. Kalisz (część II)*, PMMAE 2, s. 25–51.
- Babeş, M.
1993 *Die Poieneşti-Lukaşevka Kultur. Ein Beitrag zur Kulturgeschichte im Raum östlich der Karpaten in den Jahrhunderten vor Christi Geburt*, Saarbrücker Beiträge zur Altertumskunde 30, Bonn.
- Balke, B.
1977 *Cmentarzysko z okresu rzymskiego w Brzeźcach, pow. Białobrzegi (stanowisko 2)*, WA XLI/2, 1976, s. 155–209.
- Bienia, M., Żółkowski, S.
1994 *Badania ratownicze na stanowisku z młodszego okresu przedrzymskiego w Dobryniu Małym, stan. VII, gm. Zalesie, woj. Białą-Podlaska*, [w:] *Najważniejsze odkrycia archeologiczne w Polsce środkowo-wschodniej w 1993 roku* (red. M. Bienia), Biała Podlaska, s. 70–79.
- Bochnak, T.
2005 *Uzbrojenie ludności kultury przeworskiej w młodszym okresie przedrzymskim*, Rzeszów.
- Bockius, R., Łuczkiewicz, P.
2004 *Kelten und Germanen im 2. – 1. Jahrhundert vor Christus. Archäologische Bausteine zu einer historischen Frage*, Monographien des Römisch-Germanisches Zentralmuseums Mainz 58, Mainz.
- Bohnsack, D.
1938 *Die Burgunden in Ostdeutschland und Polen während des letzten Jahrhunderts v. Chr.*, Quellenschriften zur ostdeutschen Vor- und Frühgeschichte 4, Leipzig.
- ²⁸ Już po złożeniu tego artykułu do druku ukazała się monografia osadnictwa kultury przeworskiej w dorzeczu środkowej i dolnej Bzury (J. Skowron 2006).

- Bokiniec, E.
1999 *Cmentarzysko z młodszego okresu przedrzymskiego w Świerkówcu, gm. Mogilno*, [w:] J. Andrzejowski (red.), *COMH-LAN. Studia z archeologii okresu przedrzymskiego i rzymskiego w Europie Środkowej dedykowane Teresie Dąbrowskiej w 65. rocznicę urodzin*, Warszawa, s. 115–140.
- 2001 *Uwagi na temat powiązań kultury oksywiejskiej z kręgiem jastorfskim i Europą Północną w świetle materiałów z cmentarzyska w Podwiesku, stanowisko 2, pow. Chełmno, woj. kujawsko-pomorskie*, WA LIV, 1995–1998, s. 37–48.
- 2005 *Podwiesk, Fundstelle 2. Ein Gräberfeld der Oksywie-Kultur im Kulmer-Land*, Monumenta Archaeologica Barbarica XI, Warszawa-Toruń.
- Cofta-Broniewska, A.
1979 *Grupa kruszańska kultury przeworskiej. Studia nad rozwojem regionalizmu społeczeństw Kujaw*, Poznań.
- Cofta-Broniewska, A., Bednarczyk, J.
1998 *Miejsce obrzędowe z doby neolitu i schyłku starożytności w Inowrocławiu, st. 58*, Studia i materiały do dziejów Kujaw 8, Poznań.
- Czarnecka, K.
1990 *Struktura społeczna ludności kultury przeworskiej. Próba rekonstrukcji na podstawie źródeł archeologicznych i analizy danych antropologicznych z cmentarzysk*, Warszawa.
- Czopek, S.
1992 *Południowo-wschodnia strefa kultury pomorskiej*, Rzeszów.
- Dąbrowska, T.
1973 *Cmentarzysko kultury przeworskiej w Karczewcu, pow. Węgrów*, MSiW II, s. 383–527.
- 1988 *Wczesne fazy kultury przeworskiej. Chronologia – zasięg – powiązania*, Warszawa.
- 1994 *Wpływy jastorfskie na kulturę przeworską w młodszym okresie przedrzymskim*, Kultura Przeworska I, Lublin, s. 71–87.
- 1997 *Kamieńczyk. Ein Gräberfeld der Przeworsk-Kultur in Ostmasowien*, Monumenta Archaeologica Barbarica III, Kraków.
- 2001 *Wschodnie tereny kultury przeworskiej w młodszym okresie przedrzymskim*, WA LIV, 1995–1998, s. 25–36.
- 2002 *Cmentarzysko kultury przeworskiej w Kołaczku, stan. 2, gm. Mrozy, pow. Mińsk Mazowiecki, woj. mazowieckie*, [w:] J. Andrzejowski et alii (red.), *Varia Barbarica Zenoni Woźniak ab amicis dicata*, Monumenta Archaeologica Barbarica, Series Gemina I, Warszawa-Lublin, s. 219–262.
- Domański, G.
1975 *Studia z dziejów środkowego Nadodrza w III–I w. p.n.e.*, Wrocław.
- Eggers, H. J., Stary, P. F.
2001 *Funde der Vorrömischen Eisenzeit, der Römischen Kaiserzeit und der Völkerwanderungszeit in Pommern*, Beiträge zur Ur- und Frühgeschichte Mecklenburg-Vorpommerns 38, Lübstorf.
- Gajewski, L., Woźniak, Z.
2000 *Cmentarzysko wczesnoprezworskie ze Stradowa, pow. Kazimierza Wielka*, SprArch. 52, s. 231–327.
- Gebhard, R.
1991 *Die Fibeln aus dem Oppidum von Manching*, Die Ausgrabungen in Manching 14, Stuttgart.
- Gładkowska-Rzeczycka, J.
1987 *Antropologiczna analiza materiałów kostnych*, [w:] *Rumia. Cmentarzysko z młodszego okresu przedrzymskiego i wpływów rzymskich*, Gdańsk, s. 213–263.
- Godłowski, K.
1981 *Kultura przeworska*, [w:] *Prahistoria ziemi polskich V*, s. 57–135.
- Gorzkowska, M.
2004 *Paleniska odkryte na stanowisku Nr 34 w Wólce Domanowskiej koło Radomia. Próba określenia funkcji*, [w:] M. Olędzki, J. Skowron (red.), *Kultura przeworska. Odkrycia – interpretacje – hipotezy*, tom 1, Łódź, s. 123–146.
- Grzymkowski, A.
1996 *Ziemia Zawkrzeńska w pierwszych wiekach naszej ery*, [w:] K. Tański (red.), *Studia i materiały do dziejów Ziemi Zawkrzeńskiej*, tom II, Mława, s. 152–208.
- Hachmann, R.
1957 *Ostgermanische Funde der Spätlatènezeit in Mittel- und Westdeutschland*, „Archaeologia Geographica” 6, s. 55–79.
- 1961 *Die Chronologie der jüngeren vorrömischen Eisenzeit. Studien zur Stand der Forschung im nördlichen Mitteleuropa und in Skandinavien*, BerRGK 41, 1960, s. 1–276.
- Heym, W.
1961 *Drei Spätlatènegräberfelder aus Westpreußen*, „Offa” 17/18, s. 143–170.
- Hołubowicz, W.
1950 *Garncarstwo wiejskie zachodnich terenów Białorusi*, Toruń.
- Jahn, M.
1931 *Die Kelten in Schlesien*, Quellenschriften zur ostdeutschen Vor- und Frühgeschichte 1, Leipzig.
- Jaskanis, J.
2005 *Krupice. Ein Gräberfeld der Przeworsk- und Wielbark-Kultur in Ostpolen*, Monumenta Archaeologica Barbarica X, Warszawa.
- Jasnosz, S.
1952 *Cmentarzysko z okresu późnolateńskiego i rzymskiego w Wymysłowie, pow. Gostyń, FAP II*, 1951, s. 1–284.
- Kaczanowski, P.
1980 *Wyniki badań na cmentarzysku kultury przeworskiej w Drochlinie, woj. Częstochowa*, SprArch. XXXII, s. 169–190.
- Kappel, I.
1969 *Die Graphittonkeramik von Manching*, Die Ausgrabungen in Manching 2, Wiesbaden.
- Kaszewska, E.
1962 *Cmentarzysko kultury wenedzkiej w Piotrkowie Kujawskim, pow. Radziejów*, PMMAE 8, s. 5–76.
- 1975a *Kultura przeworska w Polsce środkowej*, PMMAE 22, s. 195–251.
- 1975b *Wielookresowe cmentarzysko ciałopalne w Zadowicach, pow. Kalisz*, SprArch. XXVII, s. 141–164.
- 1977 *Cmentarzysko kultury przeworskiej w Gledzianówku (stan. I), woj. płockie*, PMMAE 24, s. 63–232.
- Kietlińska, A., Dąbrowska, T.
1963 *Cmentarzysko z okresu wpływów rzymskich we wsi Spiczermierz, pow. Turek*, MS IX, 143–254.
- Kokowski, A.
1989 *Strefa sepulkralna cmentarzyska z późnego podokresu lateńskiego*, [w:] A. Cofta-Broniewska (red.), *Miejsce pradziejowych i średniowiecznych praktyk kultowych w Kruszy Zamkowej, województwo bydgoskie, stanowisko 13*, Studia i materiały do dziejów Kujaw 3, Poznań, s. 65–124.

- Kostrzewski, J.
1919a *Die ostgermanische Kultur der Spätlatènezeit*, Mannus-Bibliothek 18, Leipzig-Würzburg.
1919b *Kultura lateńska (La Tène) na obszarze b. Królestwa Polskiego*, PArch. I, s. 2–27.
- Kruppé, J.
1961 *Studia nad ceramiką XIV wieku ze Starego Miasta w Warszawie*, Wrocław.
- Lewczuk, J.
1994 *Kultura przeworska na środkowym Nadodrzu w okresie lateńskim*, Kultura Przeworska I, Lublin, s. 89–105.
- Maciałowicz, A.
2004 *Dwie interesujące misy z cmentarzyska kultury przeworskiej w Suchodole, powiat sochaczewski – ślad kontaktów wzdłuż tzw. szlaku bastarneńskiego?*, Barbaricum 7, Warszawa, s. 43–60.
- Marciniak, J.
1957 *Cmentarzysko ciałopalne z okresu późnolateńskiego w Wilanowie koło Warszawy*, MS II, s. 7–174.
- Martyniak, G., Pastwiński, R., Pazda, S.
1997 *Cmentarzysko kultury przeworskiej w Ciecierzynie, gm. Byczyna, woj. opolskie*, Wrocław.
- Meduna, J.
1980 *Die latènezeitlichen Siedlungen in Mähren*, Praha.
- Meyer, M.
2001 *Regionale Ausprägungen der Fibel Var. K nach Kostrzewski*, [w:] M. Meyer (red.), „... trans albiū fluvium”. Forschungen zur vorrömischen, kaiserzeitlichen und mittelalterlichen Archäologie. Festschrift für Achim Leube zum 65. Geburtstag, Rahden, s. 161–175.
- Mogielnicka-Urban, M.
1984 *Warsztat ceramiczny w kulturze łużyckiej*, Wrocław.
- Müller, R.
1985 *Die Grabfunde der Jastorf- und Latènezeit an unterer Saale und Mittelbe*, Veröffentlichungen des Landesmuseums für Vorgeschichte in Halle 38, Berlin.
- Mycielska, R., Woźniak, Z.
1988 *Cmentarzysko wielokulturowe w Błoniu. Część I*, MatArch. XXIV, s. 5–326.
- Nadolski, A.
1951 *Cmentarzyska z późnego okresu lateńskiego w Gledzianówku i w Brzozówce w Polsce środkowej*, WA XVIII/1–2, s. 85–136.
- Niewęłowski, A.
1972 *Mazowsze na przełomie er. Przemiany społeczno-demograficzne i gospodarcze*, Wrocław.
- Pescheck, Ch.
1939 *Die frühwandalische Kultur in Mittelschlesien (100 vor bis 200 nach Christus)*, Quellenschriften zur ostdeutschen Vor- und Frühgeschichte 5, Leipzig.
- Pieta, K.
1982 *Die Púchov-Kultur*, Studia Archaeologica Slovaca Instituti Archaeologici Academiae Scientiarum Slovaca I, Nitra.
- Pietrzak, M.
1987 *Cmentarzysko z młodszego okresu przedrzymskiego i wpływów rzymskich w Rumi, woj. gdańskie*, [w:] Rumia. Cmentarzysko z młodszego okresu przedrzymskiego i wpływów rzymskich, Gdańsk, s. 1–212.
1997 *Pruszcz Gdański, Fundstelle 10. Ein Gräberfeld der Oksywie- und Wielbark-Kultur in Ostpommern*, Monumenta Archaeologica Barbarica IV, Kraków.
- Pobol', L. D. (Поболь, Л. Д.)
1973 *Slavjanskije drevnosti Belorussii (mogil'niki rannego ètapa zarubineckoj kul'tury)*, Minsk.
- Poleska, P.
1986 *Osada grupy tyńskiej na stanowisku I w Przemęczanach, woj. krakowskie*, MatArch. XXIII, s. 135–182.
- Róžańska, H.
1968 *Cmentarzysko w Suchodole, pow. Sochaczew, badane w 1965 roku*, WA XXXIII, s. 135.
1970 *Cmentarzysko z okresu lateńskiego w miejscowości Suchodół, pow. Sochaczew, stanowisko I*, WA XXXV, s. 52–67.
- Rudnicki, M.
1997 *Pelczyska. Chronologia osady z okresu lateńskiego na podstawie materiałów z wybranych obiektów*, m-pis pracy magisterskiej w Instytucie Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego.
- Seyer, H.
1982 *Siedlung und archäologische Kultur der Germanen im Havel-Spree-Gebiet in den Jahrhunderten vor Beginn u.Z.*, Schriften zur Ur- und Frühgeschichte 34, Berlin.
- Skowron, J.
2006 *Kultura przeworska w dorzeczu środkowej i dolnej Bzury. Monografia osadnictwa*, Poznań.
- Szpunar, A., Okoński, J.
2004 *Tarnowiec, gm. Tarnów, woj. małopolskie. Osada z młodszego okresu przedrzymskiego*, [w:] J. Gancarski (red.), *Okres lateński i rzymski w Karpatach polskich. Materiały z konferencji*, Krosno, s. 237–261.
- Tackenberg, K.
1925 *Die Wandalen in Niederschlesien*, Vorgeschichtliche Forschungen 1/2, Berlin.
- Tomaszewski, A. J.
1981 *Suchodół, gm. Hów*, Inf.Arch. 1980, s. 109–110.
1982 *Suchodół, gm. Hów*, Inf.Arch. 1981, s. 128–129.
1983 *Suchodół, gm. Hów*, Inf.Arch. 1982, s. 138–139.
1984 *Suchodół, gm. Hów*, Inf.Arch. 1983, s. 110.
1997 *Późne materiały krzemienne i późne konteksty – kilka uwag i obserwacji*, [w:] J. Lech, D. Piotrowska (red.), *Z badań nad krzemieniarstwem epoki brązu i wczesnej epoki żelaza. Materiały z sympozjum zorganizowanego w Warszawie 20–22 października 1994 r.*, Warszawa, s. 225–236.
- Uenze, H. P.
2000 *Die jüngerlatènezeitliche Siedlung von Eggfing*, „Bayrische Vorgeschichtsblätter” 65, s. 1–38.
- Venclová, N.
1973 *Otázky etnické příslušnosti podmokelské a kobylské skupiny*, AR XXV, s. 41–69.
- Völling, Th.
1995 *Studien zu Fibelformen der jüngeren vorrömischen Eisenzeit und ältesten römischen Kaiserzeit*, BerRGK 75, 1994, s. 147–282.
- Węgrzynowicz, T.
1982 *Szczątki zwierzęce jako wyraz wierzeń w czasach ciałopalenia zwłok*, Warszawa.
- Wołagiewicz, R.
1997 *Lubieszewo. Materiały do studiów nad kulturą społeczności Pomorza Zachodniego w okresie od IV w. p.n.e. do I w. n.e.*, Szczecin.
- Woyda, S.
2002 *Mazowieckie centrum metalurgiczne z młodszego okresu przedrzymskiego i okresu wpływów rzymskich*, [w:] S. Orze-

chowski (red.), *Hutnictwo świętokrzyskie oraz inne centra i ośrodki starożytnej metalurgii żelaza na ziemiach polskich*, Kielce, s. 121–154.

Woźniak, Z.

1990 *Osada grupy tyńskiej w Podłężu, woj. krakowskie*, Wrocław.

1994 *Wczesna faza kultury przeworskiej na Wyżynie Sandomierskiej*, *Kultura Przeworska I*, Lublin, s. 127–145.

Zielonka, B.

1958 *Cmentarzysko w Bodzanowie w pow. aleksandrowskim*, *PArch. X*, s. 331–381.

Ziemińska-Odojowa, W.

1999 *Niedanowo. Ein Gräberfeld der Przeworsk- und Wielbark-Kultur in Nordmasowien*, *Monumenta Archaeologica Barbarica VII*, Kraków.

Żórawska, A.

2003 *Ocalale i niepublikowane materiały z badań Waldemara Heyma w Bystrzcu, powiat kwidziński (Weißhof, Kr. Marienwerder)*, *WA LVI*, 2002–2003, s. 229–281.

PRZEWORSK CULTURE CEMETERY FROM LATE PRE-ROMAN PERIOD, AT SUCHODÓŁ, DISTR. SOCHACZEW

SUMMARY

The locality Suchodół (comm. Hów, distr. Sochaczew, woj. mazowieckie) lies on the left bank of the Vistula river. Site 1 occupies a small elevation among the fields in the eastern part of the village (Fig. 1). In 1964 the State Archaeological Museum in Warsaw received information that urned graves and pits containing a burnt layer were being discovered in the area of Suchodół. The next year the site was excavated by H. Różańska, followed in 1980–1983 by A. J. Tomaszewski. Of 170 features documented at the site Przeworsk Culture was represented by 144 graves and assorted features, Pomeranian Culture by 8 burials. Bronze Age occupation was evidenced by 10 pits and finally, 8 obscure features produced contained no finds at all (Fig. 2). Excavation results from Suchodół were published to a limited extent with only the first season of investigation recorded in a longer report, the later seasons described in short notes; all Bronze Age finds and a small number of Przeworsk Culture finds were published (H. Różańska 1968; 1970; A. J. Tomaszewski 1981; 1982; 1983; 1984; 1997; A. Maciałowicz 2004).

Przeworsk Culture features clustered in a narrow strip of ground ca 75 m in length, at the foot of a small elevation (Fig. 3). There were 140 cremation graves or cenotaphs and 4 hearths (?) found in SW area of the cemetery (nos. 4, 19, 22, 31). Typically the graves contained a very small quantity of very finely fragmented bones; only the somewhat better preserved material from graves 5 and 6 was analysed and found to be adult burials (grave 6 containing also fine bones from probably a juvenile individual). Most features were pit graves but graves 20 and 164 bear some resemblance to urned burials: each contained a pottery mug which, subsequent to deposition in the pit, was filled with cremated matter which was also spread around the vessel. The typical grave inventory consisted of potsherds from 1 to 7 vessels; 19 graves additionally contained an isolated iron brooch, intact or in fragments (grave 8 produced a pair). An exceptional item, discovered next to pottery vessels in grave 139, was a clay spindlewhorl. Mugs, definitely the most frequent vessel form, occurred in almost every grave. Relatively often (unlike other vessel types) at least one mug in each grave survived intact or largely intact, suggesting indicating significance of these items during the funerary rite. In some graves (nos. 17, 27, 40, 82, 83, 147) the mug rested in a position – upright or inverted – suggesting intentional arrangement; in two graves (nos. 20, 164) the mug was used as a quasi-urn. In 31 graves (25%) pottery was represented by a single vessel, nearly always a mug. These graves clustered mainly in the NE part of the cemetery (Fig. 8). Feature 23, containing a mug and bowl, and feature 119a, which produced a cracked mug, did not contain any trace of bone and have been interpreted as symbolic graves (cenotaphs).

The decided majority of vessels are forms typical for the first ceramic phase in Przeworsk Culture; vessels with rims diagnostic of a later style are very infrequent (eg 2/3, 7/1.2, 166/1). More rare vessel forms included a bowl with a drooping handle (98/2), and a bowl with conical sides and a nearly punctiform base (59/2). Their presence may be likened with the so-called Bastarni Route (A. Maciałowicz 2004). Grave 63 produced a large mug (?) of a form typical for Przeworsk Culture vessels but decorated with

comb-hatched ornament (63/1). A small number of similarly ornamented but – usually – much larger vessels recorded in Przeworsk Culture assemblages are interpreted as imitations of Celtic pottery, mainly graphite situlae (T. Dąbrowska 1988, p. 129–130, map 15:4). The mug from Suchodół, despite its different form, is most probably an expression of southern influence, presumably from Małopolska. A miniature footed cup (120/4) and a bowl of similar form (2/3), are forms which by their distribution testify to exchange between different communities of Przeworsk Culture settled on the middle Vistula (Z. Woźniak 1994, p. 134; T. Dąbrowska 1997, p. 103; 2001, p. 31–32).

The main brooch form is type H (11 specimens), considered a female ornament (cf eg R. Hachmann 1961, p. 80, note 339; Th. Völling 1995, p. 162), although in Przeworsk Culture such specimens have occurred also in juvenile burials. Other brooch forms include types C and K, and a specimen similar to type F repaired during antiquity recovered from grave 37 (Fig. 5a). The latter is an exceptional form, although a similar specimen is known also from the cemetery of Oksywie Culture at Pruszcz Gdański, distr. Pruszcz Gdański (pow. gdański) site 4, grave 41 (Fig. 5b; D. Bohnsack 1938, p. 12, fig. 4:1). Type F brooches are known in Poland mainly from assemblages of Oksywie Culture; a limited number is also recorded in SW zone of Przeworsk Culture neighbouring the Gubin Group of Jastorf Culture, whose population probably acted as intermediaries in passing this brooch form on to Silesia and south Wielkopolska (Fig. 6). As the gravefield at Suchodół lies at some distance from the territory of Gubin Group settlement the brooch from grave 37 more probably documents the existence of exchange with Oksywie Culture people residing on the lower Vistula. Another exceptional form is a brooch of late La Tène construction from grave 122 (Fig. 7a) which combines a number of traits proper to different brooch forms but lacks closer analogies. The specimen shows some similarity to brooches reminiscent of type Kostrzewski fig. 17 (Fig. 7b–d), known from cemeteries of Oksywie Culture at Podwiesek and Bystrzec.

The arable layer close to grave 40 produced a stray iron point, most probably an arrowhead (Fig. 4a). Its association with the gravefield is not certain but nevertheless quite likely, given that a few similar specimens are recorded at other Przeworsk Culture sites (R. Mycielska, Z. Woźniak 1988, p. 69, pl. XCVII/A1; G. Martyniak, R. Pastwiński, S. Pazda 1997, p. 13, pl. XXII:12).

The cemetery at Suchodół is dated by the presence of brooch forms discussed earlier strictly to phase A₂ of the Late Pre-Roman Period. This dating is not inconsistent with pottery forms present in grave assemblages. Site planigraphy (Fig. 9) does not make for phasing the cemetery; neither does it confirm the different chronological confines proposed in literature for type H and K brooches (Z. Woźniak 1994, p. 130; T. Dąbrowska 2001, p. 31).

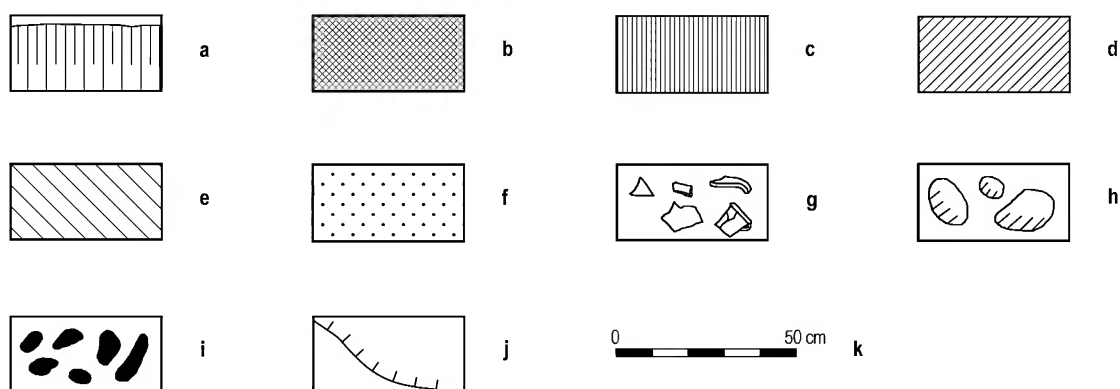
The gravefield at Suchodół is the only funerary complex of its size investigated comprehensively in this part of Przeworsk Culture territory. It is made exceptional by a highly unusual distribution of graves, densely

clustering within a narrow strip of ground, and funerary practice, widely different from standards known from other cemeteries of Przeworsk Culture. In contrast to typical Przeworsk Culture gravefields which are rich in grave goods, particularly, weapons (in male burials), grave inventories at Suchodół are extremely poor, none of the 140 assemblages contained weapons (the only arrowhead discovered at the site is a stray find) whereas tools and ornaments are represented by isolated specimens. Pottery occurred in equally low frequencies and mugs are the dominant form. Some of the latter apparently had some special significance during the burial ceremony, as indicated by their typically intact condition and way of placing within the pit. Graves furnished with just a mug and, occasionally, a single metal object, so common at Suchodół, are known from other Przeworsk Culture cemeteries but there they are a minority. In the rare cases where a better condition of bone remains made anthropological analysis possible they were usually identified as remains of children (*cf* footnote 20). The poor degree of preservation itself of bone remains (*ie*, substantial degree of fragmentation) and small quantity tends to be associated by anthropologists with burials of juveniles (*cf* footnote 27). It would appear therefore that most graves at Suchodół are of juvenile

burials. Anthropological analysis confirmed that grave 6, adult burial, also contained child's bones.

Two cemeteries most comparable to Suchodół are Gledzianówek (site 3), distr. Łęczyca (A. Nadolski 1951), and Bodzanowo, distr. Aleksandrów Kujawski (B. Zielonka 1958). At Bodzanowo, in particular, cremation graves had a similar close-knit arrangement within a narrow strip of ground. Poor level of preservation of the bone material from both Gledzianówek and Bodzanowo precluded anthropological analysis but judging by the form of graves most of them presumably are mainly juvenile burials, perhaps with a small percentage of adult graves. The cemetery at Gledzianówek (site 3) is remarkable in that it lies close to a parallel and more 'typical' Przeworsk Culture cemetery (site 1) with rich grave inventories. It is possible that the more 'poorly' furnished cemeteries were sites used specifically for burying a special group of individuals, *eg*, people of lower social and economic status. Another as interesting question concerns the origins of these special type of gravefield in the region of Kujawy and in the area between the Vistula and its tributary the Bzura.

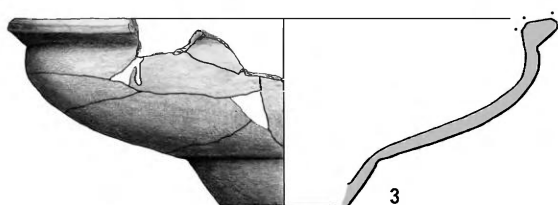
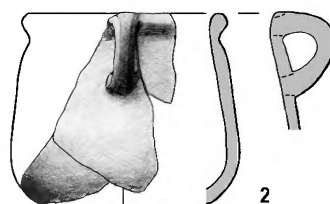
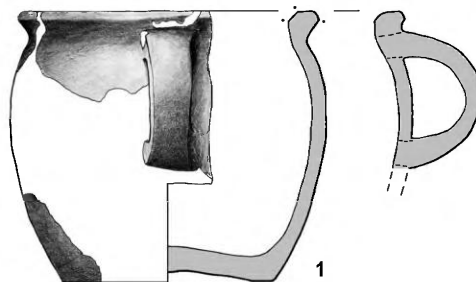
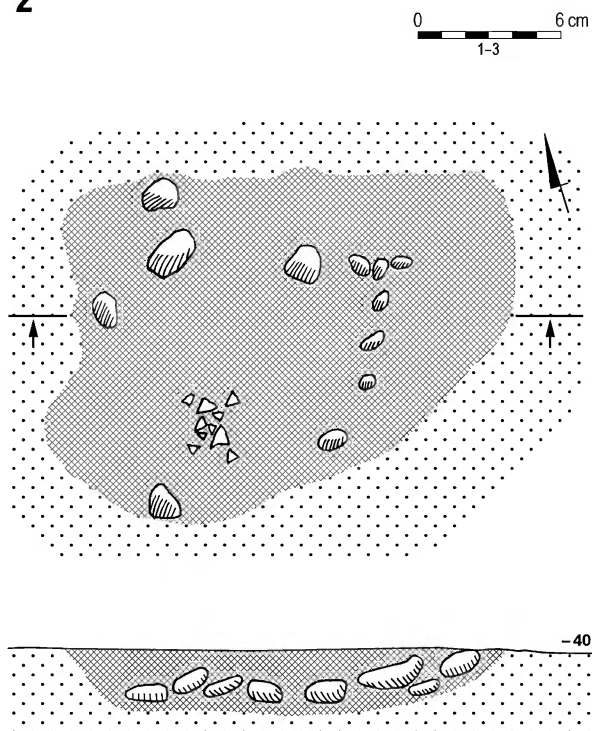
thum. A. Kinecka

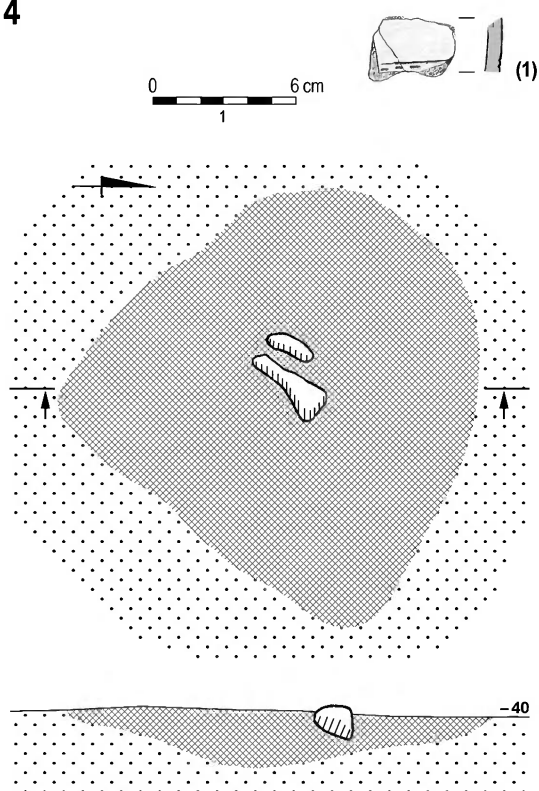
Legenda: humus współczesny (a), czarna ziemia (b), ciemnobrunatna ziemia (c), szara ziemia (d), szara łąstka ziemia (e), calec (f), fragmenty naczyń (g), kamienie (h), węgle drzewne (i), ślady zniszczeń (orka, wkopy) (j), skala planów i profili obiektów (k)

Key: modern top-soil (a), black earth (b), dark brown earth (c), grey earth (d), grey clayey earth (e), virgin soil (f), pot-sherds (g), stones (h), charcoal (i), damages (ploughing, modern trenches) (j), scale for plans and cross-sections of the features (k)

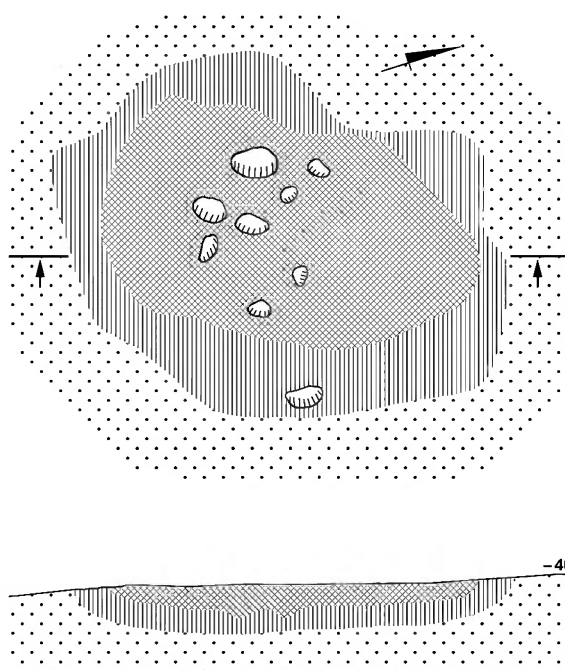
2

4

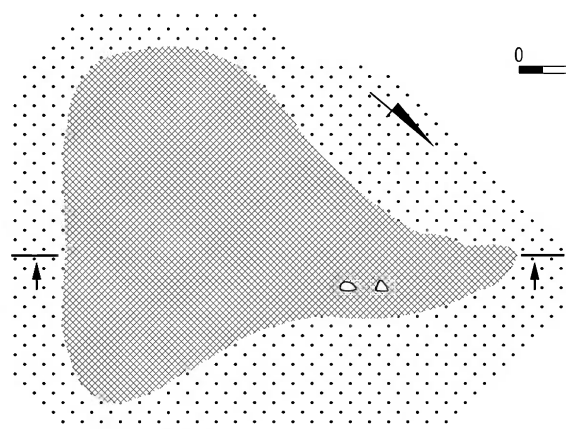
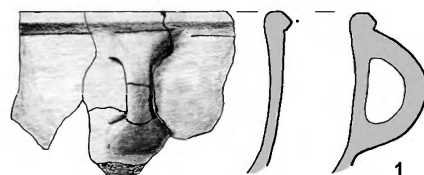
3

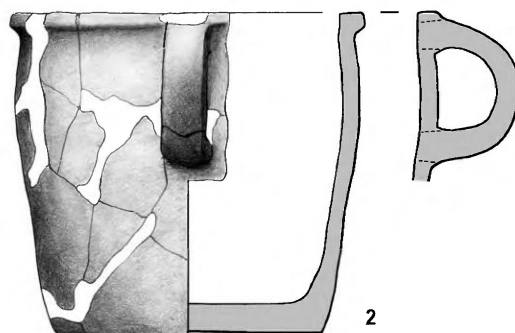
Tabl. I. Suchodół. Groby 2 i 3 oraz obiekt 4. Wszystko glina. Wszystkie rys. A. Maciałowicz (oprócz tabl. III/7:4–7.10, IV/8:1a.2a, XIII/37:1a)

Pl. I. Suchodół. Graves 2 and 3, and feature 4. All clay. All drawn by A. Maciałowicz (except for pl. II/7:4–7.10, IV/8:1a.2a, XIII/37:1a)

5

0 6 cm
1-5

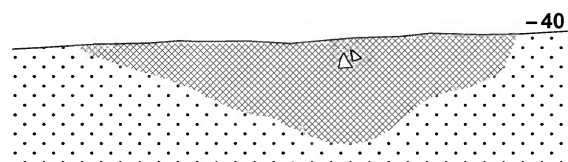
1

2

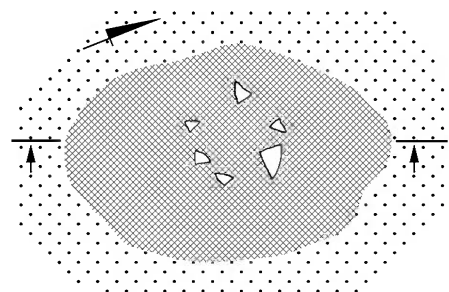

3

-40

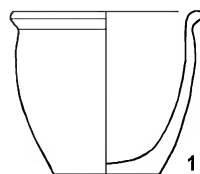
6

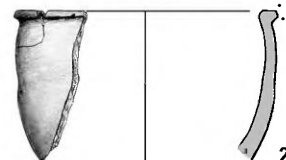
4

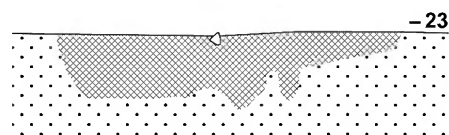
5

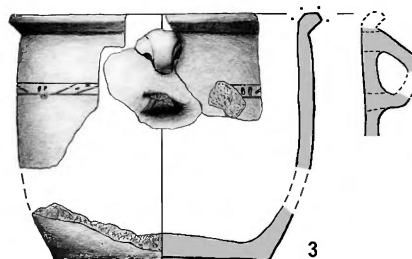
1

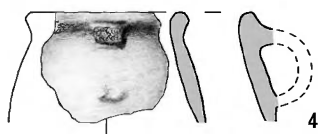
2

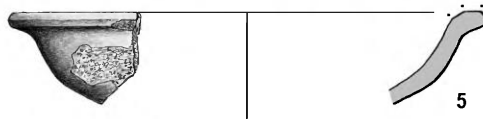
-23

0 6 cm
1-5

3

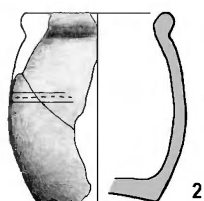
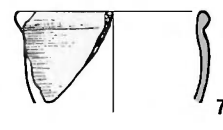
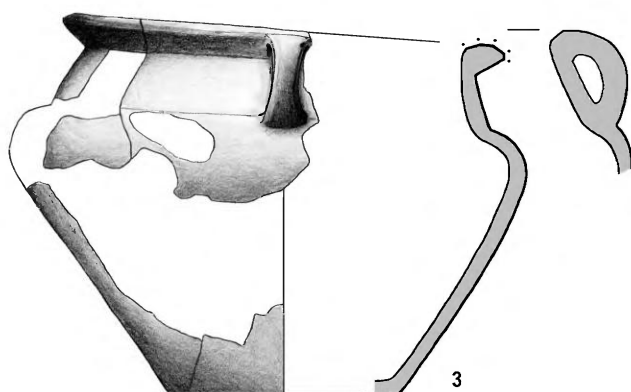
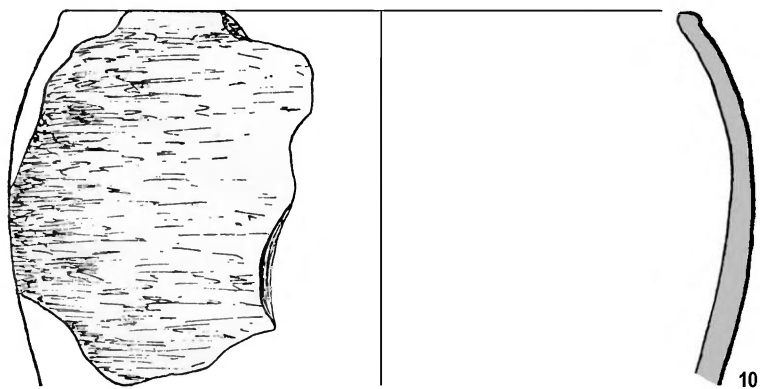
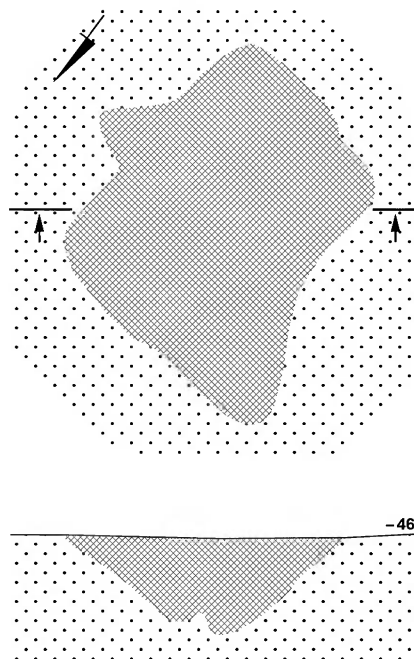
4

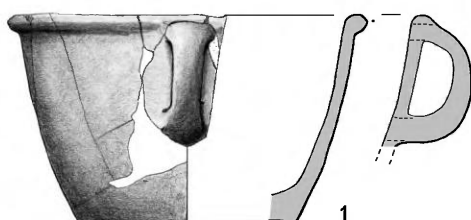
5

Tabl. II. Suchodół. Groby 5 i 6. Wszystko glina
Pl. II. Suchodół. Graves 5 and 6. All clay

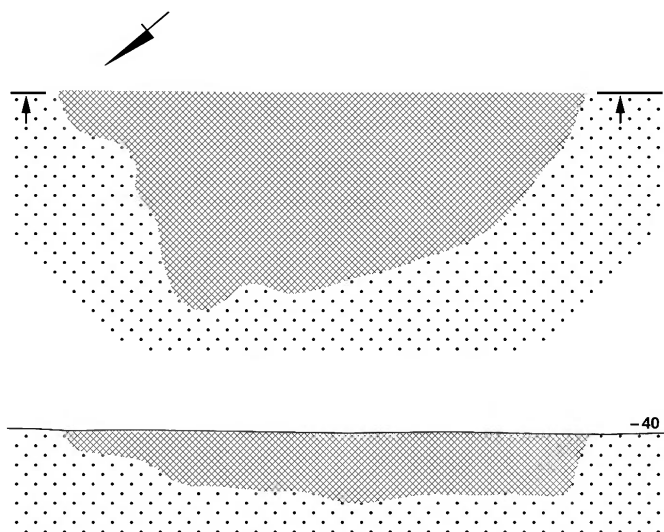
7

0 6 cm
1-7.10

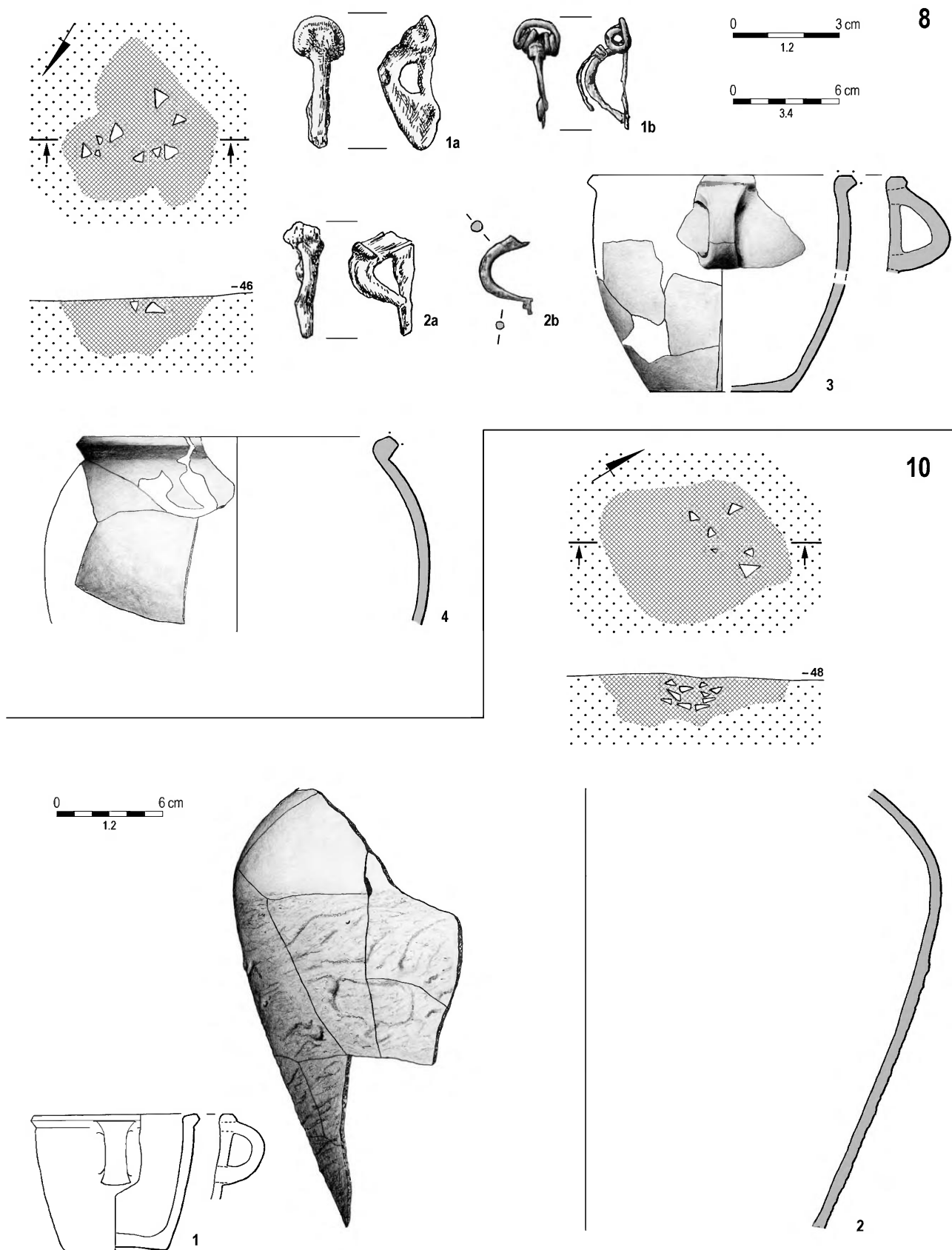

9

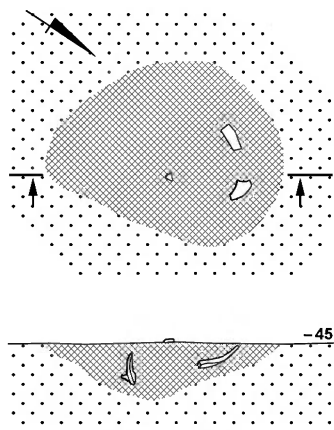
Tabl. III. Suchodół. Groby 7 i 9. Wszystko glina. 7:4-7.10 – wg H. Róžańskiej

Pl. III. Suchodół. Graves 7 and 9. All clay. 7:4-7.10 – after H. Róžańska

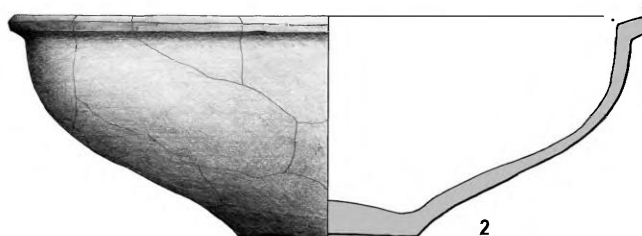
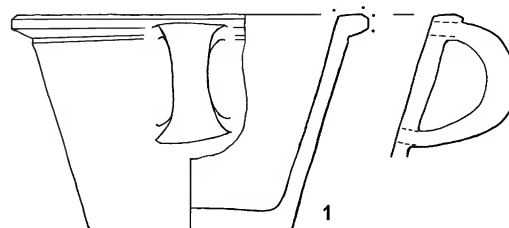

Tabl. IV. Suchodół. Groby 8 i 10. 8:1.2 – żelazo, pozostałe – glina. 8:1a.2a – wg H. Różańskiej
Pl. IV. Suchodół. Graves 8 and 10. 8:1.2 – iron, all others – clay. 8:1a.2a – after H. Różańska

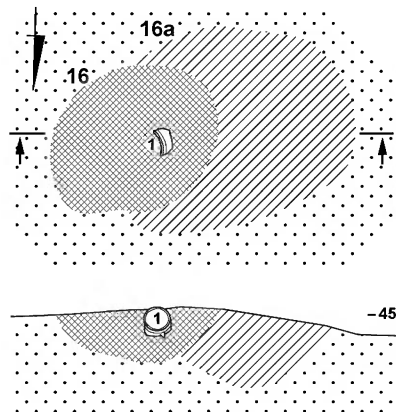
15

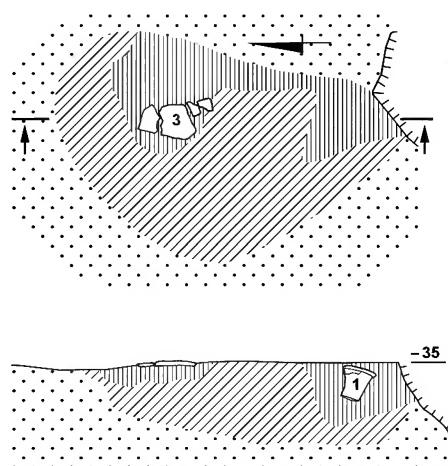
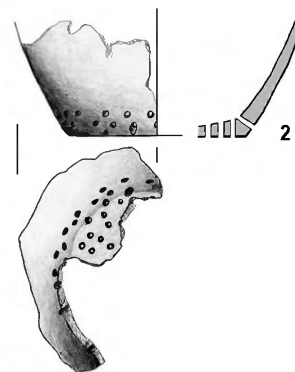
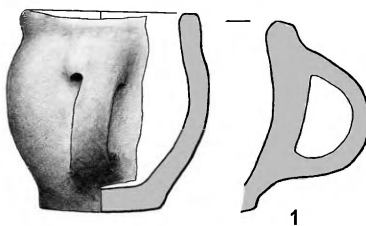
0 1.2 6 cm

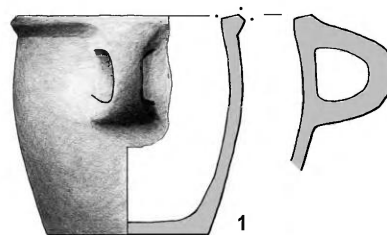
16

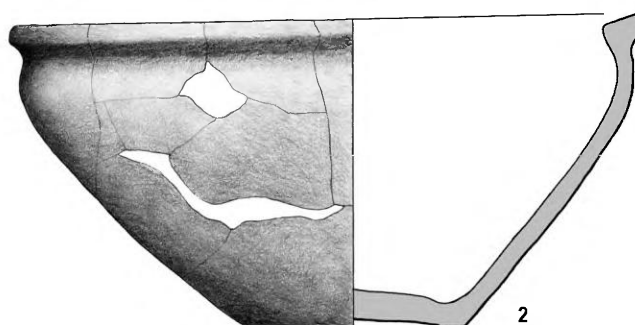
0 1.2 6 cm

17 ▶

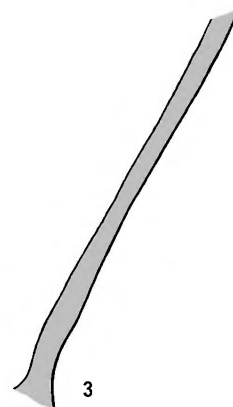
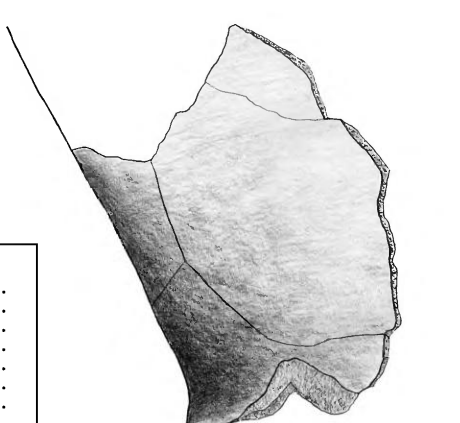
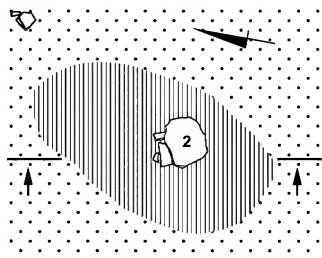

0 1.2 6 cm

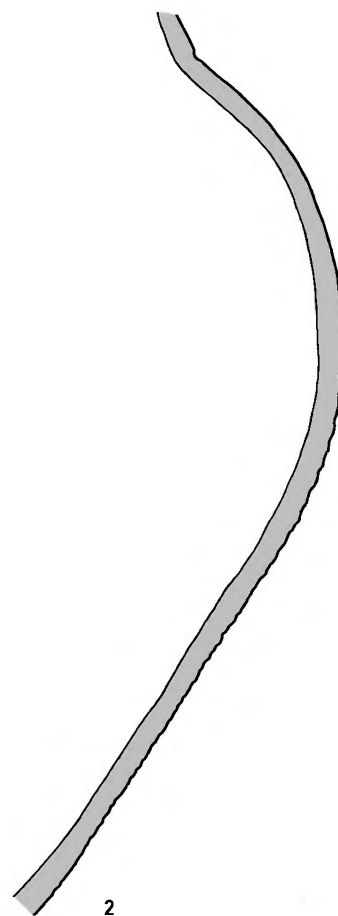
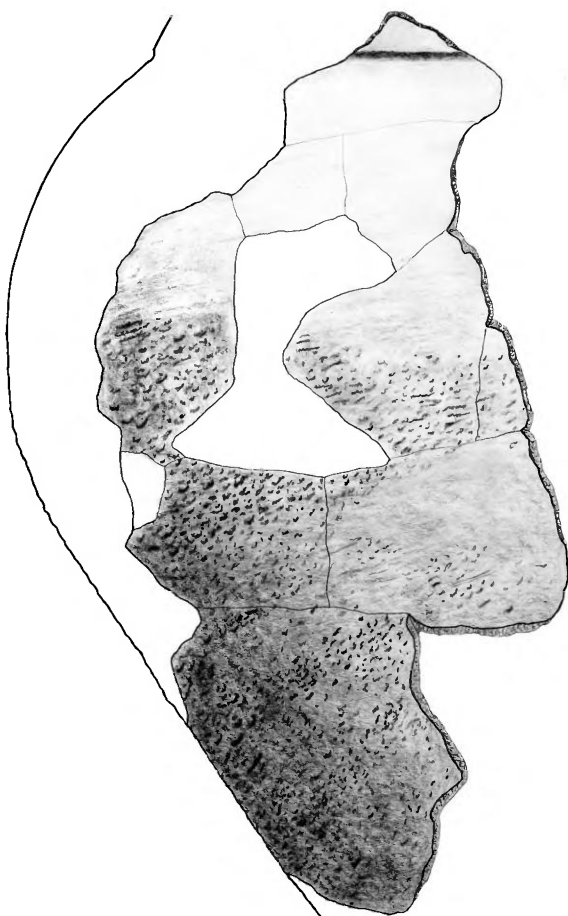
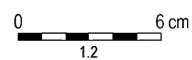
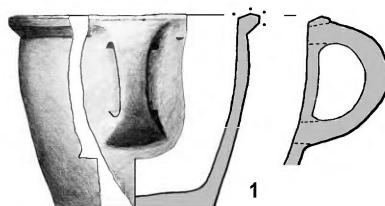

Tabl. V. Suchodół. Groby 15–17. Wszystko glina
Pl. V. Suchodół. Graves 15–17. All clay

◀ 17

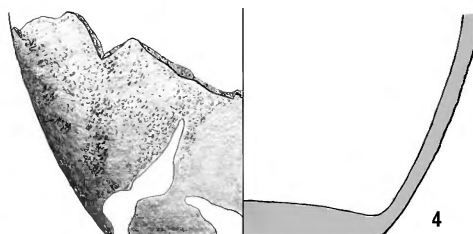
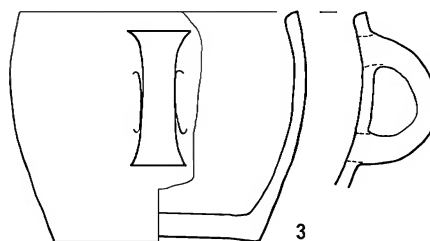
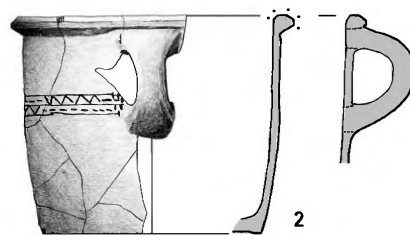
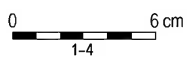
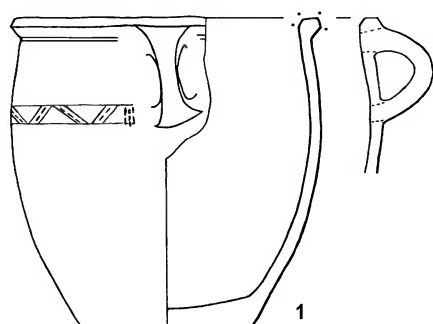
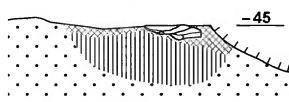
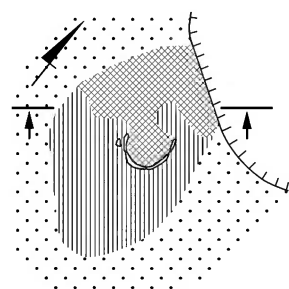

18

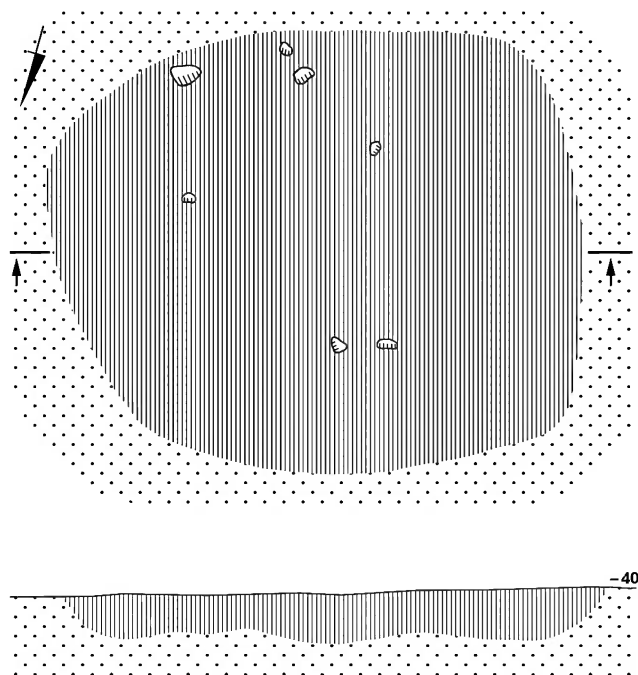

Tabl. VI. Suchodół. Groby 17 i 18. Wszystko glina
Pl. VI. Suchodół. Graves 17 and 18. All clay

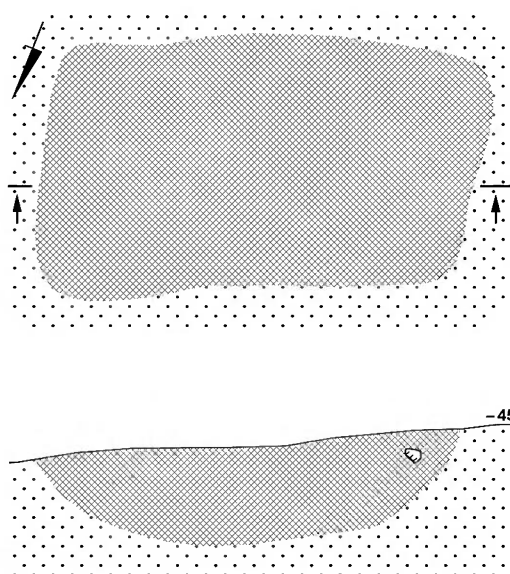
20

19

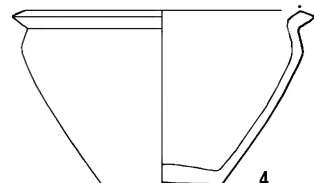
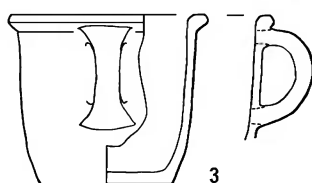
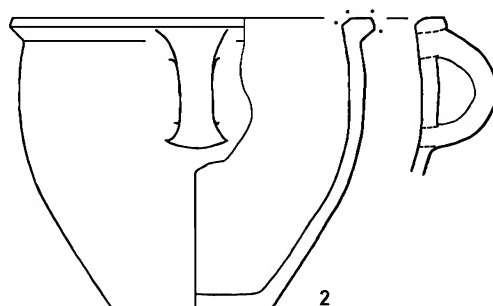
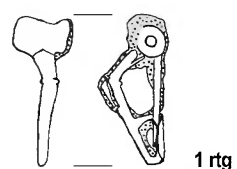
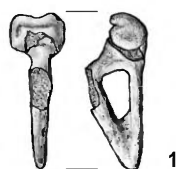
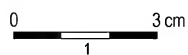
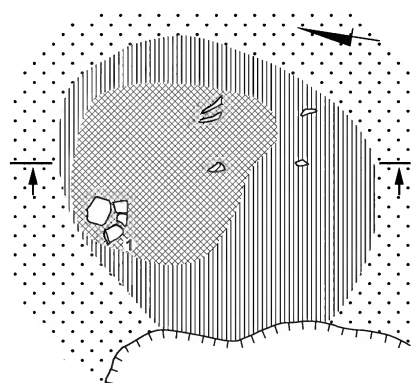

22

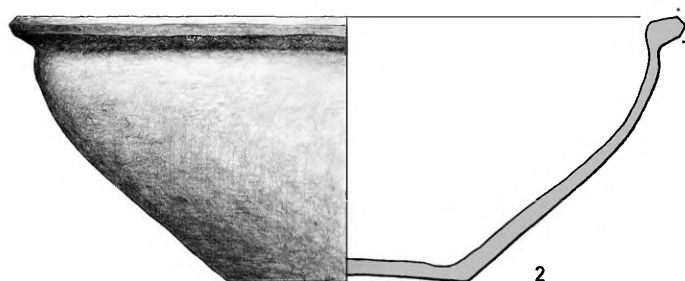
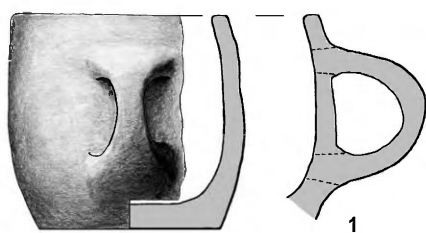
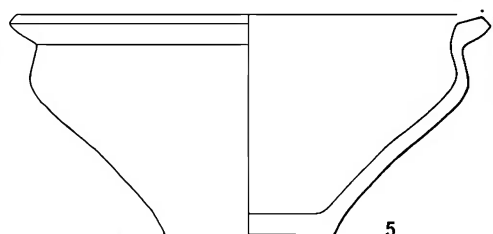
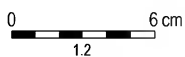
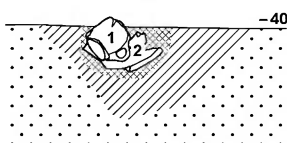
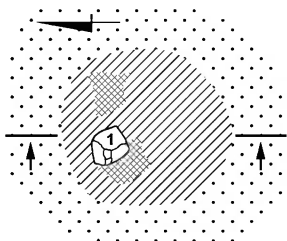

Tabl. VII. Suchodół. Obiekty 19 i 22 oraz grób 22. Wszystko glina
Pl. VII. Suchodół. Features 19 and 22, and grave 20. All clay

21

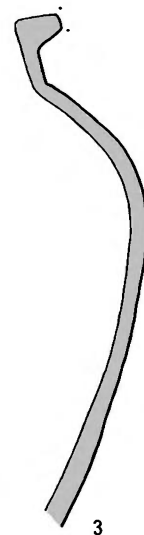
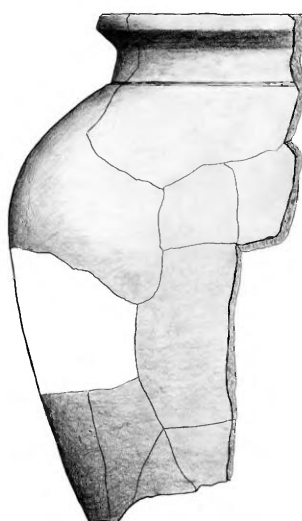
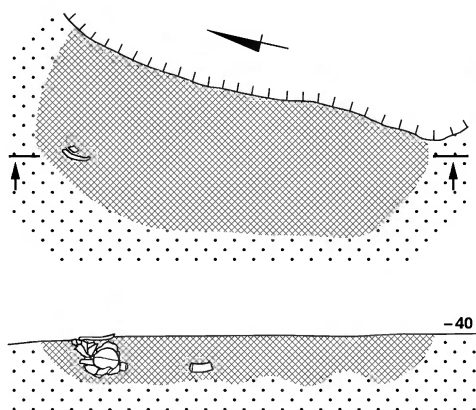

23

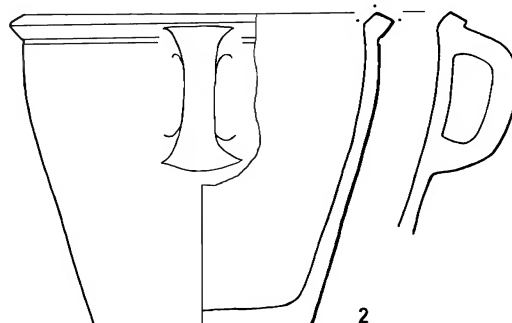
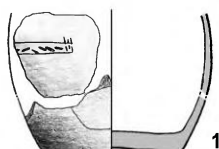

Tabl. VIII. Suchodół. Groby 21 i 23. Wszystko glina
Pl. VIII. Suchodół. Graves 21 and 23. All clay

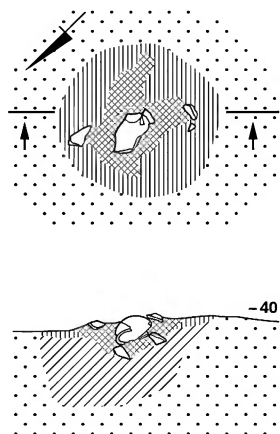
24

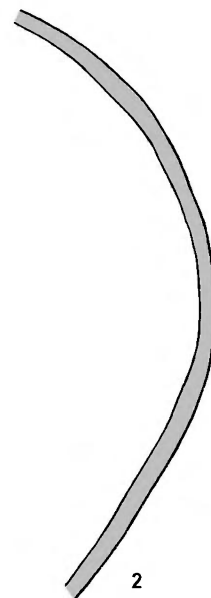
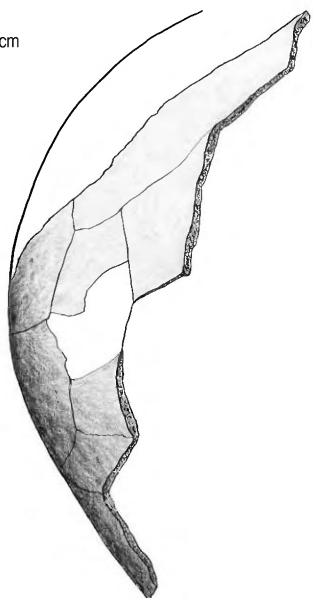
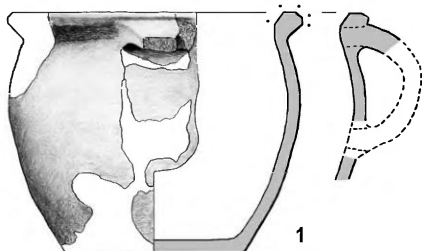
0 6 cm
1-3

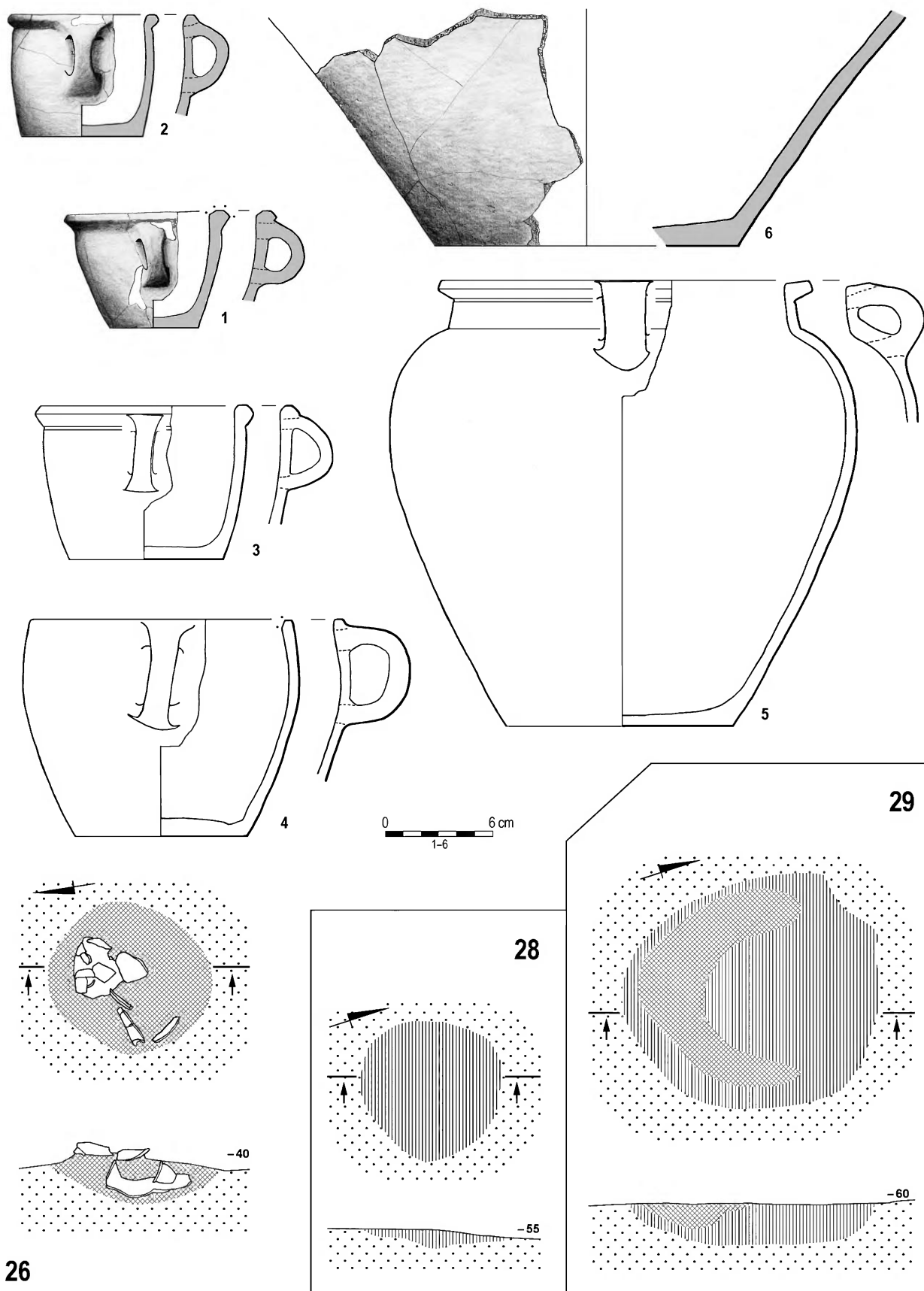
25

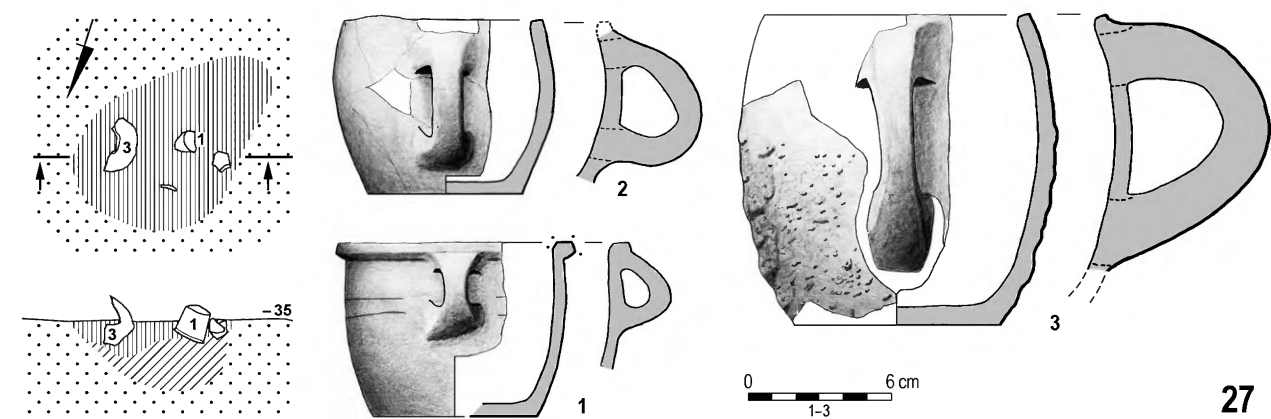
0 6 cm
1.2

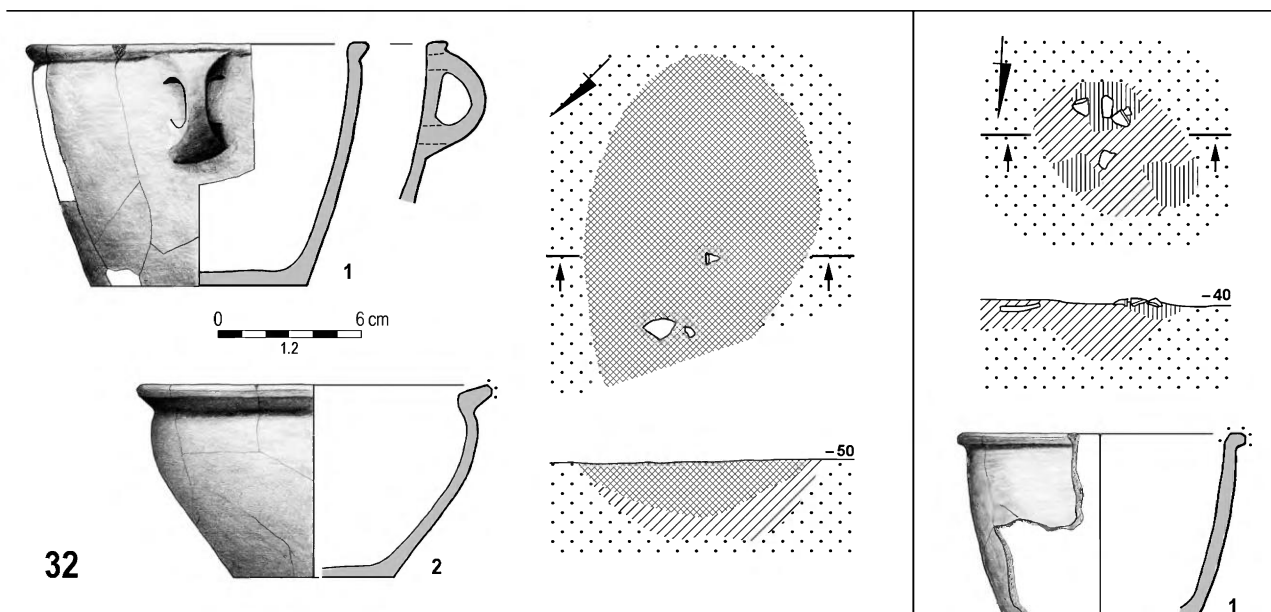
Tabl. IX. Suchodół. Groby 24 i 25. Wszystko glina
Pl. IX. Suchodół. Graves 24 and 25. All clay

Tabl. X. Suchodół. Grób 26 oraz obiekty 28 i 29. Wszystko glina
Pl. X. Suchodół. Grave 26, and features 28 and 29. All clay

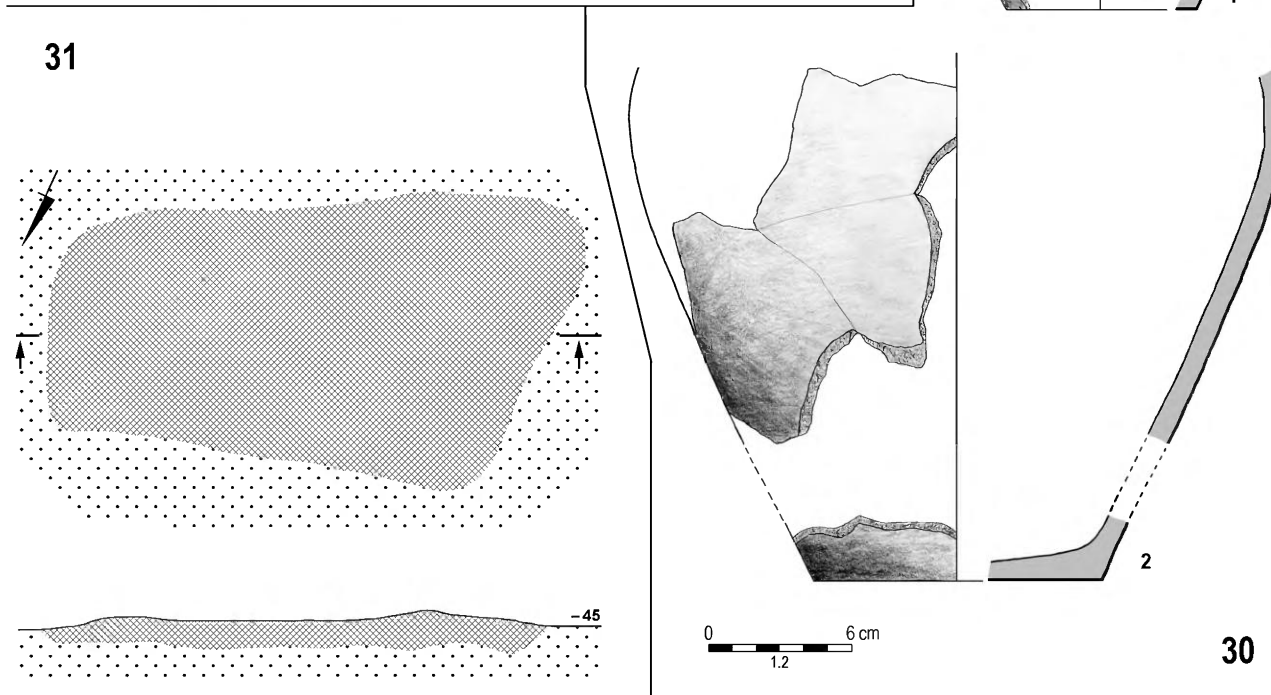

27

32

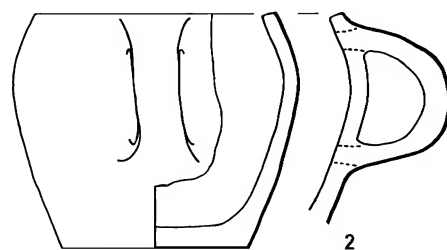
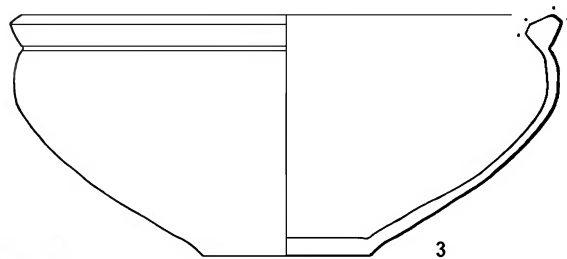
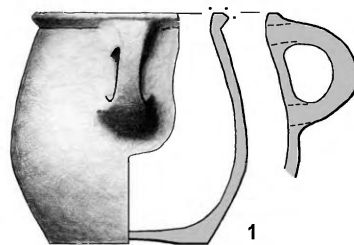
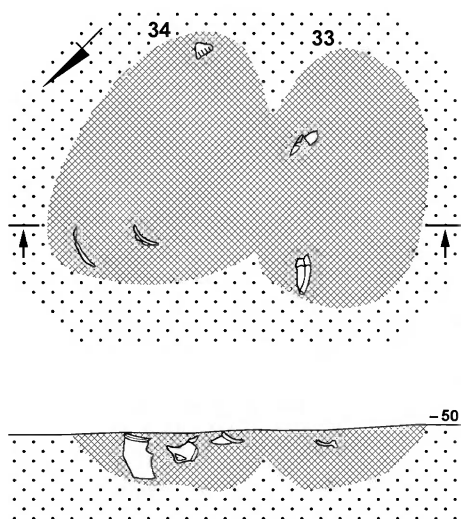
31

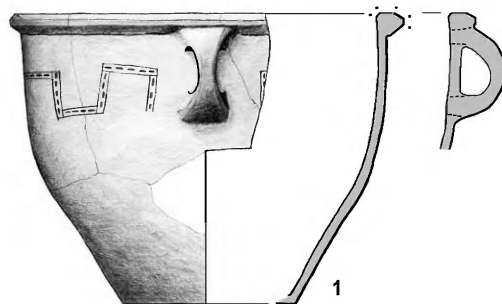
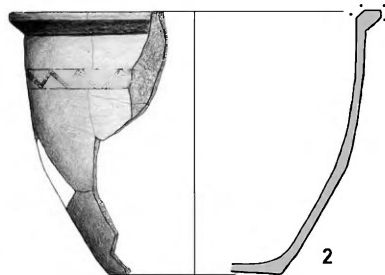
30

Tabl. XI. Suchodół. Groby 27, 30 i 32 oraz obiekt 31. Wszystko glina
Pl. XI. Suchodół. Graves 27, 30 and 32, and feature 31. All clay

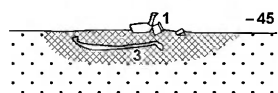
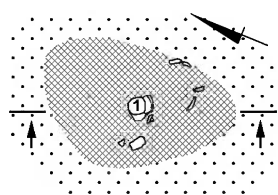
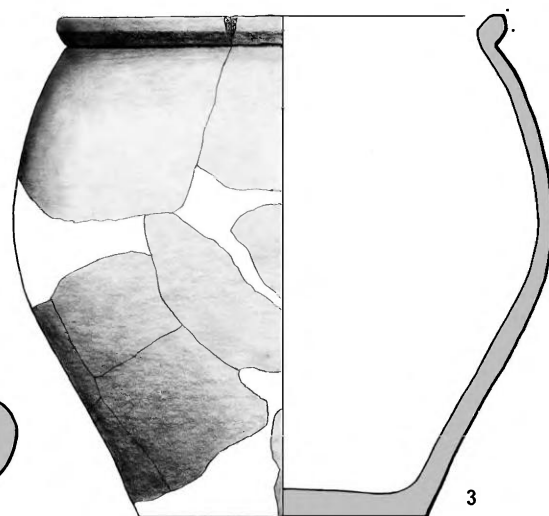
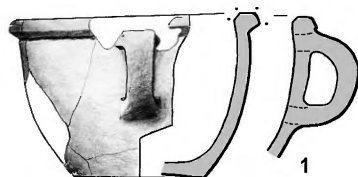
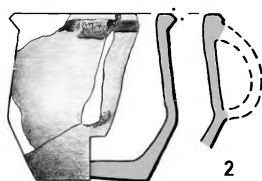
33

0 6 cm
1-3

34

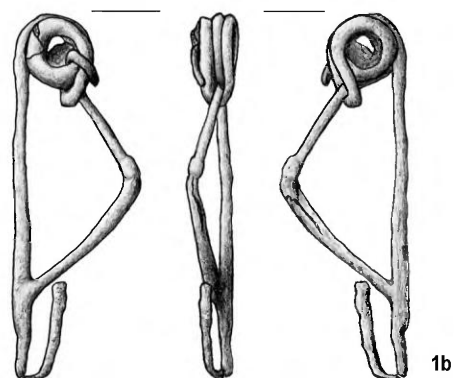
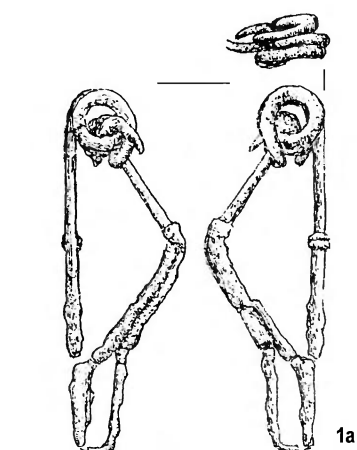
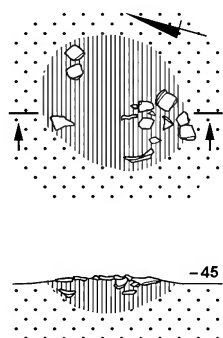
0 6 cm
1.2

35

0 6 cm
1-3

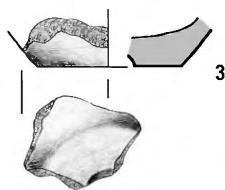
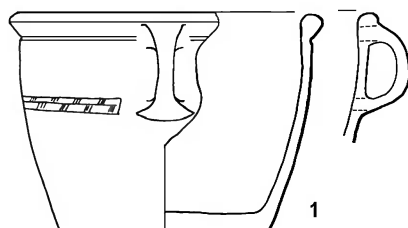
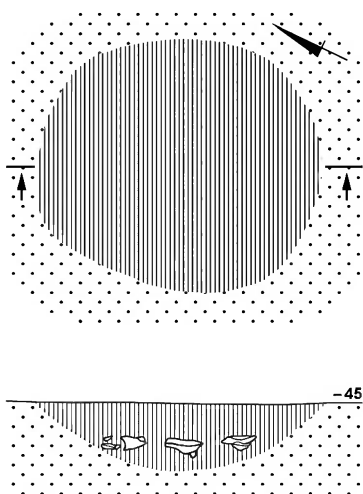
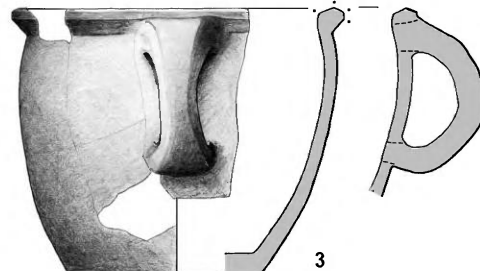
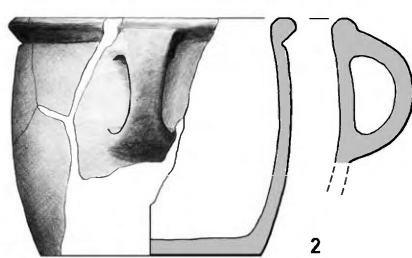
Tabl. XII. Suchodół. Groby 33–35. Wszystko glina
Pl. XII. Suchodół. Graves 33–35. All clay

37

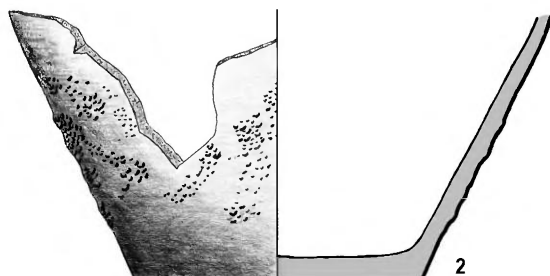
0 3 cm
1

0 6 cm
2.3

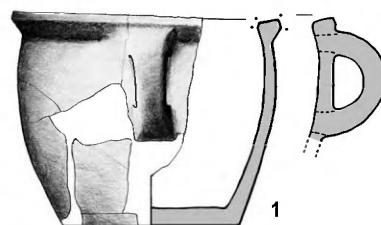
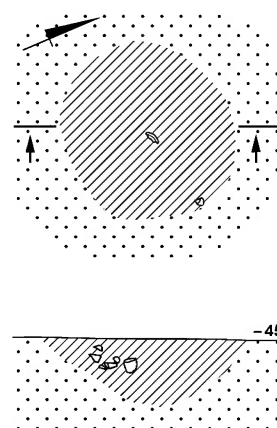

0 6 cm
1-3

38

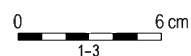
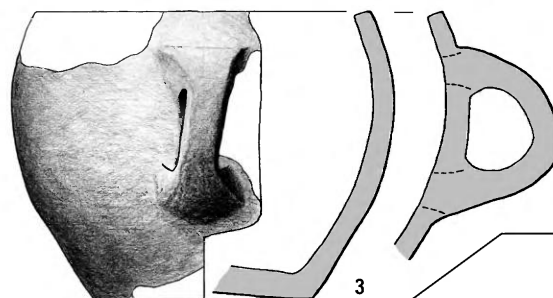
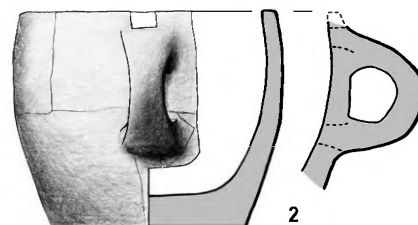
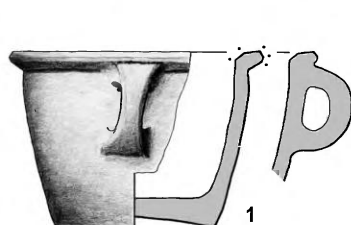
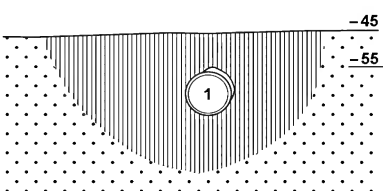
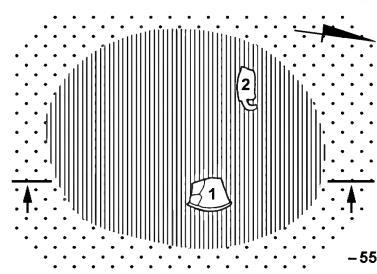
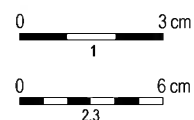
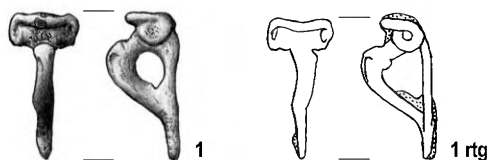
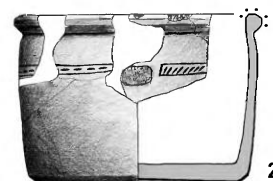
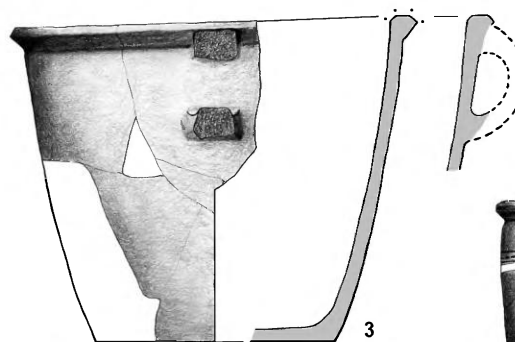
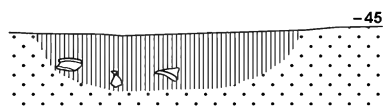
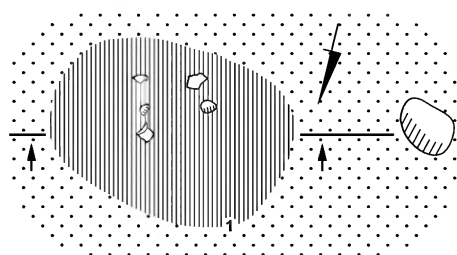
41

0 6 cm
1

Tabl. XIII. Suchodół. Groby 37, 38 i 41. 37:1 – żelazo, pozostałe – glina (37:1 – rys. M. Curyło)
Pl. XIII. Suchodół. Graves 37, 38 and 41. 37:1 – iron, all others – clay (37:1 – drawn by M. Curyło)

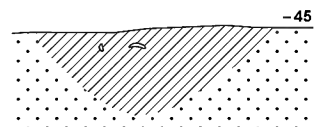
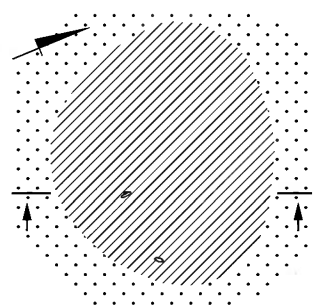
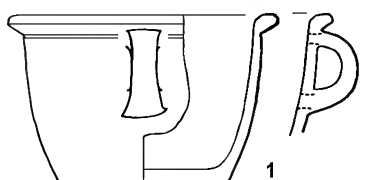
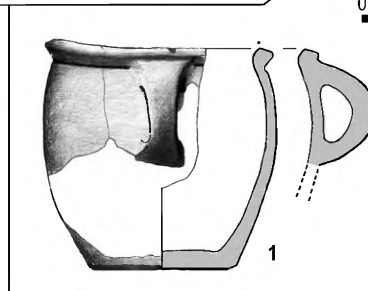
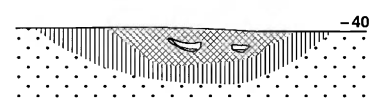
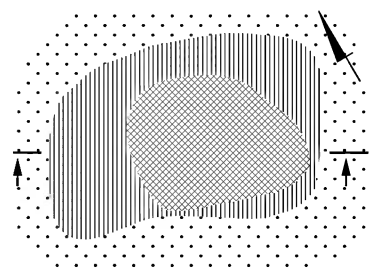
39

40

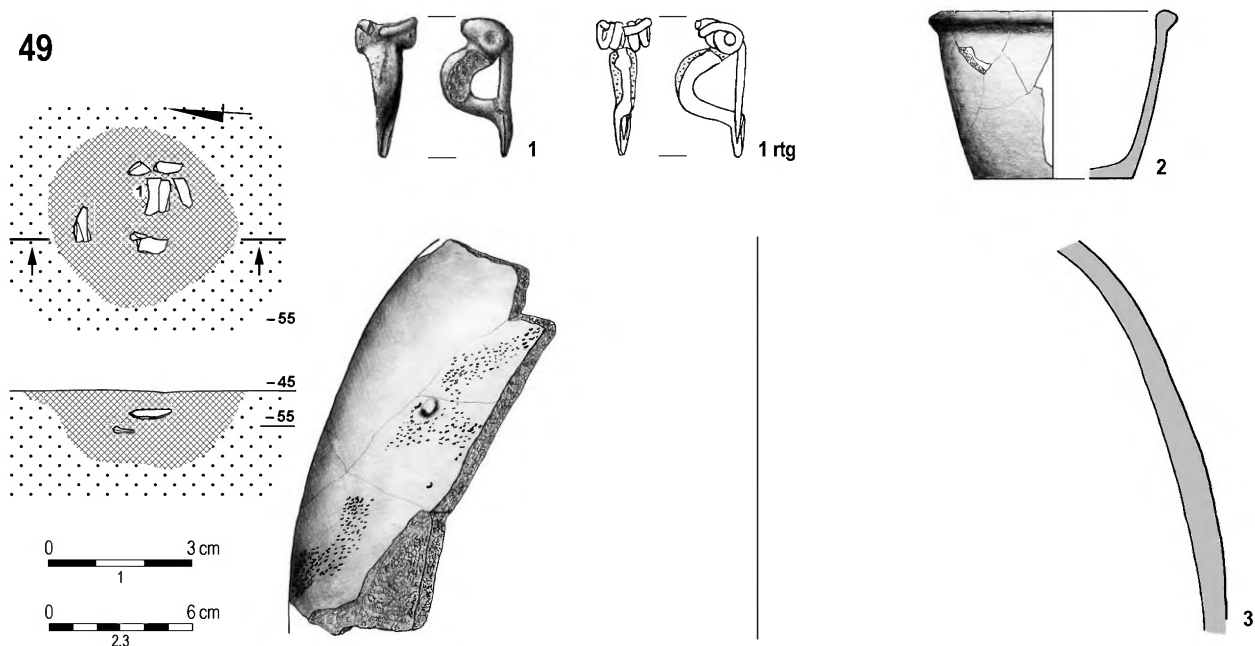
42

43

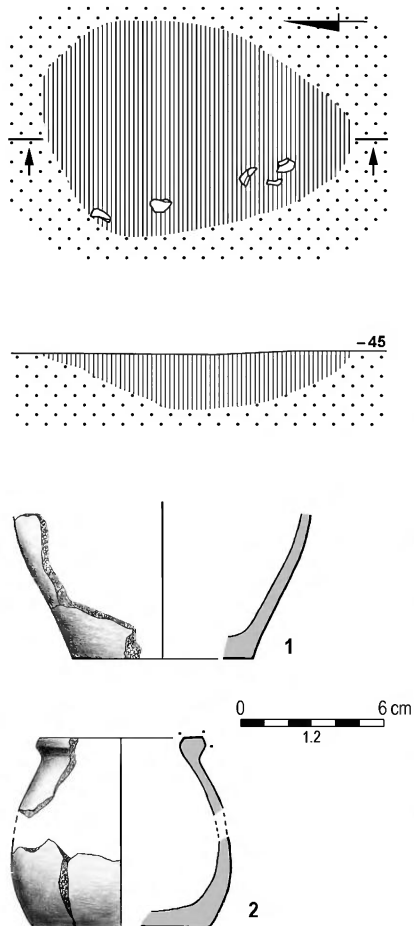

Tabl. XIV. Suchodół. Groby 39, 40, 42 i 43. 39:1 – żelazo, pozostałe – glina
Pl. XIV. Suchodół. Graves 39, 40, 42 and 43. 39:1 – iron, all others – clay

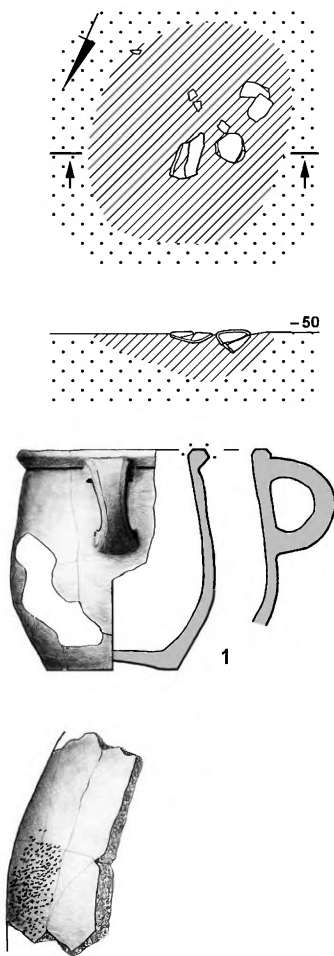
49

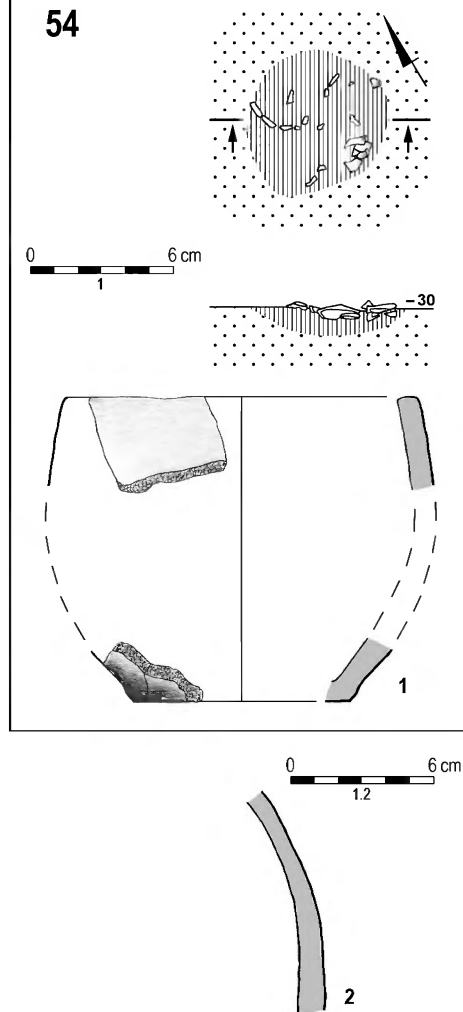
50

52

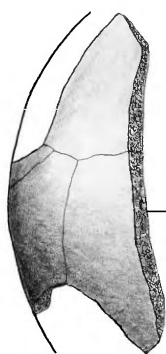

54

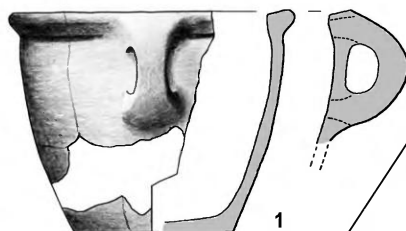
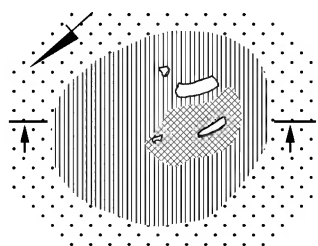

Tabl. XVI. Suchodół. Groby 49, 50, 52 i 54. 49:1 – żelazo, pozostałe – glina
Pl. XVI. Suchodół. Graves 49, 50, 52 and 54. 49:1 – iron, all others – clay

53

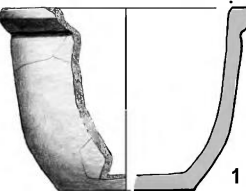
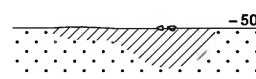
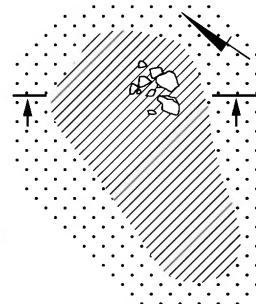
2

1

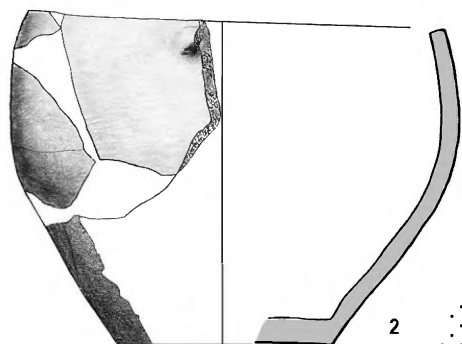
0 6 cm
1.2

55

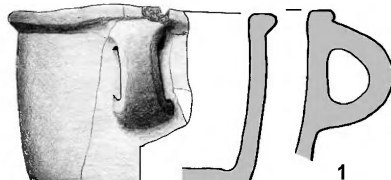
0 6 cm
1

1

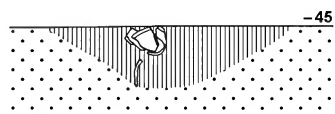
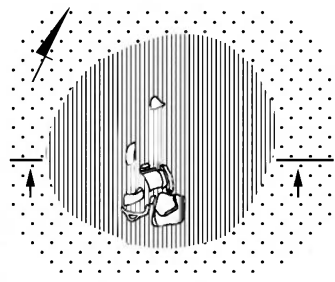
56

2

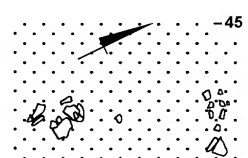

1

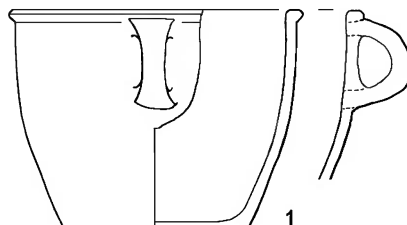
0 6 cm
1.2

-45

58

-45

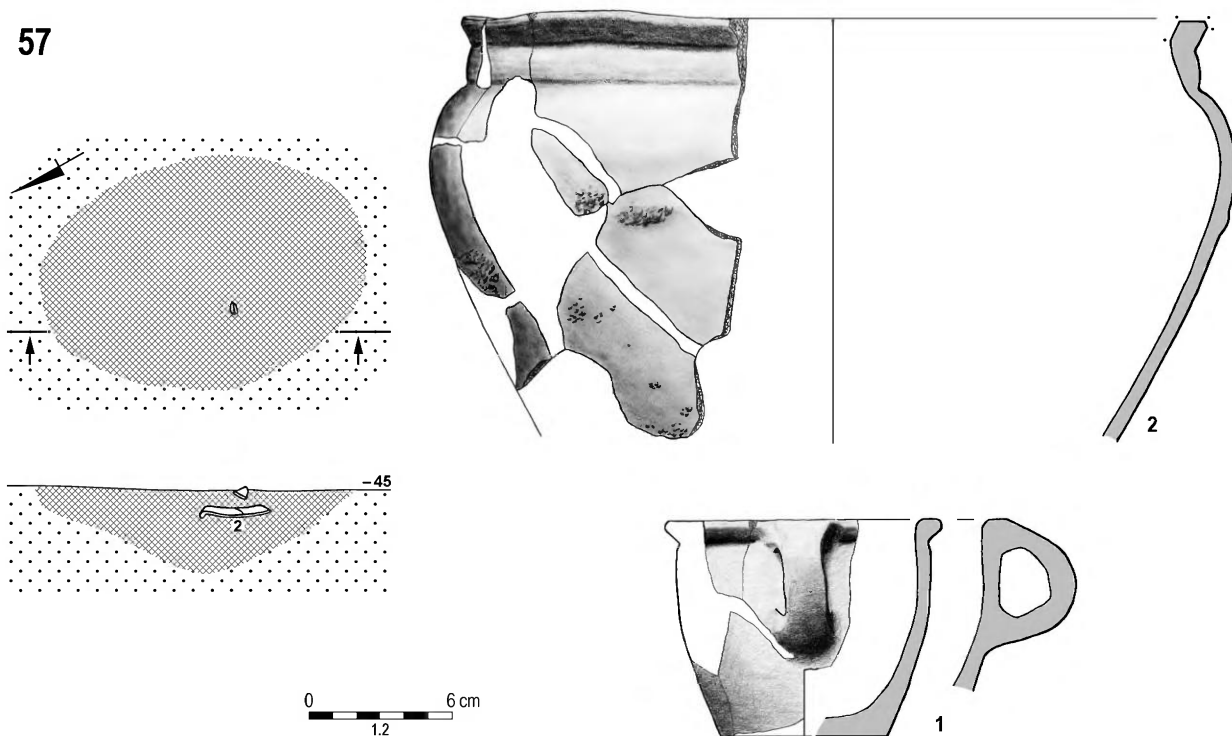

1

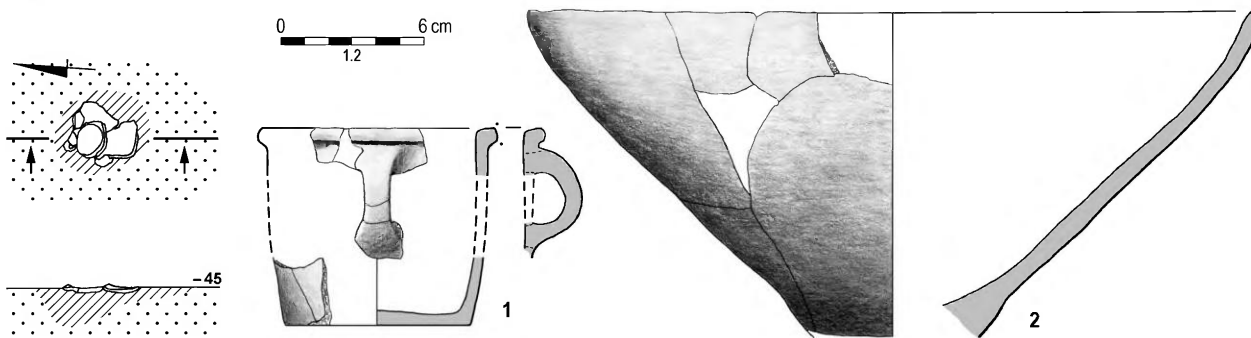
0 6 cm
1

Tabl. XVII. Suchodół. Groby 53, 55, 56 i 58. Wszystko glina
Pl. XVII. Suchodół. Graves 53, 55, 56 and 58. All clay

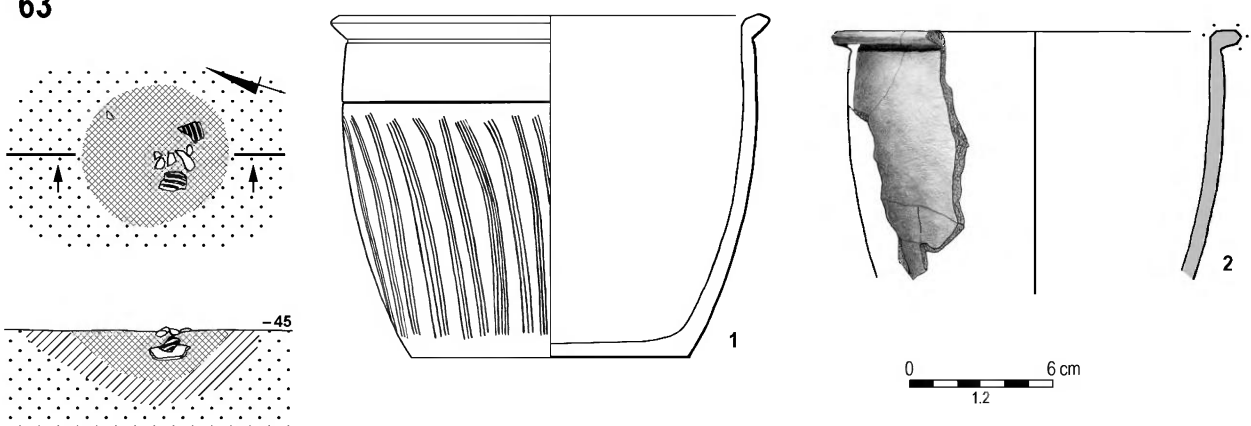
57

59

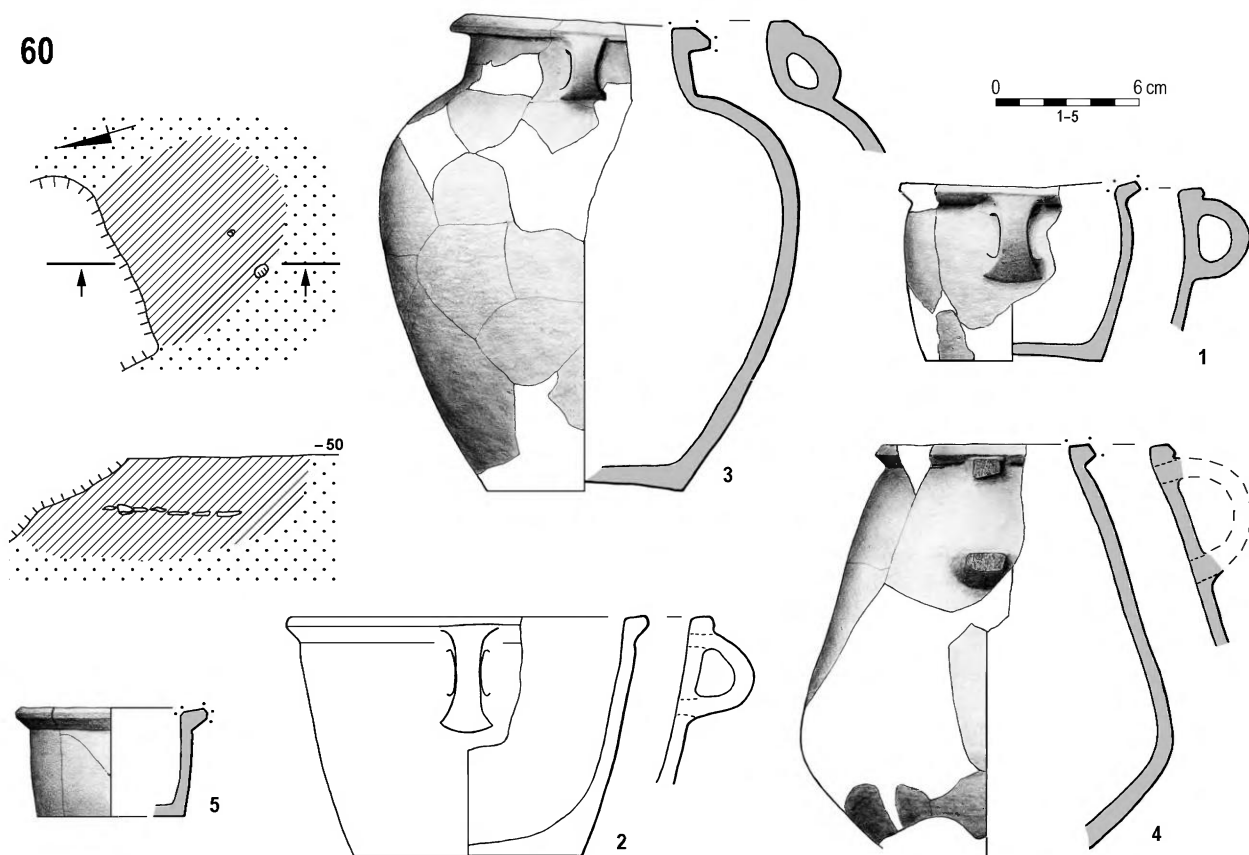

63

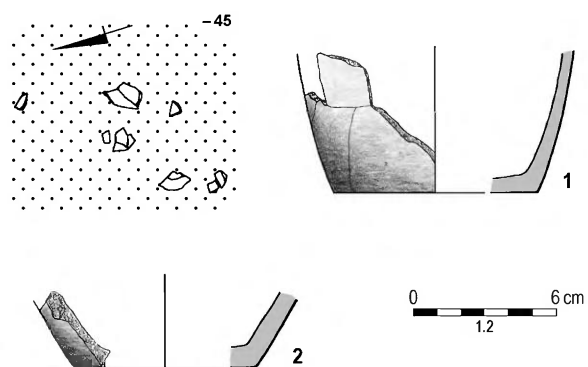

Tabl. XVIII. Suchodół. Groby 57, 59 i 63. Wszystko glina
Pl. XVIII. Suchodół. Graves 57, 59 and 63. All clay

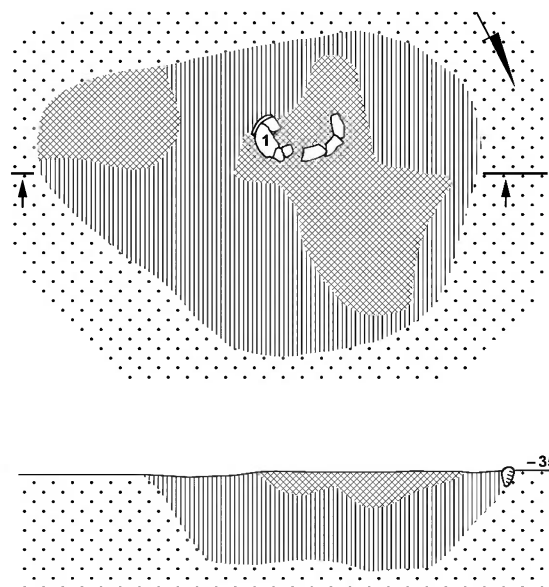
60

62

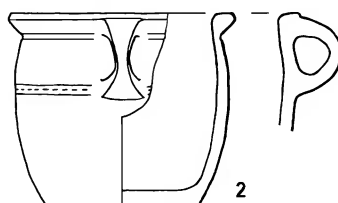
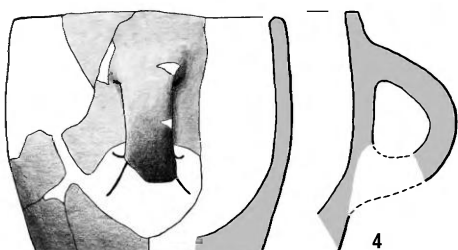
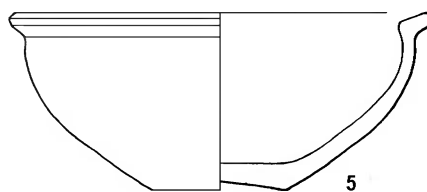
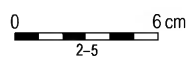
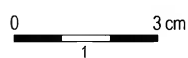
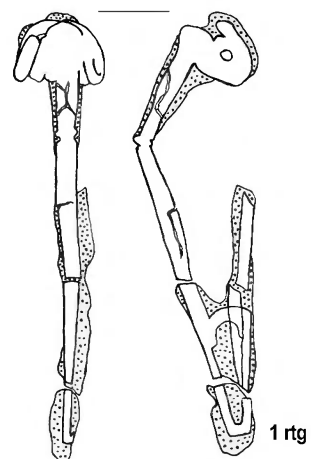
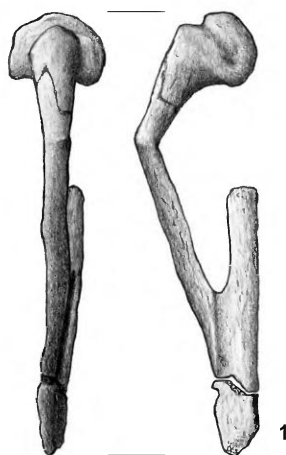
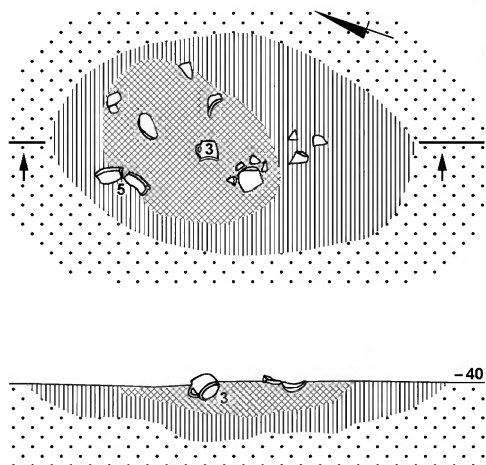
66

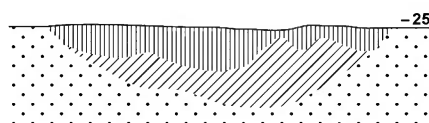
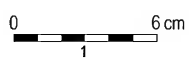
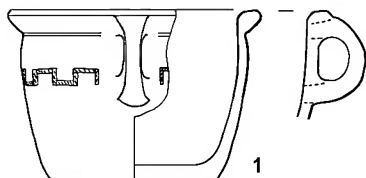
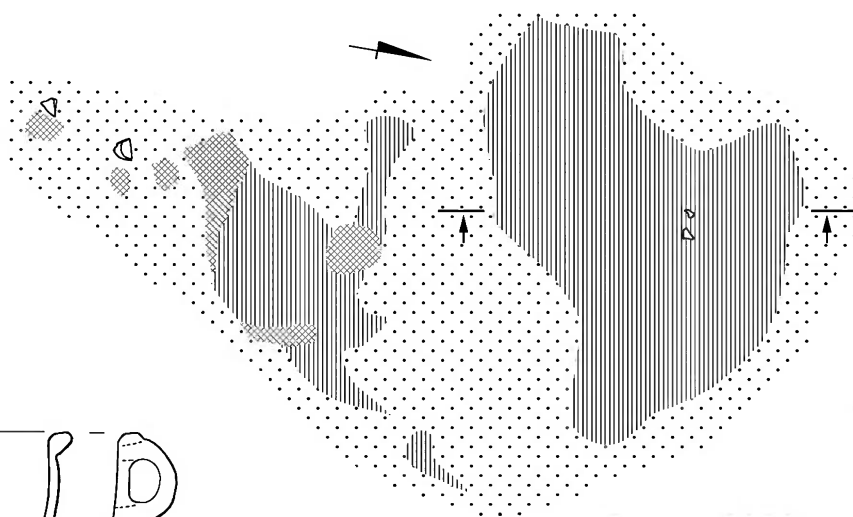
0 6 cm

Tabl. XIX. Suchodół. Groby 60, 62 i 66. Wszystko glina
Pl. XIX. Suchodół. Graves 60, 62 and 66. All clay

61

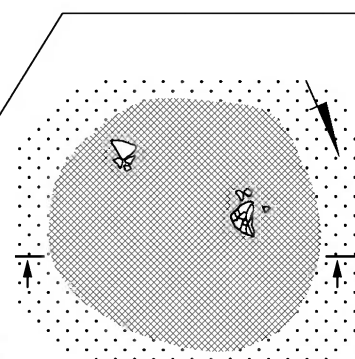
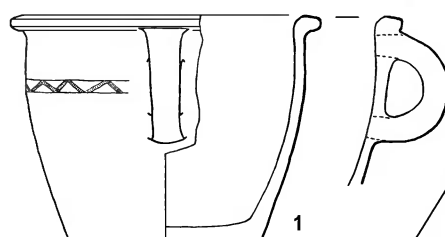
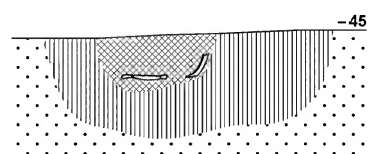
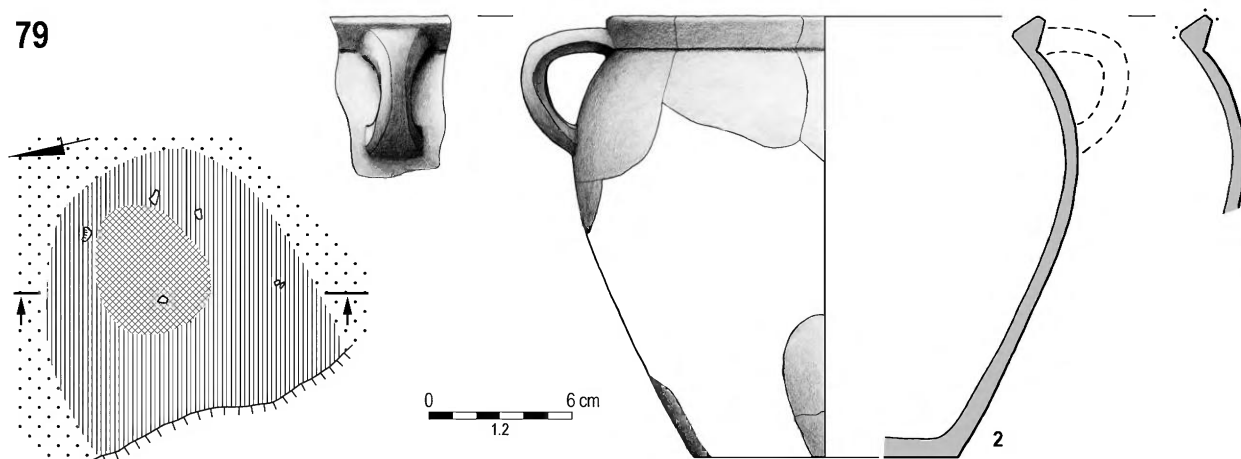

71

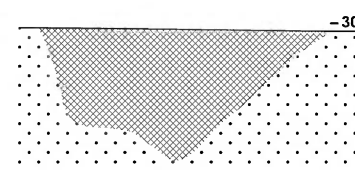
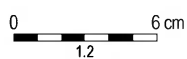
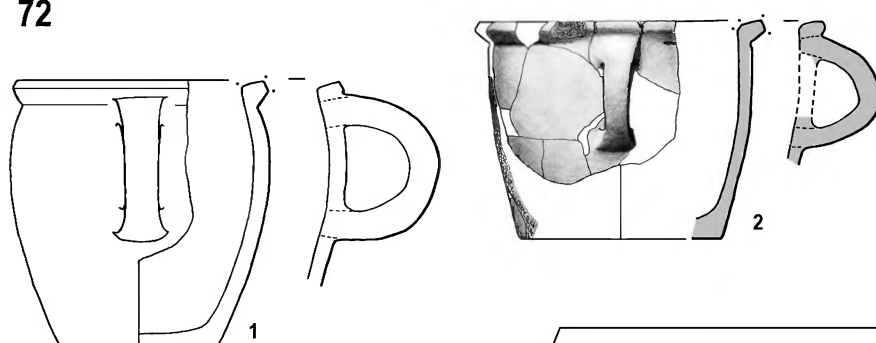

Tabl. XX. Suchodół. Groby 61 i 71. 61:1 – żelazo, pozostałe – glina
Pl. XX. Suchodół. Graves 61 and 71. 61:1 – iron, all others – clay

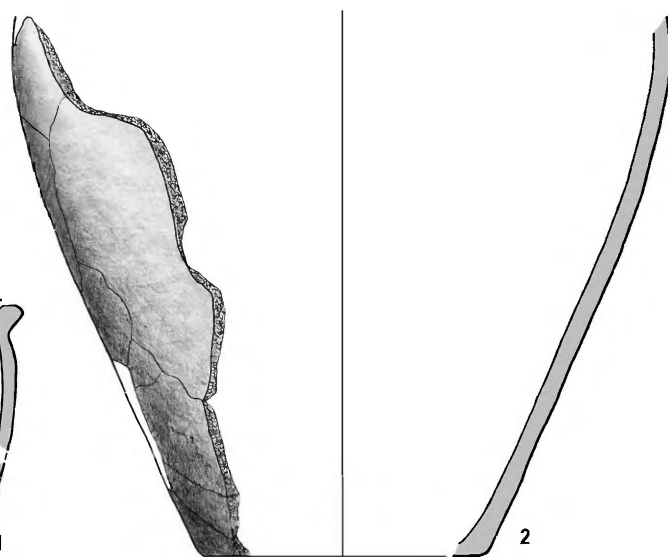
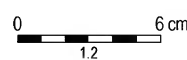
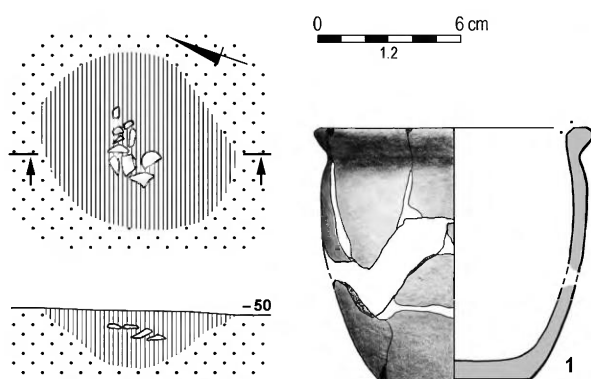
79

72

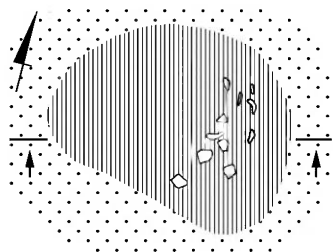
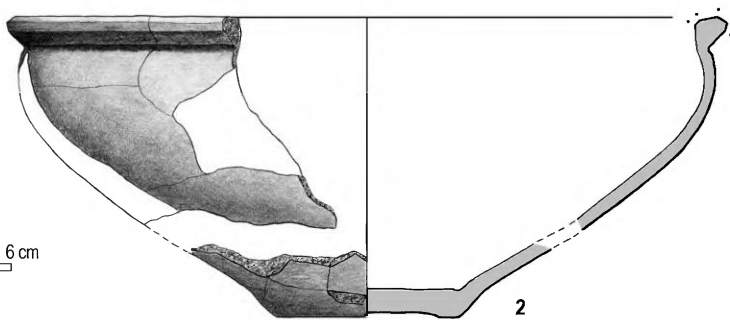

80

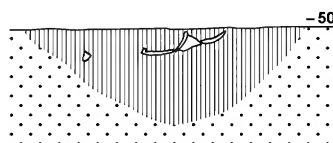

Tabl. XXI. Suchodół. Groby 72, 79 i 80. Wszystko glina
Pl. XXI. Suchodół. Graves 72, 79 and 80. All clay

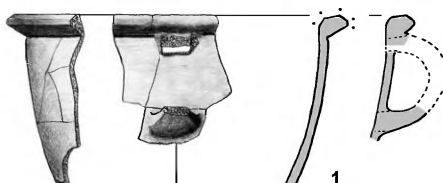
81

0 6 cm
1-3

2

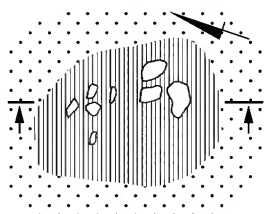

-50

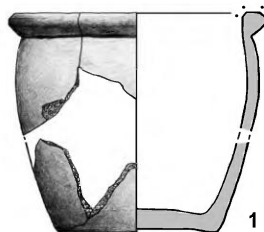

1

82

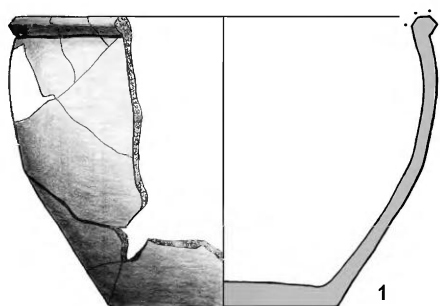
-45

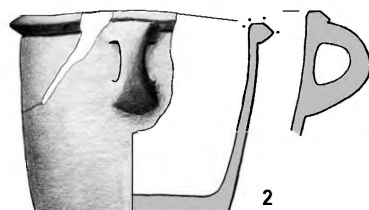
1

2

0 6 cm
1.2

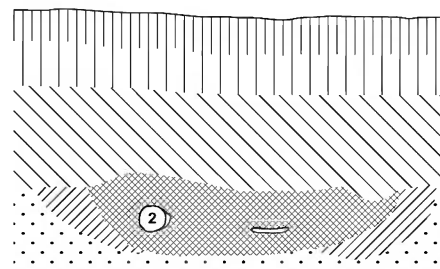
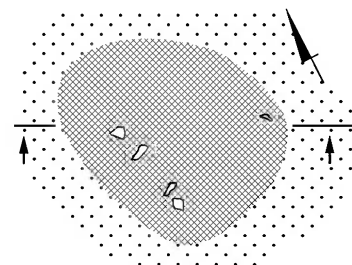
1

2

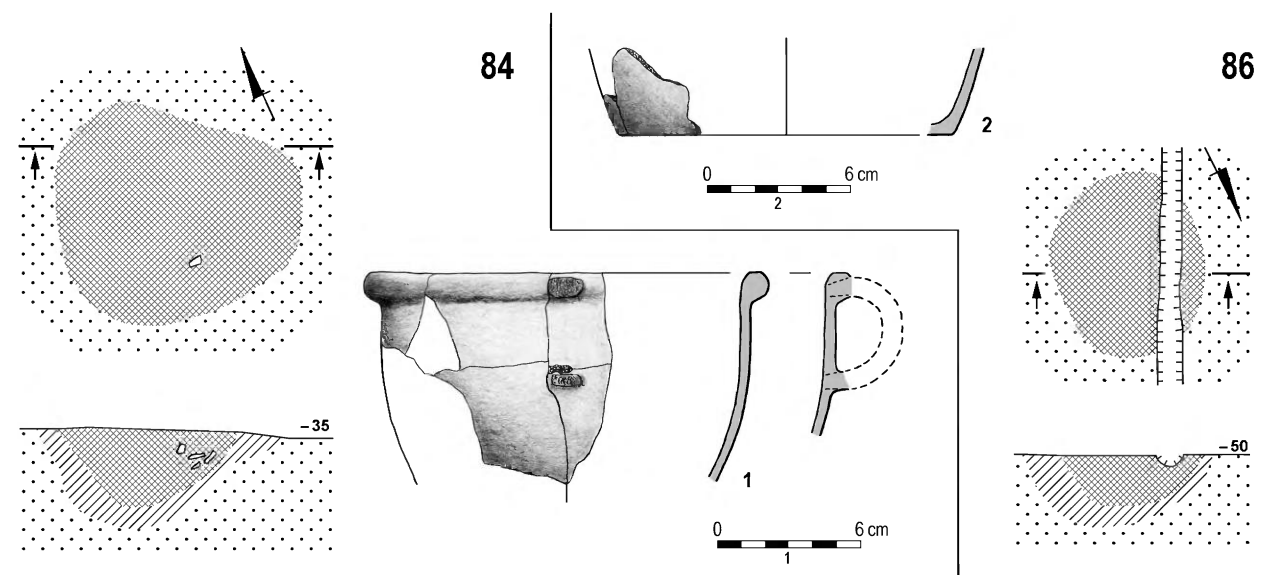
0 6 cm
1.2

83

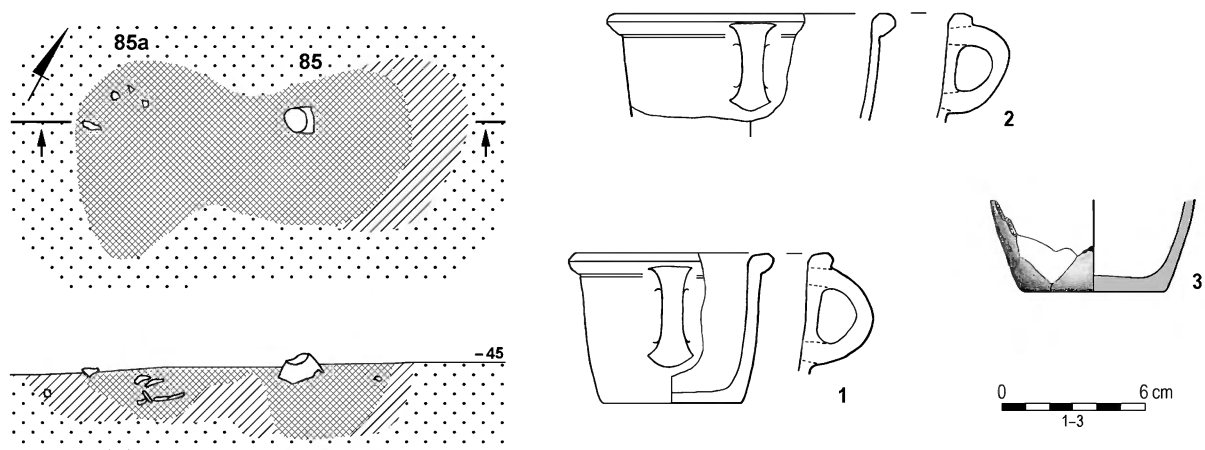

-50

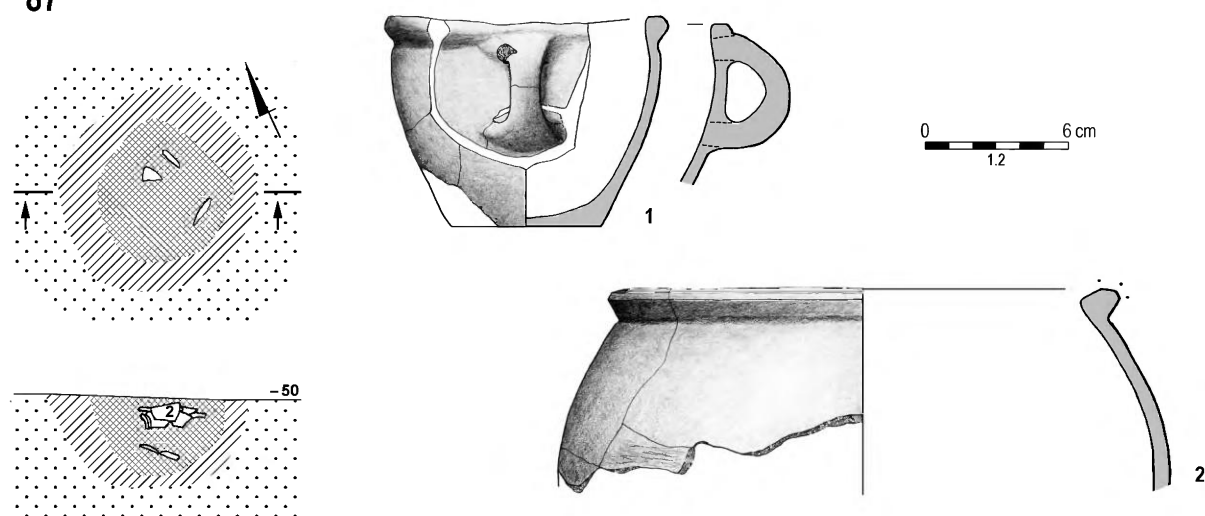
Tabl. XXII. Suchodół. Groby 81-83. Wszystko glina
Pl. XXII. Suchodół. Graves 81-83. All clay

85, 85a

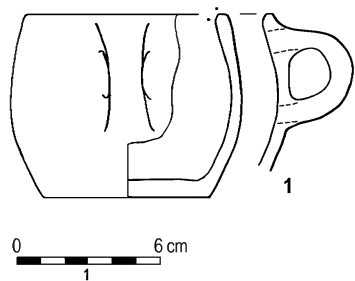
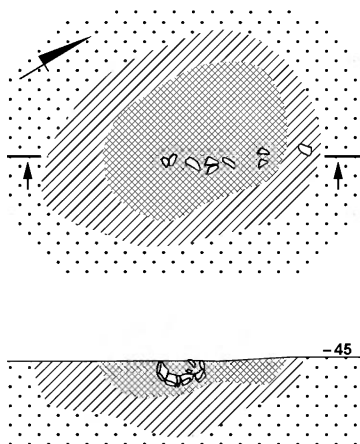

87

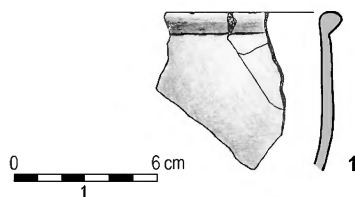
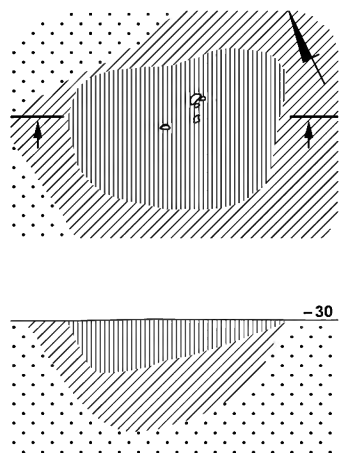

Tabl. XXIII. Suchodół. Groby 84-87. Wszystko glina
Pl. XXIII. Suchodół. Graves 84-87. All clay

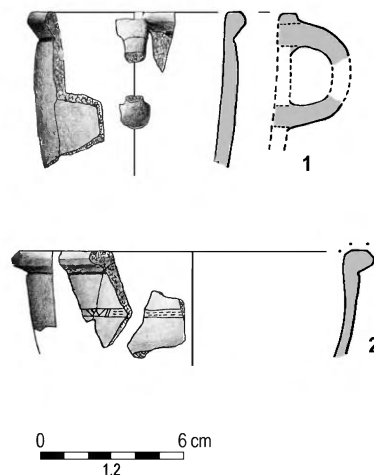
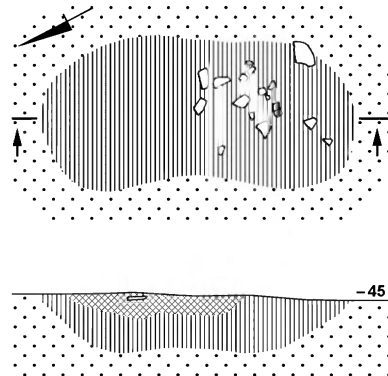
88

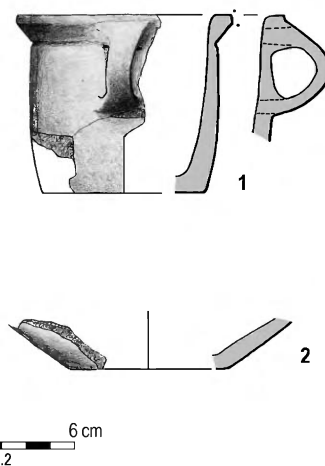
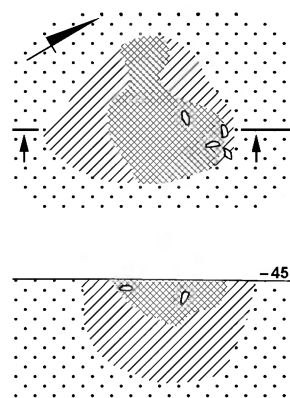
91

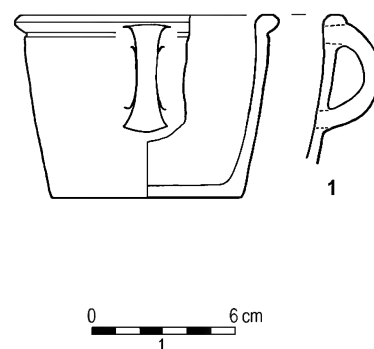
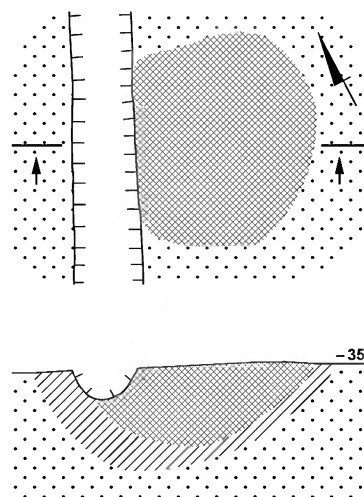
90

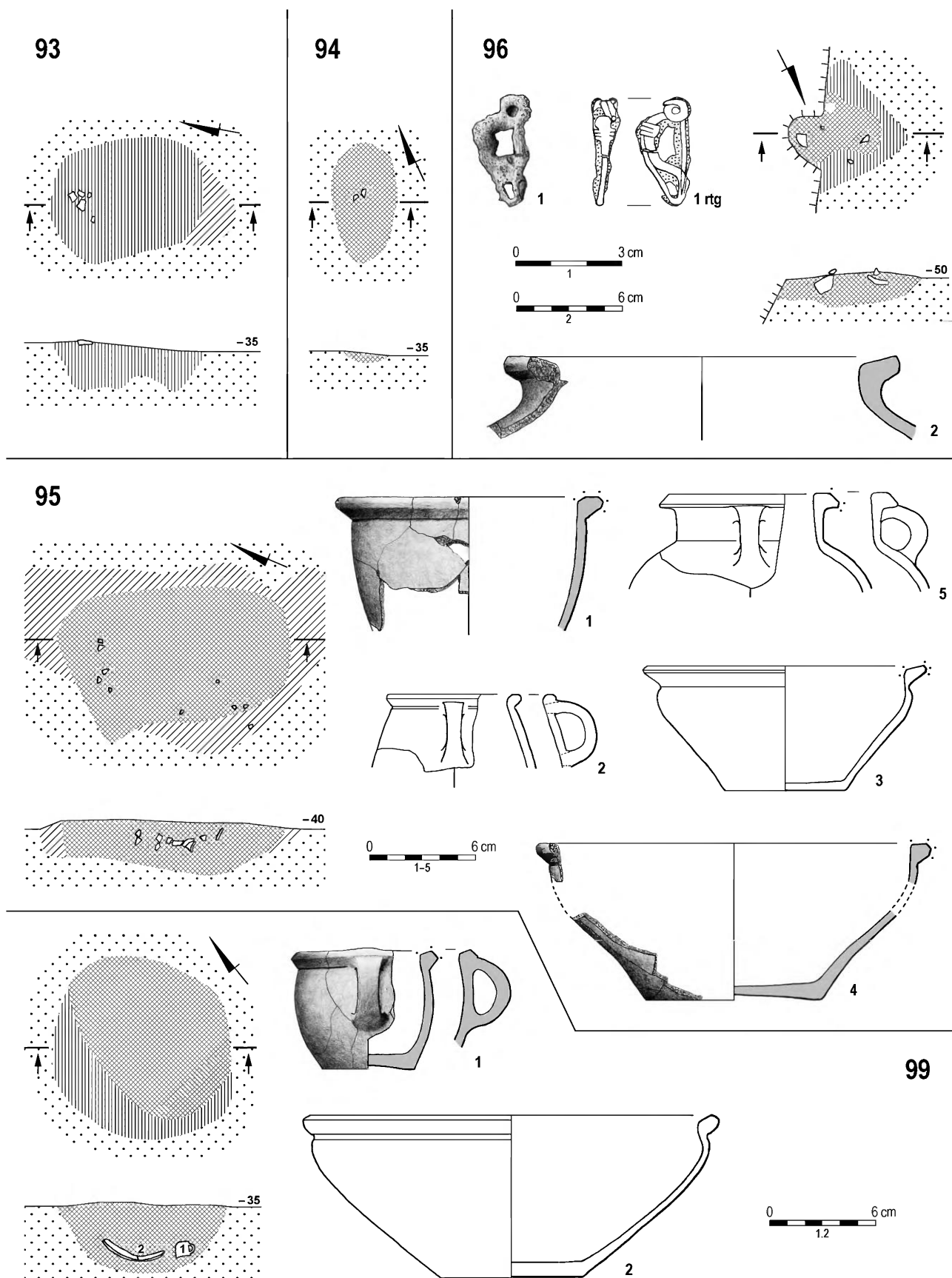
89

92

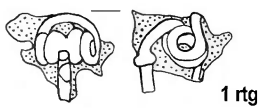
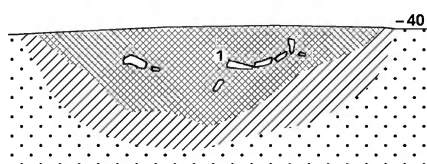
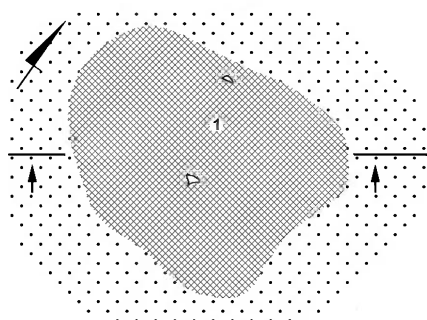

Tabl. XXIV. Suchodół. Groby 88–92. Wszystko glina
Pl. XXIV. Suchodół. Graves 88–92. All clay

Tabl. XXV. Sucho dół. Groby 93–96 i 99. 96:1 – żelazo, pozostałe – glina
Pl. XXV. Sucho dół. Graves 93–96 and 99. 96:1 – iron, all others – clay

97

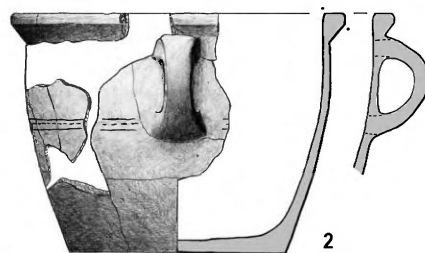
1 rtg

0 3 cm

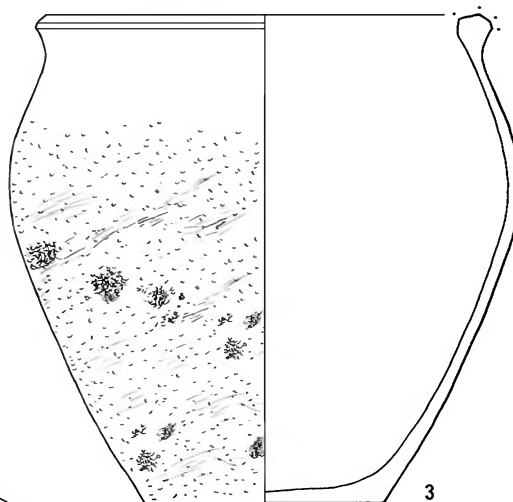
1

0 6 cm

2.3

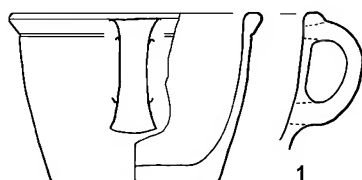
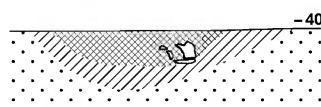
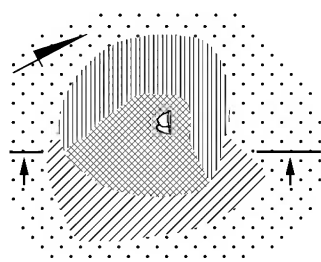

2

3

100

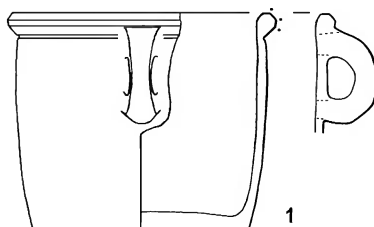
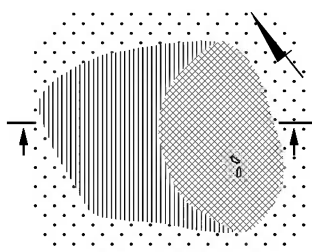

1

0 6 cm

1

101

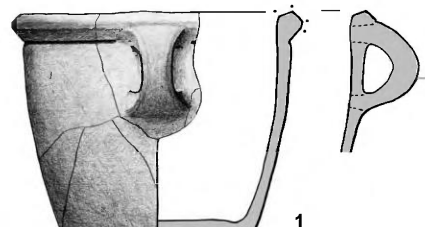
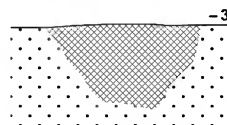
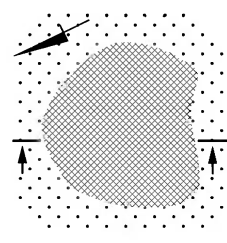

1

0 6 cm

1

102

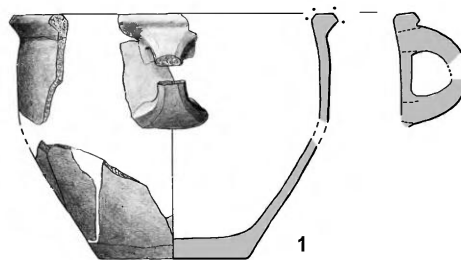
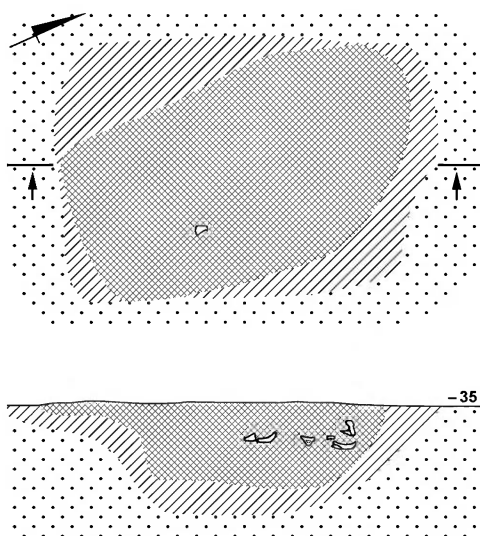
1

0 6 cm

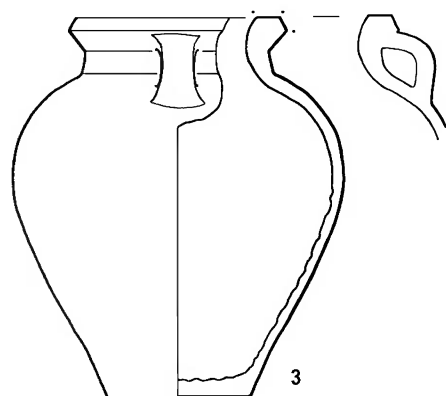
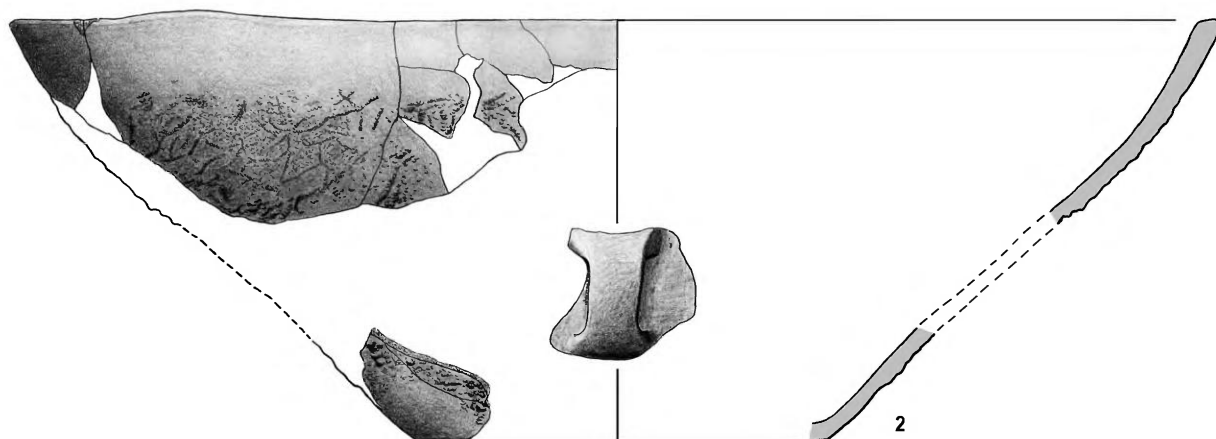
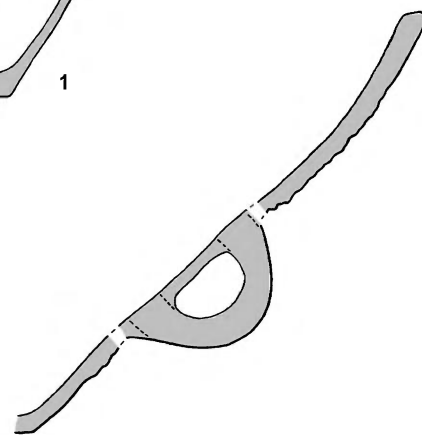
1

Tabl. XXVI. Suchodół. Groby 97 i 100–102. 97:1 – żelazo, pozostałe – glina
Pl. XXVI. Suchodół. Graves 97 and 100–102. 97:1 – iron, all others – clay

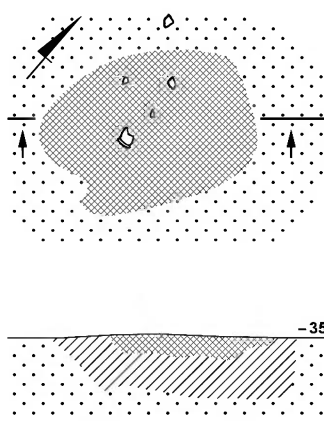
98

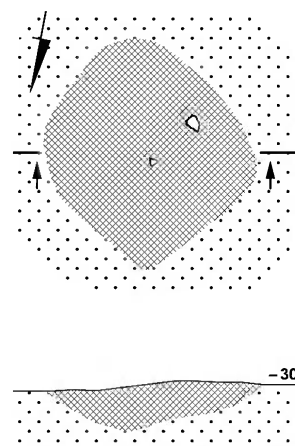
0 6 cm
1-3

103

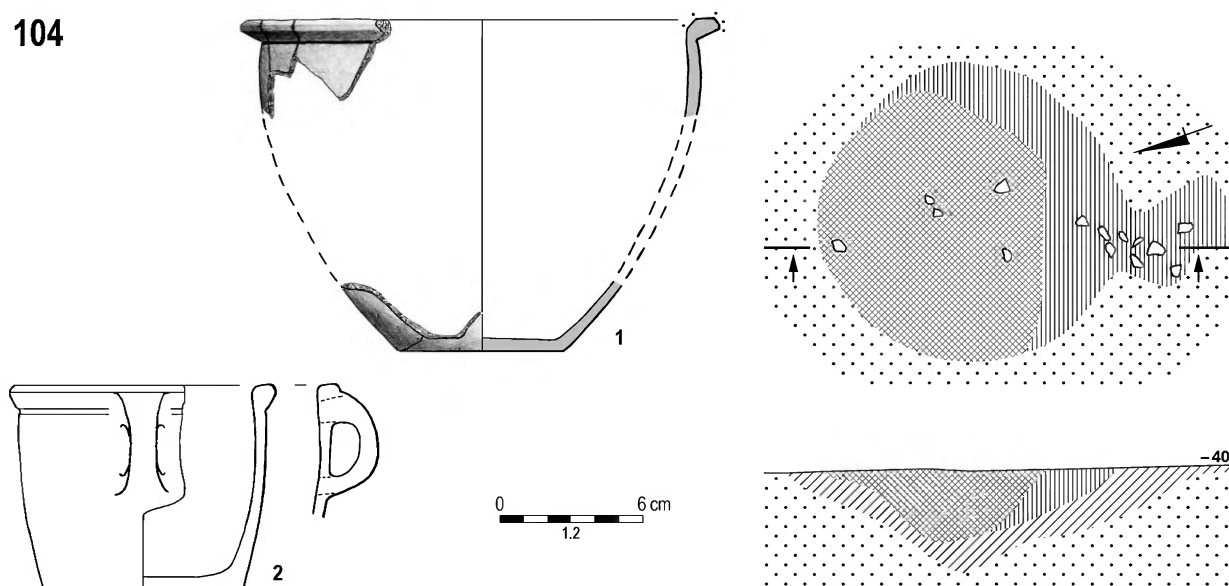

105

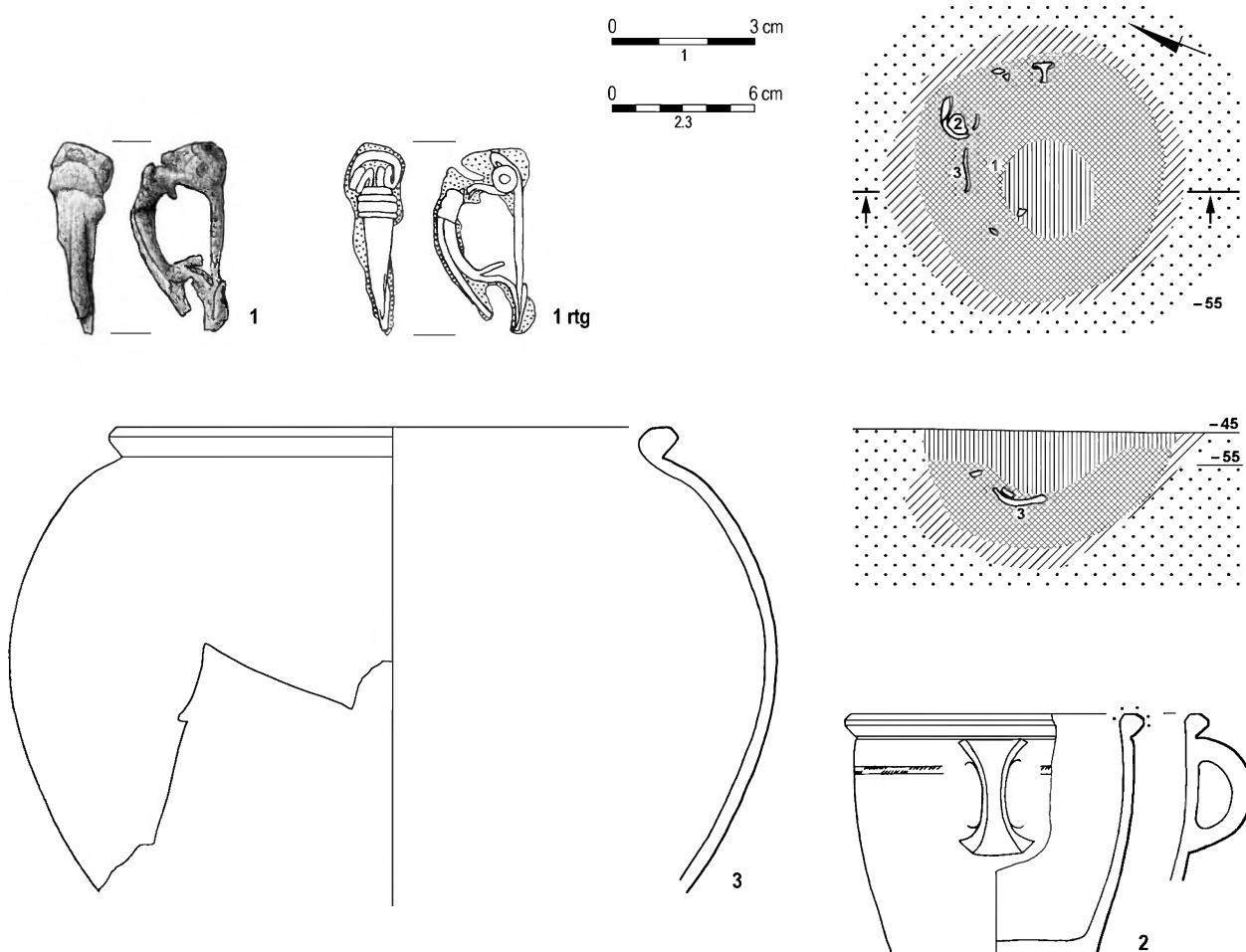

Tabl. XXVII. Suchodół. Groby 98, 103 i 105. Wszystko glina
Pl. XXVII. Suchodół. Graves 98, 103 and 105. All clay

104

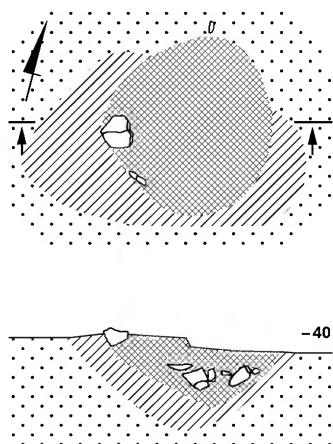

106

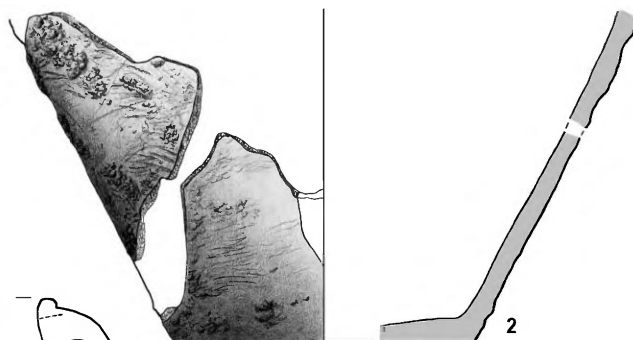
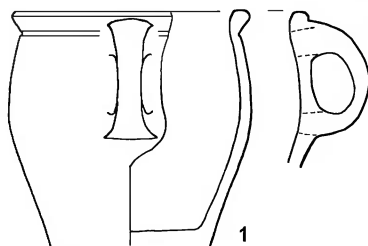

Tabl. XXVIII. Suchodół. Groby 104 i 106. 106:1 – żelazo, pozostałe – glina
Pl. XXVIII. Suchodół. Graves 104 and 106. 106:1 – iron, all others – clay

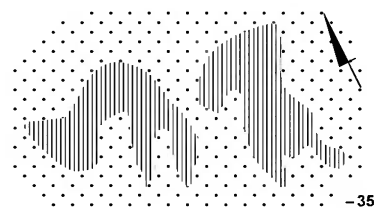
107

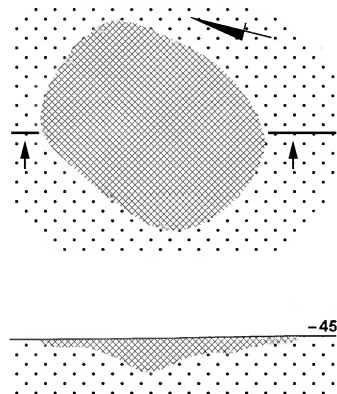
0 6 cm
1.2

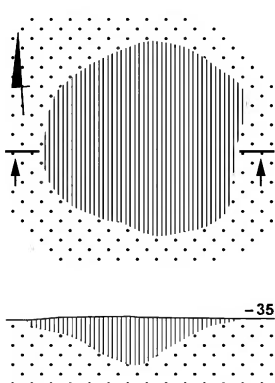
109

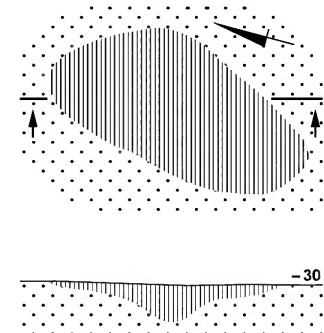
108

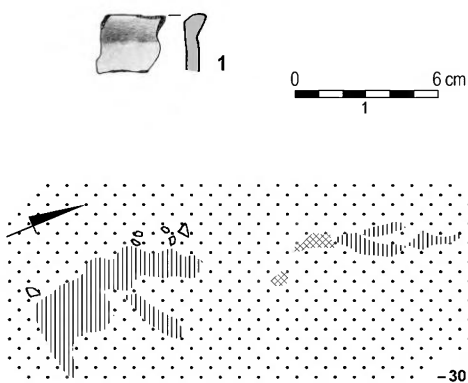
110

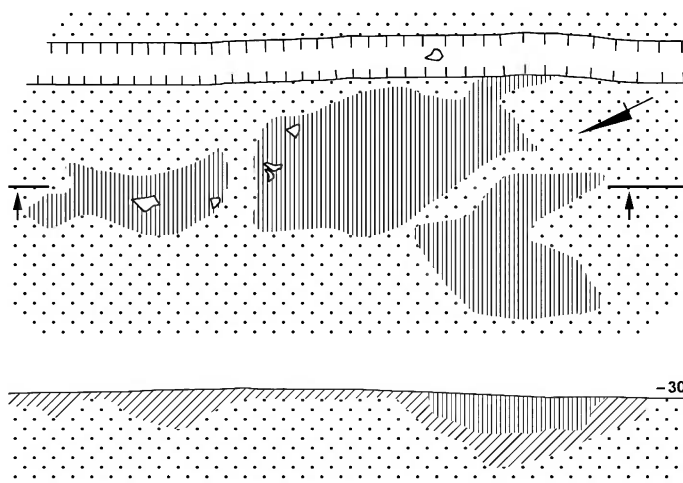
111

112

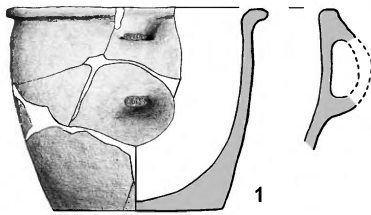

113

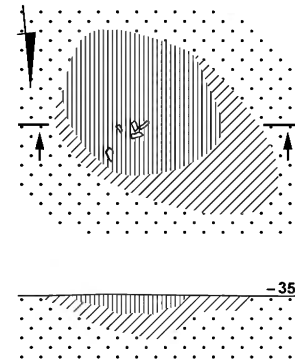

Tabl. XXIX. Suchodół. Groby 107–113. Wszystko glina
Pl. XXIX. Suchodół. Graves 107–113. All clay

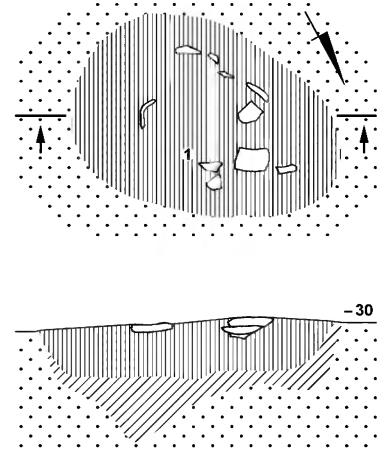
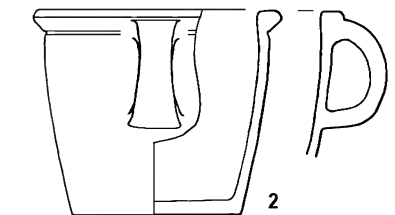
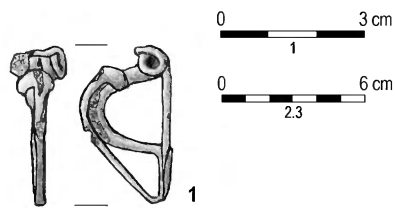
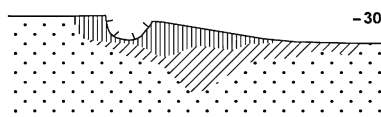
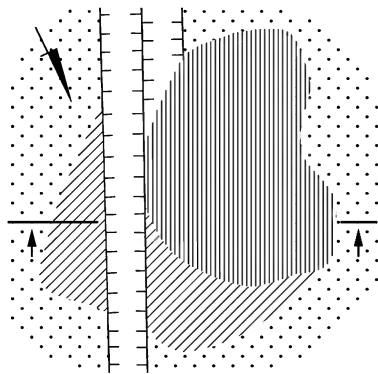
117

0 6 cm
1

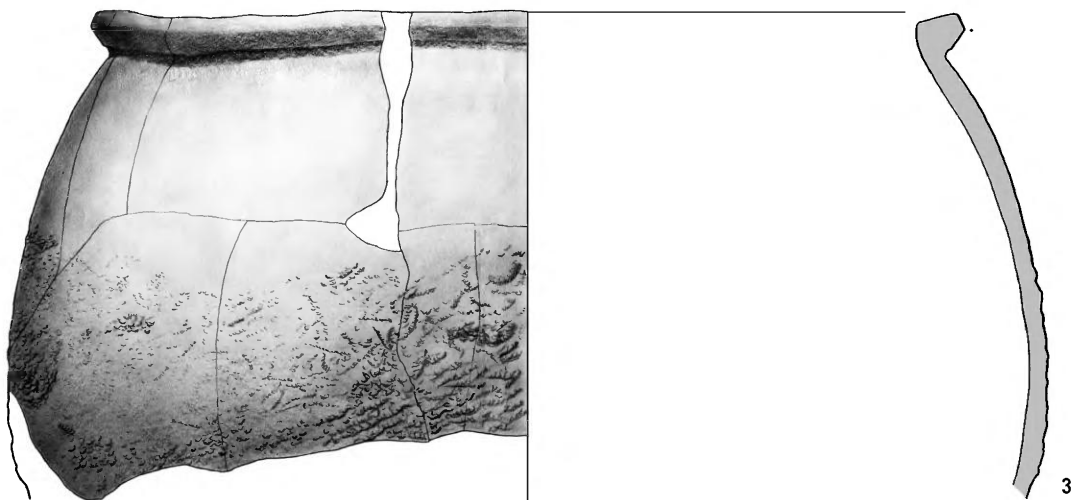
114

0 6 cm
1

116

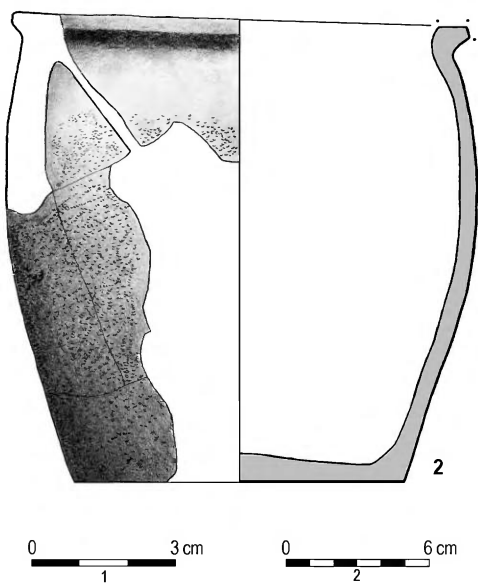
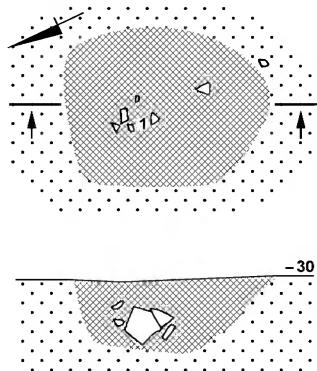
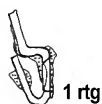

115

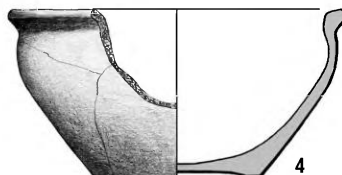
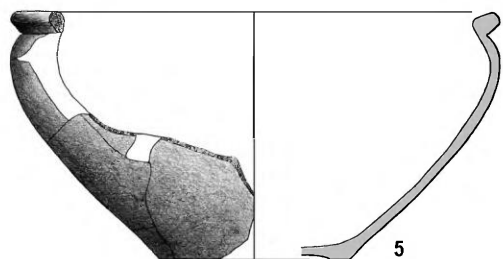
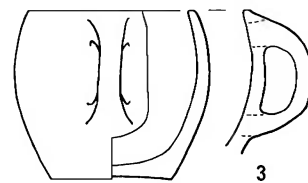

Tabl. XXX. Suchodół. Groby 114–117. 115:1 – żelazo, pozostałe – glina
Pl. XXX. Suchodół. Graves 114–117. 115:1 – iron, all others – clay

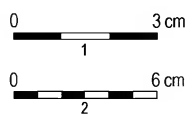
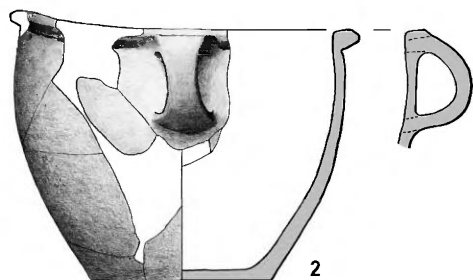
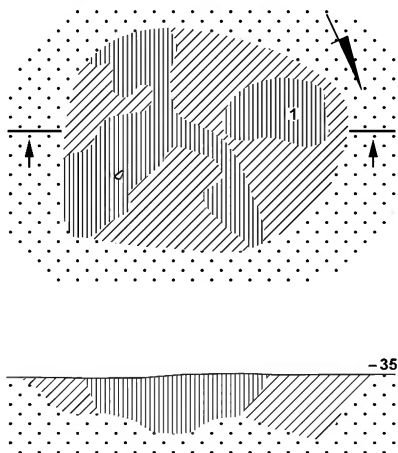
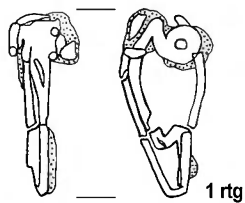
118

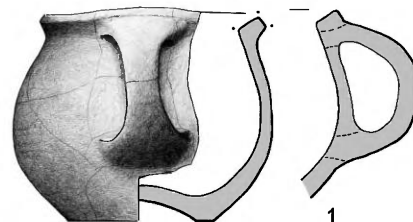
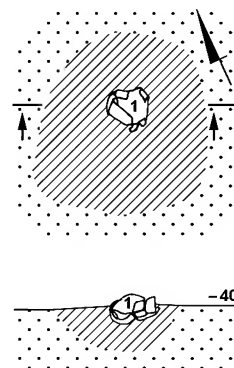
85, 85a, 118

119

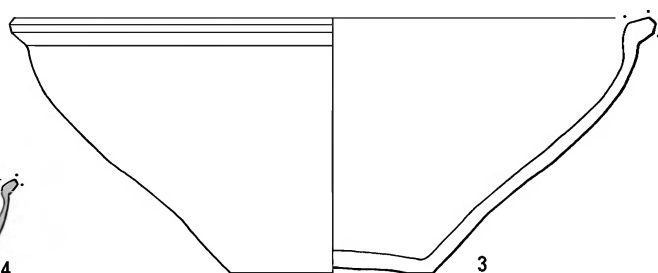
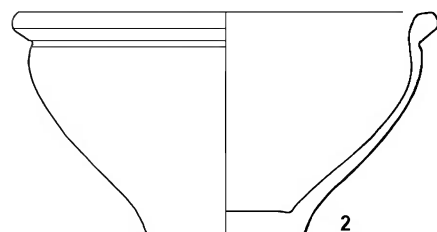
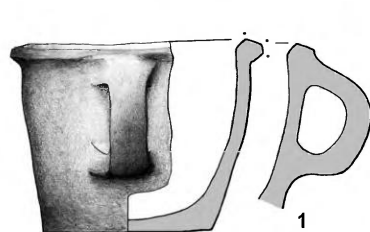
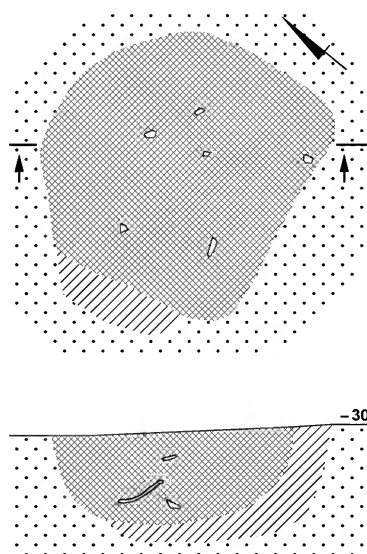

119a

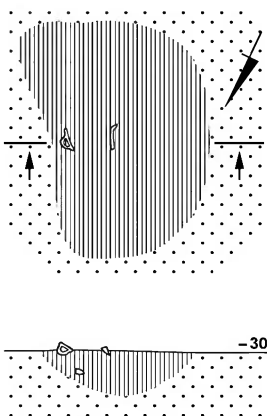
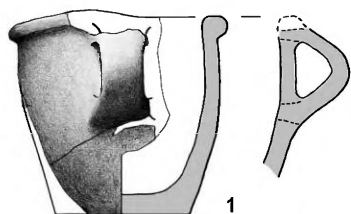

Tabl. XXXI. Suchodół. Groby 85, 85a, 118 i 119 oraz obiekt 119a. 118:1, 119:1 – żelazo, pozostałe – glina
Pl. XXXI. Suchodół. Graves 85, 85a, 118 and 119, and feature 119a. 118:1, 119:1 – iron, all others – clay

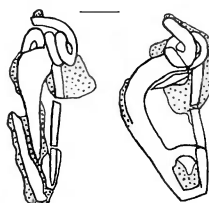
120

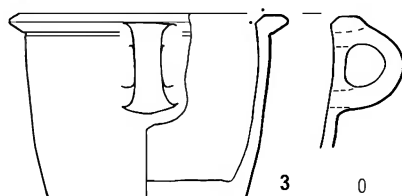
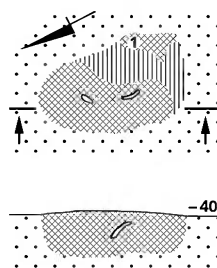
121

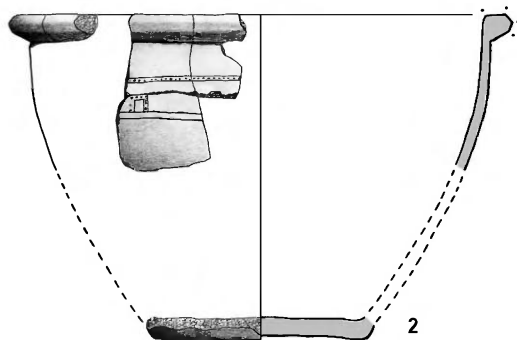
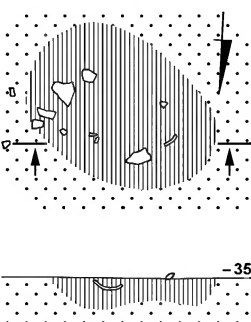
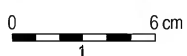
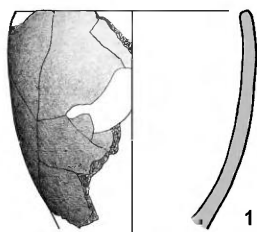
122

1 rtg

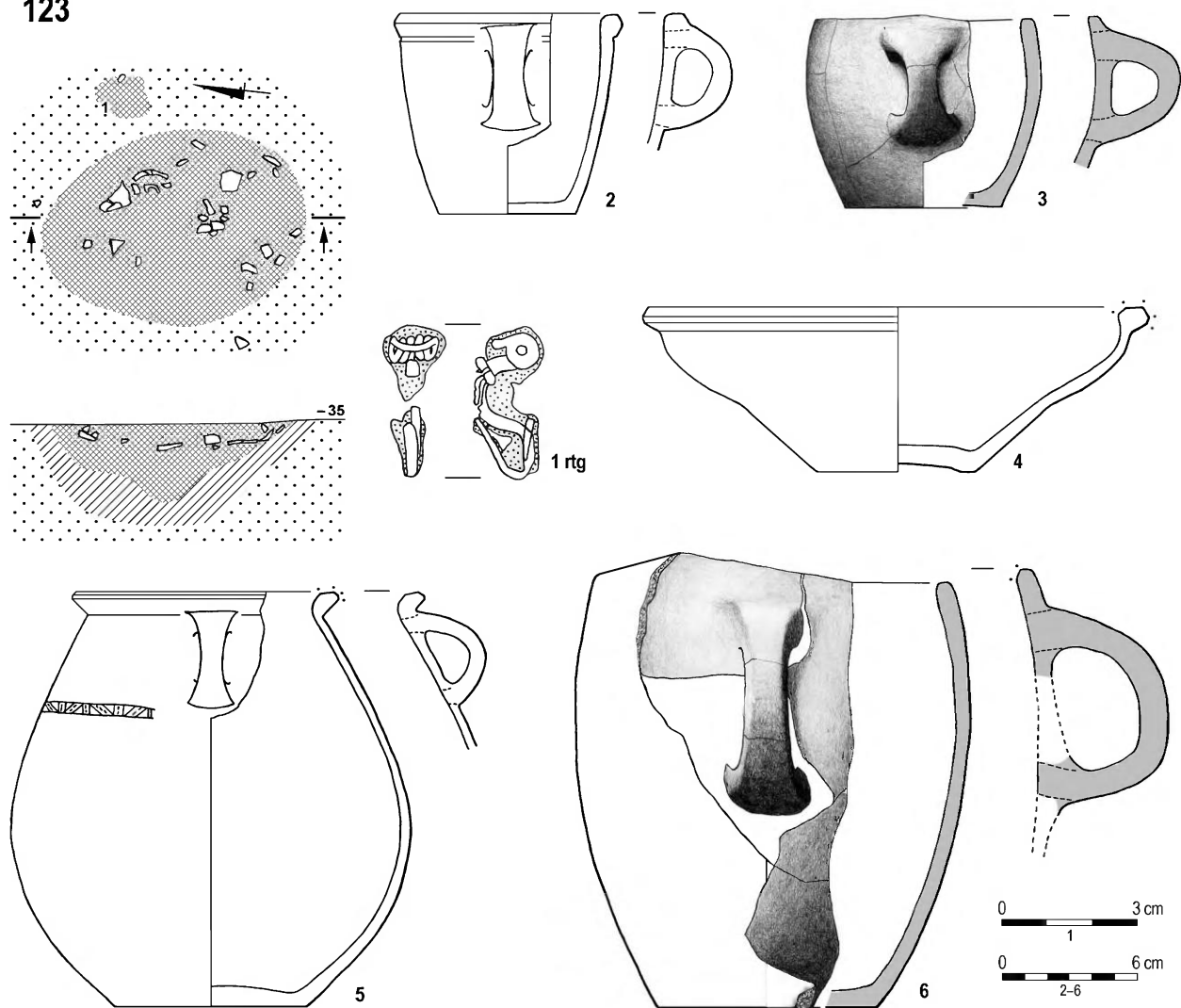

127

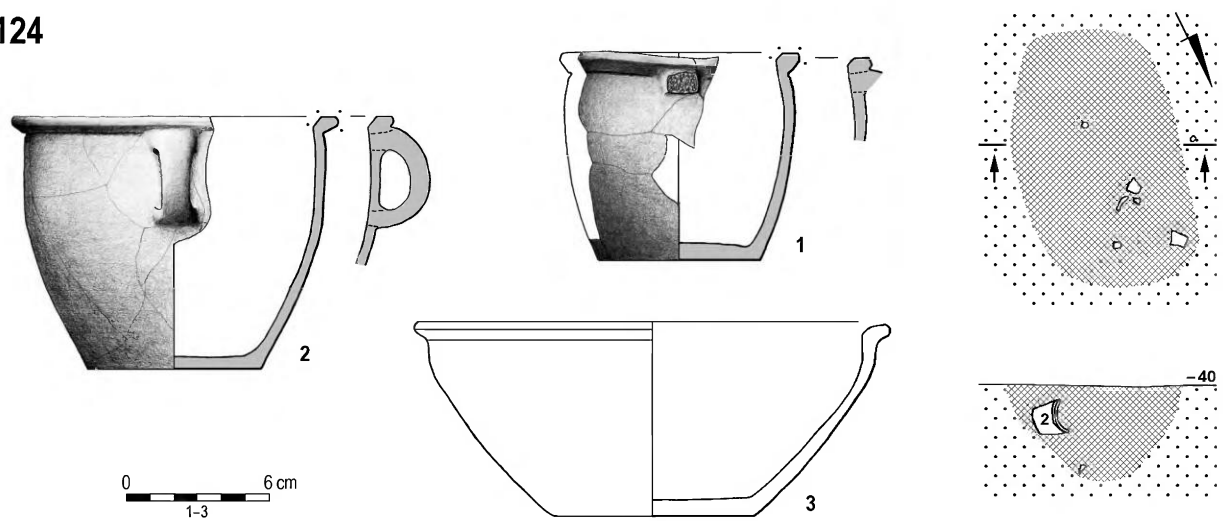

Tabl. XXXII. Suchodół. Groby 120–122 i 127. 122:1 – żelazo, pozostałe – glina
Pl. XXXII. Suchodół. Graves 120–122 and 127. 122:1 – iron, all others – clay

123

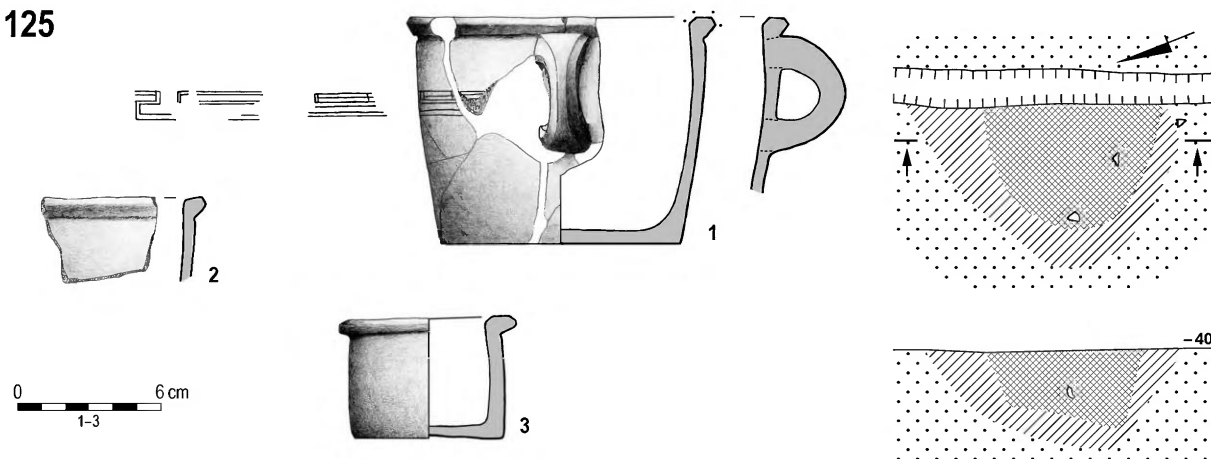

124

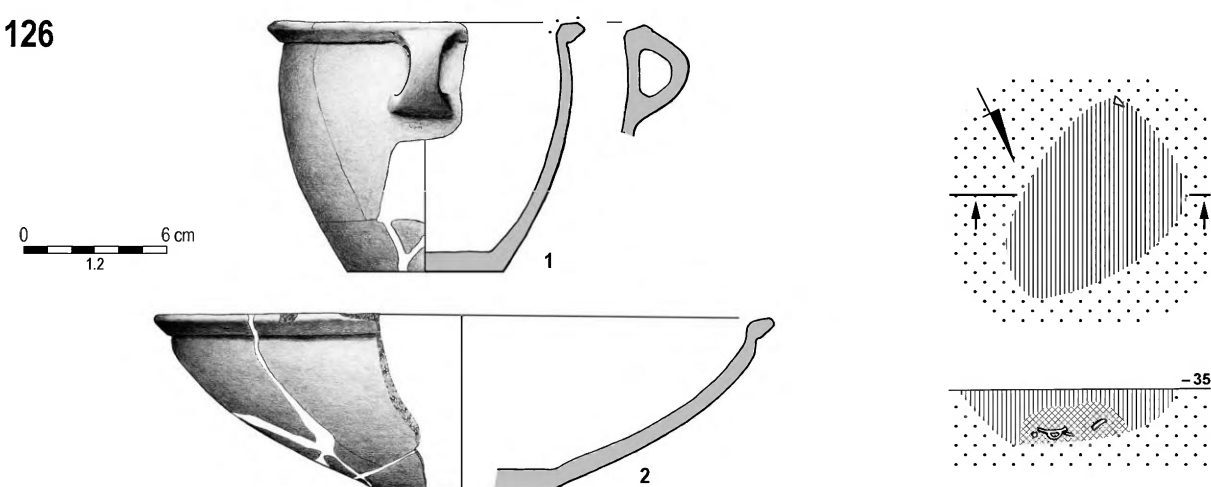

Tabl. XXXIII. Suchodół. Groby 123 i 124. 123:1 – żelazo, pozostałe – glina
Pl. XXXIII. Suchodół. Graves 123 and 124. 123:1 – iron, all others – clay

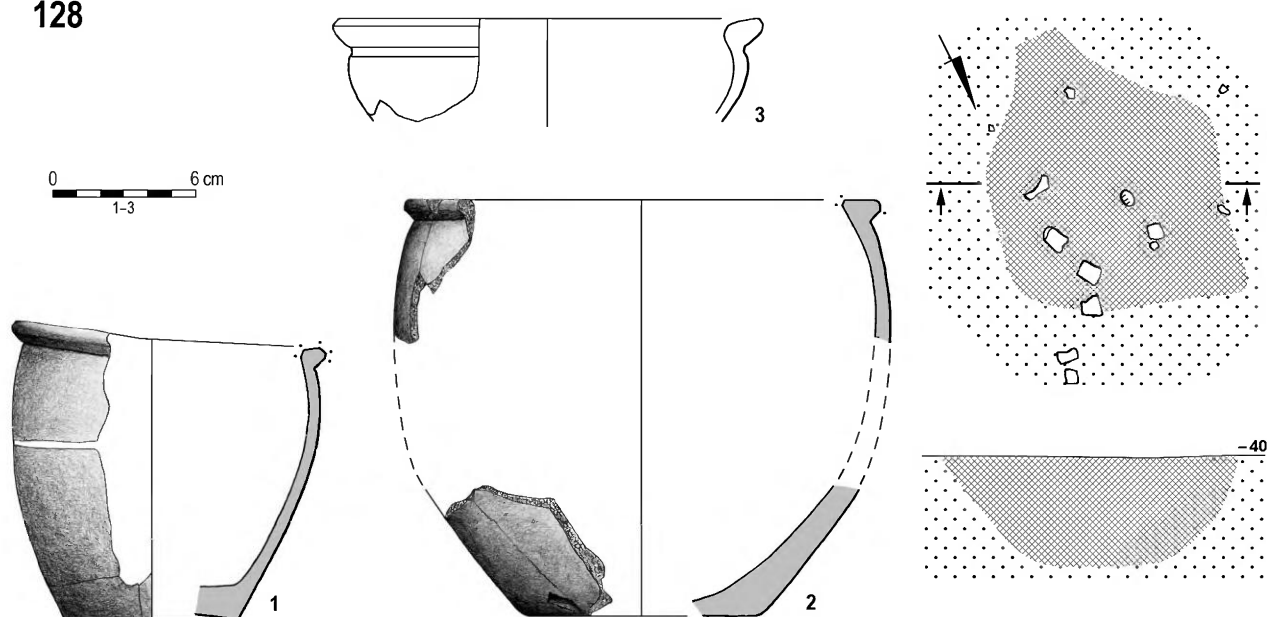
125

126

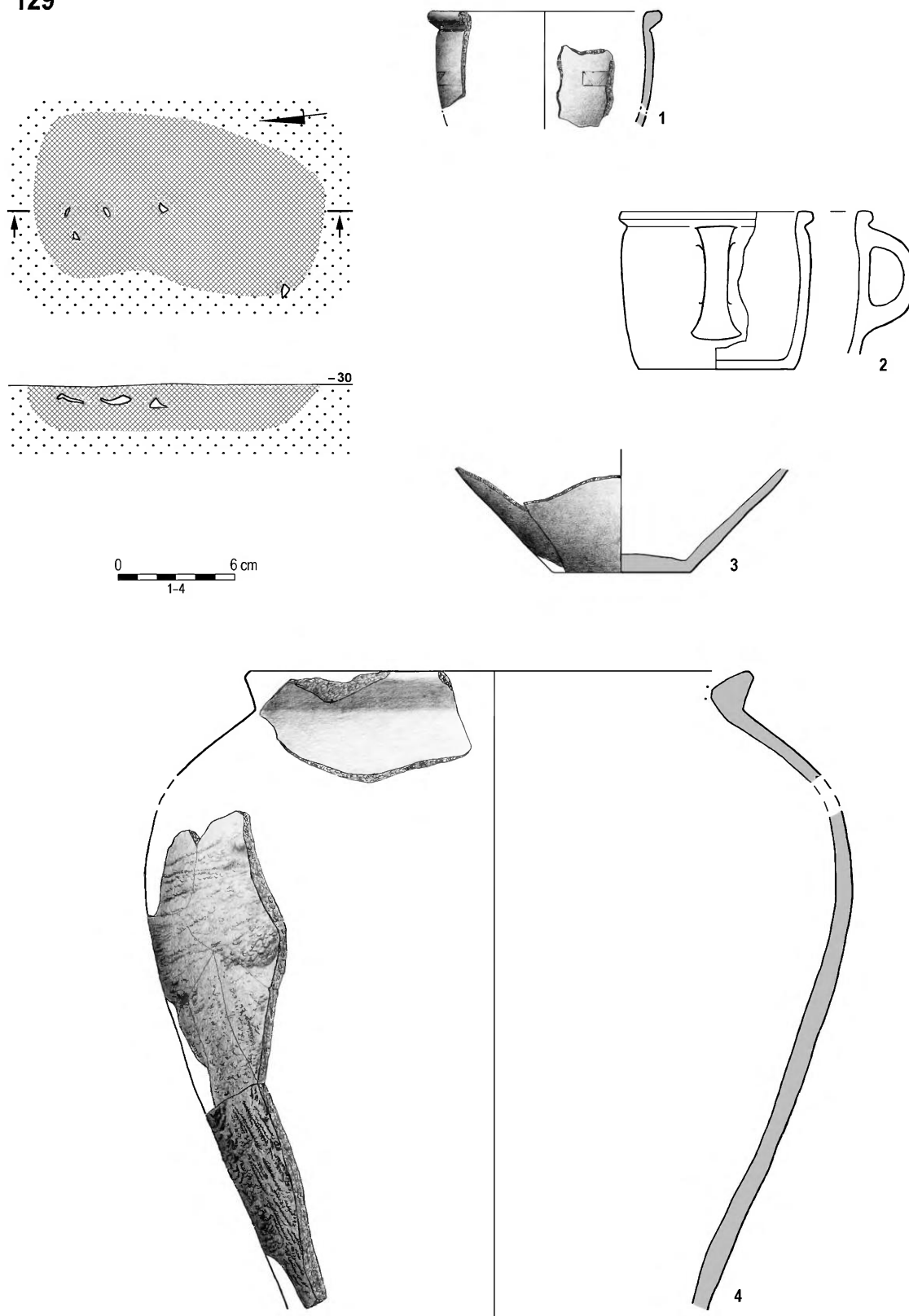

128

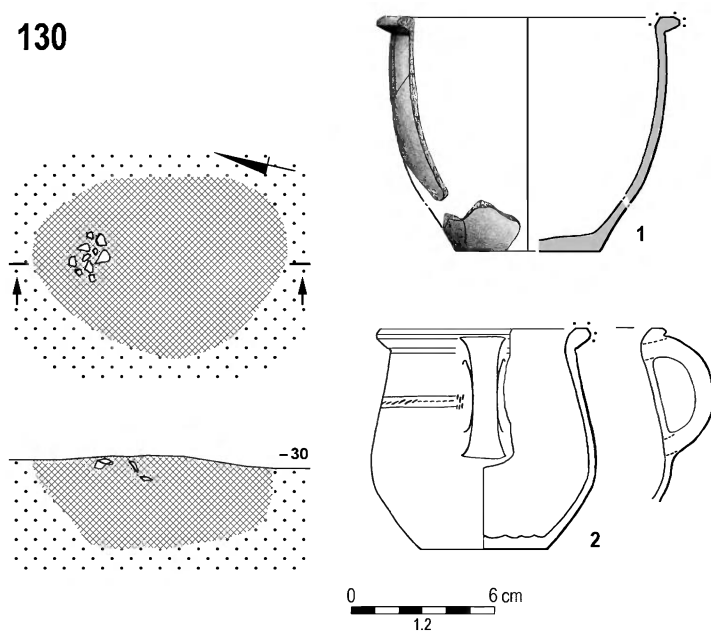
Tabl. XXXIV. Suchodół. Groby 125, 126, 128. Wszystko glina
Pl. XXXIV. Suchodół. Graves 125, 126 and 128. All clay

129

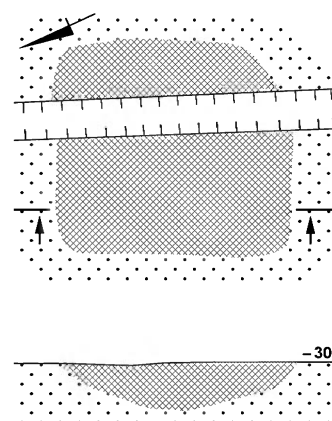

Tabl. XXXV. Suchodół. Grób 129. Wszystko glina
Pl. XXXV. Suchodół. Grave 129. All clay

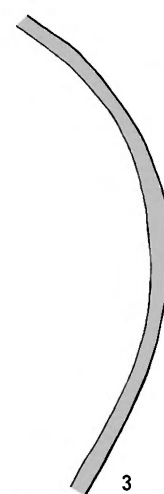
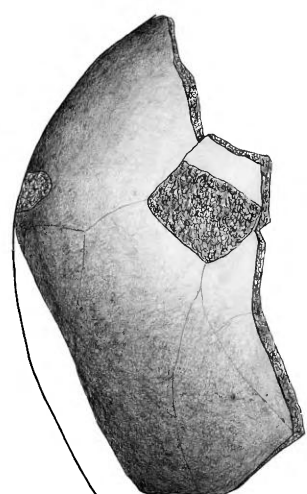
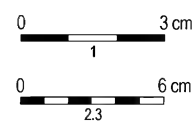
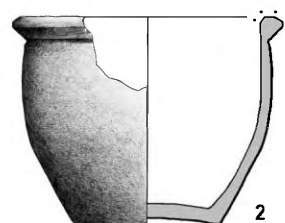
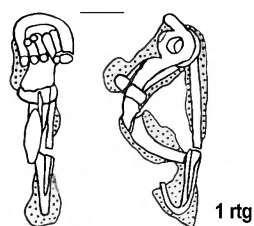
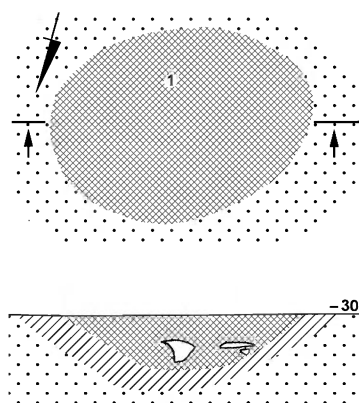
130

131

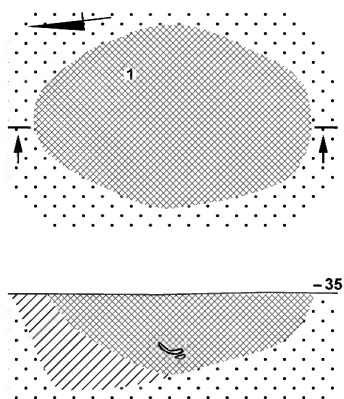

134

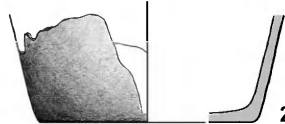

Tabl. XXXVI. Suchodół. Groby 130, 131 i 134. 134:1 – żelazo, pozostałe – glina
Pl. XXXVI. Suchodół. Graves 130, 131 and 134. 134:1 – iron, all others – clay

132

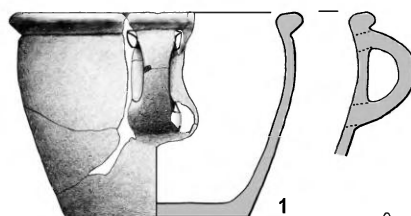
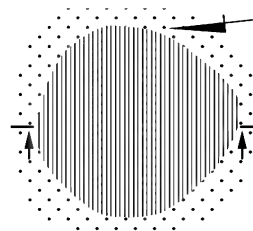
1 rtg

0 3 cm

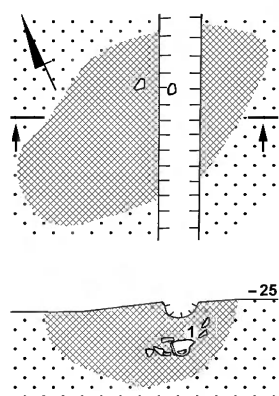
0 6 cm

133

0 6 cm

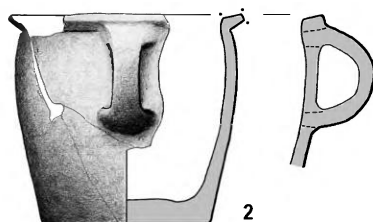
136

0 3 cm

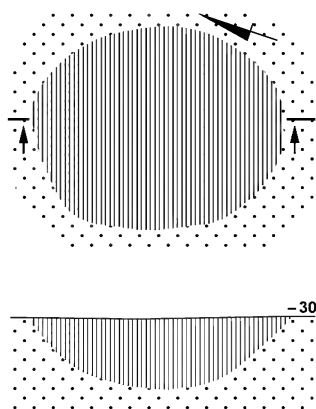
0 6 cm

2.3

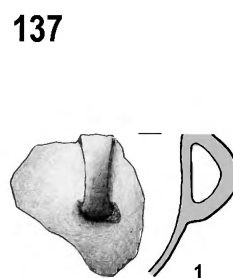

2

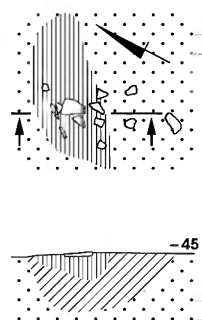
135

137

1

-45

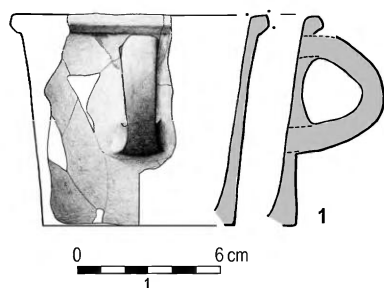
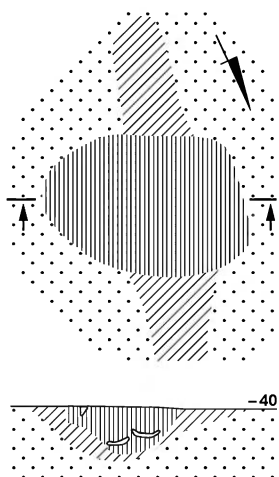

2

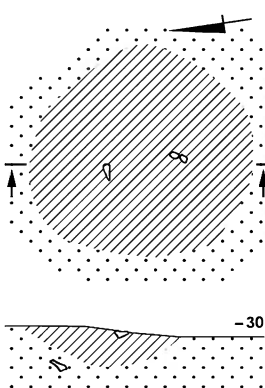
0 6 cm

Tabl. XXXVII. Suchodół. Groby 132, 133, 136 i 137 oraz obiekt 135. 132:1, 136:1 – żelazo, pozostałe – glina
Pl. XXXVII. Suchodół. Graves 132, 133, 136 and 137, and feature 135. 132:1, 136:1 – iron, all others – clay

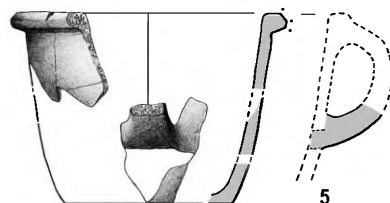
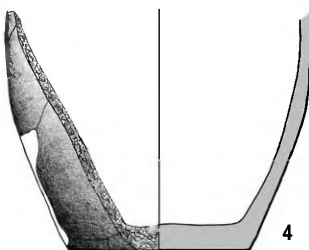
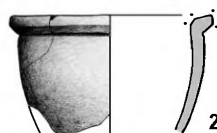
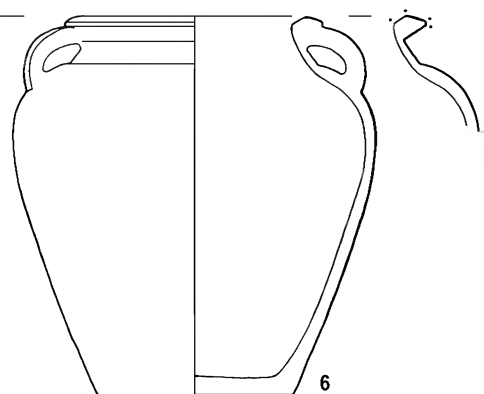
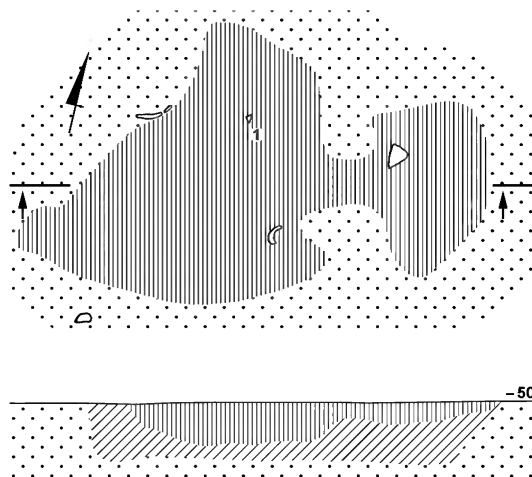
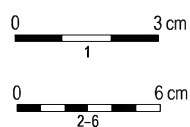
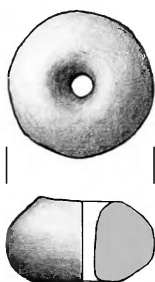
138

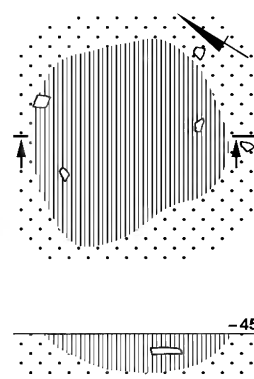
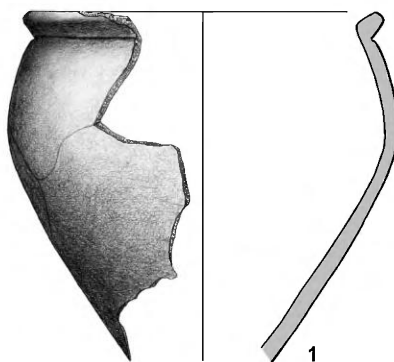
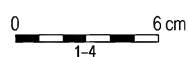
149

139

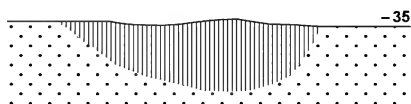
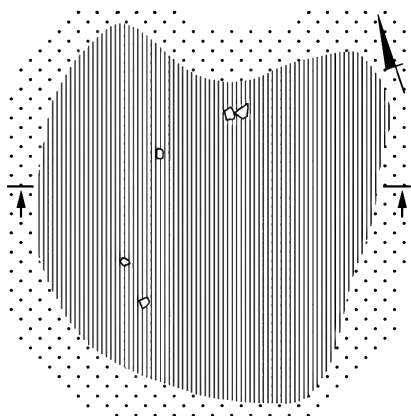
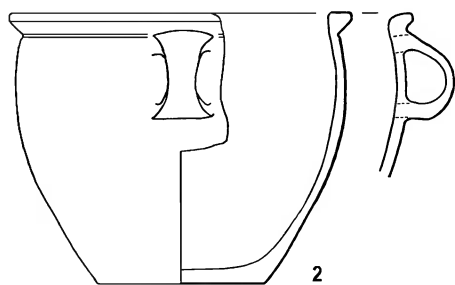

140

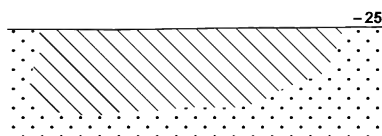
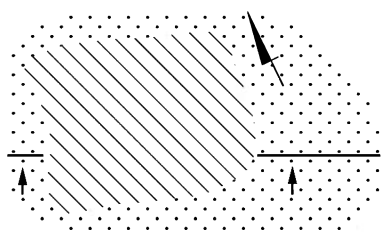

Tabl. XXXVIII. Suchodół. Groby 138–140 i obiekt 149. Wszystko glina
Pl. XXXVIII. Suchodół. Graves 138–140, and feature 149. All clay

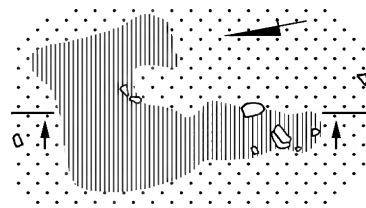
141

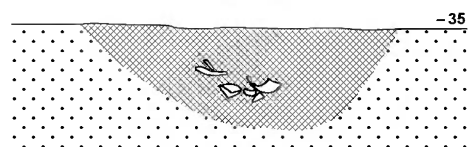
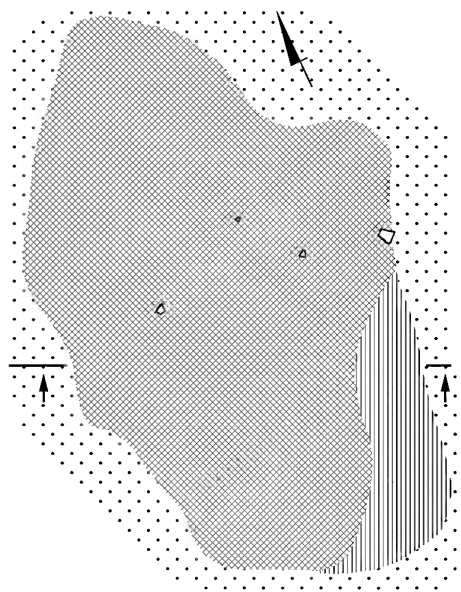
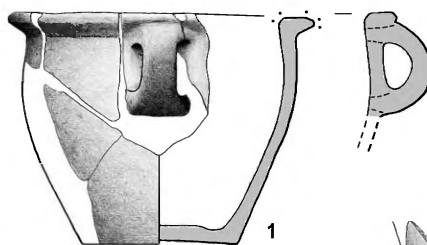
167

142

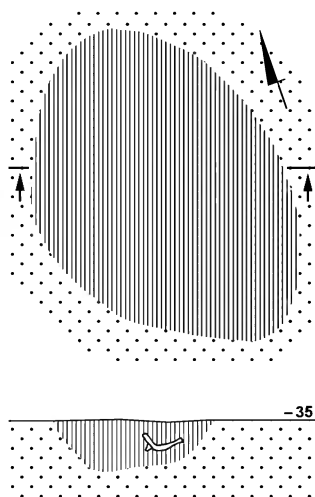
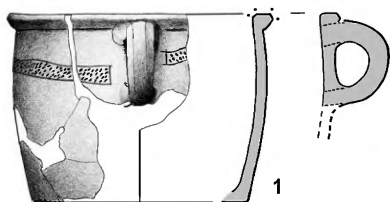

143

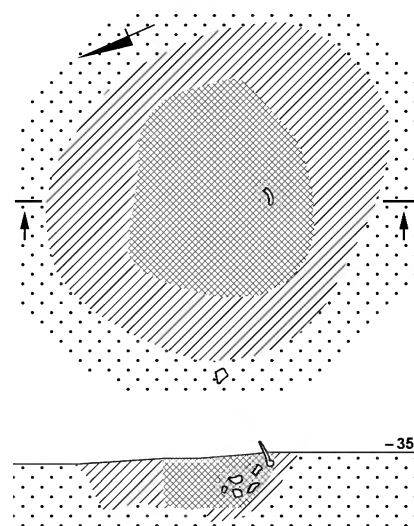
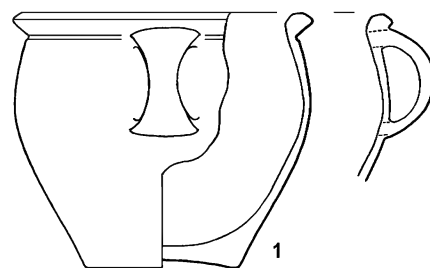

Tabl. XXXIX. Suchodół. Groby 141–143 i obiekt 167. 141 – żelazo, pozostałe – glina
Pl. XXXIX. Suchodół. Graves 141–143, and feature 167. 141 – iron, all others – clay

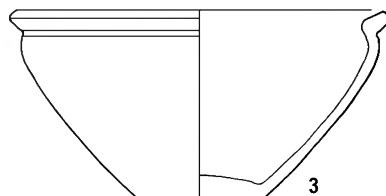
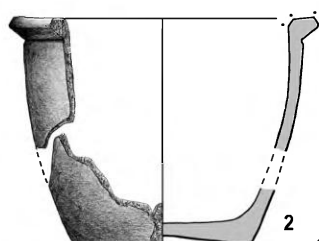
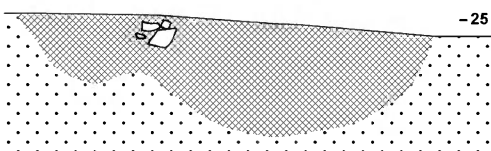
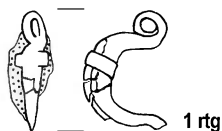
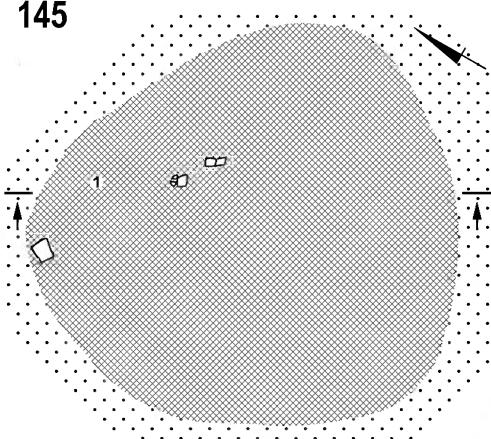
144

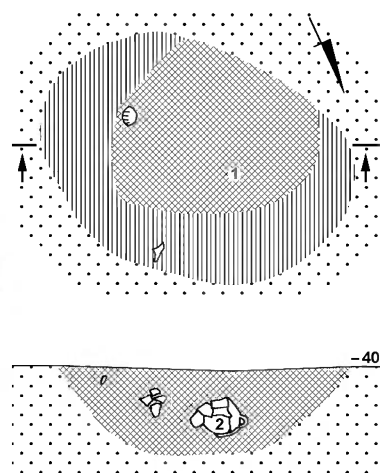
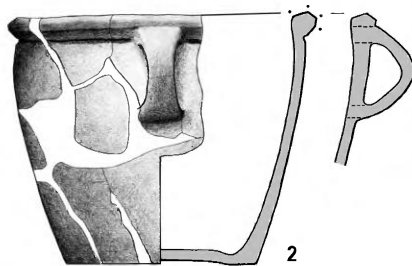
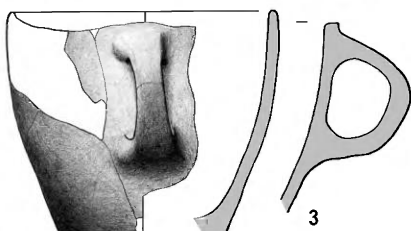
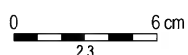
146

145

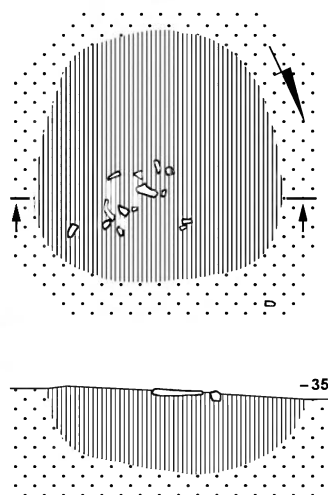
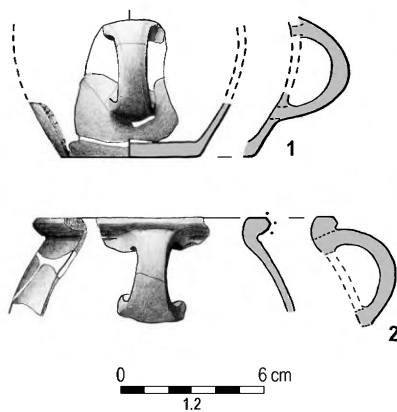

147

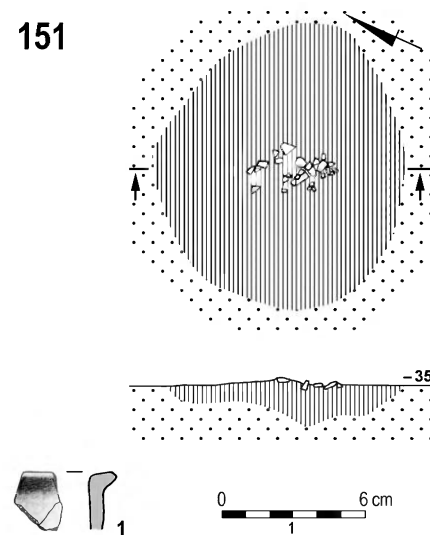

Tabl. XL. Suchodół. Groby 144–147. 145:1, 147:1 – żelazo, pozostałe – glina
Pl. XL. Suchodół. Graves 144–147. 145:1, 147:1 – iron, all others – clay

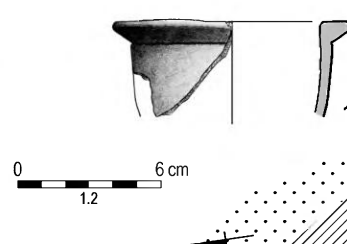
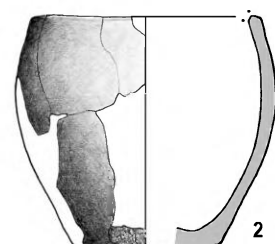
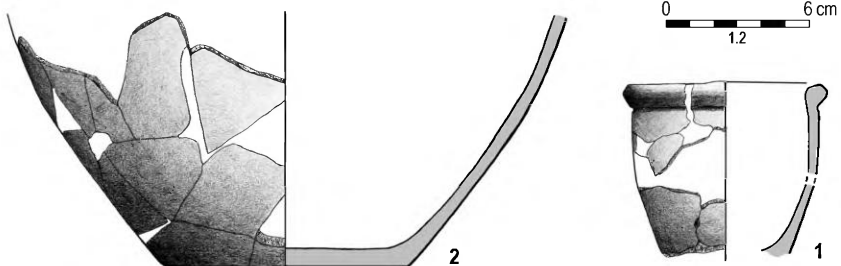
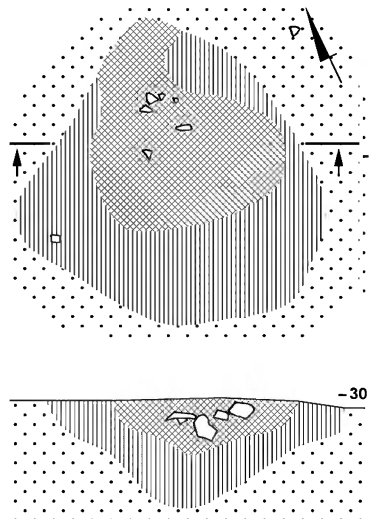
148

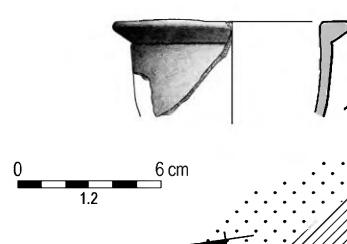
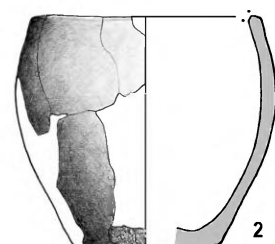
151

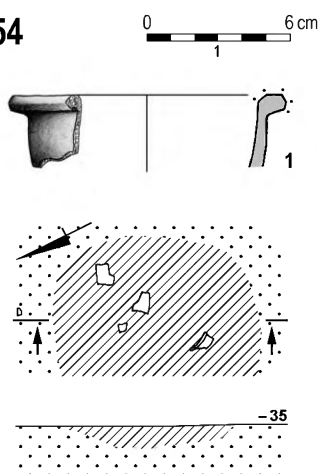
150

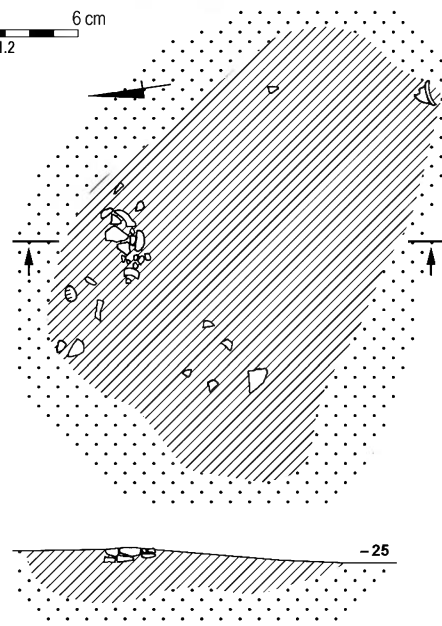
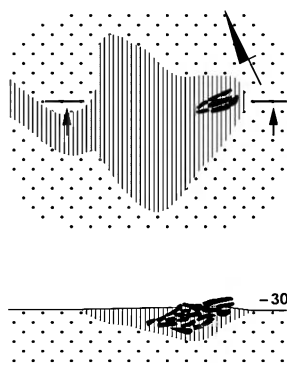
153

154

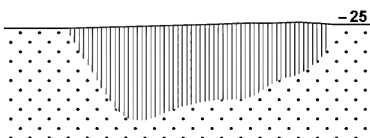
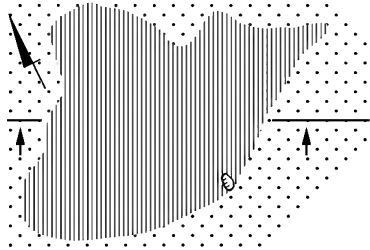
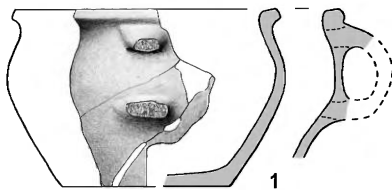

152

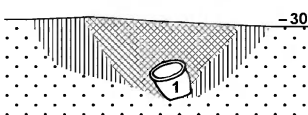
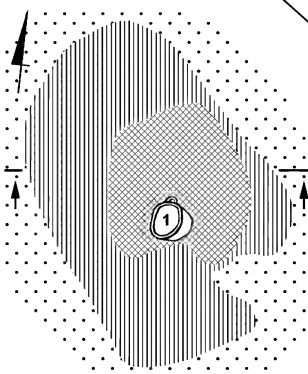
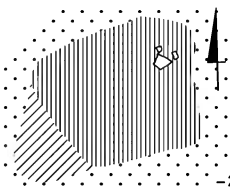
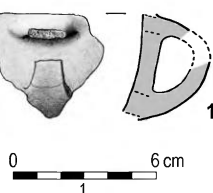

Tabl. XLI. Suchodół. Groby 148, 150, 151, 153 i 154 oraz obiekt 152. Wszystko glina
Pl. XLI. Suchodół. Graves 148, 150, 151, 153 and 154, and feature 152. All clay

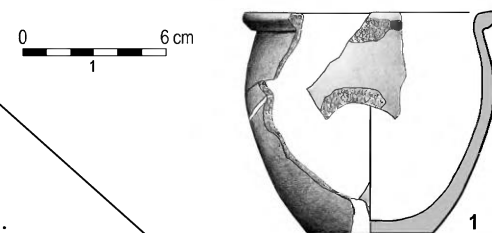
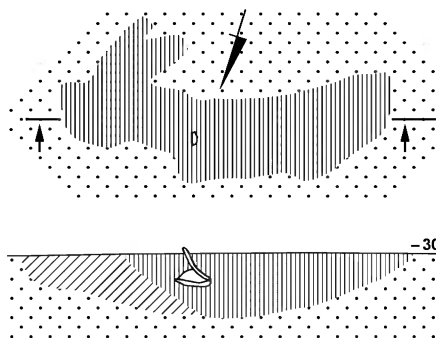
160

0 6 cm
1

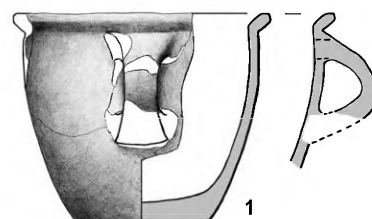
162

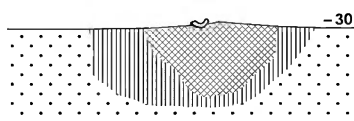
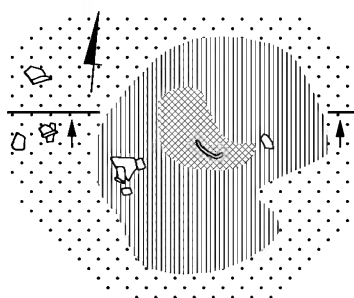
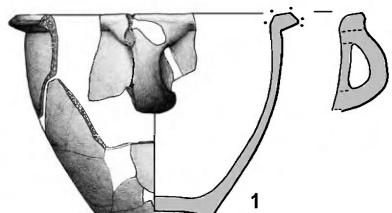
163

0 6 cm
1

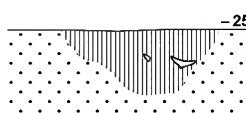
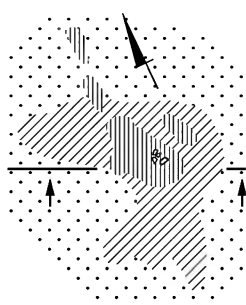
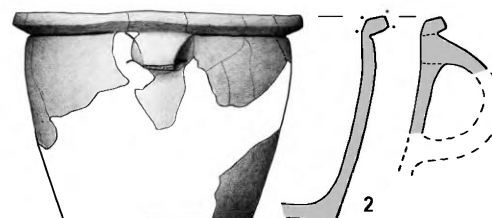
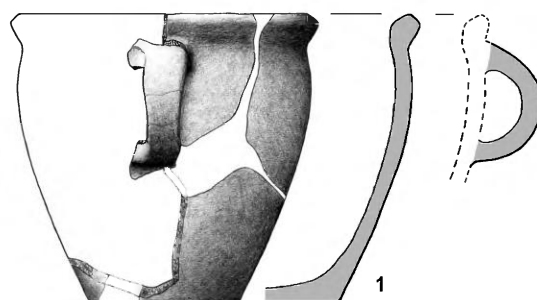
164

165

0 6 cm
1

166

0 6 cm
1.2

Tabl. XLIII. Suchodół. Groby 160 i 162–166. Wszystko glina
Pl. XLIII. Suchodół. Graves 160 and 162–166. All clay

WYKAZ SKRÓTÓW TYTUŁÓW CZASOPISM I WYDAWNICTW WIELOTOMOWYCH

LIST OF ABBREVIATIONS OF PERIODICALS AND SERIAL PUBLICATIONS

AAC	– „Acta Archaeologica Carpathica”, Kraków	MZP	– „Materiały Zachodniopomorskie”, Szczecin
AAHung.	– „Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae”, Budapest	PA	– „Památky archeologické” (wcześniej: „Památky archeologické a místopisné”), Praha
AFB	– „Arbeits- und Forschungsberichte zur sächsischen Bodendenkmalpflege”, Berlin (Stuttgart)	PArch.	– „Przegląd Archeologiczny”, Poznań
APolski	– „Archeologia Polski”, Warszawa	PMMAE	– „Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi. Seria Archeologiczna”, Łódź
AR	– „Archeologické rozhledy”, Praha	PomAnt	– „Pomorania Antiqua”, Gdańsk
B.A.R. Int. Series	– British Archaeological Reports, International Series, Oxford	Prahistoria ziem polskich – <i>Prahistoria ziem polskich</i> , tom I: <i>Paleolit i mezolit</i> (red. W. Chmielewski, W. Hensel), Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1975; tom II: <i>Neolit</i> (red. W. Hensel, T. Wiślański), Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1979; tom III: <i>Wczesna epoka brązu</i> (red. A. Gardawski, J. Kowalczyk), Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1978; tom IV: <i>Od środkowej epoki brązu do środkowego okresu lateńskiego</i> (red. J. Dąbrowski, Z. Rajewski), Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1979; tom V: <i>Późny okres lateński i okres rzymski</i> (red. J. Wielowiejski), Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1981	
BerRGK	– „Bericht der Römisch-Germanischen Kommission”, Frankfurt a.M.-Berlin	Prussia	– „Sitzungsberichte der Altertumsgesellschaft Prussia” (później: „Prussia. Zeitschrift für Heimatkunde”), Königsberg i.Pr.
BJahr.	– „Bonner Jahrbücher”, Köln/Bonn	PZ	– „Praehistorische Zeitschrift”, Berlin-New York
BMJ	– „Bodendenkmalpflege in Mecklenburg-Vorpommern”, Lübstorf (wcześniej: „Bodendenkmalpflege in Mecklenburg. Jahrbuch ...”, Schwerin/Rostock//Berlin)	RArch.	– „Recherches Archéologiques”, Kraków
CRFB	– Corpus der römischen Funde im europäischen Barbaricum	RB	– „Rocznik Białostocki”, Białystok
FAP	– „Fontes Archaeologici Posnanienses” (wcześniej: „Fontes Praehistorici”), Poznań	RO	– „Rocznik Olsztyński”, Olsztyn
Inf.Arch.	– „Informator Archeologiczny. Badania rok ...”, Warszawa	SJahr.	– „Saalburg Jahrbuch”, Berlin-New York
InvArch.	– „Inventaria Archaeologica, Pologne”, Warszawa-Łódź	SIA	– „Slovenská archeológia”, Bratislava
JmV	– „Jahresschrift für mitteldeutsche Vorgeschichte”, Halle/Saale	SovArch	– „Sovetskaâ Archeologia” (Советская археология), Moskva
JRGZM	– „Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums Mainz”, Mainz	SprArch.	– „Sprawozdania Archeologiczne”, Kraków
KHKM	– „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, Warszawa	SprPMA	– „Sprawozdania P.M.A.”, Warszawa
KSIA	– Kratkie soobšeniâ Instituta arheologii Akademii nauk SSSR (Краткие сообщения Института археологии Академии наук СССР), Moskva	WA	– „Wiadomości Archeologiczne”, Warszawa
MIA	– Materialy i issledovaniâ po arheologii SSSR (Материалы и исследования по археологии СССР), Moskva	ZNUJ	– „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego”, Kraków
MatArch.	– „Materiały Archeologiczne”, Kraków	ZOW	– „Z otchłani wieków”, Warszawa
MS	– „Materiały Starożytne”, Warszawa		
MSiW	– „Materiały Starożytne i Wczesnośredniowieczne”, Warszawa		
MSROA	– „Materiały i Sprawozdania Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego”, Rzeszów-Krosno-Sandomierz-Tarnów (-Przemyśl/Tarnobrzeg)		

